

***L'observació sistemàtica de la
interacció primerenca
Els intercanvis comunicatius i
lingüístics en díades mare-bebé***

Tesi doctoral presentada per

María José Galván-Bovaira

Dirigida per la Dra. María José del Río Pérez

Programa de Doctorat:

*Desenvolupament i Aprenentatge: Norma i Excepció
(1993-95)*

Facultat de Psicologia

Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació

UNIVERSITAT DE BARCELONA

*A la memòria del meu pare,
Francisco de Paula Galván Ocerin*

AGRAÏMENTS

Ha passat tant de temps des que vaig començar aquest projecte que escriure aquestes primeres pàgines, que en realitat són les últimes des del punt de vista cronològic, em crea el neguit d'excloure alguna persona significativa que haja tingut a veure en la realització d'aquest treball. Demane disculpes si finalment és així.

El primer d'aquests agraïments és per la María José del Rio, directora de la tesi. Ella és la responsable que tornara a la Universitat demanant en aquella ocasió, formació d'investigadora; també que poguera compaginar el treball de recerca amb el treball d'intervenció en l'àrea de la comunicació i el llenguatge i aprendre tant com ho he fet; va influir de manera determinant en el canvi d'aquella tasca d'intervenció de quasi vint anys per la docència universitària i la investigació, com a dedicació exclusiva a la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat de Castilla-La Mancha. El meu agraïment per fer-me confiança, per la paciència malgrat el temps i per compartir amb mi els seus coneixements.

Especial menció a les famílies que han participat a l'estudi empíric, per obrir-me les portes de les seues cases i també de la seua vida. El meu profund agraïment.

A la Marta Gràcia, per la seua constància, la seua manera de treballar, la seua dedicació i la seua amistat. Ha sigut i és, un model per a mi.

A la María Teresa Anguera Argilaga, del Departament de Metodologia de les Ciències del Comportament de la Universitat de Barcelona, no tinc paraules per a expressar la meua admiració per la seua saviesa tant humana com científica, per fer que tot siga fàcil i proper, per la seua resposta sempre immediata. Ella ens va ajudar en el disseny metodològic de la recerca i en els ajusts progressius fins al final. També va llegir els capítols de resultats i les conclusions, els seus suggeriments han ajudat a millorar el text.

A la Carme Basil, a la Rosa Vilaseca, a l' Emili Soro, a la Sonia Reyes, a l'Aroa Gómez i a tot el grup de recerca, amb ells he compartit projectes. Pel seu suport.

A la Magda Rivero pel seu interès i disponibilitat. El seus comentaris del capítol teòric han ajudat a ajustar els seus continguts.

En general, al Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació on sempre m'he sentit i m'han fet sentir en un espai propi. A la Mercè Garcia-Milà pel seu ànim i per buscar sempre un moment per a parlar amb mi, de tot i de nens. A l'Anna Teberosky sempre propera i amical. A Margarita Garcia que m'ha facilitat sempre amablement al llarg de tots aquests anys allò que he necessitat de la seua competència.

A Sara Ulla, del Departamento de Psicología de la Facultad de Ciencias de la Educación de la Universidad de Castilla-La Mancha, Directora del Servicio de Atención Psicológica. Por adoptar siempre un sentido práctico y de resolución. Por su capacidad de trabajo. A ella le debo además de muchas cosas, la organización del texto y sugerencias de mejora. Por su apoyo constante, por su ayuda, por hacer las cosas fáciles. Es una compañera y un regalo.

A Asunción Manzanares del Departamento de Pedagogía de la Facultad de Ciencias de la Educación de la Universidad de Castilla-La Mancha, Directora del Master de Orientación y del Curso de Capacitación Psicopedagógica del Profesorado de Secundaria, por su "saber hacer", por su trato y manejo de las situaciones. Con ella comparto proyectos, retos y también la cercanía. Compañera y un acicate constante para el trabajo y las buenas prácticas. Por su apoyo sistemático y por contar conmigo.

Al Benet del Rincón, Vicedegà de la Facultad de Ciencias de la Educación de la Universidad de Castilla-La Mancha, pel seu suport, per la seua disponibilitat, perquè a més a més de l'espai professional, compartim el goig i la complicitat de parlar la nostra llengua en altres terres.

A la Carmen de Haro, Merche Delgado, Macrina Beltrán, Violeta Herrero, Carmen Devesa, Helena Gómez, Creu Senent, Boro Cendra, Dolors Llobet, Nadal Carreres, Quique Sancho, Begoña Villalba, Aina Cendra, Irene Sancho, Joan Llobet. Aquest treball ens ha llevat moltes hores de compartir la nostra amistat. Sempre m'han fet costat. Tota la meua estima.

A Pilar Crespo, amiga i germana. Ella ha estat una peça clau. És el regal de la tranquil·litat per a poder atendre els altres vessants de la meua vida. Sense ella tot haguera sigut infinitament més difícil.

A Montserrat Pomés, mestra, pedagoga i logopeda, ella em va obrir les portes de Barcelona i de casa seua. Hem compartit una part important de la nostra vida i un projecte que finalment vam dur a terme; també plantejaments psicopedagògics i el nostre interès per l'ensenyament del llenguatge. Per la seua manera serena d'afrontar els esdeveniments, per la seua acollida, perquè sempre l'he sentida i sent a prop. També a l'Anna, Teresa, Laura, Rosalia i Marta. Pel seu suport.

A la Pepa Ros, treballadora incansable i un gran cor. Sempre hi és, tot ho sap i si no és així, ho aprén per a tu. Amb ella he compartit neguits i il·lusions. Pel seu ànim.

A l'Àngels Torres, la Pepa Ortiz i la Lola Carril per tota una vida i també ara.

Al Joan Royo, li agraesc la tasca de la correcció lingüística d'aquest text escrit en català occidental.

Papá, no has llegado a este momento, sin embargo, estás aquí para animarme como siempre a seguir adelante, a ser más, a superarme. Gracias.

A Josefina Bovaira Broch. Ella és responsable del que hi ha de bo en mi. Sempre hi és, sempre bé, sempre mare.

A Guillermina, Paco, José Vicente i Mari. Pel seu suport i companyia.

A Francisco i María, per existir.

A la família Crespo. Són un clan i sempre hi pots comptar. Pel seu suport.

Als meus Enrique i Enric, els dec, a més a més de l'organització de les taules, el més important de la meua vida.

ÍNDIX GENERAL

1. Introducció	15
1.1. L'origen d'aquest treball.....	17
1.2. Les preguntes experimentals i els objectius generals.....	18
1.3. L'estructura del treball.....	20
2. Justificació teòrica i antecedents	23
2.1. Introducció.....	25
2.2. Les teories sociofuncionals del desenvolupament de la comunicació i el llenguatge.....	26
2.3. Els estudis de la interacció comunicativa i lingüística. De les teories de l' <i>input</i> a la <i>responsiveness</i>	36
2.4. Recerques de la interacció comunicativa i lingüística al nostre context. Els antecedents immediats.....	45

3. L'estudi de la interacció comunicativa i lingüística en relació a l'adquisició del llenguatge infantil.....	57
3.1. Introducció.....	59
3.2. L'observació sistemàtica.....	60
3.3. Instruments estandaritzats que avaluen la interacció.....	68
3.4. Conclusions.....	87
4. L'estudi empíric.....	89
4.1. Introducció.....	91
4.2. Hipòtesis i objectius.....	92
4.3. Mètode.....	95
5. Resultats I. L'anàlisi més molecular.....	147
5.1. Introducció.....	149
5.2. Primer nivell d'anàlisi. L'anàlisi més molecular.....	151

6. Resultats II. L'anàlisi més molar.....	271
6.1. Introducció.....	273
6.2. Segon nivell d'anàlisi. L'anàlisi més molar.....	274
7. Resultats III. L'anàlisi global.....	331
7.1. Introducció.....	333
7.2. Tercer nivell d'anàlisi. L'anàlisi global.....	334
7.3. Síntesi.....	364
8. Conclusions generals i prospectiva.....	373
Referències bibliogràfiques.....	395
Índex de Taules, Gràfic i Figures.....	415
Annexe 1.	
En CD, Registre codificat de les sessions de gravació	435

CAPÍTOL 1.

INTRODUCCIÓ

1.1. L'origen d'aquest treball

1.2. Les preguntes experimentals i els objectius generals

1.3. L'estructura del treball

1.1. L'origen d'aquest treball

El meu projecte de desenvolupament professional des que vaig acabar la llicenciatura en Psicologia en la Universitat de València, va estar lligat durant gairebé vint anys a l'àmbit de la diagnosi i intervenció en l'àrea de la comunicació i el llenguatge en primeres edats. Durant tots aquells anys vaig tornar amb certa freqüència a la universitat demanant una formació professional cada vegada més especialitzada amb l'objectiu d'adquirir més competències teòriques i també pràctiques per tal de millorar així l'eficàcia i l'eficiència en el desenvolupament del meu treball. Va ser durant el segon any del Mestratge d'Atenció Primerenca organitzat per la Universitat de Barcelona i la Fundació Catalana per a la Síndrome de Down que vaig tindre com a professores, entre d'altres, a la Dra. María José del Rio i a la Dra. Rosa Vilaseca.

Durant l'entrevista de devolució del treball del mòdul corresponent que havia lliurat a la Dra. del Rio, directament relacionat amb el meu exercici professional, em va demanar per la meua feina i els meus interessos per al futur. Igualment m'explicà quina era la seua línia de recerca. En acabar aquella reunió em va oferir la possibilitat de mantindre el contacte per a qualsevol actualització de coneixements. Més endavant vaig començar a treballar amb dos infants autistas i sense tindre massa clar si aquell oferiment havia estat o no una cortesia ens vam trobar novament.

Aquell curs aní com a oient a dos mòduls del programa de doctorat que durant aquell bienni es desenvolupava al Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació de la Universitat de Barcelona, un d'aquells mòduls estava centrat en la intervenció naturalista que la pròpia profesora del Rio coordinava i, un altre referit a l'autisme que dirigia la Dra. Carme Basil. Els continguts i la dinàmica creada en aquells mòduls, les lectures proposades per al debat sempre relacionades amb la recerca vista des del vessant de la intervenció, van despertar el meu interès. El curs següent torní a demanar a la universitat més formació però en aquesta ocasió formació d'investigadora. En acabar, em vaig incorporar al grup

de recerca i a una línia de treball que tenia com a objectiu el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge en primeres edats en context natural i des d'una perspectiva sociofuncional. Es tractava d'un disseny d'investigació/acció que tenia com a objectiu millorar o optimitzar el desenvolupament del llenguatge dels infants mitjançant el treball amb els pares i/o mestres relacionat amb l'utilització de determinades estratègies que es consideraven impulsores d'aquest desenvolupament. D'aquesta manera va començar una relació mestra-alumna de llarga durada amb dues fites importants, la primera d'elles un canvi en el meu projecte de desenvolupament professional que avui està centrat en la docència universitària i la recerca a la Facultad de Ciencias de la Educación de la Universidad de Castilla-La Mancha i, l'altra, aquesta tesi que continua amb la línia de recerca esmentada.

1.2. Les preguntes experimentals i els objectius generals

Des de fa més de trenta anys un important nombre de treballs han estat adreçats a esbrinar si els adults utilitzaven un determinat llenguatge quan es comunicaven amb els infants. Els resultats van anar conformant tot un cos de coneixements que informen sobre un llenguatge específic amb l'objectiu de facilitar l'aprenentatge de la llengua que es fa servir al grup cultural on l'infant naix. D'altra banda, des d'una perspectiva sociocultural i pragmàtica del desenvolupament de la comunicació i el llenguatge s'emfasitza l'ús del llenguatge com a vehicle per al seu aprenentatge.

Aprofundint més en el tema, els nostres propis estudis ens han anat indicant que a més a més d'un determinat llenguatge afectiu que l'adult fa servir amb l'infant, aquell posa en marxa tot un seguit d'estratègies que impulsen de manera concreta el desenvolupament de l'àrea esmentada.

Les nostres preguntes d'investigació en aquesta tesi han estat fruit de l'argument següent: Quan els adults i els infants comencen a interactuar des del mateix

moment del naixement comportant-se segons les seues pròpies característiques personals, s'estableixen pautes interactives que conformen un estil d'interacció determinat? Si és així, aquestes pautes d'interactuació romanen en el temps i evolucionen alhora segons es produeix aquesta interacció?

Sabem que els adults fan servir estratègies com ara, la imitació, la sobreinterpretació, la valoració positiva i l'expansió. Defensem que aquestes estratègies estan directament relacionades amb l'impuls del desenvolupament de la comunicació i el llenguatge, aleshores, aquestes estratègies formen part de les pautes interactives, conformant veritables patrons de comportament interactiu? I finalment, des del punt de vista metodològic, com donem resposta a aquests interrogants?

La rellevància de les preguntes plantejades està relacionada amb la identificació d'una interacció comunicativa i lingüística normal que assegure en aquest sentit un desenvolupament òptim mitjançant un entorn igualment normal. Avaluat la interacció significa definir els indicadors que han de caracteritzar-la des del punt de vista metodològic.

Així doncs, la investigació que hem realitzat té com a principal objectiu analitzar, tot aplicant la metodologia observacional, els intercanvis comunicatius i lingüístics que es produeixen entre díades mare-infant al llarg del segon semestre de vida. La intenció és identificar pautes interactives que ens puguin permetre establir patrons comportamentals estables per part d'ambdós membres de la díada adult-infant.

En segon lloc pretenem també des d'una perspectiva metodològica, analitzar aquests possibles patrons, per tal d'identificar si estan conformats entre d'altres per l'ús d'estratègies relacionades amb el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge.

En acabar, i en la mateixa línia tenim la intenció de definir els indicadors que modelen una interacció normal que ens proporcione l'oportunitat de fer les primeres passes cap a un futur instrument d'avaluació d'aquella que ajude els professionals en la seua tasca de diagnosi i intervenció primerenca així com de recerca.

1.3.L'estructura del treball

El treball que presentem està dividit a partir d'aquest capítol d'introducció en set més on anem desgranant les bases que el justifiquen així com el procediment seguit en la seua elaboració.

El capítol 2 té dues parts ben diferenciades; la primera d'elles està dedicada a situar-lo en el marc teòric tant general com específic on constatem des de quin argument explicatiu plantejem els interrogants així com les conclusions que s'esdevenen. La nostra intenció és fer explícits els fonaments que el justifiquen sense entrar en definicions generals sobre la comunicació, la interacció i, fins i tot el llenguatge. La raó fonamental és que el marc teòric de referència, és a dir, el sociohistòric, és ben conegut i ens interessava més centrar-nos en una altra informació relacionada amb el context on ha estat concebut i elaborat per tal de dotar-lo de significació plena. La segona part del capítol doncs explica quins són els orígens i què representa l'estudi en relació a una línia de recerca que començà temps enrere.

Al capítol 3 revisem des del punt de vista metodològic el que significa l'observació sistemàtica com a eina que s'ajusta als estudis en context natural com és el cas del nostre. En ell presentem els instruments de registre que aquesta metodologia ha desenvolupat per a donar resposta al tipus d'interrogants que nosaltres i altres abans s'han fet, referents al comportament que es produeix de manera espontània a l'escenari allà on es dona. Fem al·lusió als instruments estandaritzats que de l'avaluació de la interacció han elaborat diferents autors, tot

analitzant-los per justificar alguns elements que hem fet servir al nostre estudi i també per a establir les diferències entre ells i els nostres objectius.

El següent capítol, és a dir, el 4, presenta els aspectes metodològics i de procediment del nostre treball empíric. Plantegem les hipòtesis i delimitem els objectius de la recerca. A continuació fem referència a tots els elements que conformen el disseny de la investigació. També hem realitzat una descripció detallada de les característiques de les mares i infants participants. Finalment, dediquem una especial atenció al sistema de registre emprat per a la codificació dels comportaments definits com a objecte d'observació tant de les mares com dels infants i les reformulacions imposades a partir de l'ús del programa informàtic que ens ha permès fer les anàlisis corresponents.

Els resultats obtinguts al nostre estudi els presentem en tres capítols consecutius com ara, el 5, 6 i 7. El capítol 5 recull els resultats sobre el primer nivell d'anàlisi establert per tal d'esbrinar la existència de patrons interactius en les díades mare-infant al llarg de cadascuna de les sessions observades. Així, veurem detalladament el nombre d'aquests patrons detectats en cada díada, la seua evolució i el seu contingut comunicatiu i lingüístic.

El capítol 6 està dedicat al segon nivell d'anàlisi on ens centrem en la composició dels patrons interactius detectats al nivell anterior en relació aquesta vegada per una banda, a l'ús per part de les mares de les estratègies relacionades amb l'impuls del desenvolupament del llenguatge. I, de l'altra, a la realització de vocalitzacions per part dels infants.

Els resultats recollits al capítol 7 corresponen al tercer nivell d'anàlisi on s'informa dels patrons interactius identificats de manera global, és a dir, tractant totes les sessions d'observació com una de sola. Hi presentem els perfils de cada díada i les seues característiques i reflexionem sobre els indicadors que poden ser denotatius d'una interacció normal. En acabar ens referim a diferents nivells d'aproximació a una interacció lingüística d'aquest tipus.

A continuació, el capítol 8 recull de manera general les conclusions a les quals hem arribat, fent-ne una valoració crítica d'alguns aspectes i senyalant algunes qüestions i objectius per al futur.

Finalment, hi ha les referències. A continuació hem inclòs un CD amb les codificacions de cada sessió i díada amb l'objectiu que el lector interessat hi tinga accés.

Cada capítol inclou una primera pàgina amb l'índex parcial corresponent, igualment als capítols de resultats oferim diferents síntesis i taules resum amb la finalitat de facilitar la lectura i destacar els continguts més rellevants.

CAPÍTOL 2.

JUSTIFICACIÓ TEÒRICA I ANTECEDENTS

Índex

2.1. Introducció

2.2. Les teories sociofuncionals del desenvolupament de la comunicació i el llenguatge: Marc general i específic

2.2.1. Marc general

2.2.2. Marc específic

2.3. Els estudis de la interacció comunicativa i lingüística. De les teories de l'*input* a la *responsiveness*

2.4. Recerques de la interacció comunicativa i lingüística al nostre context. Els antecedents immediats

2.1. Introducció

L'objectiu final d'aquest capítol és justificar i situar el nostre treball en un marc teòric general i específic alhora, que donen suport i significat per tal de contrastar les hipòtesis i objectius d'aquest treball tot aclarint les aportacions i avenços que des del nostre punt de vista realitzem en aquesta àrea d'estudi.

Pretenem establir breument quin és el panorama actual en relació a les teories que expliquen el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge des de la perspectiva de la interacció social.

Veurem breument que la teoria evolutiva general on emmarquem el nostre treball és aquella que considera el desenvolupament com un procés de negociació social i que rep el nom de perspectiva sociocultural. Aquesta perspectiva estarà complementada pels plantejaments ecològics per tal d'emfasitzar les característiques generals de l'entorn com a escenari on es produeixen els comportaments de les persones i els intercanvis que ajuden a la seva evolució.

Passarem a continuació a referir-nos a les teories sociofuncionals del desenvolupament de la comunicació i el llenguatge donat que són les més coherents amb el marc general evolutiu que adoptem. Aquestes teories, en els seus intents d'explicar com els infants aprenen a parlar, tenen en compte les capacitats cognitives infantils però sobretot exploren el paper que hi juga l'experiència i els intercanvis amb l'entorn social. Farem també una breu referència a d'altres perspectives que configuren en l'actualitat l'univers teòric explicatiu de l'àrea esmentada.

En acabant repassarem alguns conceptes que dins de les perspectives sociofuncionals farem servir com a plataforma més específica sobre la qual donar suport a la nostra tasca. Així, tractarem de manera exhaustiva els conceptes de "input" adaptat en tant que característiques del llenguatge que els adults dirigeixen als infants i de "responsivitat" (*responsiveness*) materna, donat que

constituïran els eixos conceptuals fonamentals sobre els quals desenvoluparem el nostre treball.

Per a acabar, és la nostra intenció igualment, al·ludir a un nombre determinat d'estudis del nostre entorn immediat que tot i aplicant el marc general del qual partim han obtingut resultats que avalen el plantejament de la recerca que presentem aquí.

2.2. Les teories sociofuncionals del desenvolupament de la comunicació i el llenguatge: Marc general i específic

2.2.1. Marc general

En aquests moments els psicòlegs que estudien el desenvolupament humà solen posar l'accent preferentment o bé en la rellevància dels factors *interns* del individu o bé en els processos interpersonals i experiencials que impulsen els canvis. En el primer cas es troben les teories de caire neuro-cognitiu i en el segon les teories de caire socio-funcional. Però en tot cas cap autor rellevant ignora avui dia que els canvis psicològics es produeixen amb la contribució d'ambdós tipus de factors, "interns" i "externs".

Les teories evolutives que donen suport a aquest treball es caracteritzen per dur a terme, com a mínim des de l'època de Vygotsky a la dècada del anys trenta del segle passat, un esforç continuat per arribar a comprendre millor els mecanismes culturals, socials i interpersonals que afavoreixen el desplegament dels potencials psicològics dels humans. De tots és conegut l'impacte del mestre rus per a integrar en dos nivells la formació de nous coneixements i habilitats: el primer nivell tindria lloc en moments d'activitat compartida, interpersonal, entre aquell que aprén i els seus acompanyants més experts i el segon nivell, intrapersonal, s'assoleix quan l'aprenent fa seu el coneixement i pot actuar ja sense ajuda social (Vygotsky, 1977). La idea segons la qual tota consciència seria fruit d'una experiència social obre la porta a una interpretació nova i encara ara vigent de

l'activitat pròpiament psicològica i mental. L'obra de Vigotsky és especialment important per a nosaltres per diferents raons: en primer lloc pel fet que es va ocupar amb dedicació a estudiar empíricament els mecanismes d'aprenentatge d'infants amb greus dificultats cognitives; a més, l'estudi del llenguatge està al centre de les seues preocupacions i, finalment, perquè la seua relació amb l'escola soviètica de neurologia fa que el seu pensament sobre l'activitat psicològica tinga una amplitud i inclusivitat, al nostre parer, encara no igualada.

Com és sabut, Bronfenbrenner (1979) va contribuir més endavant i de manera decisiva a posar de relleu la importància dels diferents nivells del context social - del nivell micro, passant pel meso i arribant al macro context- en el que es desenvolupa el comportament humà. La riquesa de l'anàlisi conceptual que fa aquest autor en desentranyar el complex entramat d'allò que sintèticament anomenem "context" ha estat una contribució decisiva per impulsar les teories socio-funcionals. El context natural però, fa referència no només a les condicions físiques i ambientals que envolten la persona, sinó també a com aquesta, a partir de la interacció amb el seu entorn i amb les persones que s'hi situen, percep, interpreta, el fa seu i, finalment actua en aquest entorn.

Més recentment Rogoff (1990) ha replantejat les relacions entre biologia i cultura per explicar l'activitat progressivament més complexa dels infants en totes les cultures humanes, donant peu a corrents evolutives denominades també ecoculturals. Veurem com el seu concepte de participació guiada, segons el qual l'infant aprèn mentre participa activament en activitats amb un adult que l'orienta i ajuda, està a la base de la nostra tasca investigadora sobre l'aprenentatge i l'ensenyament del llenguatge.

En tot cas, des d'aquestes perspectives, les característiques individuals de les persones desenvolupen diferents processos d'adaptació i diferents tipus d'interactuació amb l'entorn en el qual estan immerses. Per tant, la persona és un membre actiu en aquest procés igual que ho és el mateix entorn sotmet a canvis en funció, entre d'altres, de les diferents actuacions de les persones. Rogoff (1990)

escriu que el desenvolupament ha d'entendre's necessàriament com un procés social en el qual els membres novells del grup es troben immersos en situacions quotidianes determinades per les característiques de la seua cultura.

Les persones i les comunitats culturals es creen mútuament puix aquelles són biològicament culturals (Rogoff 2003). L'autora emfasitza el fet que els infants naixen preparats per a aprendre en un escenari cultural perquè des del punt de vista filogenètic i també ontogenètic, la humanitat ha viscut tot formant grups comunitaris. Diríem que aquest fet forma part de la nostra genètica; així, l'autora tracta d'establir les regularitats en les semblances i variacions dels processos culturals del desenvolupament humà universal. La seua definició de desenvolupament i cultura posa de relleu que:

...human development is a process in which people transform through their ongoing participation in cultural activities, which in turn contribute to changes in their cultural communities across generations.. (Rogoff, 2003, p: 37)

Tot i que existeixen diferències significatives entre les característiques que identifiquen les cultures, Rogoff apunta alguns principis que explicarien el desenvolupament dels més petits. En primer lloc fa referència al paper determinant que juga la immersió en activitats objecte d'aprenentatge, és a dir, per a adquirir la competència requerida en una activitat qualsevol cal que els aprenents participen com a observadors i fins i tot, com a participants actius, quan això siga possible i sempre de manera gradual, en el procediment seguit per a dur-la a terme. Es tracta doncs de compartir el desenvolupament de l'activitat amb un interlocutor que domina la seqüència d'accions encaminades a resoldre-la en un procés que l'autora anomena com de *participació guiada*.

El paper del guia és establir "ponts" entre el que l'infant ja pot fer de forma individual i allò que pot fer amb l'ajuda social. Així, els adults regulen la dificultat de la tasca, ofereixen el model d'actuació pertinent, li donen significat, plantegen reptes, deixen de manera gradual que els infants realitzen algun dels

passos intermitjors de l'execució, indiquen tant de forma explícita com implícita les millores a introduir, valoren la seua participació i cedeixen el control quan el domini sobre l'activitat s'ha produït amb la intenció d'aconseguir l'autorregulació plena. Aquestes característiques de la funció desenvolupada pel guia les trobarem igualment referides a l'adquisició del llenguatge

Les activitats, per la seua banda, han de ser rellevants, és a dir, culturalment valorades i, també, formar part de la quotidianitat. Igualment aquestes activitats poden estar relacionades amb la manipulació d'objectes i/o amb estratègies cognitives que pauten la resolució d'un problema qualsevol i que es tradueixen en un comportament observable. Per tant, la selecció i l'organització de la informació referida a un fet concret, siga un nino o posar en marxa un aparell tecnològic, serien exemples de les estratègies esmentades. En aquest marc els adults i/o els membres més competents del grup guien l'aprenentatge alhora que els infants participen mentre es fan servir els anomenats com a artefactes culturals (Cole, 1996; Kozulin, 1998), per exemple el llenguatge i altres sistemes de símbols com els senyals de trànsit, desenvolupats pel grup social.

Al nostre entorn immediat, el treball de Giné (1995, 2000) seguint aquesta línia i en l'àmbit de la discapacitat, emfasitza la necessitat d'avaluar el desenvolupament dels infants al context on són immersos, així, l'avaluació es faria extensiva a l'entorn i com a conseqüència hauria d'extraure conclusions no només en referència a la persona de manera individual sino també hauria de proposar actuacions dirigides a la modificació, millora u optimització de les condicions on es produeixen els processos d'ensenyament i aprenentatge (Giné, 1998).

Així, l'estudi dels contextos de desenvolupament primaris, la família i l'escola, esdevé fonamental i encara més si els infants objecte d'estudi presenten dificultats per a aprendre i per tant, requereixen unes condicions d'ensenyament especials.

A partir d'aquesta premissa aquest autor ha dissenyat sistemes d'avaluació dels entorns educatius sempre relacionats amb l'educació especial tant a l'àmbit de

Catalunya (Giné, 2003) com a tot l'Estat (Giné, Garcia-Dié, Gràcia i Vilaseca, 2005).

2.2.2. Marc específic

Farem referència a continuació als marcs explicatius del desenvolupament de la comunicació i el llenguatge que des de perspectives diferents emfasitzen aspectes que considerem importants.

Actualment podem diferenciar almenys tres agrupaments fonamentals en referència a l'abordatge de l'estudi de l'adquisició i desenvolupament del llenguatge (Serra, Serrat, Solé, Bel i Aparici, 2000). En primer lloc es troba la perspectiva lingüística innatista amb el marc generatiu; en segon lloc els plantejaments cognitius que estudien preferentment els processos interns a partir dels quals es desenvolupa el llenguatge i finalment la perspectiva sociofuncional que serà en definitiva la que done suport al nostre treball.

És ben cert que cap d'aquests agrupaments de perspectives teòriques nega en l'actualitat que en el procés d'adquisició del llenguatge conflueixen components socials i individuals, no obstant això, també ho és que cadascuna d'elles emfasitza uns aspectes per damunt dels altres.

Com és ben sabut, les anomenades teories innatistes (Chomsky, 1965) des de la lingüística, han explicat aquest desenvolupament a partir d'un *Mecanisme Innat d'Adquisició del Llenguatge* (MIAL) que acompanya i defineix, encara que no de forma exclusiva, l'espècie humana com a tal. Així, el llenguatge és un sistema simbòlic amb una estructura complexa que s'explica mitjançant l'aplicació de determinades regles lingüístiques per tal d'expressar significats (Chomsky, 1986, 2000; Jackendoff, 2002). Es parla doncs, d'un component lingüístic innat, un sistema específicament predisposat per al llenguatge, que activa aquell mecanisme per tal de produir-lo; el context social i en ell, els intercanvis comunicatius i lingüístics, proporcionen, únicament i exclusiva, l'escenari on aquest component

actua per tal de complir amb el seu objectiu. En tot cas es tracta d'una elaboració clarament intrapersonal i, per tant, individual que roman doncs, en aquest nivell personal sense requerir per a originar-se i evolucionar d'aspectes antropològics i socials.

Aquesta línia ha anat evolucionant i autors com Fodor (1983, 2000) tot i defensat la modularitat de la ment mantenen encara que els nadons naixen amb una gramàtica universal que conté principis abstractes que, ells sols, guien el procés d'adquisició. El principi de modularitat - l'estructura de la ment estaria dividida en mòduls que processen informació específica de manera, diguem-ne encapsulada i la informació lingüística seria tractada al mòdul corresponent de manera diversificada segons el tipus de dades com ara, la comprensió o l'expressió- no es contradiu frontalment amb el nostre marc teòric i la nostra experiència, els quals es caracteritzen per concedir als processos cognitius implicats en el processament de la informació lingüística una certa especificitat respecte als processos centrals. En altres aspectes, però, les teories innatistes, incloses les més actuals com les de Pinker, per exemple, i el seu instint del llenguatge (Pinker, 1994) estan molt lluny dels nostres plantejaments com és fàcilment comprensible.

La segona de les línies esmentades defensa la base cognitiva com a tret fonamental que permet analitzar i explicar l'adquisició de l'àrea que ens ocupa a partir del que Slobin (1981, 1985, 1996) anomena *Principis operatius de l'adquisició del llenguatge* i que permetrien l'aplicació de tot un seguit d'estratègies amb una finalitat clara, elaborar l'*input*. El pes específic que aquesta perspectiva lliura a l'entorn és molt més important que en el cas anterior, l'entorn, doncs, no és un simple facilitador sinó que actua com a agent impulsor del desenvolupament. No obstant això, tornen a ser les característiques individuals des del vessant cognitiu, les que finalment determinen el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge. Així, els avenços cognitius permeten la utilització d'estructures lingüístiques cada vegada més complexes; és per això que en parlar

de desenvolupament del llenguatge es fa referència, en aquesta segona línia, als mecanismes lingüístics específics (Bloom, 1970, 1994).

En aquest mateix sentit són molt interessants els treballs que s'estan fent des del vessant neurocognitiu de l'adquisició del llenguatge, aquesta perspectiva estudia les funcions cerebrals implicades en el seu processament (Carreiras, García-Albea i Sebastián-Gallés, 1996; Bosch, 2004). Evidentment aquest no és el focus de les teories sociofuncionals però no per això es posa en dubte que l'activitat lingüística reposa sobre una base neuro-fisiològica i que els avenços en neuropsicologia contribuiran, de la mateixa manera que els avenços en l'estudi dels factors contextuals, a comprendre cada vegada millor els complicats i multicausats processos de l'adquisició del llenguatge.

Les teories sociofuncionals del desenvolupament de la comunicació i el llenguatge es relacionen, com no podria ser d'una altra manera, amb el marc general evolutiu que vàrem presentar unes pàgines abans. El marc teòric que dóna suport més específicament al nostre treball sobre el desenvolupament del llenguatge, aglutina tot un seguit de perspectives, que emfasitzen els components socials com a coprotagonistes del procés que guia l'adquisició i evolució de la comunicació i el llenguatge (Bruner, 1977, 1981, 1999; Cross, 1977) i proporciona un valor heurístic a l'estudi de l'ús comunicatiu d'aquell, a la seua funció pragmàtica i a la concepció del llenguatge com a realitat funcional *per se* (Hickman, 1987).

Les teories funcionals del desenvolupament del llenguatge coincideixen en afirmar que el llenguatge manté una certa inter-independència respecte del pensament i que la funció pragmàtica del llenguatge, és a dir, la comunicativa, és almenys tan important com els aspectes formals i semàntics (Lock, 1980, Moerk, 1983, 1992; Wertsch, 1985; Conti-Ramsden, 1990; Vila, 1999 i Tomasello, 2003) Com veurem al capítol següent, des d'aquesta funcionalitat, la incorporació dels conceptes d'intencionalitat i intersubjectivitat esdevenen fonamentals per a explicar el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge (Rivero, 2001).

Així doncs, el pressupòsit compartit és que el llenguatge evoluciona i s'adquireix en la mesura en què és usat en situacions socials assolint determinades funcions comunicatives. El llenguatge no s'entén com a un sistema arbitrari i autònom sinó com a un sistema organitzat en relació a les necessitats d'aquells que l'utilitzen. Els infants serien doncs comunicadors efectius des del moment mateix del naixement, tot i que encara no produeixen senyals amb la intenció d'aconseguir un objectiu específic; les seues actuacions però afecten les seues mares i/o cuidadors principals (Kaye 1982) de manera que, de fet, realitzen una funció comunicativa i, al mateix temps van aprenent maneres més subtils i sofisticades d'expressar-les.

Per la seua banda, les mares, en general, responen a aquestes actuacions dels infants amb l'objectiu de regular-les i és d'aquesta manera que poc a poc els infants van aprenent les conseqüències que les seues accions tenen en els altres (Bruner, 1981). Així, els senyals comunicatius preintencionals i les respostes de l'adult esdevenen peces fonamentals del desenvolupament de la comunicació intencional. L'actuació de l'adult doncs, basteix el procés d'aprenentatge dels infants que junt a la pròpia activitat d'aquests conformen una unitat de construcció social del coneixement.

La perspectiva sociofuncional no ignora el paper que en aquest procés correspon a l'activitat cognitiu-lingüística de l'infant. Potser siga Tomasello (2003) l'autor de la millor i més recent reformulació sobre l'estreta relació que existeix entre activitat cognitiva de l'infant i la seva actuació dins els marcs socials que li facilita l'adult com a corresponsables del desenvolupament del llenguatge. Durant els últims vint anys les teories lingüístiques "cognitiu-funcionals" i del "ús social" (*usage-based*) (Langacker, 2000) han suposat un pas més en la comprensió per part de lingüistes, psicòlegs evolutius i neuro-científics de com el desenvolupament del llenguatge només pot explicar-se si s'explora la interdependència entre les capacitats cognitives i d'aprenentatge de l'infant d'una banda i les ajudes i oportunitats que l'entorn sociocultural aporta en el procés.

A l'obra extensa de Tomasello i dels seus col.laboradors es dóna molta importància a un seguit d'habilitats que emergeixen al voltant dels 9 mesos i que ells reordenen en dos apartats: la capacitat de "llegir" les intencions dels altres i la capacitat de establir patrons de categories. Per el nostre treball, com es veurà més endavant, és important que es confirme que ja en el segon trimestre de vida, els infants tenen capacitats suficients per a reelaborar i integrar dins els seus esquemes les ajudes socials que els adults proporcionen durant les activitats de la vida quotidiana tot construïnt a partir d'elles, nous coneixements i noves i decisives habilitats comunicatives i lingüístiques (Tomasello, 2003). A la nostra recerca sobre les pràctiques conjuntes entre adult i infant podem així donar per descomptat i confirmat que els infants de desenvolupament normatiu com els d'aquest estudi, disposen de recursos cognitius per a interpretar i integrar la informació lingüística que l'entorn social estructura per a ells de manera no necessàriament intencional.

L'establiment de l'atenció conjunta és per a Tomasello (1999) la pedra angular de l'aprenentatge. En relació a la cultura i el desenvolupament, aquest autor va contemplar la història de la humanitat des de la perspectiva de l'aprenentatge cultural. Ell va distingir fins a tres tipus d'aquest aprenentatge com ara, aprenentatge imitatiu, aprenentatge instruccional i aprenentatge cooperatiu. Tots tres tenen a la base, segons aquest autor, una forma especial de cognició social definida com l'habilitat dels organismes individuals d'entendre el punt de vista dels altres identificant d'aquesta manera les seues intencions i els seus estats mentals.

Els processos d'aprenentatge cultural a més a més de transmetre les característiques del grup assegurant la seua continuïtat, també permeten altres processos que ell anomena sociogenètics, en els quals un conjunt de persones creen quelcom juntes que no haguera estat possible per a una d'elles de forma individual. Veiem doncs, la connexió entre aquesta idea i l'afirmació de Rogoff (1990, 2003) de que l'humanitat és biològicament cultural, vista en línies anteriors.

Així, Tomasello (2003) conforme ja hem apuntat explica el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge a partir del seu ús (*a usage-based theory of language acquisition*):

...this approach conceives linguistic constructions as themselves meaningful symbols-since they nothing other than the patterns in which meaningful linguistic symbols are used in communication... (p. 5)

I també,

...in usage-based approaches the grammatical dimension of language is a product of a set of historical and ontogenetic processes referred to collectively as grammaticalization. When human beings use symbols to communicate with one another, stringing them together into sequences, patterns of use emerge and become consolidated into grammatical constructions... (p. 5)

El llenguatge, per tant, es desenvolupa en un marc d'atenció conjunta en el qual al voltant del primer any de vida es produeix l'emissió de les primeres paraules a partir de la "lectura" de les intencions que justifiquen el discurs. L'autor emfasitza que la implicació primerenca dels infants procurada pels adults, en activitats que requereixen atenció conjunta, correlaciona directament i àmplia amb els desenvolupament primerenc de les habilitats de comprensió i producció de llenguatge.

Quan comença el segon semestre de la vida els infants juguen amb objectes i interactuen de forma diàdica amb altres persones del seu entorn. Entre els 9 i els 12 mesos es produeix el que l'autor anomena interacció triàdica en la qual s'interrelacionen de manera coordinada els objectes, l'infant i l'adult. I això és gràcies a que comença a produir-se per part dels infants la comprensió de les intencions de l'interlocutor.

És en aquest moment quan els tres tipus d'aprenentatge definits per Tomasello arriben a la seua expressió més ampla. Així, en relació a l'aprenentatge imitatiu, si

fins ara els infants reproduïen l'activitat de l'interlocutor de manera més aviat mimètica, a partir d'ara podran reproduir dita activitat amb les intencions atribuïdes al seu interlocutor. Quan els infants són capaços d'entendre i realitzar les accions desenvolupades pels adults inclosos els seus objectius, és a dir, les raons que les justifiquen, aleshores es produeix la intersubjectivitat plena i, per tant, la comprensió global dels esdeveniments del voltant.

Coincidim amb aquest autor que aquesta fita en el desenvolupament dels infants no es produeix en el buit. Per tal d'arribar a aquest punt cal tot un *continuum* d'interaccions prèvies produïdes de manera sistemàtica des del moment mateix del neixement a partir de les situacions quotidianes repetides cada dia.

2.3. Els estudis de la interacció comunicativa i lingüística: de les teories de l'*input* a la *responsiveness*.

Són nombrosíssims els estudis empírics existents sobre les característiques de la ajuda social que possibilita l'adquisició del llenguatge. A partir del seus resultats s'han pogut ampliar i concretar constructes com *ajuda social* o *embastimentada* i s'han encunyat nous conceptes. Farem a continuació un repàs dels conceptes més significatius i de rellevància per al nostre treball.

Els autors de tendència sociocultural que han investigat sobre la interacció comunicativa i lingüística han dedicat esforços per a concretar el paper de l'adult-interlocutor, normalment la mare o cuidador principal, en el desenvolupament del llenguatge infantil, estudiant per exemple, les característiques del seu llenguatge quan s'adreça l'infant. Als anys 80, les anomenades teories de l'*input* van aportar les primeres conclusions, així Snow (1972, 1977, 1979, 1983, 1995) i, Snow i Ferguson (1977) van emfasitzar el paper de l'entorn en l'adquisició i desenvolupament de les habilitats comunicatives i lingüístiques i, més concretament, la gestió de l'espai comunicatiu per part de l'adult mitjançant el sistema de alternança de torns, que ajuda els infants a participar en la comunicació. En la mateixa línia es va destacar l'ajust òptim de la parla de l'adult

quan s'adreça a l'infant, ajust de caire tant suprasegmental com morfosintàctic o semàntic. Si bé es pot argumentar que l'objectiu últim de l'ajust podria ser el de mantindre l'atenció conjunta de l'infant i assegurar la seua comprensió, no deixa de ser cert que també contribueix a facilitar a l'infant l'adquisició de nous mitjans expressius proveint, per exemple, models i confirmacions al mateix temps que planteja fites que l'infant ha d'anar assolint. En aquesta línia parlem de la teoria del *fine-tuning* o "adaptació precisa" (Cross, 1977, 1981) que va posar de relleu la multifuncionalitat de la parla de l'adult adreçada específicament a l'infant, desmontant de pas un dels arguments més invocats pels teòrics de la gramàtica generativa per tal de minimitzar el paper de l'entorn en l'adquisició del llenguatge com ara, la suposada pobresa de l'*input*.

Altres treballs de recerca aprofundiren en el tema i així, el terme *motherese* (Garton i Pratt, 1989; Menyuk, Liebergott i Schultz, 1995) va anar guanyant terreny en aquesta línia i, a més a més d'incidir en les adaptacions de la parla adulta i en l'ús del llenguatge contextualitzat, es van identificar i definir en elles tot un cos d'estratègies potents des del vessant educatiu per a impulsar el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge, entre elles cal anomenar, la *sobreinterpretació*, les *expansions* i el *feed-back* evaluatiu (Moerk, 1983, 1992). De vegades el concepte de *motherese* es reformula com a *Infant Directed Speech* (*llenguatge dirigit a l'infant*) en un esforç necessari de clarificar que l'*input* que facilita el desenvolupament lingüístic infantil no és el llenguatge que l'infant escolta o aquell en el qual està immers, sino la forma especial de llenguatge que els adults usen quan participen junt amb l'infant en activitat rutinàries, quasi bé sempre diàdicas i significatives.

Seguint en la mateixa línia i en un altre intent d'anar perfilant cada vegada més acuradament les característiques de l'actuació comunicativa i lingüística de l'adult quan interactua amb un infant, va començar a utilitzar-se el concepte de *responsiveness*, que a més d'incorporar les conclusions dels estudis en relació a l'*input* i també les del *motherese* va aportar noves dades en relació a l'actuació de l'adult en interacció. Donat que aquest últim terme ha anat introduint-se al nostre

país per tal de definir determinades característiques de l'activitat adulta en relació a l'infant i que, fins i tot hem adoptat el mateix vocable, parlem de “responsivitat de l'adult” convé dedicar-li un espai exclusiu la qual cosa farem més endavant.

Per la seua banda, Kaye (1982) parlà del coprotagonisme dels infants com a participants actius en el seu propi desenvolupament més enllà de l'evolució física que és innegable. Kaye fa referència al sistema mare–infant com a estructura on els membres que el conformen s'afecten mútuament: les pauses durant l'alimentació (pit o biberó) o el joc cara a cara durant els primers mesos de la vida, la gestió de l'espai comunicatiu en una estructura de torns per part de la mare i, el seguiment de l'infant, entre d'altres, són exemples de la complexitat d'aquest canal bidireccional obert entre aquests interlocutors. L'autor emfasitza el fet de que aquest sistema social establert en un principi per l'adult, crea un escenari de caire holístic on l'infant es troba en situació d'aprenentatge permanent.

L'adult contindrà el comportament de l'infant posant en marxa de manera no necessàriament intencional, tot un seguit d'estratègies que conduiran l'infant a entendre i compartir el significat de les accions del altres i de sí mateix. Entre aquestes estratègies cal destacar la consideració per part de l'adult de que l'infant actua assabentat del seu propi comportament. És a dir, com a conseqüència de l'actuació repetida de l'adult envers l'infant com si aquest sabera i controlara l'entorn, aquest acabarà coneixent-lo i controlant-lo.

Unes altres estratègies desplegadas amb el mateix objectiu, la cerca del significat compartit, estarien relacionades amb el que aquest autor anomena, marcs dels pares com ara, l'alimentació, la delimitació d'espais segurs, la interpretació del que vol l'infant en determinades situacions, la valoració contingent de la seua actuació, l'ús del modelat buscant la imitació, la creació de converses a partir d'intercanvis discursius i, en acabar, la retenció d'allò que interessa l'infant per tal d'utilitzar-lo als següents intercanvis comunicatius conformarien aquest mapa global comportamental on l'infant realitzarà els seua aprenentatges sobre el món que l'envolta, incloent-hi el llenguatge.

Cal destacar l'organització per torns com a plataforma sobre la qual desenvolupar totes aquestes accions. Des de la comunicació al joc passant per qualsevol de les rutines on l'infant i l'adult es troben immersos, els torns constitueixen l'eix que articula l'ordre i l'autorregulació del devenir conductual no només dels bebés sinó de les persones en general.

Per la seua banda, els infants mostren des del naixement predisposició a fixar la seua atenció en la cara del seu interlocutor, sobretot la mare. Aquest contacte cara a cara permet les primeres interaccions i el començament de les protoconverses (Trevarthen, 1979) que són organitzades per l'adult en una estructura de torns.

Reprenem ara el concepte de *responsiveness* (Bornstein, 1989; Bornstein i Bruner, 1989), un altre concepte que enmarca la recerca que presentem entesa com un conjunt de característiques que defineixen una actuació adulta contingent, sincrònica i afectiva envers l'infant.

En primer lloc ens referirem al mateix terme i a la seua traducció a la nostra llengua. Com ja hem indicat, hi ha una certa dificultat per trobar una paraula única que identifique el fenomen del qual volem donar compte. En general es tradueix per *sensibilitat*, és a dir, la capacitat dels adults per a respondre les actuacions dels infants. Tot i que d'alguna manera es tracta d'això mateix, de que l'adult siga capaç de donar resposta a allò que els bebés demanen, manifesten o necessiten, no podem negar que el terme no arriba a abastar tot el que hi ha darrere d'aquesta *sensibilitat*, les connotacions d'aquesta paraula a la nostra llengua no aglutinen les característiques que defineixen aquella *responsiveness*. Fins a consensuar un terme adequat, mantindre'm el mateix anglosaxó, és a dir, sense traduir.

El vocable *responsiveness* ha estat utilitzat des de diferents àmbits per tal de fer referència a un tipus de patró de comportament adult en relació a l'infant durant els primers anys de vida, que té conseqüències en el desenvolupament posterior d'aquells infants. Martin (1989) es refereix a la *responsiveness* com a un constructe multidimensional que inclou aspectes tant intra com interpsicològics, com ara, l'empatia definida com la capacitat que una persona posseeix per a

experimentar la realitat emocional de l'altre; la previsibilitat o consistència interpersonal que garanteix l'estabilitat de les relacions entre les persones; la no intrusió o *nonintrusiveness* com a actuació contrària a la sobreprotecció; la disponibilitat emocional com la predisposició a establir una relació empàtica; la capacitat d'incloure l'altre o *engagement* o la capacitat per a crear un entorn interactiu en el qual cadascú dels interlocutors pugui sentir-se lliure per tal d'expressar allò que li cal; la contingència, que emfasitza la dependència que les actuacions d'un interlocutor tenen respecte a les actuacions de l'altre i, la sincronia i la reciprocitat respectivament. Aquestes últimes correspondrien a dimensions més molars del constructe en relació a la coordinació interpersonal dels drets i deures, la responsabilitat atribuïda a cadascú dels interlocutors i, la satisfacció mútua obtinguda de la interrelació.

Així doncs, es poden identificar diverses condicions de caire més personal que redunden en la construcció d'un entorn interactiu general sincrònic, és a dir, d'enteniment i d'afectació mútua que, en acabant són aspectes que defineixen la interacció d'una manera més global.

Respecte a eixe primer bloc, diferents autors han aprofundit en les diferents dimensions esmentades, així, Birigen, Robinson i Emde (1993) van elaborar les anomenades *Emotional Availability Scales*; Zimmerman i Fassler (2003), per la seua part van utilitzar aquestes escales en l'estudi de la interacció mare-bebé en mares adolescents i el modelat que altres cuidadors podien oferir

A partir d'aquesta definició multidimensional, altres autors l'han feta seua i l'han adaptada als objectius dels seus propis estudis en relació a diferents àrees del desenvolupament de l'infant, com ara el cognitiu i el que més ens interessa en el treball que aquí presenten, la comunicació i el llenguatge.

Autors com ara, Bornstein i Tamis-LeMonda (1989, 1997) han estudiat la influència que en el desenvolupament cognitiu té la *responsiveness* materna i destaquen de la definició de Martin (1989) la dimensió de la contingència tot

emfasitzant el caràcter d'ajust, és a dir, l'activitat de la mare envers la del seu infant ha de ser no només immediatament posterior a l'actuació d'aquest sinó també ajustada a aquesta actuació. Aquests autors van realitzar diferents estudis longitudinals de díades mare-bebé durant els primers dotze mesos de vida utilitzant la metodologia observacional en context natural, és a dir, a la pròpia llar de les famílies, tot buscant aquesta contingència en situacions on l'infant manifestava incomoditat per diferents motius i, també benestar. Els resultats obtinguts els va permetre afirmar que la *responsiveness* materna sistemàtica prediu la competència intel·lectual a la primera infantesa.

En aquesta línia i en relació al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge, Tamis-LeMonda, Bornstein i Baumwell (2001) aprofundeixen en la definició de Martin (1989) i tot i que estan d'acord en que la *responsiveness* materna és un constructe multicausat, afirmen que no totes les seues dimensions tindrien el mateix pes i la mateixa influència en el desenvolupament posterior dels infants:

....This suggests that maternal responsiveness may be more profitably studied as a multidimensional construct, with certain outcomes in children being affected by specific types of responsiveness at specific periods in development....(Martin, 1989: p. 59)

Així van estudiar la relació entre la *responsiveness* materna en la seua dimensió de contingència ajustada de diferents tipus de respostes, com ara, imitacions, afirmacions i descripcions i, cinc fites del desenvolupament del llenguatge, com ara, primeres imitacions, primeres paraules, les 50 primeres paraules, la parla combinada i el primer ús del llenguatge fent referència al passat. Els resultats indiquen que la *responsiveness* materna amb infants de 9 mesos, prediu les primeres imitacions, les primeres paraules, les 50 primeres paraules i, la parla combinada.

Si la *responsiveness* materna és observada en la seua dimensió de contingència ajustada de respostes com ara, imitacions i expansions de les verbalitzacions dels infants quan aquests tenen 13 mesos, els resultats indiquen que prediu les 50 primeres paraules, la parla combinada i el primer ús del llenguatge en relació al

passat. Així doncs, afirmen que la *responsiveness* materna prediu el desenvolupament del llenguatge segons l'edat de l'infant sempre que es concrete en determinats tipus de respostes.

En la mateixa línia, Yoder i Munson (1995) van establir que la *responsiveness* materna és més ajustada quan s'adquireix la comunicació intencional. Per la seua part, Yoder i Warren (1998, 1999) van determinar el paper mediador de la *responsiveness* materna entre la comunicació intencional prelingüística i el desenvolupament posterior del llenguatge en infants discapacitats 6 mesos després de l'observació. En aquest cas la *responsiveness* materna durant els intercanvis comunicatius es concretava en la contingència de les respostes de la mare com ara, posar etiqueta verbal, substantiu i/o verb, a les accions de l'infant, les preguntes demanant aclariments o la imitació dels actes de l'infant.

Com ja hem destacat a les primeres línies d'aquest capítol és fonamental la influència que el context cultural exerceix sobre les pautes interactives de les persones, és per això que diferents autors han realitzat estudis sobre com es desenvolupa la interacció cuidador principal-infant en d'altres cultures (Chen i McCollum, 2000; McCollum, Chen i Ree, 2000; McCollum i Chen, 2001) amb l'objectiu de tindre en compte les diferències que es poden produir segons la diversitat dels marcs de nodriment. Encara més, es poden constatar diferències significatives dins d'una mateixa cultura segons les zones geogràfiques, l'entorn on es viu, si és urbà o rural i fin i tot, els recursos que es tenen a l'abast (Camaioni, Longobardi, Venuti i Bornstein, 1998). Sens dubte aquestes constitueixen dades fonamentals als processos d'avaluació

Encara hi ha més estudis que han constatat que, efectivament, la *responsiveness* del cuidador principal quan interactua amb els infants prediu certs aspectes del seu desenvolupament posterior.

Així, la *responsiveness* dels adults està relacionada amb la producció primerenca de la comunicació intencional (Yoder i Warren, 1999); igualment, els fills amb

mares que hagen donat resposta de forma contingent a les seues vocalitzacions i jocs, emetran les primeres paraules, realitzaran construccions sintàctiques i usaran el llenguatge abans que els infants amb mares amb un comportament que haja estat diferent a aquests trets (Tamis-LeMonda, Bornstein i Baumwell, 2001; Barwick, Cohen, Horodezky i Lojkasek, 2004).

Rondal (1988) per la seua banda ja va apuntar en aquesta direcció anomenant al menys tres aspectes fonamentals referits a l'adquisició del primer llenguatge: la comunicació amb interlocutors significatius més competents, l'ensenyament implícit del llenguatge per part dels adults mitjançant una adaptació progressiva de l'*input*, el *feedback* dels pares a les emissions dels infants.

No podem deixar de referir-nos, abans de finalitzar aquest apartat, a un concepte que com veurem al capítol corresponent (Estudi empíric) ha determinat la selecció de l'edat dels infants participants al nostre estudi, parlem de la Intersubjectivitat i com a conseqüència, la Intencionalitat.

Seguint a Wertsch (1985), quan es parla d'intersubjectivitat es fa referència a compartir significats essent precís que n'hi haja un mínim per tal que la comunicació siga un fet, "*los interlocutores comparten algún aspecto de sus definiciones de situación*". S'entén que la situació és la manera com els participants en un fet social es representen i es defineixen els objectes i els esdeveniments implicats en ella.

Autors com Trevarthen (1980) defensen que podem parlar de la intersubjectivitat primària com una mena d'intersubjectivitat innata que fa possible la connexió mare-bebé des del mateix moment del naixement: preferència pel rostre i la veu humana, expressions facials, moviments de la boca, també la confusió i el malestar quan les accions dels adults esdevenen incomprensibles o amenaçadores així com l'evitació de comportaments "excessius".

Aquesta postura de defensa de la intersubjectivitat primària va ser durament criticada per Kaye (1982) qui no nega la preadaptació social del nadó ni l'existència de torns, el que nega és la possibilitat de compartir significat amb un adult perquè aquest, el significat, ha de ser intencional i convencional.

Tornant a Trevarthen (1980), a més d'intersubjectivitat primària que es manifesta als primers mesos de la vida i que inclou exclusivament els dos membres de la díada, n'hi ha també la intersubjectivitat secundària que comença cap als sis mesos i s'assoleix al voltant del nou mesos i incorpora l'objecte extern on el joc té un paper important. També cap als nou mesos l'infant accepta la mare com a ensenyant de noves formes de manipular els objectes.

També Rogoff, Malkin i Gilbride (1984) coincideixen amb Trevarthen en que cap als sis mesos, els infants assoleixen ràpidament un interès compartit amb l'adult i s'inicien les activitats cooperatives en relació a un objecte. Al nou mesos les negociacions es centren en el joc com a tal, donant per suposat l'atenció conjunta.

El canvi d'enfocament que suposa passar d'una situació d'atenció compartida sobre un centre d'interès a una situació d'activitat conjunta sobre l'objecte s'inicia al voltant dels cinc mesos i mig. Serà a partir d'aquest moment quan l'actuació dels infants es produisca d'una manera intencionada i alhora, sàpiguen i entenguen les intencions del seu interlocutor. Aquesta nova situació, sens dubte, representa una fita al desenvolupament.

En definitiva, la tradició de pensament aquí presentada a més de donar suport a les preguntes de recerca, és un dels pilars sobre el que descansa la delimitació de les categories del nostre estudi. A l'apartat següent exposarem un altre d'aquests pilars.

2.4. Recerques de la interacció comunicativa i lingüística al nostre context. Els antecedents immediats.

Aquesta tesi no és fruit d'un projecte individual sino conseqüència directa d'un seguit de recerques que d'una banda pretenen contribuir a una millor comprensió dels processos evolutius interpersonals que faciliten el desenvolupament del llenguatge i d'altra estan adreçades cap a uns objectius d'intervenció clínica i educativa. Dissenyades en funció d'aquests objectius com a investigació / intervenció (Warren i Reichle, 1992), en un moment donat les recerques esmentades van concloure, entre d'altres, en la necessitat d'avaluar la qualitat de la interacció comunicativa i lingüística que afavoreix el desenvolupament del llenguatge. A aquests estudis ens referirem a continuació amb l'objectiu de emmarcar encara amb més precisió el nostre treball.

Als anys vuitanta del segle passat es va iniciar una línia recerca en el si de la Facultat de Psicologia de la Universitat de Barcelona amb els objectius abans indicats. Entenent el llenguatge en tant que activitat funcional i dinàmica, es va emfasitzar la necessitat d'estudiar el desenvolupament lingüístic allà on es produeix, és a dir, *in situ*, en escenaris socials i naturals i entre interlocutors habituals i significatius. Es partia del principi que és en aquests contextos naturals on es realitza l'aprenentatge lingüístic d'una manera implícita, és a dir, sense intenció o programació prèvia. Tot això, és clar, sense deixar a banda l'estudi dels aspectes formals del llenguatge observat.

Els primers treballs empírics van tractar de constatar la presència de determinades característiques del llenguatge que els adults adrecen als infants en situacions quotidianes, d'observar en context natural l'evolució dels recursos comunicatius verbals i no verbals dels infants normals al llarg dels dos primers anys i de comprovar com els adults atribueixen valor funcional i pragmàtic a aquestes expressions incipients del llenguatge infantil (del Rio, 1985, 1988; Vila, 1984). Aquests autors van treballar amb població normativa i van analitzar el llenguatge des d'un punt de vista interactiu.

Posteriorment, Rivero (2001) va estudiar des d'una aproximació pragmàtica, l'expressió d'intencions comunicatives en l'activitat conjunta mare-fill en tres díades de desenvolupament normatiu, al llarg dels primers tres anys dels infants tot i que els seus resultats se centren al primer any i mig.

Els resultats apunten, entre d'altres, a que hi ha una relació entre la freqüència en la qual la mare fa servir determinats enunciats amb un vocabulari concret i la probabilitat que l'infant emeta les primeres paraules contingudes en aquests mateixos enunciats. L'instrument de registre utilitzat va ser el sistema de categories elaborat per Ninio i Wheeler (1988) per a la codificació pragmàtica dels actes comunicatius verbals en la interacció mare-fill del qual oferim a continuació les famílies d'intercanvi com a categories generals.

Taula 2.1. Fragment del sistema de categories de Ninio i Wheeler (1988) utilitzat per Rivero (2001)

CATEGORIES D'ANÀLISI		
CATEGORIES GENERALS	EXEMPLES DE CATEGORIES	
1. Gestionar la transició entre separació i copresència	GMO Saludar durant la trobada	CFA Cridar l'altre des de lluny
2. Gestionar la transició entre copresència i separació	GPO Despedir-se	GNO Desitjar Bona nit
3. Iniciar la interacció: establir l'atenció mútua i la proximitat	CAL Cridar l'altre	SAT Mostrar atenció
4. Restablir la interacció després d'una pausa o trencament	RBR Restablir l'atenció conjunta	RCN Negociar la continuació de l'activitat
5. Retirar-se de la interacció	WFI Retirar-se de la interacció	
6. Gestionar l'atenció conjunta	DHA Dirigir l'atenció de l'altre	DRE Conversar sobre un esdeveniment recent
7. Mantenir converses sobre temes diferents al focus d'atenció/acció conjunta	DNP Conversar sobre quelcom no present	DHS Parlar dels pensaments i sentiments de l'altre
8. Negociar l'inici d'una activitat	IPA Propasar una nova activitat	ICS Demanar "Vine i Comencem"
9. Establir rols en l'activitat	ARH Oferir un rol a l'altre	ARS Demanar un rol
10. Establir regles per a prendre el torn	RTT Establir les regles per a prendre torn	
11. Renovar/repetir una activitat en curs	RCN Negociar la continuació de l'activitat	RNF Negociar un nou focus per a l'activitat
12. Executar moviments o passos verbals en jocs i en d'altres activitats	PRO Executar moviments o passos verbals en jocs i en d'altres activitats	
13. Establir torns en l'activitat	OTH Oferir el torn a l'altre	DTS Demanar el torn
14. Establir moviments en l'activitat	AMH Oferir el següent pas de l'activitat a l'altre	AMS Demanar l'execució del següent pas de l'activitat
15. Dirigir l'acció de l'altre	AFH Demanar ajuda	RHA Regular les accions de l'altre
16. Dirigir l'altre a la no-acció/aturar o evitar l'acció de l'altre	-RHA Aturar o evitar l'acció de l'altre	MHP Aconseguir que l'altre faci una pausa en l'acció
17. Dirigir la pròpia acció	RSA Regular la pròpia acció	OHH Oferir ajuda a l'altre
18. Avaluar la pròpia acció o la de l'altre	EHP Avaluar l'acció de l'altre	ESP Avaluar la pròpia acció
19. Aturar, finalitzar i evitar activitats	-IPA Evitar l'inici d'una activitat	AEA Iniciar l'acabament de l'activitat
20. Indicar o assenyalar esdeveniments: intercanvis verbals socialment emprats	MTK Agraïment	MCN Felicitar
21. Metacomunicació: demanar un aclariment o la confirmació del significat d'un comportament verbal o no verbal	DCC Demanar aclariment de la comunicació verbal i de les vocalitzacions	DCA Demanar l'aclariment de l'acció
22. Vocalitzacions de l'infant	VCO Vocalitzacions no funcionals	XXX Vocalitzacions no intel·ligibles

En consonància amb el que estava succeint en aquell moment en altres centres de recerca psicolingüística internacionals, tornem a la dècada dels 80, una part d'aquest grup de la Universitat de Barcelona es va interessar per la interacció mare–infant però en díades amb infants que presentaven problemes en l'adquisició del llenguatge i discapacitat. Així, Basil (1986) va realitzar un estudi dels processos d'interacció social en entorn natural (escola i família) d'infants amb greus trastorns neuromusculars que utilitzaven taulers pictogràfics de comunicació com a alternativa al llenguatge oral. Algunes de les conclusions obtingudes apuntaven a que els sistemes augmentatius de comunicació resultaven més eficaços si els adults els coneixien i responien els infants de manera contingent establint així un tipus d'interacció en el qual aquests tenien opció a iniciar els intercanvis i, per tant, més control del procés. Posteriorment va seguir aprofundint en el mateix tema analitzant i proposant pautes relacionades amb la seqüència d'actuació que ha de seguir l'ajuda social quan es tracta de comunicació augmentativa i alternativa (Basil, 1992).

Un altre estudi decisiu va ser el de Vilaseca (1991) que va observar i registrar, mitjançant el primer sistema de categories que va dissenyar el grup, tres díades mare–infant amb síndrome de Down que emetien enunciats de dues o més paraules sense que aquestes foren verbs. Seguint a Moerk (1983), les categories interactives utilitzades considerades com a estratègies facilitadores van ser:

Taula 2.2. Sistema de categories d'anàlisi elaborat per Vilaseca (1991).

CATEGORIES D'ANÀLISI	
Repetició idèntica	Expansió
Seqüències substitutòries	Informativa
Requeriments d'informació	Requeriments d'acció
Feedback positiu	Feedback informatiu – correctiu
Preguntes de sí i no	Feedback negatiu
Altres	

L'objectiu de l'estudi era múltiple: observar l'ús de les estratègies per part de la mare, utilitzar les estratègies en una intervenció de caire naturalista per tal d'afavorir l'anomenament d'accions i les combinacions de dues paraules per part dels infants i comparar la resposta d'aquests durant la interacció amb la mare i la mateixa investigadora, com a terapeuta. Els resultats obtinguts indicaven que les mares informaven, reproduïen idènticament les produccions verbals dels infants però sobretot feien requeriments d'informació i/o d'acció a més a més de preguntes de sí o no. En principi, aquestes estratègies presentarien un potencial baix per al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge (Holff-Ginsberg, 1986) perquè demanen dels infants respostes amb una elaboració mínima des del punt de vista cognitiu.

Per la seua banda, les estratègies més utilitzades per la investigadora durant les sessions d'intervenció amb els infants van ser l'expansió, les seqüències substitutòries i el feedback informatiu – correctiu. L'anàlisi de la producció verbal dels infants va mostrar la incorporació i ús, gairebé immediat, dels verbs tant durant les sessions on les mares eren les interlocutores com a les que ho era la investigadora. No obstant això, aquesta producció augmentava significativament quan la interacció es produïa amb aquesta última. L'eficàcia de les estratègies utilitzades intencionalment per la terapeuta – investigadora resultà, des del nostre punt de vista, molt esperançador i donà pas a nous reptes per a la recerca del grup.

Més tard, també amb infants amb plurideficiència greu de base neuromotriu, Soro-Camats (2002) va constatar el desenvolupament de la comunicació amb intencionalitat mitjançant un sistema de comunicació augmentativa. Així, va realitzar un estudi longitudinal d'aquests infants que per la seua afectació haurien estat exclosos dels programes d'intervenció que requereixen d'ells determinades condicions previes. Des d'una perspectiva teòrica basada en el constructivisme social va analitzar, entre d'altres, la interacció entre els infants i els adults a partir dels registre dels actes comunicatius dels infants i les respostes dels adults catalogades com a estratègies educatives que impulsen el desenvolupament del llenguatge. Així, va estudiar les relacions entre aquestes estratègies i el desenvolupament de competències funcionals comunicatives i de llenguatge

assistit. L'instrument de registre que va utilitzar va ser un sistema de categories com ara,

Taula 2.3. Soro-Camats (2002). Categories generals

CATEGORIES D'ANÀLISI		
Actes de comunicació dels infants (A)	Reaccions verbals dels adults als actes comunicatius del infants (B)	
A1 Actes de comunicació percebuts	B1 Sobreinterpretació	B2 Repetició
A2 Gests i vocalitzacions idiosincràtics	B3 Expansió	B4 Expansió extensa
A3 Signes convencionals	B5 Confirma	B6 Rectifica
	B7 Segueix	B8 No respon

El treball de Sánchez (1994) es va fer en context escolar però també des d'un disseny investigació / intervenció. Ell va analitzar la interacció entre quatre alumnes de 4 anys d'edat cronològica amb necessitats educatives especials i les seues mestres de suport i d'aula ordinària respectivament, d'una escola d'integració. Els objectius eren establir quines són les característiques de la interacció que es produeix en ambdós contextos per tal d'aprofundir en el coneixement dels intercanvis que impulsen el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge segons els contextos i a més a més identificar les estratègies d'assessorament als docents que redunden en una millora i/o optimització de les seues actuacions a l'aula.

El sistema de categories elaborat insisteix en la mateixa línia del de Vilaseca (1991) tot agrupant les unitats d'anàlisi d'aquell en dos nous eixos, Estratègies Educatives Implícites i Altres, respectivament. A més a més, incorpora de nous que fan referència a aspectes formals de l'*input* per una banda i per l'altra, a

aquelles unitats d'anàlisi relacionades amb l'organització de l'espai comunicatiu anomenada Gestió de la conversa (Taula 2.2).

Els canvis introduïts responien per un banda, a l'ajust buscat de manera intencionada de les característiques denotatives d'una interacció comunicativa i lingüística impulsora del desenvolupament de l'àmbit objecte d'estudi. Per altra, és clar, determinades categories d'anàlisi corresponien a la concreció de cada recerca.

Taula 2.4. Sistema de categories elaborat per Sánchez (1994)

CATEGORIES D'ANÀLISI			
Característiques formal de l'input	Gestió de la conversa	Estratègies Educatives Implícites	Altres
Longitud mitjana enunciat	Equilibri de torn	<i>Feedback</i> positiu	Sobreinterpretació
Índex diversitat lexical	Densitat de torn	Expansió	<i>Feedback</i> no contingent
	Iniciativa de torn	Correccions implícites	Categories de regulació
		Substitució instructiva	Manteniment del diàleg
		Encadenament	Regulació dirigida a l'alumne amb NEE
			Regulació dirigida al grup classe

Els resultats d'aquest estudi van confirmar la relació entre l'evolució del llenguatge dels alumnes i l'ajust interactiu entre aquests i les mestres. També van servir per a emfasitzar la necessitat de l'assessorament que ajude els professionals docents en la seua tasca educativa i així, conformar l'escenari i el guió per tal que els i les mestres amb alumnes amb retard, trobaren recursos eficaços per a afrontar la tasca de constituir ajudes socials per al seu desenvolupament (Sánchez, 1998).

Igualment van servir, aquests resultats, perquè dins el grup es fes palesa la necessitat d'avaluar la interacció d'una manera més objectiva abans d'iniciar

assessoraments com els que s'estaven duent a terme (Sánchez-Cano, 2005; Bonals i Sánchez-Cano, 2008).

En aquell moment, fruit de l'anàlisi en el si del grup dels resultats obtinguts en les recerques anteriors i també de la incorporació d'avenços teòrics que s'anaven produint en grups similars nacionals i internacionals, el grup es va dotar d'un nou sistema de categories interactives (del Rio i Gràcia 1996). A la base d'aquestes característiques el més rellevant dels intercanvis lingüístics i no lingüístics entre adults i infants es troba en la seua connotació educativa incidental (del Rio, 1997).

La ingent quantitat d'elements potencialment afavoridors del desenvolupament del llenguatge trobats en les interaccions mare-fill els van resumir en tres apartats: a) Gestió de la comunicació: l'adult s'ajusta organitzant l'espai comunicatiu i creant una estructura de conversa com a marc adient en el qual l'infant pot participar. b) Adaptació, o ajust, de l'*input*: l'adult quan es dirigeix a l'infant realitza tot un seguit d'adaptacions formals en el seu llenguatge que, a més d'assegurar la comprensió per part d'aquell, facilita models i presenta reptes que funcionen "estirant" de la competència infantil. c) Estratègies educatives implícites: s'aglutinen totes aquelles estratègies no intencionals que tenen una funció educativa informal quant al llenguatge. Volem destacar el fet que encara que als resultats es va parlar sobretot de l'actuació dels adults, les categories d'anàlisi havien estat definides com a díadiques, és a dir, es caracteritzava el comportament de l'adult sempre en funció de l'actuació de l'infant en el que era una relació ajustada.

Aquest va ser el marc de referència en el que Gràcia (1997) desenvolupà el següent estudi en context familiar, on va analitzar la interacció entre quatre infants amb síndrome de Down i les seues mares. Les edats d'aquests infants oscil·laven entre 3 i 7 anys i el seu nivell de desenvolupament del llenguatge era de primeres paraules o primeres unions de dues paraules. En la mateixa línia que les recerques anteriors, l'objectiu final era observar l'ús de determinats recursos lingüístics interactius per part de les mares, millorar-lo i relacionar-lo amb el desenvolupament del llenguatge dels infants amb discapacitat.

Una vegada valorada la interacció mitjançant les categories i dut a terme de manera ajustada a les característiques de cadascuna de les díades el programa d'assessorament previst, els resultats obtinguts van constatar que les modificacions del comportament lingüístic de les mares produïen canvis en el dels infants i també en la seua participació, incrementant el vocabulari, la millora d'algunes estructures morfosintàctiques i, en acabar, la longitud mitjana de l'enunciat.

Respectant els tres apartats descrits, Gràcia va redefinir algunes de les subcategories emprades en estudis anteriors, va mantenir d'altres o va eliminar-ne segons els objectius del seu estudi (Taula 2.5).

Taula 2.5. Sistema de categories d'anàlisi emprat per Gràcia (1997).

CATEGORIES D'ANÀLISI		
Estratègies de gestió de la comunicació i la conversa	Adaptacions i ajust de l'input	Estratègies Educatives
Densitat de torn	Actes comunicatius No verbals sense vocalització No verbals amb vocalització Verbals: Enunciats	Interpretació
Inici de seqüència comunicativa		Imitació idèntica
Regulació comportament i atenció	Longitud mitjana de l'enunciat	Expansió
		Correcció implícita
	Índex de diversitat lexical	Correcció explícita
		Valoració positiva
	Altres ajusts de l'input	Valoració negativa
		Requeriment d'acció
		Preguntes d'elecció
	Seqüències potencialment educatives	

Cal destacar que el sistema de categories emprat en aquest estudi i també als anteriors, van constituir com ja s'ha dit unitats d'anàlisi de la interacció però

també van ser utilitzats com a indicadors de qualitat d'aquesta (Gràcia i del Rio, 1998; Gràcia i Galván, 1999). Igualment van inspirar el programa d'intervenció amb famílies que posteriorment va elaborar la mateixa autora (Gràcia, 2002).

El següent dels treballs que constitueixen la base sobre la qual té significat la tesi que presentem és el d'Urquía (1999). Amb ell tornem al context escolar, aquesta vegada a l'escola d'educació especial.

Els objectius van ser pràcticament els mateixos que van guiar el treball de Sánchez (1994) al qual ens hem referit anteriorment, és a dir, analitzar els intercanvis lingüístics entre la mestra i, aquesta vegada, tres dels cinc alumnes d'edats entre 5 i 6 anys que conformaven una classe d'una escola especial. La intenció final va ser optimitzar la interacció a través de l'assessorament, els estils interactius i processos d'ensenyament i aprenentatge per tal de millorar les seues habilitats comunicatives i afavorir el desenvolupament del llenguatge.

El sistema de categories emprat per aquesta investigadora com a eina de registre, d'assessorament i també d'avaluació va tindre com a base el que va emprar Gràcia (1997) amb determinats canvis que es poden observar a la taula següent (Taula 2.6).

Taula (2.6). Sistema de categories d'anàlisi emprat per Urquía (1999).

CATEGORIES D'ANÀLISI		
Estratègies de gestió de la comunicació i la conversa	Adaptacions formals del llenguatge que l'adult dirigeix a l'infant	Estratègies Educatives Implícites
Equilibri dels torns de conversa	Actes comunicatius (AC)	Expansió (EXP)
Equilibri en la densitat de parla dels torns	No verbals (ACnv) Verbals: Enunciats (E)	Sobeinterpretació (SOB)
Inici de les seqüències comunicatives	Longitud mitjana de l'enunciat (LME)	Correccions implícites (COI)
		Correccions explícites (COE)
	Índex de diversitat lexical (IDL)	Feedback positiu (FDP)
		Repeticions exactes del llenguatge infantil (REL)
		Encadenaments (ENC)
		Imitacions (IMI)

Els infants d'aquesta investigació per la seua part van incrementar la freqüència de les paraules i d'enunciats, així com la longitud mitjana d'aquests, tal com diu l'autora, "*más allá de lo que razonablemente se puede esperar por el paso del tiempo*" (p.425).

Arribats a aquest punt en el sí del grup de recerca van anant-se elaborant dues idees que van donar un impuls nou als objectius de la recerca. D'una banda es va anar concretant la distinció entre dos tipus diferents de interacció primerenca mare-fill i d'altre la necessitat de disposar d'un instrument que avalués la interacció que afavoreix el desenvolupament del llenguatge. Quant al primer punt, al temps que es constata l'existència d'una interacció de tipus afectiu més general que del Rio, Galván i Gràcia (2001) anomenaren *Early social and affective interaction*, en la que adults i infants menuts s'impliquen molt sovint quan estan junts i en la que es crea un clima agradable, s'utilitza una entonació adient i paraules carinyoses i s'observa com ambdós participants frueixen del contacte mutu, també se'ns va anar fent evident l'existència d'intercanvis que les mateixes autores anomenaren *Interactions that specifically promote communication and language development* i que havien arribat a concretar en els en tres conjunts d'adaptacions mútues als que ens hem referit com les "Gestió de la conversa", "Adaptacions de l'*input*" i, en acabar, "Estratègies educatives de caire natural"

La interacció social i afectiva, que a partir d'ara nomenarem ISA, fa referència a fenòmens més amples i generals mentre que la interacció específica pel desenvolupament del llenguatge, IEDL, recull processos més específics. L'autora parla de casos en els quals encara que la interacció afectiva i el clima afectiu familiar es pot qualificar d'adient no necessàriament s'observen en tot el seu potencial les característiques que ajuden al desenvolupament del llenguatge com en el segon tipus de interacció, per exemple en casos d'infants amb discapacitats o dificultats greus de llenguatge i comunicació (del Rio i Torrens, 2006). En aquest sentit estariem d'acord amb Silvestre et al. (1998) quan diuen:

El establecimiento de un vínculo afectivo que dé seguridad y la disponibilidad afectiva para comunicar son condiciones necesarias pero no siempre suficientes

para que las relaciones del bebé sordo con el entorno de los oyentes se produzcan de forma óptima. (Silvestre et al. 1998: p.19).

En segon lloc, es va concretar la necessitat d'abordar de manera objectiva l'avaluació d'aquest tipus d'interacció que impulsa el llenguatge infantil, o IEDL. És en aquest punt on s'inicia el treball de la tesi que ara es presenta amb el propòsit d'explorar la validesa de les categories que com a grup havíem anat construïnt i utilitzant per tal de reconvertir-les en autèntics eixos d'un instrument futur d'avaluació de la qualitat d'aquest tipus de interacció.

Però aquest propòsit exigia dos passos previs: un era de caire metodològic i consistia a validar encara amb més rigor les pròpies categories incorporant un sistema de registre més evolucionat, el format de camp (Galván-Bovaira, Gràcia i del Rio, 2002; Galván-Bovaira, del Rio i Gràcia, 2004); aquest requisit ha acabat imposant-se com objectiu central de la tesi, i l'altre, obligat, consistia a explorar en profunditat per a conèixer si existien recerques o publicacions sobre instruments similars al que pensaven dissenyar. Els resultats d'aquesta cerca i la seva influència sobre el nostre treball els explicarem en el següent capítol.

CAPÍTOL 3.

L'ESTUDI DE LA INTERACCIÓ COMUNICATIVA I LINGÜÍSTICA EN RELACIÓ A L'ADQUISICIÓ DEL LLENGUATGE INFANTIL

Índex

3.1. Introducció

3.2. L'observació sistemàtica

3.3. Instruments estandaritzats que avaluen la interacció

3.4. Conclusions

3.1. Introducció

En aquest capítol ens referirem a l'estudi de la interacció comunicativa i lingüística considerada en els seus aspectes metodològics, quins han estat els seus antecedents, els esforços dels investigadors per a afrontar aquest repte, així com la situació actual.

Pretenem doncs realitzar un repàs de les aportacions més rellevants realitzades en aquest àmbit per tal de situar el nostre treball amb la intenció d'introduir nous aspectes que ajuden a avançar en aquest camp.

Així, parlarem de l'observació sistemàtica dins de la metodologia observacional (3.2) com l'eina que ens ha permès la realització del nostre treball empíric. Repassarem els tipus d'instruments de registre que es fan servir tot referint-nos a estudis que els han utilitzat i, en acabar abordarem els estudis que constitueixen la plataforma sobre la qual assentem la nostra recerca relacionats amb l'observació sistemàtica. Ens centrarem fonamentalment en la seua definició i en els mitjans emprats per tal de dur-la a terme. Ho farem de manera no exhaustiva, és a dir, a partir d'una selecció de treballs que ha seguit criteris de relació directa amb la nostra àrea de coneixement, el desenvolupament primerenc de la comunicació i el llenguatge des del punt de vista interpersonal.

A continuació, passarem a referir-nos als instruments estandaritzats (3.3) elaborats amb l'objectiu d'avaluar la interacció que contenen al menys un apartat on es considera la comunicació i el llenguatge adult-infant com a objecte de valoració. Donat que el nombre d'aquests instruments és certament limitat sí farem en aquesta ocasió un repàs detallat. En tot cas podem avançar que no hem identificat cap d'ells creat amb la finalitat de valorar específicament allò que hem anomenat la interacció comunicativa i lingüística adult-infant capaç d'impulsar el desenvolupament d'aquesta àrea (IEDL) durant les primeres edats.

En acabar, una vegada revisats tant els estudis esmentats com els instruments estandaritzats oferirem com a resum unes breus conclusions (3.4).

3.2. L'observació sistemàtica

La necessitat de donar suport metodològic a l'estudi del comportament humà que es produeix en contextos naturals va motivar que els especialistes definiren i desenvoluparen instruments per tal de crear una plataforma sòlida sobre la qual crear coneixement científic en aquest àmbit. Així, l'observació sistemàtica definida per Weick (1968) va marcar els inicis en aquest sentit:

Systematic observation is defined as sustained, explicit, methodical observing and paraphrasing of social situations in relation to their naturally occurring contexts.
(Weick, 1968, p. 568)

Aprofundint en el tema i conforme ho fa Anguera (1988, 2003), parlem de metodologia observacional com:

...procedimiento encaminado a articular una percepción deliberada de la realidad manifiesta con su adecuada interpretación, captando su significado de forma que mediante un registro objetivo, sistemático y específico de la conducta generada de forma espontánea en el contexto indicado, y una vez se ha sometido a una adecuada codificación y análisis, nos proporcione resultados válidos dentro del marco específico de conocimientos en que se sitúa. (Anguera, 1988, p: 7)

També, Bakeman i Gottman (1986) emfasitzen aspectes fonamentals de la metodologia observacional, com ara:

...we define systematic observation as a particular approach to quantifying behavior. This approach typically is concerned with naturally occurring behavior

observed in naturalistic contexts. The aim is to define beforehand various forms of behavior –behavioral codes- and then ask observers to record whenever behavior corresponding to the predefined codes occurs. (Bakeman I Gottman, 1986, p. 4).

Dues conseqüències es deriven d'aquestes definicions, per una banda, les seqüències d'actuació seran sempre diferents, donada la naturalesa única d'allò que es produeix als diferents contextos amb escenaris físics i també amb protagonistes diferents. Aquesta situació, doncs, obliga a dissenyar continguts *ad hoc* segons els comportaments objecte d'observació.

Per una altra banda, els instruments dissenyats per tal de registrar la realitat han de permetre obtenir dades quantificables per a establir la rellevància d'allò que s'està observant.

Així, els instruments desenvolupats per a donar resposta metodològica a l'observació dels entorns naturals amb continguts específics, han estat fonamentalment de tres tipus com ara, els sistemes de categories, les escales d'apreciació (*rating scales*), i, en acabar, els sistemes de formats de camp (Anguera, 2006).

El sistema de categories ha estat, fins fa relativament poc, l'instrument d'observació més utilitzat. Una categoria fa referència a un conjunt d'esdeveniments que comparteixen característiques comuns. Quan es parla de conformar un sistema de categories, es tracta, d'elaborar un llistat de trets característics de la situació a observar. La seua elaboració ha de tindre necessàriament un marc teòric explicatiu de referència i, a més a més, s'han de complir alguns criteris, com ara, unidimensionalitat i per tant, mútua exclusivitat, és a dir, han de ser trets inequívocs, cadascú ha d'estar inclòs en una única categoria i només en una. És doncs, un sistema nominal tancat amb la rigidesa que això comporta. Cal assegurar, en tot cas, el marc conceptual per tal de donar significació als resultats obtinguts, és a dir, els sistemes de categories necessiten, com ja s'ha apuntat, un mar teòric de referència clar. D'aquesta manera podran,

tot i ser instruments *ad hoc*, tindre una dimensió d'aplicació més àmplia a altres situacions. Malgrat tot la mútua exclusivitat com a característica denotativa d'aquests sistemes planteja molts problemes donada la impossibilitat que les categories puguen contindre's unes a les altres. Com a exemples d'aquests sistemes vegeu els utilitzats per Rivero (2001) o Soro-Camats (2002) dels quals hi ha fragments al capítol anterior a les pàgines 47 i 50 respectivament.

En segon lloc, les escales d'estimació o apreciació són un instrument d'observació que busquen obtindre informació sobre determinats comportaments. El seu format és de qüestionari i requereix: intensitat, gradació quantitativa i d'ocurrència. Es tracta doncs, d'un registre conductual ordinal on queden especificats els diferents graus de la dimensió objecte d'observació. En general, la informació que ens proporcionen es obtinguda de manera relativament ràpida i el nivell d'aprofundiment és menor que el sistema de categories. Un exemple el trobem a la Taula 3.1.

Taula 3.1. Fallon i Harris (1991). Fragment de la *Interaction Rating Scale*.

Directions: Please rate the parent on each statement according to the following criteria:
1 = strongly agree; 2 = agree; 3 = neutral; 4 = disagree, and 5 = strongly disagree

The parent gives the child opportunities to comunicate needs and wants	1	2	3	4	5
The parent adapts the amount and intensity of stimulation based on the child's needs	1	2	3	4	5
The parent paces play based on own, rather than child's tempo	1	2	3	4	5
The parent uses voice to convey positive feelings to the child	1	2	3	4	5
The parent is sensitive to the amount of stimulation tolerated by the child	1	2	3	4	5
The parent interrupts the child's play	1	2	3	4	5
The parent verbally directs the child's play	1	2	3	4	5
The parent provides interesting activities for the child	1	2	3	4	5
The parent restricts the child's exploration	1	2	3	4	5
The parent anticipates the child's needs	1	2	3	4	5
The parent engages in turntaking with the child	1	2	3	4	5

Tornarem a parlar de les escales a l'apartat següent d'aquest capítol quan repassarem instruments estandaritzats que avaluen la interacció adult - infant .

Per últim, el sistema de formats de camp és l'instrument d'observació d'incorporació més recent que poc a poc va desposseint del seu lloc d'ús preferent al sistema de categories. Es tracta d'una eina que destaca per la seua funcionalitat.

Front al format tancat del sistema de categories, els formats de camp s'elaboren com a un catàleg de comportaments obert susceptible d'acceptar la incorporació de nous trets a mida que avança l'observació. És multidimensional, per la qual cosa pot adaptar-se a qualsevol situació inclòs la més complexa on pot haver-hi diversos nivells de resposta. Pel que fa referència als codis que identifiquen les unitats d'anàlisi, els que s'utilitzen als formats de camp són múltiples front al model de codi únic dels sistemes de categories. Així, un sistema decimalitzat és un exemple de codi múltiple que permet noves inclusions i, també el desplegament dels comportaments a observar fins a la màxima concreció que es puga establir. Aquest fet permet una estructura dinàmica que s'autoregula en el propi devenir de la recerca. No requereix necessàriament un marc teòric de referència que explique els fenòmens objecte d'observació i registre encara que, indubtablement, és recomanable que hi siga.

Les situacions reals produïdes en escenaris habituals on poden intervindre, a més a més d'un nombre d'elements important, una o més persones crea un teixit altament complex per al seu estudi des d'un vessant metodològic. Quan l'objectiu d'observació és la pròpia interacció entre dues persones aquesta complexitat s'incrementa. Sens dubte, aquest tipus de situacions requereixen un instrument de registre que puga abastar totes les seues cares. El sistema de format de camp front als altres instruments referits esdevé adient per a captar aquesta complexitat.

Relacionat amb el nostre objectiu d'estudi per tractar d'interacció adult-infant en primeres edats, hem trobat el treball de Riberas (1998) i Riberas i Losada (2000) en el qual es va elaborar com a instrument de registre un sistema de format de camp. Aquesta investigadora va realitzar un estudi observacional de la interacció educador-infant de desenvolupament normatiu en context d'institució amb l'objectiu de definir les pautes interactives que es produïen entre ells en dues situacions concretes com ara: canvi de bolquers i alimentació. L'objectiu era comparar les sessions on els infants interactuaven amb un educador de manera estable i quan ho feien amb un educador substituït. L'edat dels infants era com a

màxim de 4 mesos en començar l'estudi per tal de que no passaren de 12 en acabar-lo ja que era el primer any de vida l'objectiu de l'observació.

El nombre total d'infants analitzats van ser quatre, els quals junt als quatre educadors van ser filmats entre dos i nou mesos quatre dies a la setmana, durant 3 minuts si es gravava el canvi de bolquers i al voltant de 10 si es tractava de l'alimentació i segons la gana de l'infant. Aquestes situacions es donaven una darrere l'altra per tant es tractava d'una gravació contínua de dues situacions diferents. Un fragment del format de camp elaborat per aquesta investigadora es troba a la Taula 3.2:

Taula 3.2. Riberas (1998). Format de camp (fragment).

CATEGORIES D'ANÀLISI	
BEBÉ	EDUCADOR
M Mirar	M Mirar
CF Contacto físico	CF Contacto físico
V Vocalizaciones V1 El bebé emite sonidos con intención comunicativa V2 El bebé realiza un sonido de protesta pero no llega a llorar V3 El bebé llora (con lágrimas) V4 El bebé ríe o sonrío V5 El bebé está en silencio V6 El bebé imita al educador V7 El bebé bosteza V8 El bebé estornuda V9 El bebé tose	V Vocalizaciones V1 El educador habla al bebé (dice cosas puntuales o interpreta) V2 El educador habla al bebé de lo que el educador hace V3 El educador habla con otros adultos V4 El educador habla con otros bebés V5 El educador canta o silba al bebé V6 El educador emite sonidos sin significado V7 El educador pronuncia frases largas positivas V8 El educador pronuncia frases largas negativas V9 El educador imita lo que hace el bebé V10 El educador bosteza, estornuda o tose V11 El educador riñe al bebé V12 El educador ríe o sonrío al bebé V0 El educador no dice ni hace ninguna de las categorías anteriores
CM Conducta Motora	CM Mecer
XU Chupete	CP Cambio de Pañales
T Toma	J Juego
P Posición	T Toma
	P Posición

La recerca de Riberas ha estat molt important per a nosaltres degut a les similituds metodològiques i, fins a un cert punt de contingut entre els dos estudis.

Veem doncs com els procediments emprats en estudis observacionals relacionats amb el nostre han anat evolucionant en un esforç per donar el suport metodològic

adient al objectiu de recerca. En tot cas aprofundirem a les característiques dels formats de camp al capítol 4 dedicat a l'Estudi empíric per ser l'instrument d'observació i registre que hem fet servir a aquesta tesi.

Cal destacar igualment que a més a més dels instruments de registre desenvolupats s'han produït importants avanços en el tractament de les dades obtingudes a partir d'ells. Les noves tecnologies faciliten des de fa temps el treball dels investigadors; al nostre abast podem trobar des de software per la codificació de comportaments (Magnusson, 1993; Bakeman i Quera, 1995) fins a programes que digitalitzen quadre a quadre (frame a frame= 1/24 segons) imatges gravades (Adobe Premiere Pro CS3, Pínnale).

Com veurem a l'apartat corresponent, el nostre estudi, a més a més de fer servir un sistema de registre de format de camp també ha utilitzat el programa informàtic GSEQ (Bakeman i Quera, 1995) per a realitzar l'anàlisi de la interacció conforme convenia als objectius proposats aprofitant així els procediments més capdavanters des del punt de vista metodològic.

Ens preguntem ara per l'aplicació de la metodologia observacional a l'àmbit del desenvolupament del llenguatge. Com ja hem apuntat anteriorment, l'estudi i avaluació de la comunicació i el llenguatge ha estat un objectiu important per a nombrosos investigadors al llarg dels últims trenta anys. Molts autors, des de diferents marcs teòrics, han considerat important el paper que en el desenvolupament de les primeres etapes de la comunicació juga el llenguatge que l'adult dirigeix als infants en situacions quotidianes com a ajuda social, l'anomenat *input* (Garton i Pratt, 1989; Rosenberg i Abbeduto, 1993; Menyuk, Liebertgott i Schultz, 1995). Alhora, aquest llenguatge de l'adult estarà influït, és clar, per les pròpies característiques de l'infant conformant una unitat que ha de ser l'objecte d'aquesta anàlisi i avaluació.

Segons aquests presupòsits, cal analitzar l'activitat dels interlocutors, no aïlladament, sinó en conjunt, és a dir, cal observar i valorar la interacció entre

ambdós membres participants en la interrelació adult i infant. Com que aquesta interacció s'estableix des del moment mateix del naixement cal, a més, analitzar els intercanvis comunicatius, l'ús del prellenguatge i el llenguatge en situació diàdica des d'edats molt primerenques. Tot això va constituir una innovació important en aquest camp però també va fer més difícil l'observació.

Per a l'anàlisi d'aquest tipus de comportament, és a dir, el comunicatiu i lingüístic en situació diàdica, s'ha emprat l'observació sistemàtica en molts estudis com ja hem explicat. Aquestes observacions s'han fet sovint en context natural, és a dir, a l'escenari on la interacció es produeix de manera habitual. L'observació normalment ha estat realitzada per l'investigador interessat, sovint tot utilitzant una càmera de vídeo i essent un observador no participant, procurant crear la situació òptima per tal de captar el que és el comportament rutinari comunicatiu i lingüístic de la diàda objecte d'anàlisi, sense que la seua presència modifiqui el que és habitual.

En resum, parlar de l'observació sistemàtica en l'estudi del desenvolupament de la comunicació i el llenguatge abordant la qüestió des de la vessant "naturalista" significa fer una aproximació al seu estudi des de l'anàlisi de la praxis (del Rio, 2006). Això vol dir observar els infants amb els seus cuidadors i/o cuidadors significatius per tal de recollir dades sobre com és el seu entorn lingüístic, com busquen establir la comunicació, com es comuniquen de fet, quan parlen, com parlen, de què en parlen i quina evolució segueix aquest procés. En resum: què és el que passa quan es comuniquen normalment en el seu propi medi i sobre tot quins canvis i interrelacions es produeixen al llarg del procés.

3.3. Instruments estandaritzats que avaluen la interacció

Durant els últims vint anys s'han elaborat diferents instruments que tracten d'avaluar la interacció adult-infant. Aquests instruments van des de entrevistes als pares i qüestionaris que són emplenats per ells mateixos, passant per mètodes

d'observació sistemàtica de les interaccions, fins a escales. Michavila (2007) realitzà una revisió on fa referència a determinats instruments que des del punt de vista de l'establiment del vincle avaluen la interacció mare-bebé. En tot cas nosaltres hem analitzat aquests i uns altres dels quals oferim la seua caracterització a la Taula 3.6.a, Taula 3.6.b, Taula 3.6.c i Taula 3.6.d, com ara, identificació bàsica, és a dir, nom, autor i any i l'objecte a avaluar; aquestes taules es poden trobar al final de l'epígraf. Aquests instruments ens interessen perquè aporten informació i de vegades respostes per algunes de les preguntes que ens hem formulat al llarg del nostre treball, siguen de contingut o metodològiques. Pel que fa als objectius, totes les escales seleccionades busquen valorar, d'una manera o altra, la interacció pares-infants. La majoria són escales en les que s'observa el comportament de la mare i de l'infant junts o per separat. En algunes es fan servir registres audiovisuals. En alguns casos es fa referència explícita al llenguatge que fa servir la mare. Les edats dels infants són molt semblants a les edats de la nostra mostra. En definitiva, la interacció socio-afectiva (ISA) està al centre del seu interès. Ara bé, cap d'elles té com a objectiu explícit i únic avaluar els aspectes de la interacció que constitueixen una ajuda específica per al desenvolupament del llenguatge, interacció que hem identificat com IEDL.

D'aquest llistat hem realitzat una selecció que ha seguit criteris de relació amb els objectius del present estudi. Així doncs, ens referirem als continguts d'avaluació d'instruments que tenen més punts en comú amb la nostra recerca i que reflexen el panorama general del que s'ha fet en aquesta àrea. Tot seguit es presenta una breu descripció i revisió crítica d'aquests instruments, fent especial èmfasi en les categories per a la observació que més es relacionen, segons el nostre parer, amb el desenvolupament del llenguatge.

Comencarem el nostre repàs amb la *Neonatal Behavioral Assessment Scale* (NBAS) de Brazelton i Nugent (1973, 1984 i 1995). Aquesta escala inclou una dimensió anomenada *atenció-interacció* que permet avaluar el grau d'alerta dels infants i les seues respostes als estímuls que aplica el clínic en presència dels pares tot explicant-los les reaccions dels seus fills; els pares hi participen seguint

les seues indicacions i d'aquesta manera poden aprendre a interpretar els senyals que realitzen els infants començant a establir el vincle de relació. Abans de l'administració d'aquesta escala, l'observador ja disposa d'una informació prèvia donada pels pares mitjançant uns qüestionaris elaborats pels mateixos autors, les *Mother and Baby Scales (MABS)*, que inclouen tot un seguit de subescales per a avaluar les reaccions emocionals negatives de l'infant i la seua conducta d'alerta, així com les percepcions dels pares sobre la confiança en el seu nivell de competència per a proporcionar als seus fills les atencions adients. Els paràmetres avaluats a l'escala NABS són l'orientació visual i auditiva animada i inanimada.

Així, els continguts d'aquesta escala emfasitzen, per una banda, el paper actiu que l'infant exerceix durant la interacció amb el seu comportament d'espera activa i les respostes als estímuls externs i, per l'altra, la necessitat que els adults identifiquen, interpreten i donen resposta adequada als senyals que realitza l'infant. Parlem doncs d'un primer grau de *responsiveness*.

Una altra escala que pretén avaluar les primeres relacions és la *Parent Child Relational Assessment (PCERA)* de Clark (1985); el seu disseny estableix la gravació en vídeo de quatre situacions diferents en les quals hi participen pares i infants, com ara, el menjar, una tasca estructurada que canvia per intervals d'edat que van des de 0 fins a 4 anys, joc lliure i una situació de separació-reunió en la qual es valora: l'habilitat dels pares per a preparar el seu fill per tal de deixar-lo a soles durant uns minuts, la capacitat autoreguladora de l'infant, el seu estat d'ànim, el joc d'exploració durant l'absència dels pares i, per últim, la qualitat afectiva de la trobada.

S'avaluen tres conjunts de variables que corresponen respectivament als pares, als infants i a les díades. De les primeres detaquem els aspectes suprasegmentals del llenguatge; l'afecte i actitud expressats mitjançant verbalitzacions, expressions de la cara o gests i, per últim, la implicació conductual i afectiva de l'infant per part dels pares, on s'inclou entre d'altres la quantitat i la qualitat de les verbalitzacions, que es mesura a partir de la imitació i expansió de les verbalitzacions que fan els

infants, de les preguntes i respostes, i dels comentaris sobre les activitats realitzades pels infants; no obstant això, aquestes categories no són avaluades per separat sinó de forma general.

Entre les variables avaluades en els infants tenim, l'estat d'ànim, les habilitats adaptatives, el nivell d'activitat i un apartat que fa referència a la comunicació on es valoren el contacte visual, la "lectura" de les intencions de l'altre i la competència comunicativa on s'observa fins a quin punt els infants són capaços d'utilitzar gests, vocalitzacions i/o paraules per a expressar allò que volen.

Per últim, les variables avaluades en les díades són la qualitat afectiva de la interacció i l'afectació mútua.

En relació al nostre estudi és rellevant, en primer lloc, la referència que es fa en aquesta escala a l'ús del que anomenem rutines interactives. Així, l'alimentació i el joc lliure com a accions diàdiques on els intercanvis es produeixen de manera espontània i natural són exemples d'aquestes rutines i de fet són considerades espais quotidians on els esdeveniments es reiteren essent així previsibles i, per excel·lència escenaris potents on es pot observar l'activitat conjunta. Com veurem les observacions que es van realitzar a la nostra recerca es van efectuar d'aquestes mateixes situacions i d'altres, com l'hora del bany i vestit. En segon lloc, destaquem l'avaluació que es fa del llenguatge, els vessants prosòdics i, encara que de manera molt general, pragmàtica, amb estratègies com la imitació i l'expansió de les verbalitzacions dels infants com a criteri per a valorar de manera molt general la qualitat del llenguatge que l'adult dirigeix a l'infant. Aquestes estratègies han estat igualment objecte d'observació per part nostra encara que tractades des d'una altra consideració. Per últim, ho han estat igualment, els aspectes relacionats amb la competència comunicativa dels infants (verbal i no verbal).

Una altra escala que avalua paràmetres diferents segons els interlocutors, pares o infants, i segons l'edat d'aquests últims, és la ***Parent Child Observation Guides***

(PCOG) de Bernstein, Hans i Percansky (1992). Concebuda com a guia per a establir un programa de desenvolupament adient a les característiques de cada infant, disposa de tres subescales que tenen la seua correspondència en les edats dels infants; així la primera, de 0 a 3 mesos, avalua categories parentals relacionades amb l'atenció que requereixen les necessitats d'un nadó, la responsivens, la demostració d'afecte, i la identificació dels significats dels senyals que realitza l'infant. Pel que fa als nadons en aquest interval d'edat les categories avaluades estan relacionades amb la claredat dels senyals que expressen necessitats, l'acceptació de l'ajuda dels pares per a l'autoregulació i l'atenció i l'interès que mostren cap als seus pares. A l'interval d'edat següent, de 4 a 15 mesos a més a més de les variables parentals observades a l'interval anterior amb les adaptacions corresponents, s'afegeix l'ajuda per a l'aprenentatge, emfasitzant l'encoratjament de la comunicació així com la imitació de vocalitzacions i gests i les expansions de sons i paraules. Respecte als paràmetres avaluats en l'infant són els mateixos amb adaptacions. Pel que fa a l'últim interval d'edat, de 16 a 36 mesos, aquest inclou una altra categoria parental que correspon als ajuts per a l'aprenentatge de noves habilitats i el llenguatge, així s'avalua si els pares proporcionen a l'infant un entorn interessant, si parlen molt o poc amb els seus fills i si els ensenyen a parlar tot donant el nom dels objectes i expandin les verbalitzacions. Respecte a les variables avaluades en els infants afegeixen la categoria del llenguatge amb els pares, si parlen amb ells, si utilitzen paraules per a demanar el que volen i si pregunten. En acabar, i en els tres apartats es busca identificar el temperament general dels infants, per a la qual cosa defineixen fins a vuit estils com ara, cautelós, actiu, nerviós, seriós, relaxat, persistent, impacient i curiós.

Amb aquesta escala ens trobem novament amb dimensions molt generals que fan referència principalment a la sincronia i creació d'un clima afectiu favorable. Tot i que hi ha una categoria que tracta d'avaluar l'ajuda en l'aprenentatge de noves habilitats i llenguatge, aquesta queda reduïda a la contingència de les respostes per part dels adults, la qual, sens dubte és determinant però insuficient per a explicar aquesta àrea del desenvolupament. Destaquem novament la valoració de l'ús

d'una estratègia potent, com ara, expandir. En tot cas tant l'actuació contingent de l'adult com les expansions han estat incloses al nostre treball.

En la mateixa línia d'observació dels pares en interacció amb els seus fills, trobem l'escala *Maternal Behavior Rating Scale* (MBRS) de Mahoney (1992), encara que no hi ha cap referència directa a l'activitat comunicativa i lingüística, es valoren un total de dotze ítems, com ara: Expressivitat que mesura la reacció emocional de l'adult davant l'infant; Satisfacció; Cordialitat; Sensibilitat davant els interessos dels infants en la línia de si segueixen els inicis dels infants i si fan comentaris verbals; Receptivitat que valora l'adequació de les respostes dels pares segons siga el comportament de l'infant; Orientacions cap a un objectiu, avalua la quantitat d'estimulació que donen els adults per tal d'encoratjar l'infant a realitzar tasques que li facen progressar en el seu desenvolupament cognitiu; la Inventiva dels cuidadors per tal de mantindre interessat a l'infant en una activitat; *Feed-back* verbal positiu; Eficàcia dels adults per a aconseguir la cooperació dels infants en l'intercanvi de torns; Aprovació mesurada per la intensitat i freqüència d'afecte positiu expressat en relació a l'infant; Ritme que mesura el grau d'activació dels adults i, per últim, Directivitat. Cal dir que en tots aquests ítems es mesura la intensitat i la freqüència dels paràmetres observats (la traducció dels ítems és nostra).

Finalment aquesta escala no realitza una referència explícita al llenguatge, no obstant això, destacarem l'elogi envers els infants i els torns comunicatius respectivament com aspectes que considerem fonamentals; el feedback positiu, com és ben sabut, és una estratègia eficaç en l'aprenentatge, d'altra banda l'establiment de torns comunicatius estructura la interacció i situa els interlocutors en la seua dinàmica. Ambdues han estat tingudes en compte per la nostra part.

Per les seues característiques específiques relacionades amb els intercanvis comunicatius ens detindrem una mica més que als casos anteriors a l'escala *Mother/Infant Communication Screening* (MICS) de Raak (1989). Es tracta d'una prova de *screening* que avalua les interaccions comunicatives entre les

díades mare-infant entre 0 i 12 mesos amb el propòsit d'identificar situacions potencials d'alt risc. L'autora d'aquesta escala, Catherine B. Raack, la va dissenyar com a instrument a utilitzar pels professionals partint d'unes premisses clares i contundents que, sens dubte, compartim, com ara:

- L'establiment de models interactius comunicatius i lingüístics inadequats poden comprometre el desenvolupament emocional, social, de l'alimentació i/o intel·lectual de l'infant.
- Tanmateix, poden desestabilitzar l'autoestima de la mare, la seua capacitat per a assolir el seu paper com a tal i d'actuar d'una manera eficaç al seu entorn.
- Com a conseqüència, la no intervenció sobre aquestes pautes no adients pot agreujar les dificultats i perllongar-les en el temps.

Aquests pressupòsits de partença determinen els objectius d'avaluació de la prova, que alhora identifiquen i defineixen la base sobre la qual es deu donar suport a les pautes d'interacció adequades, i que són, la influència mútua, la reciprocitat i la sincronia de les díades. Aquests identificadors són valorats mitjançant cinc subescales: *Llenguatge i Sincronia*, *Estat d'Incomoditat*, *Alimentació*, *Joc/Estat Neutre i*, finalment, *Descans* que en part farien referència a situacions quotidianes, és a dir, rutines interactives. Cal destacar igualment el fet de que els ítems avaluats a cadascuna de les subescales tracten d'abastir els dos membres de la díada, mare i infant. Així, a cada subescala es fan explícites les variables amb una orientació diàdica, és a dir, la perspectiva d'aquesta escala és l'avaluació de l'afectació mútua de la díada.

En relació a la subescala de *Llenguatge i Sincronia*, les variables avaluades en la mare fan referència al contingut del llenguatge que dirigeix a l'infant, als aspectes suprasegmentals d'eixe llenguatge, fonamentalment el to i el timbre, a la comunicació no verbal (expressions facials) i al control que la mare exerceix sobre l'entorn immediat amb la finalitat d'adaptar-lo a les necessitats de l'infant.

Paral·lelament, les variables avaluades en el bebé són l'*input* per una banda, i les seues reaccions envers el context per l'altra. Convé insistir en que, malgrat la presentació de les variables per separat, aquestes són avaluades conjuntament, així, podem afirmar rotundament que l'*input* de l'infant està determinat, en part, per les verbalitzacions i accions de la mare i viceversa, per una altra part, les activitats i el llenguatge que la mare adreça al seu bebé estan determinades, en part, per l'*input* i les reaccions de l'infant cap al seu entorn. En la Taula següent es presenta un resum de les variables avaluades en aquesta subescala i un ítem com a exemple (Taula 3.3).

Taula 3.3. Variables avaluades en la Subescala Llenguatge i Sincronia i exemple d'un ítem (la traducció és nostra)

LLENGUATGE I SINCRONIA	
VARIABLES	
Mare	Infant
<ul style="list-style-type: none"> . Contingut del llenguatge que dirigeix a l'infant . Aspectes suprasegmentals (to i timbre) . Comunicació no verbal . Control de l'adequació de l'entorn 	<ul style="list-style-type: none"> . Accions comunicatives . Reaccions envers l'entorn
<p>Exemple:</p> <p>Modalitat: VERBAL</p> <p><i>¿Li parla la mare al bebé sobre el seu entorn pròxim?</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. La mare ignora reaccions molt clares del bebé cap al seu entorn 2. La mare no se'n adona de les reaccions del bebé cap el seu entorn (per exemple, el bebé mira o estira el braç com si volguera quelcom) 3. El bebé no reacciona cap al seu entorn I/O la mare no li parla sobre ell 4. La mare li parla al menys alguna vegada 5. La mare li parla algunes vegades 	

En la mateixa línia, en la subescala d'*Alimentació* s'observa el procés que segueix la mare en aquesta situació de la qual destaquem principalment el seu contingut

que no només fa referència a l'acte de procurar aliment *per se* si no que aquest és considerat una situació susceptible de ser utilitzada per a interactuar més enllà del menjar i, per tant, com a rutina interactiva. Així, es valora, si la mare preveu la disposició d'objectes i/o joguets per tal de distreure'l i si la posició en la que posa el bebé és la correcta. És clar que paral·lelament es valora l'activitat i reaccions de l'infant durant la presa de l'aliment (Taula 3.4).

Taula 3.4. Variables avaluades en la Subescala Alimentació i exemple d'un ítem (la traducció és nostra)

ALIMENTACIÓ	
VARIABLES	
Mare	Bebé
<ul style="list-style-type: none"> . Crida l'atenció del bebé cap al menjar . El posa en una postura correcta . Disposició de joguets per a la distracció i el diàleg durant l'alimentació 	<ul style="list-style-type: none"> . Accions comunicatives . Reaccions cap a les activitats de la mare
<p>Exemple:</p> <p>Modalitat: CONTACTE FÍSIC</p> <p>(Per a 6 mesos o més)</p> <p>¿Facilita la mare que el bebé manipule objectes mentre interactuen o mentre li dona el menjar (la manipulació d'objectes pot incloure tocar, sacsejar, colpejar, llançar, deixar caure, mostrar, donar, agafar o variacions de tot el que s'ha esmentat)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Reacció punitiva i molt negativa de la mare a la manipulació d' objectes o al joc durant el menjar 2. Respon un xic negativament a la manipulació d'objectes i joc 3. La mare ignora la manipulació d' objectes i joc 4. Algunes mostres de tolerància i deixar fer 5. La mare permet al bebé que manipule objectes i l'encoratja a que els manipule com a joc social durant el menjar 	

La següent subescala amb un potencial interessant és la de *Joc/Estat Neutral*, ací tornen a aparèixer ítems referits a l'estructura comunicativa com és el contacte ocular o el canvi de posició de l'infant per a atraure la seua atenció, l'estratègia d'imitació de les vocalitzacions i/o les manifestacions verbals de l'infant. De manera general, s'avalua si la mare roman atenta als interessos del seu bebé i reacciona davant d'ells tot establint i mantenint la interacció. D'altra banda, del bebé s'observa el manteniment de l'atenció durant el joc o l'estat neutral i, en general, les reaccions cap a les activitats i verbalitzacions de la mare (Taula 3.5).

Taula 3.5. Variables avaluades en la subescala Joc / Estat neutral i exemple d'un ítem (la traducció és nostra)

JOC / ESTAT NEUTRAL	
VARIABLES	
Mare	Bebé
. Atenció cap els interessos del bebé (es mou o el canvia de posició per a atraure la seua atenció, contacte visual, imita les verbalitzacions del bebé, li parla...)	. Manté l'atenció durant el joc . S'interessa pel seu entorn durant el joc
<p>Exemple:</p> <p>Modalitat: VERBAL</p> <p>¿Imita vocalment la mare, O parla a l'infant durant el joc?</p> <p>1. La mare es mostra verbalment molt exigent o negativa, respecte als interessos o al joc del bebé</p> <ul style="list-style-type: none"> - O la mare ignora totalment les demandes o interessos obvis del bebé - O bebé letàrgic i inhibit <p>2. La mare interromp o ignora verbalment els interessos del bebé</p> <ul style="list-style-type: none"> - O la mare és conscient de les mostres d'interés del bebé pero no respon verbalment, ni les reconeix mentre es mostra aparentment interessada en els senyals d'atenció de l'infant - O el bebé no atén el seu entorn <p>3. No es dona un reconeixement verbal explícit de l'atenció compartida amb l'infant</p> <p>4. Mostra l'ítem anterior una o dues vegades I/O comparteix alguna vegada els interessos del bebé, almenys els reconeix verbalment</p> <p>5. Comparteix els interessos del bebé mitjançant la imitació verbal, O expandint, O comentant-los tres o més vegades</p>	

Les dues últimes subescales, *Estat d' Incomoditat* i *Descans* avaluen situacions habituals concretes fent referència de manera general a l'empatia que pot establir la mare respecte a l'estat emocional del bebé i al seu interès i habilitat per a calmar-lo i/o preparar l'entorn per al descans. Igualment es valora la pròpia manifestació de l'infant i la seua reacció davant dels intents de la mare per a resoldre qualsevol de les dues situacions. Ens interessa doncs, ressaltar, l'establiment de la sincronia d'ambdós membres de la díada.

Cal destacar, com ja s'ha apuntat al peu de les taules anteriors referides a l'escala MICS, que els exemples d'ítems que es presenten en cadascuna de les Taules que il.lustren les subescales han estat traduïdes al català en el marc de l'estudi realitzat. En tot cas és convenient emfasitzar que la MICS no està comercialitzada al nostre país ni traduïda al nostre idioma.

Així doncs, aquesta és l'escala en la qual llurs continguts fan referència de manera més directa, tot i que llunyana, a alguns dels indicadors de la qualitat comunicativa i lingüística que hem inclòs en el procediment experimental del nostre estudi.

Una constant que apareix d'una manera o altra a totes les escales és la necessitat d'avaluar l'entorn i la identificació d'estils interactius donat que es consideren, entre d'altres, determinants de maneres concretes d'interactuar; aquest interès es veu reflectit en dues escales elaborades precisament amb l'objectiu de mesurar aquests paràmetres, la HOME *Observation for Measurement of the Environment* de Caldwell i Bradley (1984) , i la CSIS *Caregiver Styles of Interaction Scales* de Dunst (1986). La primera disposa de dues subescales on es demana als cuidadors dels infants sobre els hàbits de la vida quotidiana, escola, alimentació, jocs, TV... d'aquesta informació es poden traure conclusions sobre l'entorn comunicatiu on els infants estan immersos.

Respecte a la segona, és a dir, la CSIS, identifica els tipus de tècniques interactives que els pares utilitzen amb els seus fills i que van des de la passivitat

fins a la manipulació passant per l'acció conjunta. S'inclouen dotze estils interactius agrupats en sis apartats, com ara, *Passivitat*, a on pertanyen els estils desinteressat i observador passiu; *Responsive* a on corresponen el *verbal responsiveness* i el *physical responsiveness*; *Engaging* amb el *phasing* i facilitador; *Elaborative* amb l'estil del mateix nom; *Imposing* a on s'inclouen els estils iniciador, elicitation, behavior termination; i per últim, *Coercion* que defineix els estils controlador i directiu.

Després de fer al·lusió de manera a individual a les escales seleccionades convé fer algun comentari de manera conjunta. En primer lloc, cal dir que totes les escales analitzades van ser elaborades en marcs de projectes de recerca amb mostres de població específiques. Cadascuna d'elles avalua la interacció des d'una perspectiva molt general partint de la premissa de que la interactuació social entre pares i infants fonamenta el desenvolupament d'aquests últims; com ja hem dit al començament compartim totalment aquest plantejament però amb aquesta visió tan general únicament es poden identificar problemes potencials també generals que obligarien a una anàlisi molt més exhaustiva per tal d'esbrinar la grandària de les dificultats en les diferents àrees del desenvolupament.

Això queda reflectit amb claredat si parlem de l'àrea de la comunicació i el llenguatge que és el tema objecte del nostre interès. Totes les escales fan referència a la comunicació i al llenguatge encara que només, la PCOG i la PCERA inclouen apartats directament referits a aquestes àrees, així la primera en la categoria parental IV de l'interval d'edat que va de 16 a 36 mesos, "Ajudar en l'aprenentatge de noves habilitats i llenguatge" trobem l'èmfasi en aquest apartat, ara bé, l'avaluació queda reduïda a si l'adult parla o no amb l'infant o si respon o no al que diu el seu fill, al següent ítem es valoren dues estratègies, com ara, l'etiquetatge i les expansions. Pel que fa a l'infant es valora igualment si parla o no amb l'adult i si fa o no requeriments tot utilitzant paraules.

En d'altres categories i en edats anteriors s'avaluen aspectes molt interessants com els ajusts dels pares respectant el ritme de l'infant o les demostracions d'afecte on

queden dissolts alguns aspectes clarament comunicatius i prelingüístics que no es prenen com a tals. La segona escala esmentada, la PCERA, segueix la mateixa línia avaluant aquesta vegada la quantitat i la qualitat de les verbalitzacions dels adults on s'inclouen mesclades tot un seguit d'estratègies que afavoreixen, des del nostre punt de vista, el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge com ara, el *motherese*, la imitació, les expansions, les preguntes i respostes o la reelaboració de les verbalitzacions dels infants i que queden sense el protagonisme que deurien tindre. Pel que fa referència a les variables dels infants hi ha un apartat específic de Comunicació on per a valorar la competència comunicativa s'observen igualment mesclades l'utilització de gests, balboteig, vocalitzacions, verbalitzacions; en aquesta ocasió si es contemplen aspectes prelingüístics però sense diferenciació tal i com també s'observa a les variables avaluades en les díades on es passa molt per damunt per l'atenció conjunta, la reciprocitat o la regulació de les interaccions.

A diferència d'aquestes escales, la *Interaction Rating Scale* IRS (Fallon i Harris, 1991), la *Maternal Behavior Rating Scale* MBRS (Mahoney, 1992) i la *Parental Acceptance Scoring* PAS (Rothbaum i Schneider-Rosen, 1989) no inclouen apartats específics per a avaluar la comunicació i el llenguatge encara que valoren el contacte visual, si els adults parlen als infants, si el to de veu és adient o si hi ha feedback positiu. Pel que fa a la NBAS la interacció queda reduïda a la resposta del nadó a certs estímuls.

Per contra els ítems que identifiquen estils interactius estan molt elaborats en diferents escales com la PCERA (1985) i la PCOG (1992), així com en la CSIS (1986) que avalua específicament aquests estils, la valoració dels quals pot completar l'avaluació de la interacció que facilita el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge. L'observació de l'entorn comunicatiu vindria a arrodonir aquesta avaluació tal i com apunta l'escala HOME (1984).

Taula 3.6 a. Instruments estandaritzats per a avaluar la interacció adult-infant.

Neonatal Behavioral Assessment Scale NBAS	Brazelton, T. Nugent, J.	1973 1984 1995	Avaluar les capacitats bàsiques dels bebès.	Valoració de les dimensions fisiològica, motora, estat de consciència i atenció-interacció. Aquesta última avalua el grau d'alerta i les respostes a estímuls. Els pares hi participen. Inclouen dues escales mare-bebé (sentiments i alimentació) anomenades MABS.
The Scales of Maternal Sensitivity	Ainsworth, M. Bell, S. Stayton, D.	1974	Avaluar la sensibilitat materna envers l'infant	Valoració de la mare en relació a la consciència dels senyals de l'infant, la interpretació, respostes adients i contingents.
HOME	Caldwell Bradley	1984	Avaluar l'entorn	Entrevista que es fa als pares en referència a la seua vida quotidiana. Disposa de dues escales, de 0 a 3 i de 3 a 6 anys Té un apartat que explora l'entorn comunicatiu.
Attachment Indicators during Stress. AIDS	Massie, H. N. Campbell, B.K.	1983	Avaluar la qualitat de la relació mare-infant	Valoració de la interacció per observació directa en context d'exploració pediàtrica: postura, vocalitzacions, contacte, proximitat i afecte. Infant de 0 fins a 10 mesos.

Taula 3.6 b. Instruments estandaritzats per a avaluar la interacció adult-infant (continuació).

Parent-child Early Relational Assessment PCERA	Clark, R.	1985	Avaluar la interacció adult-infant i a ambdós per separat.	Entrevista als pares i enregistrament mitjançant vídeo en context de centre, de diferents activitats, estructurades i de joc lliure d'adults amb fills de fins 4 anys.
Caregiver Styles of Interaction Scales. CSIS	Dunst, C.	1986	Establir els estils interactius dels pares.	Valora fins a 12 estils d'interacció dins d'un <i>continuum</i> bipolar que va des de la passivitat fins a la manipulació. Pares d'infants fins a 3 anys. Enregistrament en vídeo d'activitats de joc lliure en context de centre.
Diadic Mini Code	Censullo, M. Bowler, R. Lester, B. Brazelton, T.	1987	Identificació grau sincronia adult-infant	Avalua atenció mútua i manifestacions d'afecte respecte a comportament diàdic. Infant: clredat respostes. Adult: estructura conversa mitjançant torns, espera la resposta de l'infant i sensibilitat a les respostes de l'infant
Mother-infant communication screening M/ICS	Raak, C.	1989	Avaluar la interacció pares-infants.	Valoració de la interacció per observació directa en context de centre mitjançant una entrevista conjunta amb pares i infants de 12 mesos.
Grilles d'évaluation des interactions précoces	Lebovici, S. Visier, J.P.	1989	Avaluar la interacció mare-infant i pare-infant	Valoració de la interacció per observació directa en context d'exploració pediàtrica: intercanvis visuals, vocàlics, corporals i somriures; incitativa, recíprocitat, to afectiu, continuïtat, contingut, actitud de la mare i l'infant des dels 2 mesos fins a 3 anys.

Taula 3.6 c. Instruments estandaritzats per a avaluar la interacció adult-infant. (continuació).

Interaction Rating Scale. IRS	Fallon, M. Harris, M.	1991	Valorar el comportament dels pares quan interactuen amb els seus fills	Observació del comportament dels pares mitjançant un enregistrament en vídeo en context familiar i en activitat de joc lliure. Pares d'infants fins a 46 mesos. L'observador ha de valorar de 1 a 5 (acord-desacord) els diferents ítems.
Parental acceptance scoring PAS	Rothbaum, F. Schneider-Rosen, K.	1989	Avaluar el comportament interactiu de l'adult.	Valoració de la interacció dels pares amb fills de 18 mesos a 4 anys. Enregistrament per vídeo de cinc activitats pautades en context familiar o de centre.
Maternal Behavior Rating Scale (Revised). MBRS	Mahoney, G.	1992	Avaluar com els pares interactuen amb els seus fills.	Escala que avalua el comportament interactiu dels pares amb fills de 1 a 3 anys, mitjançant 12 ítems i valorades en un <i>continuum</i> de freqüència. Enregistrament per vídeo en context familiar i en activitat de joc lliure.
Parent-Child Observation Guides. PCOG	Bernstein, V. et al.	1992	Avaluar la interacció pares-fills per a ajudar-los a establir la comunicació amb els seus fills.	Programa de desenvolupament d'infants fins als 3 anys repartits en tres nivells. Observació directa a casa d'activitats quotidianes pares-infants.

Taula 3.6 d. Instruments estandaritzats per a avaluar la interacció adult-infant. (continuació).

Guide pour l'évaluation du dialogue adulte-nourrison. GEDAN	De Roten, Y. Fivaz-Depeursinge, E.	1992	Avaluar la interacció mare-infant i pare-infant	Valoració de la interacció per observació directa en context en quatre etapes: Impressió clínica, organització i sincronia, manteniment del diàleg i, direcció i tipus d'influència (infants des de 5 setmanes fins a 6 mesos).
---	------------------------------------	------	---	---

D'aquesta anàlisi i discussió de les escales descrites podem traure algunes conclusions rellevants pel nostre estudi, com ara:

Totes les escales analitzades avaluen la interacció com uns dels fonaments del desenvolupament. Ara bé, ho fan des d'una perspectiva molt global que es queda només en aquells aspectes més relacionats amb el clima afectiu i el comportament contingent per part dels cuidadors així com a l'infant com protagonista actiu del procés. Tot i que compartim aquest plantejament resulta evident que cal aprofundir per tal d'esbrinar aquells indicadors que ens informen de la qualitat de la interacció relacionada amb la comunicació i el llenguatge. Cap d'aquestes escales però, llevat de la MICS (Raak, 1989), avalua específicament la interacció com a uns dels suports imprescindibles per al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge.

No obstant això, totes les escales fan referència a la comunicació i al llenguatge encara que només, la PCOG (1992) i la PCERA (1985) inclouen apartats directament referits a aquestes àrees. La primera d'elles, és a dir, la PCOG en la categoria parental IV de l'interval d'edat que va de 16 a 36 mesos, "Ajudar en l'aprenentatge de noves habilitats i llenguatge" trobem l'èmfasi en aquest apartat, ara bé, l'avaluació queda reduïda a si l'adult parla o no amb l'infant o si respon o no al que diu el seu fill; al següent ítem només es valoren dues estratègies, com ara, l'etiquetatge i les expansions. Pel que fa a l'infant s'avalua igualment si parla o no amb l'adult i si fa o no demandes tot utilitzant paraules. Així en la mateixa escala s'avaluen aspectes molt interessants com els ajusts dels pares respectant el ritme de l'infant o les demostracions d'afecte on queden dissolts alguns aspectes clarament comunicatius i prelingüístics, des del nostre punt de vista, que no es prenen com a tals.

L'escala PCERA per la seua banda, segueix la mateixa línia avaluant la quantitat i la qualitat de les verbalitzacions dels adults on s'inclouen mesclades tot un seguit d'estratègies que afavoreixen, segons la nostra perspectiva, el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge com ara, el *motherese*, la imitació, les expansions,

les preguntes i respostes o la reelaboració de les verbalitzacions dels infants i que queden sense el protagonisme que deurien tindre.

En tot cas, les categories referides a la comunicació i el llenguatge que s'avaluen en aquestes escales resulten, des del nostre punt de vista, clarament insuficients per la barreja de les estratègies esmentades i per la manca d'altres fonamentals tot i que la MICS destaca, tal i com ho hem explicat en línies precedents. Tot i així, en general, quan fan referència al llenguatge ni que siga de manera global, es parla d'ell a partir de les primeres emissions pròpiament lingüístiques per part de l'infant, descuidant l'etapa prelingüística. Quan aquesta es contempla es fa de manera superficial. D'aquesta manera es descuida una etapa que considerem bàsica per al desenvolupament posterior i a més a més es perd l'oportunitat d'avaluar la comunicació i el llenguatge abans d'aquelles primeres emissions.

D'altra banda, totes les escales inclouen ítems referits al to de veu, el contacte visual, la sincronia, o el seguiment específic dels inicis i/o verbalitzacions dels infants. Es tracta de les estratègies que nosaltres anomenem de gestió de la conversa i la comunicació, són molt importants i imprescindibles efectivament, però resulten insuficients per tal d'explicar com s'ensenya i com s'aprén a parlar des d'una perspectiva funcional.

Quan els ítems de les escales fan referència a les variables dels infants, hi ha a la base de totes elles la premissa de que són participants actius durant els intercanvis comunicatius, no obstant això, el seu tractament torna a ser novament superficial i per a valorar la competència comunicativa s'observen mesclades l'utilització de gests, balboteig, vocalitzacions, verbalitzacions; en aquesta ocasió si es contemplen aspectes prelingüístics però sense diferenciació tal i com també s'observa a les variables avaluades en les díades on es passa molt per damunt per l'atenció conjunta, la reciprocitat o la regulació de les interaccions. Així doncs, totes aquestes reflexions ens reafirmen en la idea que fóra pertinent un instrument que avalue la interacció que fonamenta el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge per a ser utilitzada en àmbits clínics, psicopedagògics i/o de recerca.

3.4. Conclusions

Per a donar resposta a les preguntes de investigació que plantejem, cal fer servir un mètode adient essent en el nostre cas l'observacional. Les raons són evidents: el nostre estudi està centrat en el comportament habitual de les persones, desenvolupat allà on es produeix i en el moment que es produeix; parlem doncs, de comportament natural en context natural.

Dels tres tipus d'instruments que la metodologia observacional utilitza per tal de registrar el comportament esmentat, com ara, els sistemes de categories, les escales d'apreciació i el format de camp, aquest últim prefigura com el més adient pels nostres objectius. Es tracta d'un sistema molt flexible que permet canvis durant tot el procés d'observació i codificació, la qual cosa ens permet afinar en el registre de la dependència comportamental mútua entre l'activitat de l'adult i de l'infant.

D'altra banda, disposar de programes informàtics com el GSEQ, que realitzen l'anàlisi de les dades interactives, ens permetrà acostar-nos a la quantificació i a obtenir justament un dels objectius fonamentals del nostre treball com ara, la identificació de patrons interactius. Aquest fet és rellevant per quant compleix un requisit decisiu en la metodologia emprada. Pels nostres propòsits, el comportament observat ha de ser, a més, mesurat.

L'estudi de les interaccions mare-fill, donat el paper que aquesta juga en el desenvolupament infantil segons el marc teòric sociocultural, han rebut molta atenció dels investigadors. Aquest interès ha portat entre d'altres, al disseny d'instruments d'avaluació de la interacció primerenca amb diferents interessos. Totes elles fan referència a la comunicació des d'un punt de vista general més adreçat a la valoració del *caliu* que l'adult crea per a establir la interacció que a valorar aquesta com a plataforma que intervé en el desenvolupament del llenguatge.

En tot cas, pel nostre estudi és important conèixer aquests instruments en la mesura que representen un esforç per a la observació de la interacció. De fet, la familiarització amb les escales esmentades ens ha suposat una reafirmació en la validesa d'algunes de les categories interactives de les quals partíem i ens han ajudat a resoldre problemes pràctics del nostre estudi.

CAPÍTOL 4. L'ESTUDI EMPÍRIC

Índex

4.1. Introducció

4.2. Hipòtesis i objectius

4.3. Mètode

4.3.1. Participants

4.3.1.1. Criteris de selecció i establiment del primer contacte

4.3.1.2. El protocol de selecció

4.3.2. Recollida de dades

4.3.3. La transcripció de les dades: El sistema de *formats de camp* com a instrument de registre

4.3.3.1. La definició dels *Eixos* de l'instrument d'observació

4.3.3.2. La definició de les unitats de comportament i la seua codificació

4.3.3.2.1. Les unitats de comportament referides als infants

4.3.3.2.2. Les unitats de comportament referides a les mares

4.3.3.3. L'ús del programa SDIS-GSEQ com a instrument d'anàlisi

4.1. Introducció

En la recerca que es presenta a partir d'aquest capítol tractem, per una banda, de constatar des d'una perspectiva procedimental afirmacions realitzades en un nombre considerable d'estudis referits al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge des d'una perspectiva pragmàtica. Així, aquests estudis han analitzat el llenguatge que l'adult dirigeix cap a l'infant emfasitzant el tipus, les adaptacions, les estratègies amb potencial per a impulsar el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge d'aquests infants, també l'evolució que en aquest àmbit es produeix. D'altra banda s'ha constatat la relació existent entre el comportament esmentat de l'adult amb aquesta evolució de l'infant referent pel marc teòric que explica, en part, el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge a partir del seu ús. No obstant això, nosaltres no hem trobat estudis que hagen establert l'existència de "patrons comportamentals" qualitius i quantitius que legitimen aquesta relació tot informant sobre la seua solidesa i manteniment per tal de definir quines són les claus d'una interacció que asseure un desenvolupament adient.

Considerem doncs que aquest estudi fet té un interès tant clínic, educatiu com d'investigació perquè mira d'establir els primers passos en relació al disseny d'un futur instrument d'avaluació de la qualitat interactiva de les díades mare-fill, ens referim a aquella interacció que facilita el desenvolupament del llenguatge (IEDL). Com a conseqüència creem que pot tindre una utilitat social indubtable sobretot si el considerem conforme hem apuntat, és a dir, com a treball que precisa d'una continuïtat posterior per tal d'arribar a l'últim dels objectius que va més enllà d'aquest estudi, l'elaboració de l'instrument esmentat.

Al llarg d'aquest capítol ens referirem a tots aquells aspectes metodològics i procedimentals que han fet possible el desenvolupament del treball amb una motivació clara, cobrir els objectius prefixats i contrastar finalment les nostres hipòtesis de partença.

Igualment presentarem els participants experimentals que ens han permès observar, registrar i, en acabar, analitzar la seua relació comunicativa i lingüística, tot obrint-nos les portes de la seua intimitat durant les rutines del dia a dia. Com els vam contactar, com els vam seleccionar, quins criteris havien estat definits prèviament, com vam registrar les dades obtingudes, així com els instruments utilitzats per a aconseguir aquestes dades.

Finalment, explicarem com van ser analitzades a partir de tres nivells on vam anar des del detall fins a l'anàlisi global passant per un intermig en el qual volíem identificar l'ús de determinades estratègies utilitzades per les mares així com el comportament verbal dels infants.

Des del punt de vista metodològic veurem com hem tractat els comportaments dels membres de les díades. Subratllem el fet que la unitat d'anàlisi definida és el comportament interactiu i no el de l'infant per una banda i el de la mare per l'altra. En tot cas creem que aquesta aproximació és novedosa i sempre que parlem de l'activitat de les mares o dels infants ho farem referint-nos sistemàticament a l'actuació de l'altre com a resposta.

4.2. Hipòtesis i objectius

Comencem doncs amb la presentació del nostre treball des del punt de vista del mètode i dels procediments emprats. En primer lloc descriurem les hipòtesis que constitueixen les raons que han guiat aquesta recerca per a continuació detallar els objectius marcats per contrastar aquestes hipòtesis.

Partim de les següents **hipòtesis** de treball,

A. En la interacció adult-bebé es van produir, des del moment mateix del naixement, pautes, patrons interactius comunicatius i lingüístics que tenen un

paper coprotagonista en el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge dels infants; que són perceptibles, quotidians, relacionats amb l'entorn immediat i susceptibles d'ésser mesurats, que es mantenen en el temps i que descriuen la dinàmica relacional entre ambdós interlocutors, constituint finalment unitats d'anàlisi de la interacció diàdica.

B. L'anàlisi seqüencial així com l'estudi diacrònic dels episodis interactius, ens permetrà finalment, comprovar l'existència de patrons interactius estables intradiàdics i valorar la seua evolució.

C. La identificació de patrons interactius comunicatius i lingüístics ens permetrà fer emergir indicadors de la seua qualitat i així, avaluar-la. Entenem per qualitat el seu major potencial per a impulsar el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge. Mitjançant les dades resultants de les anàlisis corresponents i el marc teòric de referència creem poder afirmar que existeixen aspectes de la interacció més directament relacionats amb l'àrea esmentada.

Els objectius marcats per tal de comprovar aquestes hipòtesis de partença, els hem dividit segons les seues característiques:

Objectius

Generals

- Analitzar els intercanvis comunicatius i lingüístics que es produeixen entre díades mare-infant al llarg del segon semestre de la vida, amb la intenció d'identificar pautes interactives que ens permeten mitjançant l'observació aprofundir en el coneixement de la interacció que afavoreix el desenvolupament del llenguatge, enriquint així la seua conceptualització.

- Fer explícita l'estabilitat, manteniment i evolució dels patrons interactius detectats en cadascuna de les díades a partir de les anàlisis de les successives gravacions

Procedimentals

- Codificar els intercanvis comunicatius i lingüístics a partir d'un sistema de registre de format de camp.
- Establir les unitats comportamentals de la mare amb interès per a l'estudi per tal d'assabentar-nos de com respon l'infant a eixa activitat materna predefinida.
- Establir les unitats comportamentals de l'infant amb interès per a l'estudi per tal d'assabentar-nos de com respon la mare a eixa activitat infantil predefinida.
- Realitzar una anàlisi de les unitats comportamentals diàdiques mitjançant el programa GSEQ per a determinar l'existència de relacions sistemàtiques i estables entre determinades activitats de la mare i el comportament de l'infant i viceversa.

Conceptuals

- Identificar i aprofundir en les característiques d'aquells patrons interactius més directament relacionats amb el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge.
- Realitzar una primera aproximació a la definició dels patrons interactius i estratègies bàsiques de les díades per tal d'establir la plataforma per a avaluar en un futur, el potencial de la díada per a impulsar el

desenvolupament de la comunicació i el llenguatge i així sentar la base per a dissenyar un instrument que permeti l'avaluació.

4.3. Mètode

La metodologia utilitzada ha estat l'observacional tot aplicant-se un disseny d'estudi de casos avaluatiu de baixa intensitat LAG-LOG (Anguera, 2001). Aquest tipus de disseny s'aplica en contextos naturals en els quals es realitzen activitats quotidianes. El disseny LAG – LOG combina el seguiment temporal de l'actuació desenvolupada per un petit grup de persones que es consideren una unitat, com pot ser una díada mare-infant i la contemplació de diferents nivells de resposta. La investigadora va actuar com a observadora participant passiva.

En aquest tipus d'observació, l'investigador exerceix només funcions d'observador interactuant mínimament amb l'objectiu d'abastir la situació observada conforme es desenvolupa (Anguera, 1989).

A continuació expliquem en detall el procediment

4.3.1. Participants

4.3.1.1. Criteris de selecció i establiment del primer contacte

Explicarem en aquest apartat el procediment activat per tal de realitzar el procés de selecció així com els criteris i condicions que prèviament es van definir ajustats als objectius de l'estudi.

En primer lloc cal fer al·lusió al nombre de participants experimentals que vam considerar adient, van ser quatre díades. Aquesta decisió es va sustentar en les següents consideracions:

1. Les dades que esperàvem obtenir a partir de l'observació d'aquest nombre de díades eren prou, metodològicament parlant, per a identificar si es produïen pautes interactives sistemàtiques. Donat que es tractava d'un estudi de casos, tres hagueren estat igualment suficients però el risc de perdre alguna d'elles no ens permetia un ajust tan apurat.
2. En tot cas van considerar que si els resultats eren satisfactoris sempre es podia ampliar el nombre de participants en un futur i en estudis subsegüents.
3. Un altre criteri va ser la valoració respecte al volum de dades a obtindre i la quantitat d'hores de treball que suposaria la seua anàlisi posterior i vam concloure que no podíem assolir més de quatre díades.

Respecte als criteris que van guiar la selecció dels participants van ser considerats els següents:

a. Els infants havien de tindre entre 6 i 12 mesos aproximadament. La condició que els bebés estigueren dins de l'interval del segon semestre de la vida responia a la nostra intenció d'identificar les pautes interactives a mida que aquestes es van elaborant i consolidant. D'aquesta manera ens situaven en el període on sembla haver consens entre els autors respecte a l'aparició de l'activitat intencional dels bebés (Schaffer, 1977; Kaye, 1982).

b. Que el desenvolupament dels infants fóra normatiu. Volíem infants sense cap tipus de patologia perquè ens interessava fer emergir pautes interactives des d'una perspectiva pragmàtica en un procés exempt de dificultats. És ben sabut que la interacció que s'estableix entre els cuidadors principals i els infants amb

problemas pot estar desestructurada degut a les circumstàncies que acompanyen el reajust familiar durant el procés de comunicació de diagnòstic, presa de decisions i elaboració del reequilibri amb la integració de l'infant en la família.

c. Els infants no havien de ser primers fills o filles, és a dir, havien de tindre almenys un germà o germana més grans; amb aquesta condició preteníem eliminar o almenys minvar, per una banda, la inseguretat més alta que habitualment es detecta en les mares que ho són per primera vegada, quan són observades interactuant amb els seus infants. Volíem igualment tindre en compte les afirmacions que fan referència a que els primers fills parlen més aviat i millor que els segons ja que aquells han fruit d'uns intercanvis comunicatius en situació d'exclusivitat i una dedicació més intensa per part dels cuidadors principals. Els segons, és clar, han de compartir aquesta interlocució.

d. Que els infants no assistiren a cap escoles infantil ni guarderia per les dificultats que haguera suposat identificar el seu cuidador principal i realitzar gravacions en aquest context. Així, l'interlocutor o interlocutors en context d'escola infantil hauria estat una altra variable a controlar.

d. Els cuidadors principals, que finalment van ser les mares dels infants per una disponibilitat més gran, havien d'ajustar-se igualment a la normalitat sense presentar en principi, cap dificultat de caire emocional ni d'altra mena que poguera comprometre el desenvolupament de la interacció.

e. Com que les observacions havien de realitzar-se en context natural, és a dir, en casa dels propis participants, les mares havien de disposar de temps per a rebre a la investigadora de manera quinzenal, mostrar una certa motivació per a participar en l'estudi i estar disposades a ser gravades amb els seus infants mitjançant una càmera de vídeo.

La cerca de les díades participants potencials es va realitzar al nostre entorn mitjançant professionals del camp de l'educació que ens van facilitar l'accés fins a

vuit díades de les quals van seleccionar quatre. Amb elles va quedar establert que en acabar el període de gravacions els entregarien una còpia a més d'un resum verbal de les observacions més rellevants relatives al desenvolupament dels infants. És clar que d'haver detectat cap problema els hauríem informat de forma immediata com així va quedar establert igualment.

4.3.1.2. El protocol de selecció

Amb l'objectiu de verificar el desenvolupament normatiu dels infants així com l'estat general de les mares vam utilitzar instruments estandaritzats i *ad hoc* respectivament. Respecte al primer es va elaborar un qüestionari que detectara, bé una història clínica patològica, bé trets que apuntaren cap a una situació emocional vulnerable relacionada amb un nivell elevat d'estrés, recursos d'afrontament minvats i medicació puntual per a tractar aquests o altres tipus de trastorns.

En relació al nivell de desenvolupament de l'infant vam fer servir el Test de Screening del Inventario de Desarrollo de Battelle (Newborg, Stock, Wnek, Guidubaldi i Svinicki, 1984, traduït per la Fundació Catalana per a la Síndrome de Down en 1989), així com la Taula de Desenvolupament Psicomotor (Fàbregues et al., 1988).

Igualment, per a la valoració dels intercanvis comunicatius mare-infant, es va administrar la prova *Mother/Infant Communication Screening* (MICS) (Raack, 1989, traduïda al castellà per del Rio i Galván-Bovaira en 2001-document intern; Galván-Bovaira, Gràcia i del Rio, 2002) a partir de les gravacions en vídeo.

Seguidament presentem algunes dades rellevants relatives als participants experimentals de l'estudi una vegada van estar seleccionats.

Díada 1

L'infant de nou mesos és la segona filla d'una parella domiciliada en un municipi del cinturó de València on la mare treballa com a administrativa i el pare com manipulador en una empresa d'arts gràfiques. La germana de l'infant tenia en el moment on van començar les observacions, nou anys. Tant el pare com la mare dedicaven un temps semblant a l'infant donat els seus horaris de treball. El primer estava amb ella al matí i la mare a la vesprada. Per conveniència de la investigadora que per a desplaçar-se al domicili d'aquesta díada tenia més disponibilitat a la tarda, va ser la mare qui finalment va ser observada amb el seu infant. La llengua que utilitzava la díada era el castellà. L'edat dels pares era de quaranta anys en el cas de la mare i quaranta dos en el del pare.

Díada 2

Com a la díada anterior, l'infant de set mesos, també una xiqueta, ocupa el segon lloc després d'un germà que en aquell moment tenia set anys. Vivien en un poble petit a prop de València. El pare treballava com a comercial i la mare era auxiliar de clínica encara que en aquell moment era a l'atur. La mare era la cuidadora principal essent la llengua de la família, el català. La mare i el pare tenien trenta-dos i trenta-cinc anys respectivament.

Díada 3

L'infant de sis mesos és el segon fill de dos germans, el gran tenia vuit anys quan van començar les observacions. La mare i el pare són mestres d'educación infantil i secundària respectivament i treballen en centres escolars d'un poble industrial de la costa valenciana, on vivien. Després de la corresponent baixa per maternitat la mare havia demanat excedència laboral per la qual cosa era la cuidadora principal de l'infant. La llengua que utilitzaven era el català. En el moment que s'inicia l'estudi l'edat del pare és de trenta-sis anys i la de la mare trenta-cinc.

Díada 4

L'últim dels nostres infants va ser un xiquet (vuit mesos) amb una germana més gran que tenia en aquell moment vuit anys. El seu domicili estava situat en un poble a prop del de la díada anterior. Es tractava d'una família mixta des del punt de vista cultural. El pare, de trenta-sis anys era marroquí i la mare, espanyola, en tenia trenta-cinc. El primer tenia estudis primaris i treballava com a conserge; la mare era llicenciada i treballava en un institut d'educació secundària. La llengua vehicular era el castellà, també per part del pare que no parlava mai amb els seus fills ni en àrab ni en francès encara que feia servir aquestes llengües al seu context. La mare era la cuidadora principal.

Així doncs, es tracta de dues xiquetes i dos xiquets que tenien entre 6 i 9 mesos d'edat en el moment de començar els primers contactes i gravacions. Encara que el context lingüístic on es van establir els contactes és bilingüe, castellà i català, no es va fixar un criteri previ per no considerar-se rellevant en aquest cas. No obstant això, fruit de l'atzar en les díades 1 i 4, la llengua vehicular de la mare era el castellà, mentre que en les dos restants, les díades 2 i 3, va ser el català l'idioma utilitzat.

L'edat de les mares, per la seua part, oscil.lava entre 34 i 40 anys i el seu nivell socioeconòmic era mitjà; respecte als seus estudis dues d'elles eren mestres, les dues altres, auxiliar de clínica i administrativa, respectivament. Per últim, en relació a la seua situació laboral totes excepte una, treballaven fora de casa. No obstant això, la mare sense ocupació manifestava la intenció de buscar-ne de forma immediata.

4.3.2. Recollida de dades

Les dades van estar recollides en context natural, és a dir, la pròpia casa familiar cap a on la investigadora es desplaçava per a tal finalitat. Es va utilitzar una càmera de vídeo 8 Sony i es van gravar rutines interactives quotidianes d'alimentació, bany i joc fonamentalment. Quan parlem de joc ens referim a ell d'una manera àmplia que inclou activitats com ara, cantar, manipular un joguet o un objecte qualsevol, colpejar, llançar, amagar la cara darrere d'un objecte, ficar peces dins d'un recipient, mirar un joguet que es mou o qualsevol activitat conjunta que tinga com a objectiu l'entreteniment per ell mateix. En tot cas preteníem buscar situacions naturals per a poder fer emergir el comportament igualment natural dels dos membres de cadascuna de les díades.

Les raons per les quals es van elegir aquestes situacions i no altres estan sobradament justificades a partir de nombrosos autors que han realitzat estudis de la interacció adult/infant amb desenvolupament normatiu i no normatiu (Kaye, 1982; Valsiner, 1984; Rogoff, 1990; Lalueza i Perinat, 1994).

Així, d'entre les rutines quotidianes esmentades, van ser les mares qui van triar una per a la primera de les cinc gravacions realitzades. La raó va ser la cerca d'un començament el més còmode possible per a elles. Posteriorment i segons l'evolució de les observacions va ser la investigadora qui proposava cada vegada la situació a gravar. En general l'activitat que més vegades va ser observada va ser la del joc que, segons les característiques de les díades, oferia un marc més relaxat i ric des del punt de vista interactiu. A la taula següent (Taula 4.1) oferim de manera detallada les situacions que finalment van ser registrades segons les díades.

Taula 4.1. Situacions gravades per sessió i díada

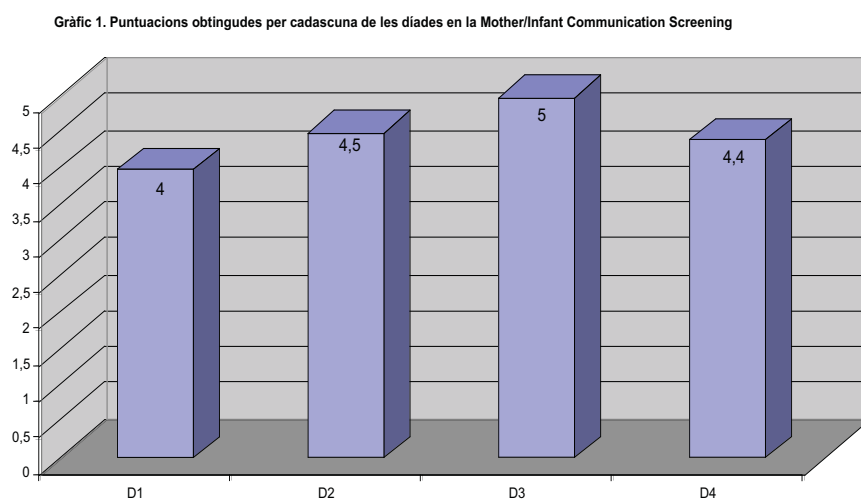
DÍADES	NOMBRE DE SESSIONS / SITUACIÓ GRAVADA				
	1	2	3	4	5
D.1	Menjar	Joc lliure	Joc lliure	Joc lliure	Joc lliure
D.2	Bany / sopar	Joc lliure	Joc lliure	Menjar	Joc lliure
D.3	Joc lliure	Bany	Menjar	Menjar	Joc lliure
D.4	Preparació descans	Joc / Bany	Menjar	Menjar	Joc lliure

La duració de les gravacions va ser de trenta minuts durant els quals es realitzava una observació no participant, sempre per la mateixa persona, la investigadora, que utilitzava a més de la càmera esmentada, un trípede com a suport. La consigna donada a les mares era que es comportaren conforme ho feien normalment. La periodicitat de les gravacions va estar aproximadament quinzenal encara que es van produir intervals més llargs en funció de la disponibilitat de cada díada. Una altra consideració està relacionada amb el moment del dia en el qual s'havien de realitzar les observacions. Excepte en la primera de les díades que sempre es van fer a la vesprada, amb la resta arribàvem a acords amb les mares de sessió en sessió segons l'agenda de cadascuna. Cal fer esment que les observacions es van realitzar durant l'estiu per la qual cosa la gestió del temps podia ser diferent segons la programació d'activitats de les famílies així com la coincidència amb el període de vacances. D'aquesta manera es van realitzar tant de matí, com a migdia com a la vesprada.

Una vegada realitzada la primera de les gravacions i, a partir, del seus continguts considerats a partir dels cinc primers minuts fins a cinc minuts abans de complir-se els trenta, vam administrar la prova *Mother/Infant Communication Screening* (MICS) per tal de tindre una referència objectiva respecte a que la interacció que es produïa en cadascuna de les díades entrava en el que es considerava dins de la

normalitat. Ja vam explicar al capítol anterior les característiques d'aquesta prova i ara només ens resta dir que les puntuacions obtingudes pels nostres participants estan situades entre 4 i 5, és a dir, dins del que la prova considera una interacció adient. Al gràfic següent es mostren aquestes puntuacions (Gràfic 1)

Gràfic 1. Puntuacions obtingudes per cadascuna de les díades en la MICS

4.3.3. La transcripció de les dades: El sistema de *formats de camp* com a instrument de registre

La descripció de l'entorn en l'àmbit de la recerca naturalista amb l'objectiu d'identificar, definir, observar i analitzar en context natural els intercanvis comunicatius i lingüístics que es produeixen entre mares i infants precisa, és clar, un procediment adequat per tal de dur-lo a terme. Conforme ha sigut explicat als

apartats anteriors, les situacions escollides per tal d'observar els infants i les seues mares, eren les quotidianes, és a dir, aquelles que es van repetint dia a dia i que constitueixen moments amb un alt potencial d'intercanvi si es contemplen d'aquesta manera, a més a més aquestes situacions havien de desenvolupar-se en context natural. No obstant això, d'aquestes característiques de repetició i marc físic propi respectivament, no es pot concloure però, que els comportaments i les accions dels interlocutors implicats en una d'aquestes tasques, puguen ser predites, ans tot el contrari, malgrat l'estructura bàsica que conforma banyar, alimentar o jugar amb un joguet determinat, el desenvolupament de l'activitat no sempre és la mateixa, ningú no pot assegurar com es desenvoluparà l'activitat entre els interlocutors. En tot cas mai serà una reproducció del que ha ocorregut la vegada anterior. Cada vegada hi han matisos diferents que confereixen a cada bany, joc o menjar continguts comunicatius i lingüístics diversos a més de la influència de l'espai físic, que, evidentment havíem de tindre en compte.

Les relacions que s'estableixen entre les persones mentre que realitzen una activitat conjunta en un escenari físic qualsevol, són per definició dinàmiques i versàtils. Així, es produeix un ajust permanent en el qual les persones s'afecten mútuament mentre es troben immerses en una acció, alhora que actuen sobre l'escenari que, igualment influeix sobre elles i l'activitat en un procés complex d'interacció. En conseqüència, aquesta interacció pot determinar patrons de comportament particulars segons les característiques de les persones, l'acció i del mateix entorn on es desenvolupa.

És per això que el sistema d'unitats de comportament que havíem d'elaborar per tal de registrar les dades obtingudes d'aquestes situacions havia de ser susceptible de modificacions en funció del procés mateix d'observació, és a dir, a mida que anàrem observant, l'instrument havia de ser capaç d'incloure segons anaren produint-se aquells elements i/o matisos perceptibles nous, que generara la pròpia dinàmica comunicativa de les díades.

Així doncs, amb aquesta intenció d'emprar el procediment més adient vam utilitzar l'instrument de registre anomenat sistema de "formats de camp" (Weick, 1968; Anguera, 1979; Anguera, 1988; Anguera i Losada, 1999; Oliveira, Campaniço i Anguera, 2001). Presenta tota una sèrie d'avantatges com hem avançat al capítol 3:

a) Es tracta d'una eina desenvolupada a partir de l'aplicació de la metodologia observacional amb l'objectiu de donar resposta procedimental a les preguntes experimentals dels investigadors dels comportaments que es produeixen en context natural.

b) Possibilita l'organització de les dades obtingudes a partir de l'observació de les activitats que realitzen espontàniament les persones a la seua vida real i en context natural, és a dir, on aquelles es desenvolupen habitualment.

c) És un sistema d'anàlisi flexible concebut com a conjunt d'eixos conformats per categories molars definides per l'objecte d'estudi, que s'obren en subcategories tan moleculars com siga menester, és a dir, permet incorporar-hi succesivament durant tot el procés d'observació, aquells comportaments que es produeixen com a conseqüència del desenvolupament de l'activitat així com al necessari auto-ajust segons evolucionen els interlocutors.

En definitiva es tracta d'un sistema mínimament predefinit que admet la inclusió d'unitats de comportament i qualsevol canvi conforme aquestes s'incorporen al repertori conductual, escenari i/o activitat dels interlocutors. La seua estructura doncs, és una jerarquia on la categoria molar faria referència al comportament més bàsic i diferenciat, podent arribar al comportament més descriptiu o molecular segons els interessos de l'investigador. És, per tant, un sistema ampli.

d) Permet l'aplicació del programa d'anàlisi seqüencial per ordinador SDIS-GSEQ (Bakeman i Quera, 1995) del qual en parlarem oportunament a l'apartat

corresponent. Aquest fet simplifica enormement la tasca d'anàlisi i la consecució dels objectius prefixats.

Al llarg de les següents pàgines descriurem el procés seguit per tal de configurar el sistema de formats de camp que hem fet servir al nostre estudi.

4.3.3.1. La definició dels *Eixos* de l'instrument d'observació

En primer lloc vam establir els *Eixos* de l'instrument definits segons els objectius del nostre estudi. Fins a nou, quatre eixos corresponents als infants i cinc més que corresponen a les mares, vam incloure al nostre format (veure Figura 1). Aquesta quantitat obeeïa a la intenció d'ésser un sistema d'unitats de comportament exhaustiu per tal de donar el suport més ampli al comportament interactiu comunicatiu i lingüístic dels interlocutors.

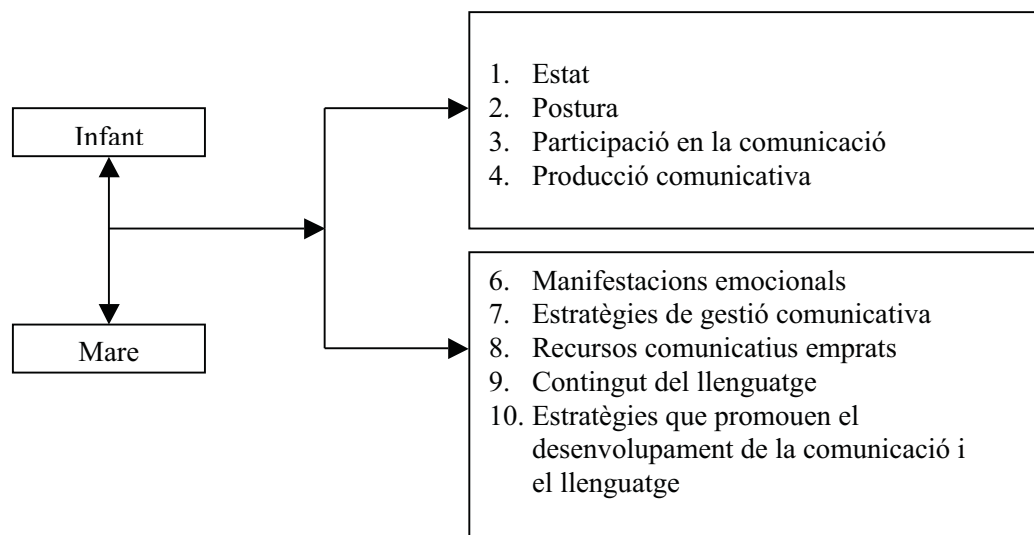

Fig.1. Eixos directrius que contenen de manera organitzada les unitats de comportament interactives

Com es pot observar, aquests eixos fan referència a diferents continguts. En primer lloc, hi han uns que corresponen a unitats denotatives d'estats emocionals i

posició física que els acompanya (1, 2 i 6). Una predisposició tant física com emocional permet que la participació en una tasca qualsevol aconseguisca un ajust òptim tant pel que fa referència a l'infant com a la mare; no obstant això, la responsabilitat en l'establiment de la interacció en aquestes edats primerenques és asimètrica, és a dir, l'adult és l'interlocutor que per experiència i habilitats està en disposició de guiar l'infant en l'establiment de la comunicació. Tot i així trobem amb freqüència a tots els àmbits, clínics, de recerca i educatius que aquesta suposada competència no és tal, a vegades per les característiques de la mare com a persona adulta, d'altres com a conseqüència de les característiques pròpies de l'infant que desorienten l'activació del dispositiu d'aquestes habilitats per part de la mare i que podem abocar en sentiments clars d'incapacitat per a establir la comunicació amb l'infant i fins i tot, la criança en general.

Aquest vessant de la mare respecte a la seua disponibilitat emocional definida en relació a la seua sensibilitat i capacitat de resposta envers l'infant, ha sigut objecte de molts estudis des de perspectives teòriques diverses (Bornstein, 1989; Emde, 1980; Biringen, Robinson i Emde, 1993; Werner, 1994; Kagan i Carter, 1996; Carrobles i Pérez-Pareja, 1999; Howes, 1999; Zimmerman i Fassler, 2003). Tots ells arriben a conclusions semblants, es tracta d'un component molt potent que determina, en part, la qualitat de la interactuació adult-infant i, com a conseqüència el desenvolupament en general de les criatures.

És per això que a les proves que avaluen la interacció en general i que han estat analitzades al capítol 3, inclouen ítems i/o apartats específics que fan referència d'una o altra manera a eixa disponibilitat emocional. Així, Bernstein *et al.* (1992) tenen a la *PCOG* dos apartats corresponents tant a l'adult com a l'infant que anomenen respectivament *Positive Feelings Shown to Child* i *Involvement with Parent*; per la seua part Clark (1985), a la *PCERA* dedica els dotze primers ítems a avaluar aspectes relacionats i que agrupa en apartats com ara, *Tone of Voice*, *Parental Affect*, *Parent's Characteristic Mood* i *Parent's Expressed Attitudes Toward Child* pel que fa a l'adult; respecte a l'infant també inclou set ítems que conformen l'apartat de *Mood/Affect* i pel que fa a les variables diàdiques valoren

la *Affective Quality of Interaction*; també Raak (1989) a la *MICS* emfasitza a totes les seccions que conformen la prova la capacitat de resposta de la mare envers el seu infant, si està atenta, és pacient, és capaç de contindre les reaccions de l'infant, manifesta alegria. Per tant, creem sobradament justificada la incorporació amb la categoria d'Eix aquest aspecte que si bé no és exclusiu de la interacció comunicativa i lingüística sí és fonamental.

Així doncs, els *Eixos, Estat i Manifestacions emocionals* corresponents a l'infant i a la mare respectivament i, codificats amb el número 1 en el primer cas i el 6 en el segon, han estat inclosos per tal d'enregistrar les dades en el sentit esmentat amb l'objectiu d'analitzar posteriorment com es configuren els possibles patrons interactius comunicatius i lingüístics amb aquest vessant emocional. Amb la intenció inexcusable de limitar la possible ambigüïtat del llenguatge descriptiu, aquests *Eixos* han estat definits per la nostra part, de la manera següent:

1. **Estat.** Fa referència a la manera com es troba física i/o emocionalment l'infant durant els intercanvis comunicatius.
6. **Manifestacions emocionals.** Fa referència a l'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell.

El fet d'anomenar de forma diferent aquests *Eixos* encara que el seu contingut siga bàsicament el mateix, es justifica per l'èmfasi que es posa en aquella relació asimètrica entre la mare i els bebés, a la qual hem fet referència en línies anteriors.

Continuant amb els *Eixos* que corresponen a l'infant, el segon d'ells fa referència a un altre criteri rellevant, com ara, aquell que considera fonamental per tal d'establir la comunicació i el llenguatge la *Postura*, que ha estat definida com segueix

2. **Postura.** Fa referència a la posició física en la qual està situat l'infant i la relació entre aquesta i el seu interlocutor.

No cal dir que determinades postures faciliten o fan pràcticament impossible establir i mantindre la comunicació, un bebé que roman boca tancada una part important del temps que l'adult interactua amb ell té, sens dubte, menys possibilitats de dominar l'entorn encara que siga només amb la mirada. Per la seua part la mare i/o cuidador principal o bé acaba per no buscar la mirada de l'infant si aquest està situat en la postura esmentada o bé, ni tan sols la busca amb la qual cosa no pot controlar els possibles interessos de l'infant i, com a conseqüència no donar resposta contingent i ajustada.

Continuant amb els tipus d'eixos definits, hi ha uns altres que corresponen a comportaments comunicatius i lingüístics explícits realitzats pels interlocutors. És clar doncs, que ací fem referència a les activitats que desenvolupen els dos membres de cada díada en relació al tema d'estudi objecte d'aquesta recerca. Els nombres d'identificació són 4, 8 i 9 respectivament, i la seua definició és la següent.

4. Producció comunicativa. Fa referència als recursos emprats per l'infant per tal d'establir l'intercanvi de significats.

8. Recursos de comunicació emprats. Fa referència als mitjans que la mare utilitza per tal d'establir la interacció comunicativa i lingüística amb el seu infant.

9. Contingut del llenguatge. Analitza les referències trobades al discurs de la mare; en acabant, s'analitza de què parla la mare amb el seu infant.

La resta d'*Eixos* pertanyen a categories que gestionen les produccions esmentades, és a dir, identifiquen el significat pragmàtic de les produccions o recursos emprats, corresponen als nombres 3, 7 i 10 respectivament i resten definides a continuació.

3. Participació en la comunicació. Fa referència a la manera com gestiona l'infant el seu propi protagonisme en la interacció comunicativa i lingüística amb l'altre.

7. Estratègies de la gestió de la comunicació. Fa referència a com l'adult estructura la situació comunicativa per tal de guiar l'infant en la seua participació.

10. Estratègies amb potencial per al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge. Fa referència a la definició de determinades formes d'actuació de la mare amb potencial per tal d'impulsar l'activitat comunicativa i lingüística de l'infant.

Els eixos identificats amb els nombres 3, 7 i 10 es van incorporar a partir del sistema de categories elaborat per del Rio i Gràcia (1996) i Gràcia (1998).

4.3.3.2. La definició de les unitats de comportament i la seua codificació

Corresponen aquestes unitats de comportament al segon i tercer pas respectivament de la construcció del nostre sistema de registre, és a dir, es tracta en primer lloc, de dotar de contingut i concreció als criteris generals d'ordenació obtinguts de l'observació sistemàtica de la interacció comunicativa i lingüística de les díades mare-infant participants al nostre estudi (Anguera, 1999). La fase exploratòria es va dur a terme durant les converses mantingudes amb la mare a propòsit d'establir la dinàmica de treball una vegada haver estat inclosa com a participant junt al seu infant al nostre estudi, en totes elles va estar present el bebé de manera que vam poder començar a observar la interacció. És clar que també teníem registrades dades pertanyents a la fase de selecció de participants que ha estat explicada al apartat 4.3.1.2.

L'establiment del *continuun* que va des de les actuacions que hem considerat més molars, més a l'esquerra en cada columna, a les considerades com a més mol·leculars, més cap a la dreta en aquest cas, manifesten els diferents graus de concreció (Fig. 2.a i Fig. 2.b).

Les unitats de comportament observable, tant les referides a activitats concretes com aquelles que ens proporcionen una informació que va més enllà d'aquesta concreció (eixos 1, 2, 4, 6, 8, 9 i, 3, 7, 10, respectivament) van ser incloses en general, segons els que es considera adient a l'edat dels infants i les respostes esperables de les mares participants en el cas dels primers eixos i, per l'altra, la gestió de l'espai comunicatiu i l'ús de determinades estratègies per part de les mares també suposades a partir dels resultats dels estudis els quals vam esmentar al capítol 2.

Tal i com es pot veure vam seleccionar un sistema de codificació que identificara cadascuna de les unitats de comportament, per a la qual cosa vam utilitzar un sistema decimalitzat essent substituït el tercer dígit per una lletra minúscula tot seguint l'abecedari.

4.3.3.2.1. Les unitats de comportament referides als infants

Començant per l'apartat de la figura que correspon a l'infant podem observar el conjunt d'unitats de comportaments que conformen cada eix.

Al primer d'ells vam incloure aquells referits a estats emocionals que com ja hem explicat predisposen un determinat tipus de resposta per part de la mare així com un determinat clima d'interacció. Ens interessava identificar l'estat habitual dels infants durant les sessions d'observació i l'actuació corresponent de les mares. Incorporar els fets que els infants pogueren estar dormits o endormiscats podria semblar en un primer colp d'ull oposat a l'objectiu d'analitzar els intercanvis comunicatius i lingüístics. Evidentment poca interacció es pot produir quan un

dels interlocutors es troba en aquests estats, no obstant això, volíem contemplar la possibilitat des d'un principi tot i que després no es va produir. Igualment va passar amb la resta de comportaments pertanyents a aquest eix, durant totes les gravacions vam trobar els infants desperts, còmodes i contents. El contingut d'aquest eix va estar definit prèviament i va romandre sense cap modificació al llarg de totes les sessions d'observació.

Fig. 2.a. Sistema de format de camp. Eixos i unitats comportamentals referides a l'infant.

1. Estat	2. Postura		4. Producció comunicativa. Recursos	
<p>1.1. Despert 1.2. Endormiscat 1.3. Dormit 1.4. Còmode 1.5. Incòmode 1.6. Enfadat 1.7. Retragut 1.8. Alerta 1.9. Content 1.10. Absent 1.11. Ansiós 1.12. Irritable</p>	<p>2.1. Assegut 2.2. Gitat 2.3. Vertical 2.4. Recolçat</p>	<p>3.1. <i>Agafa torn</i> 3.1.a. Inicia seqüència 3.2. Segueix torn 3.2.a. Imita 3.2.b. Respon 3.3. Espera 3.3.a. Actiu 3.3.b. Passiu 3.4. Canvia tema 3.5. Ignora</p>	<p>4.1. <i>Moviments globals</i> 4.1.a. Agafa 4.1.b. Vol agafar 4.1.c. Toca 4.1.c.1. Si mateix 4.1.c.2. Persones 4.1.c.3. Joguets 4.1.c.4. Objectes 4.1.d. Llança 4.1.d.1. Joguets 4.1.d.2. Objectes 4.1.e. Colpeja 4.1.e.1. Joguets 4.1.e.2. Objectes 4.1.e.3. Persones 4.1.f. Mou 4.1.f.1. Cos 4.1.f.2. Cap 4.1.f.3. Extremitats superiors 4.1.f.4. Extremitats inferiors 4.1.g. Fica 4.1.g.1. Boca 4.1.h. Deixa anar 4.2. Moviments posturals 4.2.a. Girra 4.2.a.1. Cap 4.2.a.2. Cos 4.3. Gestos 4.3.a. Mà 4.3.a.1. Adéu 4.3.a.2. Vine 4.3.a.3. Senyala 4.3.a.4. Aparta</p>	<p>4.3.b. Dit 4.3.b.1. Senyala 4.3.b.2. Nega 4.3.c. Car 4.3.c.1. Ganyotes 4.3.c.1.1. Positives 4.3.c.1.2. Negatives 4.3.d. Cap 4.3.d.1. Afirmativa 4.3.d.2. Nega 4.3.e. Mirada 4.3.f. Boca 4.3.f.1. Somriu 4.3.f.2. Besa 4.3.f.3. Mossega 4.3.f.4. Riu 4.3.f.5. Plora 4.3.f.6. Es Queixa 4.3.f.7. Xupla 4.3.f.8. Xiscla 4.3.f.9. Calla 4.3.f.10. Beu 4.3.f.11. Menja 4.3.g. Cos 4.3.g.1. Abraça 4.4. Vocalitzacions 4.4.a. Gorgueja 4.4.b. Sons aïllats 4.4.c. Balboteja 4.4.c.1. Monosil·làbic 4.4.c.2. Reduplicat 4.4.c.3. Jerga 4.5. Onomatopeies 4.6. Paraules</p>

Fig. 2.b. Sistema de format de camp. Eixos i unitats comportamentals referides a la mare.

6. Manifestacions emocionals	7. Estratègies gestió comunicació	8. Recursos de comunicació emprats	9. Contingut del llenguatge	10. Responsivenss Estratègies educatives
<p>6.1. Positiva 6.1.a. Amable 6.1.b. Animada 6.1.c. Carinyosa 6.1.d. Tolerant 6.1.e. Atenta 6.1.f. Assabentada 6.1.g. "Ajudadora" 6.1.h. Entusiasmada 6.2. Negativa 6.2.a. Malhumorada 6.2.b. Burlleta 6.2.c. Dura 6.2.d. Punitiva 6.2.e. Ansiosa 6.3. Letàrgica 6.3.a. Passiva 6.3.b. Depressiva 6.4. Absent 6.4.a. Encapsulada</p>	<p>7.1. Gestiona espai comunicatiu 7.1.a. Sequència comunicació torns 7.1.a.1. Agafa torn 7.1.a.1.1. Amb èxit 7.1.a.1.1.1. Inicia 7.1.a.1.1.2. Manté 7.1.a.1.1.3. Acaba 7.1.a.1.2. Sense èxit 7.1.a.1.3. Segueix inici infant 7.1.a.1.4. Perd ocasió de seguir-la 7.1.a.1.5. Espera 7.1.a.1.5.1. Activa 7.1.a.1.5.2. Passiva 7.1.a.1.6. Envaeix 7.1.a.1.7. Repeteix propi torn 7.1.a.1.8. Repara incomprendions 7.1.a.1.9. Perllonga seqüències 7.2. Facilita accés entorn 7.2.a. Persones 7.2.b. Objectes 7.3. Regula l'acció 7.3.a. Demana 7.3.a.1. Atenció 7.3.a.2. Acció 7.3.a.3. Objectes 7.3.a.4. Informació 7.4. Cedeix control 7.5. Parla a d'altres 7.5.a. Observadora 7.5.b. Telèfon 7.5.c. Altres</p>	<p>8.1. Expressió facial 8.1.a. Contacte visual 8.1.b. Ganyotes 8.1.c. Somriu 8.1.d. Negativa 8.2. Contacte físic 8.2.a. Acarona 8.2.b. Arregla 8.2.c. Maltracta 8.2.d. Mou 8.2.e. Obliga 8.2.f. Rentà 8.2.g. Subjecta 8.2.h. Agafa a coll 8.2.i. Gronxa 8.3. Gestos 8.3.a. Mans 8.3.a.1. Senyala 8.3.b. Boca 8.3.b.1. Besos 8.3.c. Cap 8.4. Verbal 8.4.a. Onomatopèies 8.4.b. Cançons 8.4.c. Paraules 8.4.d. Frases 8.4.e. Sons 8.4.f. Exclamacions 8.5. Jocs 8.5.a. Cavallet 8.5.b. Acostar-allunyar 8.6. Manipula 8.6.a. Objectes 8.7. Posa en boca de l'infant</p>	<p>9.1. Sorolls 9.1.a. Propi cos 9.1.b. Entorn 9.2. Parts cos humà 9.3. Objectes 9.3.a. Joguets 9.3.b. Elements llar 9.3.c. Aliments 9.3.d. Vestits 9.4. Persones 9.4.a. Familiars 9.4.a.1. Presents 9.4.a.2. Absents 9.4.b. Altres 9.4.b.1. Presents 9.4.b.2. Absents 9.5. Llocs 9.6. Accions 9.7. Imatges bidimensionals 9.7.a. Contes 9.7.b. Fotos 9.7.c. Pel·lícules 9.8. Qualificacions 9.8.a. Colors 9.8.b. Posicions espai 9.8.c. Nombres 9.8.d. Tamany 9.8.e. Sabors 9.8.f. Definicions 9.8.f.1. Persones 9.8.f.2. Objectes 9.8.g. Quantitats 9.9. Relacions 9.9.a. Espai</p>	<p>10.1. Imita 10.1.a. Idènticament 10.1.b. Amb variacions 10.2. Sobreinterpreta 10.3. Expandeix 10.4. Corregeix 10.4.a. Explicitament 10.4.b. Implícitament 10.5. Valora 10.5.a. Positivament 10.5.a.1. Molt 10.5.a.2. Laxa 10.5.b. Ignora 10.5.c. Negativament 10.5.c.1. Culpa 10.5.c.2. Humilia 10.6. Demana 10.6.a. Cordialment 10.6.b. Imposa 10.7. Pregunta 10.7.a. Oberta 10.7.b. Tancada 10.8. Encadena 10.9. Anticipa 10.10. Adaptacions formals input 10.10.a. Suprasegmentals 10.10.a.1. To 10.10.a.2. Volum 10.10.a.3. Entonació 10.10.b. Fonològic/fonètiques 10.10.c. Morfològiques 10.10.d. Sintàctiques 10.11. Adaptacions pragmàtiques 10.11.a. Regula</p>

Respecte al contingut de l'eix 2, a més a més de registrar la posició de l'infant ens interessava sobretot si aquesta permetia el contacte visual entre els infants i les mares, el anomenat "cara a cara". Si no era així, ens interessava constatar si la mare modificava aquella postura amb la intenció d'optimitzar la interacció i/o si l'infant buscava el canvi ell mateix amb la intenció de facilitar-la. Cal dir que en un primer moment vam incloure directament la posició "cara a cara" per tal d'observar i registrar si es produïa.

No obstant això, la vam excloure per dos motius, el primer era que per definició aquesta posició portava implícita la resposta de la mare. Cara a cara vol dir que dos persones es troben ubicades en l'espai mirant-se l'una a l'altra, per tant, la unitat pertanyia tant a l'infant com a la mare dificultant d'aquesta manera l'anàlisi posterior. És per això que la vam eliminar i vam observar aquest fet rellevant amb la posició de l'infant i la mirada, que vam incloure a l'eix 4. Posteriorment, al tractament de les dades ens vam preguntar per la resposta de les mares.

L'eix 3 fa referència a la participació en la comunicació en relació a la gestió d'aquest espai. Volíem conèixer en quina mida els infants eren actius durant la interacció amb les seues mares tot prenent la iniciativa i, evidentment, la resposta d'elles. Si ells mateixos responien les mares amb la intenció de mantindre els intercanvis o, si pel contrari no ho feien. També si es mantenien a l'espera de les respostes de les mares i, si canviaven l'activitat i les mares acceptaven aquest fet. En definitiva, com eren protagonistes actius de la interacció amb un nivell més o menys òptim i com responien les mares a aquest protagonisme.

Ésser actiu en el desenvolupament de qualsevol acció, iniciant-la, mantenint-la i, si cal, finalitzant-la ens informa d'alguns aspectes determinants dels desenvolupament en general i, de la comunicació i els aspectes pragmàtics del llenguatge en particular. Partim de la base que els infants que mostren una actitud i actuen de manera emprenedora són aquells que han après a fer-ho perquè, almenys en part, els seus interlocutors principals els han donat l'oportunitat de tindre un cert control sobre el seu voltant al respondre la seua actuació. És a dir,

quan el cuidador principal o persones significatives es mantenen alertes des del moment mateix del naixement als moviments, senyals, mirades, vocalitzacions... dels infants, tot responent-los de manera ajustada, és a dir, contingent, els ensenyen que la seua activitat té conseqüències. Així, van reconeixent a poc a poc que són capaços de manipular el seu ambient immediat, la qual cosa fan de forma intencionada durant el segon semestre de la vida tot influint en la construcció positiva de la representació de sí mateix entre d'altres avantatges.

Finalment, l'eix 4 conté les unitats de comportament que corresponen a la producció comunicativa. Una vegada definits els possibles estats emocionals contemplats de manera global, la postura física i la gestió de la comunicació passem en aquest eix al que serien els recursos comunicatius emprats pels infants. Si el contingut dels eixos anteriors va estar definit prèviament a l'eix 4 vam anar incorporant noves unitats de comportament a mida que anaven produint-se durant els intercanvis comunicatius i lingüístics. Evidentment les introduïdes abans de les sessions d'observació eren previsibles donades les edats dels infants participants.

Dos grans grups conformen aquest eix de recursos emprats en la producció comunicativa dels infants, per una banda, les corresponents a l'ús del propi cos com a instrument per fer explícites les intencions comunicatives, que de forma habitual anomenem comunicació no verbal i, per l'altra, l'utilització d'elements verbals.

El primer d'ells abasta des dels moviments diguem-ne globals com ara, agafar, voler agafar, tocar, llançar, moure, ficar...quelcom, fins als gestos fets amb la mà (adéu, vine, apartar...), amb el dit (senyalar, negar...), amb la cara (ganyotes), amb el cap (afirmar, negar), amb la boca (xisclar, besar, somriure...) o amb el cos com ara, fer abraçades.

Cal destacar la inclusió de la "mirada" com a eina rellevant donada la necessitat contrastada d'establir contacte visual amb l'interlocutor per tal d'aconseguir una

interacció de qualitat. Ja hem fet al·lusió a aquest quan hem explicat les unitats de comportament incloses a l'eix 2.

El segon dels grups està configurat per les vocalitzacions com ara, el gorgeig, els sons aïllats i el balboteig, les onomatopeies i en acabar, les paraules.

A continuació oferim les definicions de les unitats de comportament que finalment van constituir els sistema de formats de camp utilitzat en aquest estudi pel que fa als infants. Per tal de facilitar al lector/a una cerca selectiva si així li convé hem mantingut el codi decimalitzat que apareix a la Fig. 2.a.

DEFINICIONS DE LES UNITATS COMPORTAMENTALS REFERIDES ALS INFANTS

- 1. Estat.** Fa referència a la manera com es troba física i/o emocionalment l'infant durant els intercanvis comunicatius.
 - 1.1. Despert.** L'infant es troba alerta, en estat de vigília.
 - 1.2. Endormiscat.** L'infant es troba mig alerta, ni despert ni dormit.
 - 1.3. Dormit.** L'infant fa “nono”.
 - 1.4. Còmode.** L'infant es troba en una postura que li produeix benestar.
 - 1.5. Incòmode.** L'infant es troba en una postura que li produeix malestar.
 - 1.6. Enfadat.** L'infant protesta mig plorant, plorant i/o fa gestos amb la cara apretant els llavis i/o presenta agitació psicomotriu i/o produeix sons aïllats per a manifestar el seu estat.

- 1.7. **Retragut.** L'infant es mostra inhibit davant d'alguna persona i/o situació tot amagant la cara al muscle si és a coll d'un adult o baixant la cara si és a un altre lloc.
- 1.8. **Alerta.** L'infant es troba ben despert i pendent del que passa al seu voltant.
- 1.9. **Content.** L'infant mostra alegria, fa somriures, rialles.
- 1.10. **Absent.** L'infant té la mirada perduda com si estiguera lluny, no respon si se li parla i no mostra interès pel seu voltant.
- 1.11. **Ansiós.** L'infant es troba neguitós i agitat.
- 1.12. **Irritable.** L'infant es mostra inquiet i tot el que se li puga fer, li molesta i ho manifesta protestant, plorant, mig plorant.

2. Postura. Fa referència a la posició física en la qual està situat l'infant.

- 2.1. **Assegut.** L'infant es troba en la seua cadira, cotxe, a coll, de tal manera que recolza el seu cul al seient mentre que les cames o bé es troben estirades al mateix seient o bé li pengen doblegades pels genolls.
- 2.2. **Gitat.** L'infant es troba estirat al bressol, terra, etc...
- 2.3. **Vertical.** L'infant es troba perpendicular a terra, és a dir, en peus siga sostingut per un altre siga per ell mateix sobre qualsevol superfície i també en l'aire.
- 2.4. **Recolzat.** L'infant descansa, deixa caure una part del seu cos sobre una altra superfície que pot ser la paret, una altra persona, etc...

3. Participació en la comunicació. Fa referència a la manera com gestiona l'infant el seu propi protagonisme en la interacció amb l'altre.

3.1. Agafa torn. L'infant fa efectiva la seua participació en la comunicació.

3.1.a. Inicia seqüència. L'infant pren la iniciativa i comença la conversa i/o un nou tema.

3.2. Segueix torn. L'infant manté el tema iniciat pel seu interlocutor.

3.2.a. Imita. L'infant reproduïx exactament o quasi exactament el que acaba de dir o fer el seu interlocutor.

3.2.b. Respon. L'infant contesta al que ha dit o fet el seu interlocutor immediatament abans.

3.3. Espera. L'infant dóna temps al seu interlocutor per tal que aquest aprofite el torn corresponen.

3.3.a. Actiu. L'infant espera amb interès que l'interlocutor aprofite el seu torn, tot mantenint el contacte visual i/o qualsevol manifestació que indique amb claredat que espera una resposta al seu torn.

3.3.b. Passiu. L'infant mostra desinterès per la participació de l'altre en la comunicació, sembla que tan s'hi val que l'altre responga al seu torn.

3.4. Canvia de tema. L'infant lidera la seua participació en la comunicació i agafa torn iniciant un nou tema.

3.5. Ignora. L'infant indica amb la seua actitud el seu total desinterès per participar en la comunicació, és a dir, no segueix el torn en cap moment.

4. Producció comunicativa. Fa referència als recursos emprats per tal d'establir l'intercanvi de significats.

4.1. Moviments globals. Fan referència a les accions físiques que cal posar en marxa per tal d'aconseguir un objectiu determinat.

4.1.a. Agafa. L'infant pren un objecte amb les seues mans.

4.1.b. Vol agafar. L'infant realitza intents per tal de prendre un objecte, per exemple, estirant la mà cap a ell.

4.1.c. Toca. L'infant arriba amb la mà a una cosa.

4.1.c.1. Sí mateix. L'infant es palpa el seu propi cos.

4.1.c.2. Persones. L'infant palpa a d'altres.

4.1.c.3. Juguets. L'infant palpa objectes per a jugar.

4.1.c.4. Objectes. L'infant palpa altres coses que no són persones ni juguets.

4.1.d. Llança. L'infant realitza l'acció de tirar.

4.1.d.1. Juguets. L'infant tira un joguet.

4.1.d.2. Objectes. L'infant tira coses que no són juguets.

4.1.e. Colpeja. L'infant dóna colps.

4.1.e.1. Juguets. L'infant dóna colps sobre un joguet.

4.1.e.2. Objectes. L'infant dóna colps sobre una superfície que no és un joguet.

4.1.e.3. Persones. L'infant dóna colps sobre d'altres xiquets i/o xiquetes o adults.

4.1.f. Mou. L'infant produeix moviments amb algunes parts del seu cos.

4.1.f.1. Cos. L'infant produeix moviments amb tota la seua persona.

4.1.f.2. Cap. L'infant produeix moviments amb el seu perímetre craneal.

4.1.f.3. Extremitats superiors. L'infant produeix moviments amb els braços.

4.1.f.4. Extremitats inferiors. L'infant produeix moviments amb les cames.

4.1.g. Fica. L'infant introdueix algun objecte dintre d'un continent.

4.1.g.1.Boca. L'infant introdueix algun objecte dintre de la seua cavitat bucal.

4.2. Moviments posturals. Fan referència a les accions físiques que cal posar en marxa per tal de realitzar un desplaçament concret.

4.2.a. Gira. L'infant volta cap a la dreta o cap a l'esquerra una part del seu cos.

4.2.a.1.Cap. L'infant volta cap a la dreta o cap a l'esquerra el seu perímetre craneal.

4.2.a.2.Cos. L'infant volta cap a la dreta o cap tota la seua persona.

4.3. Gestos. L'infant realitza un senyal amb el seu cos o amb alguna de les seues parts, que té un significat pels altres.

4.3.a. Mà. L'infant realitza un senyal amb el final de la seua extremitat superior, que té un significat pels altres.

4.3.a.1.Adéu. L'infant mou la mà per a indicar que se'n va.

4.3.a.2.Vine. L'infant mou la mà per a demanar a algú que s'acoste a ell o ella.

4.3.a.3.Senyala. L'infant mou la mà per demanar l'atenció sobre un objecte, persona, etc...

- 4.3.a.4. Aparta.** L'infant retira quelcom per tal d'aconseguir els seus objectius.
- 4.3.b. Dit.** L'infant realitza un senyal amb l'índex de la seua mà, que té un significat pels altres.
- 4.3.b.1. Senyala.** L'infant indica amb el seu dit un objecte, persona, etc...
- 4.3.b.2. Nega.** L'infant mou el dit indicant que “no”.
- 4.3.c. Cara.** L'infant realitza senyals comunicatius amb la seua faç.
- 4.3.c.1. Ganyotes.** L'infant fa “carasses”.
- 4.3.c.1.1. Positives.** L'infant realitza senyals comunicatius amb la seua cara que mostren el seu benestar, la seua alegria...
- 4.3.c.1.2. Negatives.** L'infant realitza senyals comunicatius amb la seua cara que mostren el seu malestar, el seu descontent.
- 4.3.d. Cap.** L'infant realitza senyals comunicatius amb moviments del seu perímetre craneal.
- 4.3.d.1. Afirmar.** L'infant diu que “sí” amb el seu cap.
- 4.3.d.2. Nega.** L'infant diu que “no” amb el seu cap.
- 4.3.e. Mirada.** L'infant dirigeix els seus ulls cap a un objectiu (persona, objecte).
- 4.3.f. Boca.** L'infant utilitza la seua cavitat bucal per realitzar senyals comunicatius.
- 4.3.f.1. Somriu.** L'infant realitza l'acció de somriure.

4.3.f.2. Besa. L'infant realitza l'acció de besar.

4.3.f.3. Mossega. L'infant realitza l'acció de mossegar.

4.3.f.4. Riu. L'infant realitza l'acció de riure.

4.3.f.5. Plora. L'infant realitza l'acció de plorar.

4.3.f.6. Beu. L'infant pren un líquid.

4.3.f.7. Menja. L'infant pren un aliment sòlid.

4.3.g. Cos. L'infant utilitza el seu cos per a realitzar senyals comunicatius.

4.3.g.1. Abraça. L'infant envolta amb els seus braços una persona, un objecte.

4.4. Vocalitzacions. L'infant produeix sons.

4.4.a. Gorgueja. L'infant produeix sons guturals.

4.4.b. Sons aïllats. L'infant produeix crits, vibracions dels llavis, xiscla.

4.4.c. Balboteja. L'infant produeix sons vocals i/o consonàntics de manera vacil.lant.

4.4.c.1. Monosil.làbic. L'infant produeix una única sil.laba de manera vacil.lant.

4.4.c.2. Reduplicat. L'infant produeix una única sil.laba de manera vacil.lant i repetida.

4.4.c.3. Jerga. L'infant produeix tot un seguit de vocalitzacions amb entonació tot semblant que "parla" encara que de manera inintel.ligible.

4.5. Onomatopeies. L'infant imita el so que produeixen les coses, els animals, els fenòmens, etc...

4.6. Paraules. L'infant parla d'una manera intel.ligible encara que no siga totalment correcta.

4.3.3.2.2. Les unitats de comportament referides a les mares

Conforme es pot veure a la Fig. 2.b, és a dir, l'apartat que correspon a les mares hi ha una correspondència gairebé completa entre els eixos definits per a cadascun. Així l'eix 1 de l'infant troba el seu homòleg a l'eix 6 de les mares, el qual hem anomenat "Manifestacions emocionals" essent el seu contingut el referit a aspectes positius que mostren una predisposició a romandre contenta i relaxada durant l'activitat conjunta amb el seu infant; aspectes negatius; passivitat i, finalment, absència.

Durant la inclusió dels estats emocionals considerats com possibles *grosso modo* vam tindre cura de no oferir únicament un model de "predisposició positiva" envers l'infant. Quan ens referim a fer explícites les emocions positives no ens referim sols a aquelles mares que es mostren xerraires, entusiasmades i rialleres durant la interacció, sinó també a aquelles que essent molt més serioses es mostren a l'espera de les accions dels infants i donen resposta contingent i adient. Així totes les mares participants al nostre estudi han manifestat un estat emocional positiu envers els infants amb diferències molt significatives però positiu al cap i a la fi.

Al contrari que amb l'infant no vam incloure un eix amb continguts referits a les postures físiques adoptades per les mares durant els intercanvis comunicatius. Ens interessava el fet del contacte visual inclòs a l'apartat de recursos comunicatius utilitzats, com a unitat de comportament que ens informava de l'establiment de la base comunicativa per tal d'implicar-se en una activitat conjunta.

L'eix 7 conté les estratègies fetes servir per les mares per tal de gestionar l'espai comunicatiu. Es tracta doncs d'elements denotatius del paper que juguen a la interacció la producció comunicativa i lingüística desenvolupada per les mares. Així, com en el cas dels infants (eix 3) fem referència a l'estructura de torns com a plataforma de la comunicació (7.1.), la facilitació de l'accés a l'entorn requerit per l'infant per tal de donar resposta contingent i mantindre obert el canal

d'intercanvis (7.2.), la regulació de l'acció de l'infant una altra vegada afavoridora de la seua participació (7.3.) i, en acabar, la inclusió quan es va produir, de la unitat de "parlar a d'altres" que no foren el seu fill (7.4.).

Les corresponents al codi 7.1. van estar incloses prèviament en funció dels estudis de del Rio i Gràcia (1996) ja esmentats. Ens interessava conèixer com les mares utilitzaven la seqüència comunicativa de torns per tal de guiar l'infant a mantindre els intercanvis a més a més d'activar la seua participació. Com a indicadors de qualitat destaquem els que vam considerar fonamentals com ara:

- Que la mare agafara el seu torn tot esperant que l'infant iniciara la interacció (7.1.a.1.3.).
- Que la mare iniciara la seqüència comunicativa amb una freqüència baixa o inexistent, trobant resposta de l'infant (7.1.a.1.1.1.).
- Que la mare donara resposta al torn de l'infant durant la interacció (7.1.a.1.1.2.).
- Que la mare agafara torn quan li pertocara sense envair l'espai comunicatiu de l'infant (7.1.a.1.6.). En tot cas esperàvem que l'observació d'aquest comportament fóra mínim sense que arribara a definir la interacció entre les díades. És a dir, esperàvem que els patrons resultants no estigueren conformats per ell.

Posar a l'abast dels infants els objectes de l'entorn donant resposta a les seues intencions (codi 7.2.) ens informava de la sincronia de la mare amb l'infant, la qual cosa suposava, entre d'altres, que la mare es mantenia atenta al mínim senyal de l'infant com mirades cap a un objecte, indicacions amb el dit i/o mà, interès per quelcom situat al seu voltant.

La regulació de l'activitat (codi 7.3.) fa referència a l'ús del llenguatge com a instrument pragmàtic. Aquesta funció del llenguatge pertany a la classificació establerta per del Rio (1993, 1999) segons la qual aquesta funció d'influir en l'acció de l'altre i ésser influït...

“permite al hablante regular efectivamente la actividad del interlocutor. Se dice que el interlocutor por su parte escucha en la medida que su acción queda regulada por el lenguaje del otro”(del Rio, 1993, p.56).

Per tant, ens interessava conèixer per una banda, si les mares realitzaven aquest tipus d'influència i si ho feien, de quina manera. Les possibilitats ofertes van ésser el requeriment d'atenció amb el codi 7.3.a.1., d'acció (7.3.a.2.), d'objectes (7.3.a.3.) i/o d'informació (7.3.a.4.).

El codi 7.5., “Parla a d'altres”, es va incloure una vegada començades les observacions quan les mares es dirigien a l'observadora malgrat les consignes efectuades al principi (codi 7.5.a.), responien el telèfon (codi 7.5.b.) o parlaven puntualment amb algun membre de la família que entrava a l'habitació.

L'eix 8 contenia els recursos emprats per a iniciar la comunicació. Hi ha unitats de comportament que fan referència a la comunicació no verbal, com l'expressió facial, el contacte físic i els gests; a la manipulació d'objectes, jocs, diguem-ne clàssics (cucu-trastras, cavallet...) i, en acabar, al llenguatge des del punt de vista formal com l'ús de paraules, frases i altres.

Com a complement el següent eix, és a dir, el 9, va estar conformat pels continguts dels recursos comunicatius i lingüístics emprats i detallats a l'eix anterior. Volíem constatar els temes de conversa de les díades, si parlaven de sorolls, d'objectes, de persones, de llocs, de situacions en l'espai. Ens interessava establir si aquests temes eren contextualitzats i si ajudaven d'aquesta manera els infants a la comprensió de les situacions provocades pel devenir de l'activitat.

Amb l'eix 10 tornem a unitats de comportament que signifiquen els recursos i continguts utilitzats per les mares (eixos 8 i 9). Les unitats que el conformen fan referència a estratègies:

- De tipus formal en relació al llenguatge com ara, l'emissió de preguntes i les adaptacions formals de l'*input* (codis 10.7 i 10.10 respectivament) amb diferents nivells de concreció conforme es pot observar a la figura del sistema de formats de camp (Fig. 2.a i Fig. 2.b).
- De tipus pragmàtic com ara, les adaptacions referides a l'ús del llenguatge (codi 10.11).
- D'altres igualment pragmàtiques que mereixen un tractament específic (codis 10.1, 10.2, 10.3, i 10.5). Aquestes unitats de comportament recullen algunes de les que del Rio i Gràcia (1996) van anomenar com a "Estratègies educatives implícites", com ara, la imitació, la sobreinterpretació, l'expansió i la valoració positiva, respectivament. Definides com a recursos que fan servir els adults de forma espontània quan es dirigeixen els infants i, que es caracteritzen pel seu potencial educatiu en relació al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge, suposen, des del nostre punt de vista, un dels indicadors imprescindibles de la qualitat de la interacció.

Unes altres unitats però completen aquest eix, ens referim a aquelles identificades amb els codis 10.4 ("la mare corregeix"), 10.8 ("la mare encadena") i 10.9 ("la mare anticipa") les quals es van definir prèviament i, en acabar, no es van produir durant les observacions. No han estat eliminades del sistema de formats de camp per a no confondre els lectors amb codis no correlatius quan en general aquest havia estat un criteri d'organització.

En el mateix cas es troba la unitat identificada amb el codi 10.6 que correspon a "la mare demana". A diferència de les unitats esmentades al paràgraf anterior,

aquesta activitat ha estat utilitzada àmpliament per les mares. No obstant això, com que ja es feia al·lusió s'hi, al codi 7.3.a (“la mare demana”) en relació a la regulació de l'acció dels infants vam optar per registrar-la només si la mare modificava la manera de realitzar el requeriment. Així, com que les mares habitualment demanaven els seus infants de forma no impositiva aquest codi no es va registrar.

Igualment vam aplicar el mateix criteri amb els codis 10.10 i 10.11 referits a les adaptacions formals i pragmàtiques de l'*input* respectivament. Des del començament de les observacions ens vam adonar que les mares realitzaven de manera sistemàtica les adaptacions que recullen aquestes unitats de comportament. És per això que amb la finalitat d'alleugerir la ja nombrosa suma de unitats de comportament vam establir que no registraríem aquests a no ser que es produïra algun canvi en les actuacions de les mares. Recordem que vam seguir el mateix criteri en relació als estats emocionals (eix 1 i 6, corresponents a l'infant i a la mare respectivament) i postura (eix 2, corresponent a l'infant).

A continuació presentem les definicions que vam aplicar a cadascú dels codis emprats en el sistema de formats de camp en relació a les mares.

DEFINICIONS DE LES UNITATS COMPORTAMENTALS REFERIDES A LES MARES

6. Manifestacions emocionals. Fa referència a l'estat d'ànim i/o a l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell.

6.1. Positiva. L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és edificant i motivador.

6.1.a. Amable. L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és agradable.

6.1.b. Animada. L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és coratjós.

- 6.1.c. Carinyosa.** L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és amorós.
 - 6.1.d. Tolerant.** L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és flexible.
 - 6.1.e. Atenta.** L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és de disposició.
 - 6.1.f. Assabentada.** La mare coneix els costums, gustos, interessos, necessitats físiques, de l'infant respecte al menjar, jocs, objectes, posicions, així com les quantitats i proporcions que calen per a preparar dinars, administració de medecines...
 - 6.1.g. "Ajudadora".** La disposició de la mare quan interactua amb el seu fill o filla és d'atenció per donar-li el recolzament adient tot facilitant que aconseguisca els seus objectius. En tot cas es tracta que la mare proporcione un suport actiu a l'infant que no vol dir donar-li fet allò que vulga aconseguir.
 - 6.1.h. Entusiasmada.** L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és apassionat.
- 6.2. Negativa.** L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és desmotivador, rebutjant.
- 6.2.a. Malhumorada.** L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és aspre, irritable, antipàtic, com enfadada.
 - 6.2.b. Burleta.** L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és sarcàstica.
 - 6.2.c. Dura.** L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és inflexible.
 - 6.2.d. Punitiva.** L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és culpabilitzador.
 - 6.2.e. Ansiosa.** L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és nervios, neguitós.

6.3. Letàrgica. L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és qualifica d'endormiscat.

6.3.a. Passiva. L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és de deixar passar totes les oportunitats d'implicar-se activament en el procés d'intercanvi comunicatiu.

6.3.b. Depressiva. L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és de tristesa, desgana i mobilitat física lenta.

6.4. Absent. L'estat d'ànim i/o l'actitud de la mare respecte a l'infant quan interactua amb ell és inexistent.

6.4.a. Encapsulada. Durant la interacció amb el seu infant, la mare roman "ensimismada" com si estiguera lluny, es mou, mou els objectes inclòs parla però com un automatisme, sense que vertaderament interactue.

7. Estratègies de la gestió de la comunicació. Fan referència als mitjans que utilitza la mare per tal d'organitzar els intercanvis comunicatius.

7.1. Gestiona l'espai comunicatiu. La mare organitza els intercanvis comunicatius.

7.1.a. Seqüència la comunicació per torns. Organitza els intercanvis comunicatius segons la pauta "ara tu, ara jo", és a dir, mentre que parla l'infant ella escolta, quan l'infant calla, la mare parla.

7.1.a.1. Agafa torn. La mare fa efectiva la seua participació en la comunicació.

7.1.a.1.1. Amb èxit. La mare aconseguix que l'infant done resposta a la seua intervenció.

7.1.a.1.1.1. Inicia. La mare agafa el primer torn tot començant un nou tema.

7.1.a.1.1.2. Segueix. La mare manté l'estructura de torns agafant el seu quan li pertoca

7.1.a.1.1.3. Acaba. La mare aprofita el seu torn per finalitzar el tema tractat i/o la seqüència comunicativa.

7.1.a.1.2. Sense èxit. L'infant ignora el torn agafat per la mare.

7.1.a.1.3. Segueix l'inici de l'infant. La mare manté el tema començat pel seu interlocutor per a la qual cosa li respon agafant torn.

7.1.a.1.4. Desaprofita l'ocasió de seguir l'inici de l'infant. La mare ignora el torn de l'infant que comença un nou tema.

7.1.a.1.5. Espera. La mare dóna temps perquè l'infant agafe el torn que li correspon.

7.1.a.1.5.1. Activa. La mare mitjançant la mirada, el somriure... fa saber a l'infant que espera que agafe el seu torn.

7.1.a.1.5.2. Passiva. La mare roman com desinteressada i distreta que l'infant agafe el seu torn.

7.1.a.1.6. Envaeix. La mare intervé tallant l'activitat verbal o no de l'infant que en eixe moment està fent servir el seu torn.

7.1.a.1.7. Repeteix propi torn. La mare agafa dos torns seguits de manera que el segon reitera el primer.

7.1.a.1.8. Repara incomprensions. A partir de l'activitat de l'infant la mare se n'adona que havia entès de forma incorrecta el que l'infant havia dit, demandat, tot verbalitzant el seu error i, en acabant, corregir-lo.

7.1.a.1.9. Perllonga seqüències. La mare enriqueix el tema tractat afegint noves dades i matisos per tal de traure-li totes les possibilitats.

7.2. Facilita l'accès a l'entorn. La mare col·loca a l'abast de l'infant els elements del context.

7.2.a. Persones. La mare apropa l'infant a d'altres adults i/o xiquets alhora que permet que aquests s'acosten l'infant.

7.2.b. Objectes. La mare apropa l'infant a diferents elements -joguets, coses de la casa...- i/o ella mateixa acostava aquests elements a l'infant.

7.3. Regula l'acció. Mitjançant la seua activitat verbal o no verbal, la mare controla l'activitat de l'infant.

7.3.a. Demana. La mare realitza una petició a l'infant.

7.3.a.1. Atenció. La mare demana a l'infant que l'atenga, l'escolte, la mire...

7.3.a.2. Acció. La mare demana a l'infant que realitzi una activitat determinada.

7.3.a.3. Objectes. La mare demana a l'infant que li done coses del seu abast, per exemple, joguets, peces...

7.3.a.4. Informació. La mare demana a l'infant dades sobre el tema que estan tractant.

7.4. Cedeix el control. La mare permet que l'infant realitzi a soles una activitat determinada una vegada el veu capaç.

7.5. Parla a d'altres. Mentre que la mare interactua amb l'infant es dirigeix a d'altres adults i/o xiquets presents, i/o atén d'altres situacions.

7.5.a. Observadora. Mentre la mare interactua amb l'infant es dirigeix a la investigadora que està enregistrant els intercanvis comunicatius mare-infant.

7.5.b. Telèfon. Mentre la mare interactua amb l'infant atén telefonades.

7.5.c. Altres. Mentre la mare interactua amb l'infant es dirigeix a d'altres persones que no són la investigadora ni l'infant mateix.

8. Recursos de comunicació emprats. Fa referència als mitjans que la mare utilitza per tal d'establir la interacció comunicativa amb el seu infant.

8.1. Expressió facial. La mare utilitza la seua cara per manifestar les seues emocions, intencions, desitjos, etc...

8.1.a. Contacte visual. La mare busca amb els seus ulls de l'infant per tal d'establir i mantindre la comunicació. També indica amb la seua mirada quelcom.

8.1.b. Ganyotes. La mare fa "cares" que acompanyen la seua resposta verbal a l'infant o per sí mateixes la constitueixen.

8.1.c. Somriu. La mare riu una mica per acompanyar la seua resposta verbal a l'infant o per sí mateix la constitueix.

8.1.d. Negativa. La cara de la mare expressa la seua disconformitat respecte a l'activitat i/o verbalitzacions de l'infant.

8.2. Contacte físic. La mare utilitza el contacte cos a cos amb l'infant com un mitjà de comunicació i/o com acompanyament de les seues paraules.

8.2.a. Acarona. La mare toca el seu l'infant de manera carinyosa.

8.2.b. Arregla. La mare toca el seu l'infant amb l'objectiu de posar en posició correcta quelcom, com ara, monyo, roba...

8.2.c. Maltracta. La mare pega, sacseja, empena, ... l'infant.

8.2.d. Mou. La mare canvia la postura de l'infant.

8.2.e. Obliga. La mare fa servir la força per tal de que l'infant realitzi allò que ella vol.

8.2.f. Renta. La mare llava l'infant.

8.2.g. Subjecta. La mare immobilitza alguna part del cos de l'infant per evitar que es faci mal i/o aconseguir diferents objectius, com ara, vestir-lo, lligar-lo al cotxe...

8.2.h. Agafa a coll. La mare sostè en els seus braços l'infant.

8.2.i. Gronxa. La mare agafa a coll el seu infant i el mou d'una manera rítmica per adormir-lo, donar-li consol...

8.3. Gestos. La mare realitza moviments amb alguna part del seu cos que tenen valor comunicatiu per la qual cosa són entesos per la majoria de les persones, és a dir són convencionals i/o per un grup de persones, com ara, el conjunt familiar.

8.3.a. Mans. La mare realitza moviments amb les seues mans que tenen valor comunicatiu convencional i/o són entesos per un grup de persones, com ara, el conjunt familiar. Per exemple, *vine, adéu...*

8.3.a.1. Senyala. La mare indica quelcom al seu infant tot utilitzant el dit índex.

8.3.b. Boca. La mare realitza moviments amb els llavis i/o la llengua que tenen valor comunicatiu al manifestar el seu estat d'ànim, com ara, disgust, sorpresa...

8.3.b.1. Besos. La mare fa petons al seu infant.

8.3.c. Cap. La mare realitza moviments amb el cap que tenen un clar valor comunicatiu, com ara, afirmar, negar, dubtar...

8.4. Verbal. La mare utilitza el lleguatge oral per comunicar-se amb el seu infant.

8.4.a. Onomatopeies. La mare imita el so d'alguna cosa, animal, fenomen, etc..., com ara, sorolls i sons produïts pel propi cos, per l'entorn...

8.4.b. Cançons. La mare canta en relació a l'activitat conjunta desenvolupada amb l'infant, en relació a un personatge, una situació...

8.4.c. Paraules. La mare utilitza lèxic amb significat quan es dirigeix a l'infant.

8.4.d. Frases. La mare utilitza un discurs estructurat (subjecte, verb, predicat...) quan es dirigeix al seu infant.

8.4.e. Sons. La mare fa servir una vocalització quan es dirigeix al seu infant.

8.4.f. Exclamacions. La mare utilitza una veu per a reflexar una emoció quan es dirigeix al seu infant.

8.5. Jocs. La mare fa servir jocs com a contingut de la comunicació.

8.5.b. Cavallet. La mare posa l'infant a les seues cames i fa un puja i baixa imitant el pas del cavall.

8.5.b. Acostar-allunyar. La mare juga a aproximar la seua cara a la de l'infant de manera progressiva.

8.6. Manipula. La mare utilitza elements per a donar suport a la comunicació.

8.6.a. Objectes. La mare utilitza ninos o altres joguets per acompanyar les seues verbalitzacions.

8.7. Posa en boca de l'infant. La mare manipula un objecte i canvia la veu com si fóra l'infant qui parlara.

9. Contingut del llenguatge. Analitza les referències trobades al discurs de la mare, en acabant, s'analitza de què parla la mare amb el seu infant.

9.1. Sorolls. La mare parla de sons amb el seu infant tot fent-los.

9.1.a. Propi cos. La mare parla de sons del cos humà tot imitant-los, com ara, badalls, rialles, aplaudiments...

9.1.b. Entorn. La mare parla de sons que es produïxent al nostre voltant, el carrer, la natura... tot imitant-los, com ara, trons, vehicles...

9.2. Parts del cos humà. En el seu discurs la mare fa referència a diferents membres del nostre cos.

9.3. Objectes. En el seu discurs la mare fa referència a diferents elements que són presents o no durant l'activitat conjunta amb el seu infant.

9.3.a. Juguets. En el seu discurs la mare fa referència a diferents elements que es fan servir per jugar presents o no durant l'activitat conjunta amb el seu infant.

9.3.b. Elements de la llar. En el seu discurs la mare fa referència a diferents objectes que es poden trobar a la propia casa presents o no durant l'activitat conjunta amb el seu infant, com ara, objectes de decoració, eines de cuina, mobles....

9.3.c. Aliments. En el seu discurs la mare fa referència a diferents elements que es fan servir per menjar i que són presents o no durant l'activitat conjunta amb el seu infant.

9.3.d. Vestits. En el seu discurs la mare fa referència a diferents elements que formen part de la nostra indumentària i que són presents o no durant l'activitat conjunta amb el seu infant.

9.4. Persones. En el seu discurs la mare fa referència a d'altres adults i/o xiquetes i xiquets durant l'activitat conjunta amb el seu infant.

9.4.a. Familiars. En el seu discurs la mare fa referència a d'altres adults i/o xiquetes i xiquets de l'entorn més immediat durant l'activitat conjunta amb el seu infant.

9.4.a.1. Presents. En el seu discurs la mare fa referència a d'altres adults i/o xiquetes i xiquets que físicament hi són durant l'activitat conjunta amb el seu infant i que són conegudes per aquest.

9.4.a.2. Absents. En el seu discurs la mare fa referència a d'altres adults i/o xiquetes i xiquets que no es troben al voltant durant l'activitat conjunta amb el seu infant. En tot cas l'infant les coneix.

9.4.b. Altres. En el seu discurs la mare fa referència a d'altres adults i/o xiquetes i xiquets que l'infant no coneix, durant l'activitat conjunt que realitza amb ell.

9.4.b.1. Presents. En el seu discurs la mare fa referència a d'altres adults i/o xiquetes i xiquets que l'infant no coneix i que físicament són durant l'activitat conjunta amb el seu fill.

9.4.b.2. Absents. En el seu discurs la mare fa referència a d'altres adults i/o xiquetes i xiquets que l'infant no coneix i que no hi són durant l'activitat conjunta amb ell.

9.5. Llocs. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència a puestos on aquell ha estat o no, tant si parla del passat com si fa referència als que visitaran en un futur.

9.6. Accions. En el seu discurs mentre interactua amb el seu infant, la mare fa referència a activitats que aquell, ella i/o tots dos han fet, fan i/o han de fer.

9.7. Imatges bidimensionals. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència a il.lustracions que són a l'abast del seu fill o filla.

9.7.a. Contes. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència a les il.lustracions que troben a les històries gràfiques infantils.

9.7.b. Fotos. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència a les il.lustracions que troben als albums sobre esdeveniments familiars, persones, viatges....

9.7.c. Pel·lícules. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència a les il.lustracions que apareixen als films que miren a la televisió, vídeo....

9.8. Qualificacions. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència a les característiques que identifiquen els objectes, persones i/o qualsevol element dels quals en parla.

9.8.a. Colors. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència als pigments que presenten els objectes, persones i/o qualsevol element dels quals en parla, com ara, roig, verd...

9.8.b. Posicions a l'espai. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència a on estan situats els objectes, persones i/o qualsevol element dels quals en parla, com ara, davant, baix....

9.8.c. Nombres. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència al nombre dels elements amb els quals juguen.

9.8.d. Tamany. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència a com són respecte a la seua mida els objectes, persones i/o qualsevol element dels quals en parla, com ara, gran, xicotet...

9.8.e. Sabors. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència a quin gust fan els elements dels quals en parla, com ara, dolç, àcid...

9.8.f. Definicions. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència a les característiques que identifiquen objectes o persones.

9.8.f.1. Persones. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència a les característiques físiques o emocionals que identifiquen les persones com ara alt-baix o carinyós...

9.8.f.2. Objectes. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència a les característiques que identifiquen els objectes com ara gran-petit, dur-tou...

9.8.g. Quantitats. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència al nombre d'objectes o persones del voltant o al concepte bàsic molt-poc.

9.9. Relacions. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència a les característiques que s'estableixen entre els objectes o les persones.

9.9.a. Espai. En el seu discurs durant l'activitat conjunta amb el seu infant, la mare fa referència a les característiques en relació al lloc que ocupen els objectes o les persones a l'espai com ara, lluny-prop, dalt-baix, davant-darrere...

10. Estratègies educatives. Fa referència a l'actitud i aptitud de la mare per respondre de manera implícitament formativa a l'activitat verbal o no verbal de l'infant.

10.1. Imita. La mare aprofita el seu torn per fer i/o dir el que l'infant ha fet i/o dit immediatament abans, és a dir, en el seu torn.

10.1.a. Idènticament. La mare aprofita el seu torn per fer i/o dir exactament el que l'infant ha fet i/o dit immediatament abans, és a dir, en el seu torn.

10.2. Interpreta. La mare revesteix de significat les verbalitzacions i/o accions inintel·ligibles de l'infant.

10.3. Expandeix. La mare allarga les verbalitzacions i/o accions de l'infant de manera que afegeix al menys una paraula i/o acció enriquint d'aquesta manera el torn d'aquell.

10.4. Corregeix. La mare proporciona a l'infant el model correcte per tal de subsanar els seus errors.

10.4.a. Explícitament. La mare fa saber a l'infant que ha comès un error i l'assabenta del model correcte.

10.4.b. Implícitament. La mare proporciona a l'infant el model correcte sense dir-li directament que ha comès un error.

10.5. Valora. La mare expressa mitjançant verbalitzacions i/o accions el que li han semblat les verbalitzacions i/o accions de l'infant.

10.5.a. Positivament. La mare expressa mitjançant verbalitzacions i/o accions la seua satisfacció per les verbalitzacions i/o accions realitzades per l'infant.

10.5.a.1. Molt. La mare expressa entusiasmada mitjançant verbalitzacions i/o accions la seua satisfacció per les verbalitzacions i/o accions realitzades per l'infant.

10.5.a.2. Laxa. La mare expressa sense massa entusiasme, mitjançant verbalitzacions i/o accions la seua satisfacció per les verbalitzacions i/o accions realitzades per l'infant.

10.5.b. Ignora. La mare perd l'ocasió de valorar les verbalitzacions i/o accions realitzades per l'infant.

10.5.c. Negativament. La mare expressa mitjançant verbalitzacions i/o accions el seu disgust per les verbalitzacions i/o accions realitzades per l'infant.

10.5.c.1. Culpa. La mare fa responsable l'infant de les incorreccions realitzades en les seues verbalitzacions i/o accions.

10.5.c.2. Humilia. La mare expressa el seu menyspreu per les verbalitzacions i/o accions de l'infant.

10.6.Demana. La mare realitza una petició a l'infant.

10.6.a. Cordialment. La mare realitza una petició a l'infant de manera amable i carinyosa.

10.6.b. Imposa. La mare fa servir la seua autoritat de manera negativa tot utilitzant imperatius en les seues demandes.

10.7. Pregunta. La mare demana informació a l'infant mitjançant un interrogant.

10.7.a. Oberta. La mare proposa a l'infant interrogants de manera que per respondre li calga utilitzar paraules que no entren ni en la categoria de deíctics ni en respostes de "sí" y "no".

10.7.b. Tancada. La mare proposa a l'infant interrogants de manera que per respondre li calga utilitzar deíctics y respostes de "sí" i "no".

10.8. Encadena. La mare pren una part de l'enunciat emès per l'infant i afegeix nova informació.

10.9. Anticipa. La mare se'n adona de la intenció comunicativa de l'infant tot facilitant la seua verbalització, com ara, li apropa un joguet, diu la primera síl.laba de les repeticions que l'infant acostuma a dir, mou el joguet conforme ho fa ell...

10.10. Adapta formalment l'input. La mare mira de posar-se més o menys al nivell comprensiu i productiu del seu fill quan li parla, de tal manera que utilitza un llenguatge situat en la zona de desenvolupament pròxim del seu fill.

10.10.a. Suprasegmentals. La mare adapta els aspectes que emmarquen el llenguatge al nivell comprensiu i productiu del seu fill.

10.10.a.1. To. La veu de la mare posseeix una flexió adient a l'activitat conjunta que realitza amb el seu fill.

10.10.a.2. Volum. La mare utilitza una intensitat de veu adient al'activitat conjunta que realitza amb el seu fill.

10.10.a.3. Entonació. La mare modula la seua veu de manera adient a l'activitat conjunta que realitza amb el seu fill.

10.10.b. Fonològiques/fonètiques. La mare pronuncia amb claredat.

10.10.c. Morfològiques. La mare utilitza un lèxic situat en la zona de desenvolupament pròxim de l'infant.

10.10.d. Sintàctiques. L'estructura de les frases que utilitza la mare quan es dirigeix al seu infant pot situar-se en la zona de desenvolupament pròxim d'aquest.

10.11. Adaptacions pragmàtiques. La mare mira de posar-se més o menys al nivell comprensiu i productiu del seu fill quan li parla, de tal manera que utilitza les seues habilitats comunicatives segons la zona de desenvolupament pròxim d'aquell.

10.11.a. Regula. La mare ajusta l'activitat de l'infant segons les normes ella mateixa estableix.

Donat que el sistema de formats de camp és una eina oberta, aquest va quedar acabat quan els registres de les observacions realitzades íntegrament per l'autora d'aquest treball van finalitzar.

En acabar i amb l'objectiu d'establir la consistència de l'aplicació dels codis durant els registres la mateixa observadora va codificar novament una sessió per díada, seleccionada al atzar. Posteriorment es va calcular la concordància entre observadors Kappa obtenint-se una coincidència del 82%.

4.3.3.3. L'ús del programa SDIS-GSEQ com a instrument d'anàlisi

Donada l'útilització de la metodologia observacional com a procediment, donat el nostre interès pel comportament interactiu i, donat a més a més, que aquest comportament conformava la nostra unitat de treball amb l'objectiu de trobar patrons interactius definidors d'aquell, vam trobar que l'instrument d'anàlisi adient era la *Norma per a l'intercanvi de dades seqüencials (SDIS, Sequential Data Interchange Standard)* i el programa d'anàlisi seqüencial de propòsit general (GSEQ, *Generaliza Sequential Querier*) creats per Bakeman i Quera (1995) a partir dels seus treballs anteriors (Bakeman i Gottman, 1986; Quera i Estany, 1984; Quera, 1990).

Efectivament, aquests instruments ens vam permetre analitzar les dades observacionals seqüencials obtingudes al llarg de les sessions gravades per díada, de forma eficaç i eficient.

El SDIS estableix les pautes en les quals han d'estar definides les dades seqüencials per a posteriorment ser tractades pel programa GSEQ. Parlem doncs, d'una normativa per a introduir aquestes dades en arxius d'ordinador i que el programa modifica per a facilitar l'anàlisi realitzada pel GSEQ.

El programa GSEQ per la seua banda, permet el tractament de les dades seqüencials. Així, a partir de taules de contingència bidimensionals (comportaments previs i comportaments subseqüents) es calculen diferents estadístics, com ara:

- Freqüències observades. Ens informen del nombre de vegades que s'ha produït una unitat de comportament representada per un codi.
- Residus bruts i ajustats. Els residus són les diferències entre les freqüències observades i esperades. La seua distribució segueix una corva normal la qual cosa significa que roman dins de l'interval $\pm 1,96$.
- Probabilitats condicionades. Es tracta d'estimacions sobre l'eventualitat de que es desenvolupen comportaments posteriors als que han estat anteriors o donats.

Uns altres estadístics que calcula el programa són el Xi-quadrat de Pearson i el *Kappa*.

Els comportaments analitzats poden ser-ho amb o sense retard. Quan parlem de retards ens referim a la seqüència del comportament, és a dir, si l'objectiu és esbrinar quin és el comportament immediatament posterior a una acció donada, estem parlant de retard 1. Es tractaria doncs d'un retard prospectiu. Si el que volem saber és quin comportament ha succeït immediatament anterior a una acció donada també parlarem de retard 1, aquesta vegada de manera retrospectiva. Podrem saber igualment quin comportament ha desenvolupat un dels interlocutors, per exemple, tres comportaments més enllà d'aquella activitat donada, en aquest cas parlarem de retard 3 i així, succesivament.

Els autors d'aquests programes han anat realitzant actualitzacions i millores succesives per tal d'aportar als usuaris noves aplicacions que donen resposta metodològica als problemes presentants a la recerca. Així, l'última versió publicada és el GSW 4.1.5. (GSEQ per a Windows). En aquest estudi però vam fer servir la versió que aleshores era la més moderna, és a dir, el SDIS 1 i el GSEQ para Windows 4.1.2. i posteriors.

D'entre els quatre tipus de dades seqüencials que reconeix el programa SDIS vam utilitzar la seqüència d'events codificats sense informació temporal. Per als nostres interessos no calia saber ni l'hora de l'inici ni la durada de l'event i sí, la relació entre events, és a dir, quan la mare o l'infant realitzaven una activitat, què feia l'altre immediatament després. Una altra de les característiques és que els codis emprats han d'ésser mútuament excloients, només es fa servir un d'ells cada vegada. Respecte al seu format, el programa permet diferents conformacions com ara, nombres, lletres o determinats símbols utilitzats de manera independent o combinada fins a set elements que és el nombre que admet posteriorment el programa GSEQ.

Com ja hem explicat a l'apartat anterior referit a l'elaboració del sistema de formats de camp (4.3.3.1), els codis que vam utilitzar per a la primera de les aplicacions dels programes al primer nivell d'anàlisi, van ser els mateixos que

identificaven les unitats de comportament conformats per una combinació de nombres i lletres. És aquí on vam fer una recodificació donat que els programes admetien un nombre de codis no superior a 99 (en la versió actualitzada aquest fet ha estat modificat) i el total de les nostres unitats de comportament de fet eren 213 entre mare i infant.

El programa permet igualment fer diferents agrupaments de codis segons els interessos dels usuaris. Així, vam realitzar agrupaments succesius al segon nivell i tercer nivell d'anàlisi respectivament, la qual cosa va facilitar la tasca d'anàlisi. En tot cas, aquest procés serà explicat detalladament als capítols de resultats.

L'aplicació d'aquest programa, doncs, ens ha permès accedir conforme deien Bakeman i Gottman (1986) a la quantificació del comportament diàdic tot utilitzant la metodologia observacional. Així, les dades obtingudes a partir del seu ús no són fruit de la casualitat sinó que des del punt de vista estadístic són significatives. La validesa estadística de les dades doncs, ve donada directament pel programa SDIS-GSEQ. Com a conseqüència, el nivell de certesa dels resultats del nostre estudi ens permetrà afirmar que veritablement hem avançat en la definició de la interacció comunicativa i lingüística de qualitat.

CAPÍTOL 5.

RESULTATS I. L'ANÀLISI MÉS MOLECULAR

Índex

5.1. Introducció

5.2. Resultats I. Primer Nivell d'Anàlisi. L'anàlisi més molecular

5.2.1. La codificació dels intercanvis comunicatius i lingüístics

5.2.2. L'establiment de les unitats de comportament criteri de les díades

5.2.3. La identificació dels patrons interactius

5.2.3.1. Díada 1

5.2.3.2. Díada 2

5.2.3.3. Díada 3

5.2.3.4. Díada 4

5.2.4. L'estabilitat i permanència dels patrons interactius

5.2.5. L'evolució dels patrons interactius

5.2.5.1. Díada 1 . Taules Díada 1

5.2.5.2. Díada 2 . Taules Díada 2

5.2.5.3. Díada 3. Taules Díada 3

5.2.5.4. Díada 4. Taules Díada 4

5.1. Introducció

Al llarg d'aquest capítol anirem presentant els resultats obtinguts tot seguint la seqüència d'objectius prefixats. En primer lloc farem referència a aquells que responen al primer apartat identificat al capítol de l'estudi empíric com a generalistes amb els objectius procedimentals adients. Aquests ens permetran informar sobre l'elecció i format de les categories interactives utilitzades i, la manera com han estat tractades aquestes mitjançant el programa informàtic SDIS-GSEQ (Bakeman i Quera, 1995). Així, veurem com hem detectat patrons interactius i establert la seua prevalència i evolució, els recursos comunicatius i lingüístics utilitzats pels membres de les díades, l'ús d'estratègies amb potencial per al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge i, en acabant, el perfil interactiu de cadascuna de les díades estudiades. Finalment, ens proposem abordar els objectius que havíem anomenat com a conceptuals i tractarem de fer emergir, per una banda, aquells criteris que conformarien la base de la definició de la qualitat de la interacció comunicativa i lingüística i, per l'altra, establir els fonaments de la seua avaluació.

Veurem que per a aconseguir tots aquests objectius han estat necessaris tres nivells d'anàlisi. Al primer d'ells, que hem anomenat més **molecular**, hem identificat els diferents patrons interactius i, la seua permanència en el temps alhora que la seua evolució en cadascuna de les sessions; ens interessava registrar no només si les mares i els seus bebés "parlaven" i "com parlaven" seguint unes pautes interactives, sinó també, "de què parlaven", és a dir, quins continguts tenien els temes de conversa, com ara, si parlaven d'objectes, d'accions, de persones o les activitats on s'implicava conjuntament la díada. Era la nostra intenció doncs, arribar al detall, és per això que li hem dit anàlisi més molecular. Es tractava d'establir les característiques d'aquests continguts i/o activitats i el seu ajust a les de l'infant i la mare en interacció.

Una vegada identificades les estructures, els seus continguts i l'ajust de la interacció comunicativa i lingüística de les díades, el segon nivell d'anàlisi, al que

hem anomenat més ample, més **molar**, ha estat realitzat ran l'agrupació de les unitats comportamentals utilitzades al primer nivell tot seguint determinats objectius que detallarem degudament. La intenció d'aquest segon nivell ha estat, caracteritzar la interacció de cadascuna de les díades en relació amb la identificació de patrons conformats per les estratègies utilitzades per les mares i definides amb potencial per al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge, com ara, la sobreinterpretació, la imitació, l'expansió i la valoració positiva relacionada amb la disponibilitat emocional a les quals hem fet referència al capítol de justificació teòrica (2). Igualment l'ús de la comunicació verbal per part dels infants configurant aquells patrons ha estat objecte d'anàlisi tot seguint cadascuna de les sessions.

Finalment, un tercer nivell d'anàlisi, que hem anomenat **global** per agrupar totes les sessions, ens ha permès dibuixar el perfil interactiu comunicatiu i lingüístic de cadascuna de les díades per tal d'identificar els seus patrons característics des del punt de vista del desenvolupament de la comunicació i el llenguatge. També ens ha permès definir criteris de qualitat interactiva. En acabar, aquests resultats cobririen els objectius conceptuals del nostre treball.

Volem emfasitzar que tots tres nivells d'anàlisi han estat realitzats des d'una perspectiva interactiva, és a dir, volem fixar-nos en les relacions que s'estableixen entre el comportament de la mare i/o en el comportament de l'infant, o el que és el mateix en els seus comportaments interactius. Els resultats que presentarem al llarg d'aquest capítol són unitats de comportaments que mostren les relacions establertes en la díada mare-infant que es produeixen en funció dels comportaments d'un interlocutor envers l'altre. Per tant, parlarem de **comportaments diàdics** i no, de comportaments individuals.

La figura següent (Fig. 3) resumeix els diferents nivells d'anàlisi esmentats.

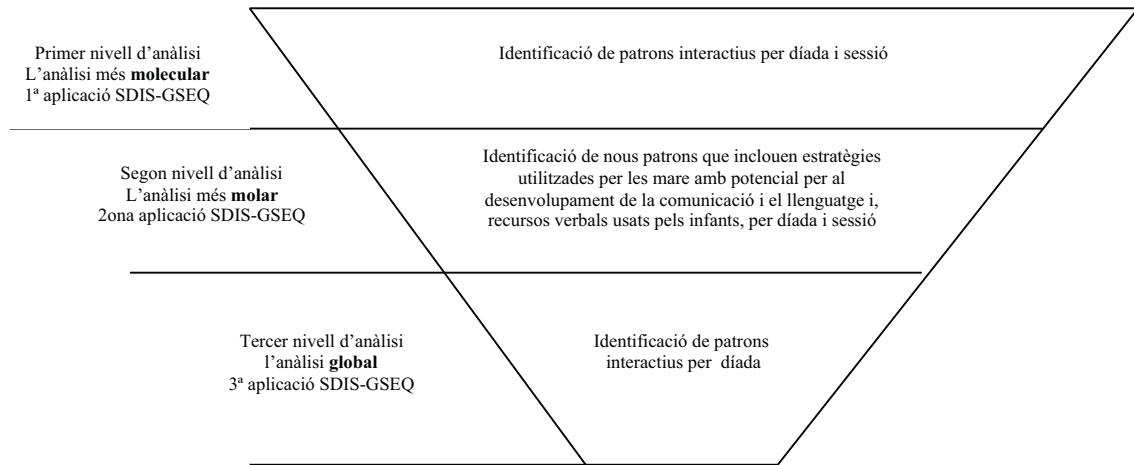

Fig 3. Resum dels tres nivells d'anàlisi realitzats

5.2. RESULTATS. PRIMER NIVELL D'ANÀLISI

L'ANÀLISI MÉS MOLECULAR: Els patrons comunicatius i lingüístics

D'acord amb el primer dels nostres objectius generals ens proposem identificar pautes interactives a partir de l'anàlisi dels intercanvis comunicatius que es produeixen entre mare-infant durant el segon semestre de vida d'aquest i, veure com eixos intercanvis s'organitzen en patrons.

Per tal d'aconseguir aquest primer objectiu vam establir uns altres de caire procedimental dels quals donem informació al llarg dels tres epígrafs següents:

5.2.1. La codificació dels intercanvis comunicatius i lingüístics

Per a la codificació de les gravacions realitzades es va procedir tot seguint el sistema decimalitzat utilitzat per a l'ordenació de les unitats comportamentals en un sistema de formats de camp (Taula 4.2.a i Taula 4.2.b).

Alguns exemples són els següents. El primer d'ells reflexa una seqüència comunicativa que pertany a la Díada 1 durant la primera sessió de gravació:

Els intercanvis gravats en aquesta primera sessió es produeixen durant el dinar que la mare va donant a l'infant en la terrassa de sa casa i en la qual observem en un moment determinat que, l'infant inicia la seqüència comunicativa mirant una bossa de plàstic que mou el vent i que es troba penjada en una cadira.

La mare manté la comunicació responent a aquest fet dient una frase que interpreta allò que la xiqueta sembla estar pensant mentre que somriu ("Ah!! Sí, la bolsa que hace ruido...").

Doncs bé, com hem dit, seguint el sistema definit al format de camp, aquesta seqüència va ser codificada de la manera següent (veure CD amb el registre de codificacions al final d'aquest volum):

31a 43e %cap a la bossa de plàstic%.

71a112 84d 93b 102 81c

Un altre exemple, pertany a la Díada 2 durant la tercera sessió de gravació en la qual la xiqueta ha acabat de prendre el biberó i la mare mira que l'infant elimine l'aire.

La mare inicia la seqüència comunicativa demanant-li una acció mitjançant una frase que fa referència al seu germà que és a un racó de la sala (“Mira el tete que està amagat”).

L’infant respon mirant la mare.

L’infant mira el seu germà.

La mare respon a aquesta mirada dient una paraula relacionada amb el germà (“Guillem”, el nom del germà).

La codificació d’aquesta seqüència s’ofereix a continuació (veure CD amb el registre de codificacions al final d’aquest volum):

71a111 73a2 84d 94a1.

32b 43e %cap a la mare%.

43e %cap al germà%.

71a112 84c 94a1.

Un tercer i últim exemple és la seqüència tretze de la cinquena gravació de la Díada 3 en la qual mare i infant són al menjador de casa jugant a terra amb un trapezi d’aquells de gimnàstica de bebés, es troben un davant de l’altre en posició cara a cara, la mare està interessada a fer-lo gatejar:

L’infant inicia la seqüència comunicativa mirant cap a un conill (nino) que la mare ha deixat damunt de la manta alhora que el vol agafar (estira els braços).

La mare respon a aquesta acció demanant-li atenció mitjançant una frase que fa referència al conill (“Mira Pau, les orelles del conill són llargues”).

L'infant no respon la mare i mira cap al conill que ara la mare amaga darrere d'ella.

La mare respon a aquesta mirada dient una frase sobre el conill mentre el manipula ("El conill és molt suau").

L'infant respon mirant la mare.

La mare respon demanant-li informació mitjançant una frase que fa referència al conill tot interpretant el que vol l'infant mentre manipula el nino ("Pau, vols que et done el conill, veritat?").

L'infant respon movent el cos i mirant cap a la seua dreta.

La mare respon cridant la seua atenció mitjançant una frase sobre el conill mentre el manipula ("Bé, pren, ja te'l done").

L'infant respon fent sons aïllats volent agafar el conill.

Doncs bé, aquesta seqüència es va codificar de la manera següent:

31a 43e %cap al conill que la mare ha deixat damunt de la manta% 41b.

71a112 73a1 84d 93a.

36 43e %cap al conill que la mare ha agafat de damunt de la manta i amaga darrere d'ella%.

71a112 84d 86a 93a.

32b 43e %cap a la mare%.

71a112 73a4 84d 86a 93a 102.

32b 41f1 43e %cap a la seua dreta%.

71a112 73a1 84d 86a 93a.

32b 44b 41b.

És a dir, cadascuna de les accions desenvolupades per la díada es va registrar amb el sistema decimalitzat esmentat on vam combinar els dígits i les lletres. Com es pot comprovar es fa servir el nivell de concreció més baix, així, per a registrar que la mare respon l'infant s'especifica únicament el codi 71a112, aquest ja identifica els altres nivells de concreció perquè està inclòs en ells. D'aquesta manera ens informa que la mare ha agafat torn amb èxit (codi 71a11), que, efectivament, ha agafat torn (codi 71a1), que seqüencia la comunicació tot utilitzant els torns (codi 71a), que la mare gestiona l'espai comunicatiu (codi 71) i que, finalment, fa servir estratègies de comunicació (codi 7).

El nombre total de produccions codificades per sessió i díada queden recollits a la Taula 5.1

Taula 5.1. Nombre parcial i total de les produccions codificades de cadascuna de les díades

DÍADA	SESSIÓ	Nº CODIFICACIONS	TOTAL
1	1	5.874	27.410
	2	5.081	
	3	6.188	
	4	5.562	
	5	4.705	
2	1	2.094	19.901
	2	5.989	
	3	3.612	
	4	5.143	
	5	3.063	
3	1	5.627	40.481
	2	9.568	
	3	10.719	
	4	7.874	
	5	6.693	
4	1	4.630	24.780
	2	5.164	
	3	4.610	
	4	4.602	
	5	5.774	

Per tal de constatar la fiabilitat de les codificacions, es van seleccionar a l'atzar la gravació d'una sessió per cadascuna de les díades participants en l'estudi, tot eliminant la primera i l'última d'elles. Són les següents: D1,4 (sessió núm 4 de la Díada 1), D2,3 (sessió núm 3 de la Díada 2), D3,2 (sessió núm 2 de la Díada 3) i

D4,3 (sessió núm 3 de la Díada 4). Així doncs, aquestes gravacions van estar novament codificades per la mateixa investigadora i es va calcular la concordància entre observadors Kappa obtenint-se una coincidència del 82%.

Com veem, el nombre de codificacions realitzades és molt elevat la qual cosa dificultava l'aplicació del programa SDIS-GSEQ que només permet introduir fins a 99 codificacions en cada utilització (en aquella versió, en l'actual s'han introduït canvis en aquest sentit). Així doncs, vam realitzar una agrupació dels comportaments que coocorrien, és a dir, que es produïen alhora, donat que tots ells formaven una unitat de comportament per incloure tant comportaments pròpiament dits, com per exemple, acaronar, dir una frase o manipular un objecte, com també la identificació d'estratègies comunicatives o contingut del llenguatge utilitzat emprades en aquests comportaments com ara, iniciar la seqüència, interpretar l'acció de l'infant, imitació de l'acció de la mare per part de l'infant o, la referència a un joguet present a la sala. D'aquesta manera reduïem el nombre de codis sense perdre cap informació obtinguda en la primera codificació. Tornant als exemples anteriors la codificació es va reconvertir mitjançant el programa SDIS-GSEQ, com segueix:

Primera Codificació	Codificació Agrupada
1er exemple	
31a 43e %cap a la bossa de plàstic%	x i m (el x iquet i nicia la seqüència comunicativa amb una m irada: "mira la bossa")
71a112 84d 93b 102 81c	mrfri (la m are r espon l'infant amb una f rase tot interpretant la mirada de l'infant: "¡Ah! Sí, la bolsa que hace ruido...")

Com veem el comportament de l'infant representat primer per dos codis (31a 43e) passa a ser representat per només un (xim). El mateix passa amb la resposta de la mare (71a112 84d 93b 102 81c), és a dir, cinc codis passen a ser representats igualment per un (mfri). És ben cert que això ens abocava a manipular codis llargs i aparentment estranys, no obstant això, mantenien una literalitat la qual

cosa permetria, des del nostre punt de vista, una adaptació relativament ràpida del lector sense haver d'anar constantment a consultar les definicions.

Observem doncs els codis agrupats d'aquest primer exemple on hem senyalat en negreta la lògica explicada de la denominació del nou codi. Només es produeixen canvis arbitraris quan l'aplicació d'aquesta lògica no ha estat possible per coincidències en la lletra inicial de les paraules (mirar i moure, per exemple). Igualment són senyalats els nous codis del següents exemples.

2on exemple	
71a111 73a2 84d 94a1.	midacfrper (la m are inicia la seqüència comunicativa d emanant que l' i nfant realitze una a cció amb una f rase relacionada amb una p ersona)
32b 43e %cap a la mare%	xrm (la x iqueta respon amb una m irada
43e %cap al germà%	xrm (la x iqueta respon amb una m irada
71a112 84c 94a1.	mrpper (la m are respon amb una p araula que fa referència a una p ersona)

3er exemple	
31a 43e %cap al conill que la mare ha deixat damunt de la manta% 41b.	ximva (el x iquet inicia una seqüència comunicativa m irant un objecte alhora que vol a gafar-lo)
71a112 73a1 84d 93a.	mrdatfro (la m are respon d emanant la seua a tenció amb una f rase que parla de l' o bjecte que l' i nfant vol agafar)
36 43e %cap al conill que la mare ha agafat de damunt de la manta i amaga darrere d'ella%.	36m (el xiquet no respon la seua mare i segueix mirant l'objecte)
71a112 84d 86a 93a.	mrfromo (la m are respon a la mirada de l' i nfant amb una f rase que parla de l' o bjecte mentre el m anipula)
32b 43e %cap a la mare%.	xrm (el xiquet respon m irant la mare)
71a112 73a4 84d 86a 93a 102.	mrdirfrimo (la m are respon d emanant i nformació a l' i nfant amb una f rase tot interpretant el que vol mentre m anipula l' o bjecte)
32b 41f1 43e %cap a la seua dreta%.	xrrm (el xiquet respon movent el seu cos mirant cap a la seua dreta)
71a112 73a1 84d 86a 93a.	mrdatfrmo (la m are respon d emanant a tenció al seu fill amb una f rase mentre m anipula l' o bjecte)
32b 44b 41b.	xrverva (el xiquet respon fent una vocalització- v erbalització mentre vol a gafar l' o bjecte)

5.2.2. L'establiment de les unitats de comportament criteri de les díades

El següent dels objectius procedimentals va consistir definir aquells comportaments de la mare i de l'infant determinants del comportament de l'altre. Així, havien d'establir aquelles accions que considerades com a rellevants ens proporcionaren informació consistent sobre el tipus de resposta de l'altre membre de la díada. En definitiva, havien de definir les actuacions "donades" per tal d'identificar les "condicionades", és a dir, ens interessava fer emergir el que l'infant feia quan la mare actuava d'una manera determinada i, també, el que aquesta feia quan l'infant realitzava determinades accions.

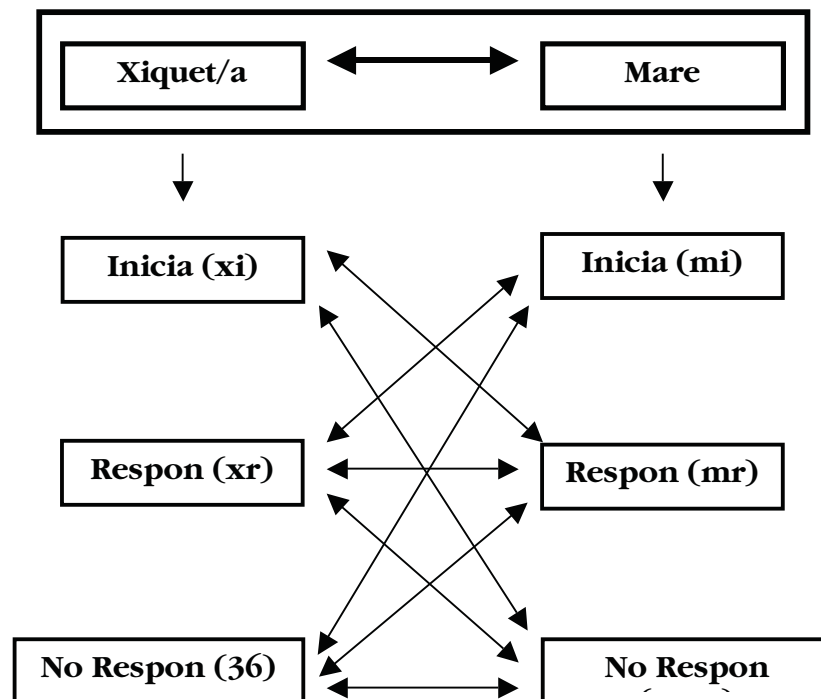
Les possibilitats venen establertes per la pròpia actuació per torns i es veuen reflexades a la figura de la pàgina següent (Fig. 4). Com es pot observar, si l'infant inicia la seqüència comunicativa, la mare pot respondre-li, o no fer-ho; de la mateixa manera, si l'infant respon la mare després d'una actuació d'aquesta, la mare pot respondre-li, pot no fer-ho o bé pot iniciar una nova seqüència comunicativa canviant de tema. En acabar, si l'infant no respon la mare, aquesta bé pot no respondre-li igualment finalitzant la seqüència, bé pot reiniciar-la amb el mateix tema, la qual cosa suposaria respondre de fet, o amb un de diferent.

Pel que fa a la mare les alternatives no experimenten cap canvi, és a dir, si la mare inicia la interacció, l'infant pot donar-li una resposta o no; en el cas de que haja respost l'acció anterior del seu fill, aquest pot respondre-li, pot no fer-ho o bé pot iniciar una nova interacció amb un nou tema; finalment si la mare no respon el torn del seu fill, aquest, bé pot reiniciar la comunicació amb el mateix tema, és a dir, donar una resposta malgrat tot, o iniciar-la amb un altre, o, en acabar, pot no donar cap resposta tallant d'aquesta manera la seqüència. Al costat de cadascuna de les alternatives hi ha el codi que hem fet servir per a explicar el nombre de patrons identificats en cada cas.

Així doncs, seguint aquesta estructura vam establir com a comportaments criteri els següents:

- L'inici de la seqüència comunicativa per part de l'infant. La pregunta doncs, era la següent: si l'infant inicia la seqüència comunicativa, aleshores què fa la mare?
- L'inici de la seqüència comunicativa per part de la mare. Òbviament la pregunta era: si és la mare qui inicia la seqüència comunicativa, què fa l'infant?

Fig. 4. Estructura bàsica d'actuació per torns

- La resposta de l'infant a un comportament immediatament anterior de la mare. És a dir, si l'infant respon a una acció acabada de realitzar per la mare, què fa aquesta?

- La resposta de la mare a un comportament immediatament anterior de l'infant. Per tant, si respon a una actuació immediatament anterior de l'infant, què fa aquest?
- L'absència de resposta per part de l'infant. Si l'infant trenca la seqüència comunicativa i no respon la mare, què fa aquesta? I, finalment,
- L'absència de resposta per part de l'infant. Si és la mare qui interromp l'intercanvi i no respon el seu fill, aleshores, què fa l'infant?

Amb la codificació feta i els comportaments criteri definits, vam fer la primera de les aplicacions amb el programa SDIS-GSEQ pròpiament dita. Així vam anar introduint successivament les dades seguint els criteris esmentats per tal d'aconseguir l'últim dels nostres objectius procedimentals, és a dir, realitzar una anàlisi de les categories criteri per a determinar en aquest primer nivell d'exploració l'existència de patrons interactius.

5.2.3. La identificació dels patrons interactius

Tal i com anirem explicant al llarg de les línies i fent referència al primer dels objectius generals, efectivament, hem identificat patrons interactius a cadascuna de les díades estudiades, el nombre dels quals ens ha permès verificar almenys una part de la primera hipòtesi del nostre estudi, com era, identificar patrons interactius comunicatius i lingüístics perceptibles, quotidians, relacionats amb l'entorn immediat i, per tant, susceptibles d'esser mesurats.

Doncs bé, els resultats d'aquest primer fet, es poden observar a la Taula 5.2; Taula 5.3; Taula 5.4 i, Taula 5.5, les quals corresponen a cadascuna de les díades, on s'evidencien per una banda, el nombre total de patrons interactius identificats en les possibilitats esmentades sempre en el retard 1 (és a dir, comportament donat i comportament condicionat que segueix de forma immediata al primer) per

cadascuna de les díades. D'altra banda detallem de la mateixa manera el nombre total de patrons identificats per sessió.

Així podem identificar, l'estructura bàsica que sosté la interacció comunicativa a partir de les unitats comportamentals criteri establertes explicades anteriorment, l'interlocutor de la díada que inicia la seqüència interactiva o aquell qui la interromp amb més freqüència. En definitiva, el nombre de patrons on el comportament de l'infant i de la mare respectivament és determinant de les actuacions de l'altre interlocutor. Aquests resultats s'identifiquen segons els codis ressenyats a la Fig. 4 de l'estructura bàsica d'actuació per torns; per exemple, a la Díada 1, durant la primera sessió, es van detectar, per una banda, un total de 2 patrons on l'infant inicia la interacció i la mare respon (xi –mr) i, per l'altra, 1 patró on l'infant inicia però la mare no dona resposta (xi - mno).

Cal destacar l'elevat nombre de patrons detectats en total a totes i cadascuna de les díades com ara, 130 en la primera, 198 pel que fa a la segona, 779 en la tercera i, finalment, 246 en la quarta. Creem que aquest nombre és més que suficient per tal de traure conclusions amb validesa als tres nivells d'anàlisi. Així, per a facilitar la lectura oferim resums que faciliten la lectura. Veurem a continuació aquestes dades de manera més detallada.

5.2.3.1. Díada 1

Com podem observar a la Taula 5.2, els 130 patrons identificats a la Díada 1 es distribueixen per comportament criteri, com ara, 49 patrons on l'actuació de l'infant condiciona la de la mare i, 81 on la situació és contrària, és a dir, el comportament de la mare condiciona el de l'infant. Per sessions i estructura de torns, els corresponents a l'infant, part superior de la taula, es concentren a les dues primeres sessions en l'inici de seqüències comunicatives que troben resposta per part de la mare i que no en troben (mi – mr i xi – mno). La mateixa línia es manté a la tercera sessió, 1 patró per cadascuna d'ambdós estructures afegint-se però, dues més que es repetiran a les últimes sessions, es tracta de xr – mr i xr –

mno, és a dir, l'infant respon a un torn anterior de la mare trobant resposta (14 patrons) o no es produeix aquest fet (3 patrons). A la següent sessió també hi ha un nombre elevat de patrons on l'infant respon la mare i aquesta manté la comunicació responen (16 patrons) mentre que es repeteix un nombre mínim de patrons on la mare no dona resposta (2 patrons). A l'última de les sessions es tornen a produir aquestes mateixes estructures només que el nombre de patrons identificats minva considerablement (4 i 1 respectivament).

Així doncs cal destacar d'aquesta primera diada, per una banda, la capacitat d'inici amb èxit de l'infant i, per l'altra, el nombre elevat de patrons detectats amb l'estructura d'actuació per torns de xr – mr. S'evidencia doncs, que una vegada que la interacció comença, la diada manté la comunicació d'una manera consistent.

D'altra banda, el nombre de patrons on l'acció de l'infant no troba resposta per part de la mare a les diferents sessions és mínim si el comparem amb aquell on la resposta es produeix, 39 front a 10 respectivament. Creem que aquest resultat només fa explícit la normalitat dels intercanvis comunicatius on no sempre els interlocutors estan pendents de manera permanent un de l'altre.

Pel que fa als patrons on la mare condiciona l'activitat de l'infant, part inferior de la taula, els resultats obtinguts tot i que van en la mateixa línia, són una mica diferents. Per una banda, el tret més significatiu és la identificació d'un nombre elevat de patrons on la mare inicia la seqüència comunicativa trobant resposta de l'infant. Com es pot observar a la Taula 5.2, l'estructura d'actuació per torns en aquest sentit, mi – xr, conté un nombre de patrons detectats que va des d'un únic patró en la sessió cinquena fins a 11 a la primera passant per 2, 10 i 7 en la segona, tercera i quarta sessió respectivament.

Coincidint en el nombre, és a dir, 4 patrons, trobem que els inicis de la mare no troben resposta per part de l'infant (mi – 36), essent la nostra interpretació la mateixa explicada en línies anteriors. Així, tant l'infant com la mare deixen de

donar resposta a l'altre al llarg de la conversa com a un element més del que és la comunicació en general. No obstant això hem identificat al menys 2 patrons quan l'acció de l'infant determinava la de la mare i és que malgrat que aquella no dona resposta l'infant a un torn anterior, aquest sí que ho fa (mno – xr). Així, a la cinquena sessió, l'infant respon sa mare encara que ella no li ha respost la seua acció.

Finalment, el nombre més elevat de patrons identificats correspon a l'estructura mr – xr (22, 15 i 7 detectats a la tercera, quarta i cinquena sessió respectivament), on es posa de manifest novament la capacitat de la díada per a mantindre la interactuació.

Taula 5.2. Nombre parcial i total de patrons identificats segons les unitats de comportament criteri de la Díada 1 (Primer nivell d'anàlisi).

NOMBRE DE PATRONS IDENTIFICATS SEGONS LES UNITATS DE COMPORTAMENT CRITERI DE L'INFANT/MARE – MARE/INFANT												
DÍADES	SESSIÓ	xi – mr	xi - mno	xr - mi	xr - mr	xr - mno	36 - mi	36 - mr	36 - mno	Total	TOTAL	
1	1	2	1	-	-	-	-	-	-	3		
	2	2	2	-	-	-	-	-	-	4		
	3	1	1	-	14	3	-	-	-	19		
	4	-	-	-	16	2	-	-	-	18		
	5	-	-	-	4	1	-	-	-	5		
	Total	5	4	-	34	6	-	-	-	-	49	
NOMBRE DE PATRONS IDENTIFICATS SEGONS LES UNITATS DE COMPORTAMENT CRITERI DE L'INFANT/MARE – MARE/INFANT												
DÍADES	SESSIÓ	mi – xr	mi - 36	mr - xi	mr - xr	mr - 36	Mno - xi	mno - xr	mno – 36	Total	TOTAL	
1	1	11	-	-	-	-	-	-	-	11		
	2	2	4	-	-	-	-	-	-	6		
	3	10	-	-	22	-	-	-	-	32		
	4	7	-	-	15	-	-	-	-	22		
	5	1	-	-	7	-	-	2	-	10		
	Total	31	4	-	44	-	-	-	2	-	81	

5.2.3.2. Díada 2

La Díada 2 manté la tònica de concentració de patrons identificats en l'estructura d'actuació per torns $xr - mr / mr - xr$, on els interlocutors procuren estabilitat a la interacció tot donant-se resposta. Així, d'un total de 198 patrons detectats són 97 en els quals l'infant determina l'activitat de la mare i, 101 on és ella qui condiciona la de l'infant (Taula 5.3).

El nombre de patrons identificats a l'estructura $mi - xr$ és de 2, és a dir, la mare inicia la seqüència comunicativa amb una freqüència baixa. El nombre de patrons on l'infant condiciona l'actuació de la mare és de 3.

També trobem en aquesta díada patrons que pertanyen a l'estructura, $mno - xr$, és a dir, patrons on l'infant malgrat la no resposta de la mare a la seua actuación anterior li segueix igualment. Han estat un total de 18 patrons.

Cal destacar igualment que aquesta és l'única díada on hem identificat al menys 3 patrons a la cinquena sessió que responen a l'estructura $mno - 36$, és a dir, cap dels dos interlocutors responen mútuament les accions de l'altre, interrompent d'aquesta manera la comunicació.

De forma resumida, els inicis d'ambdós interlocutors estan compensats alhora que el manteniment de la comunicació. L'infant respon la mare malgrat la no resposta d'ella i, tant l'un com l'altre deixen de donar-se resposta tallant la interacció.

Taula 5.3. Nombre parcial i total de patrons identificats segons les unitats de comportament criteri de la Diada 2 (Primer nivell d'anàlisi).

NOMBRE DE PATRONS IDENTIFICATS SEGONS LES UNITATS DE COMPORTAMENT CRITERI DE L'INFANT/MARE – MARE/INFANT												
	SESSIÓ	xi – mr	xi - mno	xr – mi	xr - mr	xr - mno	36 - mi	36 - mr	36 - mno	Total	TOTAL	
2	1	-	-	-	6	9	-	-	-	15		
	2	1	-	-	41	-	-	-	-	42		
	3	2	-	-	15	2	-	-	-	19		
	4	-	-	-	9	7	-	-	-	16		
	5	-	-	-	5	-	-	-	-	5		
	Total	3	-	-	-	76	18	-	-	-	97	
	SESSIÓ	mi – xr	mi - 36	mr – xi	mr - xr	mr - 36	mno - xi	mno - xr	mno – 36	Total	TOTAL	
2	1	-	-	-	8	-	-	5	-	13		
	2	2	-	-	41	-	-	3	-	46		
	3	-	-	-	16	-	-	-	-	16		
	4	-	-	-	9	-	-	10	-	19		
	5	-	-	-	4	-	-	-	3	7		
	Total	2	-	-	78	-	-	-	18	3	101	

5.2.3.3. Díada 3

El nombre de patrons interactius més elevat l'hem identificat a la Díada 3 amb un total de 778. De manera detallada (Taula 5.4) cal destacar en primer lloc, el comportament d'inici comunicatiu d'aquest infant que troba resposta per part de la mare, així, veem que són un total de 30 els patrons interactius identificats que evidencien aquest fet (xi – mr) front als 5 que corresponen al mateix comportament per part de la mare (mi –xr). Per sessions, podem observar a la primera part de la taula, els 19 de la segona sessió essent 7 i 4 els identificats a la primera i quarta sessió respectivament; durant les sessions tercera i cinquena no s'han identificat aquest tipus de patró quan el comportament donat pertany a l'infant. Pel que fa a la mare els 5 patrons es distribueixen per sessions en 1, 2 i 2 durant la primera, segona i cinquena sessió respectivament. Aquesta activitat d'inici de l'infant es manté en 4 patrons més que en aquesta ocasió però no troben resposta en la mare (xi –mno), és a la segona sessió on s'han detectat aquests patrons. Recordem que és en aquesta sessió on s'han identificat la quantitat més nombrosa de patrons d'inici amb resposta de la mare; es tracta doncs d'una sessió on el comportament d'inici comunicatiu per part de l'infant va ser especialment prolífic, que la mare va respondre de manera sistemàtica encara que no sempre, la qual cosa per altra banda forma part de la normalitat de les interaccions entre les persones.

En acabar, no hem identificat cap patró on l'infant deixi sense resposta el comportament d'inici de la mare (mi – 36).

Òbviament, el nombre més important de patrons identificats correspon al desenvolupament dels intercanvis comunicatius (xr – mr i mr – xr). El total detectat és més o menys equitatiu, 365 en el cas del primer binomi i 345 quan ens referim al segon. L'equilibri esmentat es manté igualment si observem cadascuna de les sessions, 40 i 39 en la primera d'elles, 75 i 52 durant la segona, 108 i 96 en la tercera, 69 i 73 en la quarta o 73 i 85 quan parlem de la cinquena.

Hi ha 15 patrons on la mare no respon l'infant quan ell sí l'ha respost el torn anterior (xr –mno), no obstant això, l'infant respon sistemàticament la mare com ho evidencia el fet de no haver trobat cap patró que especifique el contrari (mr –36). Ara bé, sí hem detectat uns altres 15 patrons on l'infant respon la mare tot i que ella no ho ha fet al torn anterior de l'infant (mno – xr).

Si fem un breu resum podem concloure que els membres de la Díada 3 són especialment actius des del punt de vista comunicatiu, amb un protagonisme important de l'infant que domina aquest espai perquè troba resposta de la mare. Aquesta li deixa autonomia per a expressar-se i roman atenta a l'activitat de l'infant justament per donar respostes.

Taula 5.4. Nombre parcial i total de patrons identificats segons les unitats de comportament criteri de la Diada 3 (Primer nivell d'anàlisi).

NOMBRE DE PATRONS IDENTIFICATS SEGONS LES UNITATS DE COMPORTAMENT CRITERI DE L'INFANT/MARE – MARE/INFANT										
SESSIÓ	xi – mr	xi - mno	xr – mi	xr - mr	xr - mno	36 - mi	36 - mno	Total	TOTAL	
1	7	-	-	40	2	-	-	49		
2	19	4	-	75	2	-	-	100		
3	-	-	-	108	3	-	-	111		
4	4	-	-	69	4	-	-	77		
5	-	-	-	73	4	-	-	77		
Total	30	4	-	365	15	-	-	414		

SESSIÓ	mi – xr	mi - 36	mr - xi	mr - xr	mr - 36	mno - xi	mno – xr	mno – 36	Total	TOTAL
1	1	-	-	39	-	-	-	-	40	
2	2	-	-	52	-	-	7	-	61	
3	-	-	-	93	-	-	4	-	97	
4	-	-	-	73	-	-	-	-	73	
5	2	-	-	85	-	-	3	-	90	
Total	5	-	-	345	-	-	15	-	361	775

5.2.3.4. Díada 4

En acabar, amb la Díada 4 tornem a una línia semblant a l'observada en la Díada 2 amb algun canvi. Així, el nombre total de patrons identificats ha estat 246 (Taula 5.5), dels quals, 124 fan referència a aquells on el comportament de l'infant indueix el de la mare i, 122 on la situació és la contrària, és a dir, l'activitats de la mare determina la de l'infant. Pel que fa als primers, podem observar la capacitat iniciadora de l'infant que troba resposta de la mare al menys la meitat dels intercanvis on es produeix aquest fet (xi – mr) amb 3 patrons identificats a la sessió cinquena. Efectivament, uns altres 3 patrons han estat detectats a la mateixa sessió on l'infant no troba resposta per part de la mare (xi – mno). En relació als inicis d'aquesta, un total de 7 patrons evidencien el seu comportament en aquest sentit (mi – xr) no trobant cap patró que indiqui la no resposta per part de l'infant.

L'estructura comunicativa reina torna a ser aquella on els interlocutors mantenen la interacció procurant-se respostes mútues (xr – mr / mr – xr) amb 84 i 83 patrons identificats respectivament. Com podem observar el nombre d'aquests patrons roman equilibrat a les diferents sessions fonamentalment a les quatre últimes, essent la primera on la diferència és clara, 12 front a 21. Cal destacar la identificació de 34 patrons on la resposta de l'infant no troba resposta per part de la mare (xr – mno) mentre que l'infant sistemàticament respon els torns d'ella al no trobar cap patró que diga el contrari (mr – 36). Finalment, com ja hem observat a altres díades, l'infant de la Díada 4 respon inclús quan la mare ha deixat sense resposta una intervenció anterior seua (mno – xr) com ho evidencien els 32 patrons identificats.

Es tracta doncs d'una díada on valorem la capacitat d'inici de l'infant tot i que la mare inicia amb més freqüència que aquest. D'altra banda creen i mantenen una estructura comunicativa que permet la interacció i, com als casos anteriors es produeixen comportaments d'absència de resposta fonamentalment per part de la mare.

Taula 5.5. Nombre parcial i total de patrons identificats segons les unitats de comportament criteri de la Diada 4 (Primer nivell d'anàlisi).

NOMBRE DE PATRONS IDENTIFICATS SEGONS LES UNITATS DE COMPORTAMENT CRITERI DE L'INFANT/MARE – MARE/INFANT											
	SESSIÓ	xi - mr	xi - mno	xr - mi	xr - mr	xr - mno	36 - mi	36 - mr	36 - mno	Total	TOTAL
4	1	-	-	-	12	12	-	-	-	24	
	2	-	-	-	18	9	-	-	-	27	
	3	-	-	-	29	-	-	-	-	29	
	4	-	-	-	11	9	-	-	-	20	
	5	3	3	-	14	4	-	-	-	24	
	Total	3	3	-	84	34	-	-	-	124	

	SESSIÓ	mi - xr	mi - 36	mr - xi	mr - xr	mr - 36	mno - xi	mno - xr	mno - 36	Total	TOTAL
4	1	1	-	-	21	-	-	8	-	30	
	2	-	-	-	12	-	-	7	-	19	
	3	-	-	-	25	-	-	4	-	29	
	4	2	-	-	12	-	-	4	-	18	
	5	4	-	-	13	-	-	9	-	26	
	Total	7	-	-	83	-	-	32	-	122	246

Cal remarcar que no hem pogut establir cap correspondència entre el nombre de patrons identificats i l'activitat conjunta en la qual estaven immerses les díades durant les gravacions realitzades. Així, si analitzem els resultats, no hem identificat una relació causa efecte entre el nombre de patrons detectats i el tipus d'activitat desenvolupada, ja vam deixar establert que les situacions interactives gravades es definien pel seu caràcter suposadament interactiu i, sobretot, quotidià, tot i que van ser més nombroses les sessions gravades amb l'activitat de joc lliure com a objectiu.

En acabar, emfasitzem novament el nombre total de patrons identificats que si més no els estudis relacionats amb aquest tema els han suposat de manera sistemàtica, en aquest estudi els hem fet emergir des del punt de vista metodològic. Així, hem pogut identificar i establir la seua freqüència i, per tant, perfilar l'estil interactiu comunicatiu i lingüístic de les díades.

Aquest fet ens permetrà al tercer nivell d'anàlisi aportar criteris bàsics per a definir una interacció de qualitat.

5.2.4. L'estabilitat i permanència dels patrons interactius

Si bé la cerca d'un nombre significatiu de patrons interactius ens permet parlar de formes d'actuació estables per part dels membres de les díades, el seu manteniment en el temps així com la seua evolució esdevenen fonamentals per tal d'arribar a descriure la dinàmica relacional que es produeix entre els membres de la díada. Aquests dos aspectes podrien semblar contradictoris ja que parlem de manteniment i alhora de canvis, de comportament que roman i evoluciona al mateix temps. No ho és de contradictori però, convé tindre present que la naturalesa de les nostres dades és evolutiva i que els intercanvis comunicatius i lingüístics de les díades han de conservar un determinat estil segons les característiques de les persones que interactuen i, alhora ha d'anar modificant-se en funció, almenys, de dues variables, el propi desenvolupament de l'infant i els canvis que aquest ha de produir en el comportament de la mare.

Aquesta continuïtat i evolució es fan explícites també a aquest primer nivell d'anàlisi i responen, per una banda, al manteniment de les estructures bàsiques d'interacció i, per altra, als continguts dels torns de conversa utilitzats tant per la mare com pel bebé així com la seua evolució en el temps.

Pel que fa al primer d'ells, és a dir, al manteniment de l'estructura comunicativa emprada, aquesta es pot observar a les taules on hem oferit el nombre de patrons identificats (Taula, 5.2; Taula, 5.3; Taula 5.4 i, Taula 5.5).

En general, la **Díada 1** (Taula 5.2), manté una estructura comunicativa on la mare pren la iniciativa de la comunicació de forma sistemàtica al llarg de totes les sessions ((mi – xr amb 11, 2, 10, 7 i, 1 patrons respectivament). El comportament de l'infant en aquest sentit és menor i es produeix a les tres primeres sessions (xi – mr amb 2, 2 i, 1 patrons respectivament). D'altra banda, poden crear i mantindre una estructura comunicativa que els permet la interacció (xr – mr amb 34 patrons i 44 de mr – xr) identificada a les tres últimes sessions.

L'estructura comunicativa de la **Díada 2** es defineix per la resposta mútua (xr – mr amb 6, 41, 15, 9, i, 5 respectivament; mr – xr amb 8, 41, 16, 9 i, 4 respectivament) que es manté al llarg de totes les sessions (Taula 5.3). Hi ha comportaments de no resposta de la mare a torns anteriors de l'infant (xr – mno) identificats a la primera, tercera i quarta sessió amb 9, 2 i, 7 patrons respectivament. També creem significativa la prevalència de l'estructura mno – xr (la mare no respon un torn anterior de l'infant mentre que aquest sí respon al comportament de la mare amb 5, 3 i, 10 patrons a la primera, segona i, quarta sessió respectivament).

Pel que fa a la **Díada 3** (Taula 5.4), l'estructura de manteniment de la interacció és sistemàtica i nombrosa en el que a quantitat de patrons es refereix (40, 75, 108, 69 i, 73 respectivament en xr – mr; 39, 52, 96, 73 i, 85 respectivament en mr - xr). L'estructura xr – mno, és a dir, l'infant respon un torn anterior de la mare però la mare no li respon, també aporta patrons interactius, encara que en una quantitat

infinítament inferior, a totes les sessions, com ara 2, 2, 3, 4 i, 4 respectivament. Altres patrons no es produeixen de manera sistemàtica però sí almenys en tres de les cinc sessions, així, trobem que hi ha un comportament comunicatiu d'inici per part de l'infant amb resposta de la mare (xi – mr) que es desenvolupa durant la primera, segona i, quarta sessió amb 7, 19 i, 4 respectivament. Igualment la mare inicia amb resposta de l'infant (mi – xr) amb un nombre menor de patrons però igualment en tres de les cinc sessions, com ara, 1, 2 i, 2 patrons a la primera, segona i cinquena sessió respectivament. Finalment, la no resposta de la mare a un torn anterior de l'infant i, malgrat això, l'infant li respon (mno – xr) també és un comportament que es produeix amb patrons significatius almenys a tres sessions, com ara la segona, tercera i cinquena amb 7, 5 i, 3 patrons respectivament.

La **Díada 4** (Taula 5.5) presenta patrons durant totes les sessions a les estructures comunicatives xr – mr, mr –xr i, mno –xr. La primera d'elles amb un nombre de patrons que van des dels 12 de la primera sessió fins als 14 de la cinquena passant pels 18 de la segona, els 29 de la tercera i, finalment, els 11 de la quarta. La segona de les estructures, és a dir, mr –xr presenta un nombre de patrons semblants, com ara, 21 a la primera sessió, 12 a la segona, 25 a la tercera, 12 novament a la quarta i, en acabant, 13 a la cinquena. Pel que fa a l'última de les estructures on l'infant respon a la mare tot i que ella no li ha respost el torn anterior (mno – xr) els patrons corresponen a 8, 7, 4, 4 i, 9 de la primera a la cinquena sessió. D'altres estructures significatives per contindre patrons al menys a tres de les cinc sessions, són les que fan referència a la resposta de l'infant a un torn anterior de la mare mentre ella no li respon (xr – mno) amb 12, 9, 9 i, 4 patrons a la primera, segona, quarta i cinquena sessió respectivament i, al comportament d'inici de la mare amb resposta de l'infant (mi – xr) amb 1, 2 i, 4 patrons a la primera, quarta i cinquena sessió respectivament.

Com hem pogut constatar, aquestes estructures comunicatives identificables com a estables i permanents en el temps giren al voltant, fonamentalment, del manteniment de la interacció en primer lloc (xr – mr i mr –xr) i, de la activitat d'inici de la comunicació per part dels interlocutors en segon lloc. Aquest fet era,

d'altra banda, esperable donat que els participants experimentals en el nostre estudi eren díades mare-infant sense cap tipus de problema. Així, en qualsevol situació interactiva, en general, cal que algú obri el canal comunicatiu amb una activitat determinada i que, en acabant, un altre responga a aquest inici, a continuació qui ha iniciat la conversa ha de respondre l'altre i així successivament.

En tot cas, el que nosaltres aportem de nou en aquesta seqüència sobradament sabuda torna a ser, com al cas de la identificació dels patrons interactius, la demostració mitjançant el suport metodològic de que, efectivament, el que era esperable es confirma.

5.2.5. L'evolució dels patrons interactius

A més a més de l'estabilitat i manteniment de les estructures comunicatives, ens interessava constatar igualment els canvis en el temps dels patrons identificats, és a dir, la seua evolució. Per a traure conclusions en aquest sentit vam analitzar en aquest primer nivell els recursos comunicatius i lingüístics emprats per les díades així com els continguts dels intercanvis interactius.

Esperàvem la confirmació d'un altre fet ja conegut com era que, a mida que es produeixen en el temps les pràctiques comunicatives, l'infant i la mare van aprenent i/o utilitzant diferents recursos en funció de l'afectació mútua que es produeix durant la interacció, per una banda, i dels potencials de cadascú, per l'altra.

Així, els infants han d'anar consolidant, enriquint i incorporant recursos que els permeten abordar la situació comunicativa d'una manera cada vegada més ajustada i, per tant, més eficaç. Els interlocutors més competents, les mares, han d'introduir, a mida que els seus infants avancen en l'aprenentatge, nous matisos en els recursos inicials i/o d'altres de nous. En definitiva, les mares utilitzen determinats recursos en funció de la competència dels seus infants i, aquests

poden activar els seus potencials a partir dels recursos emprats per les mares en un procés recíproc.

Per tal d'aconseguir aquest objectiu hem analitzat els elements que figuren als eixos 4, 8 i, 9 del registre de format de camp (Fig. 2.a i Fig. 2.b) els quals fan referència respectivament a Producció comunicativa / Recursos que correspon al comportament de l'infant i, Recursos de comunicació emprats i Contingut del llenguatge corresponents al comportament de la mare.

Els resultats obtinguts de l'anàlisi dels patrons identificats des d'aquesta perspectiva els presentem a continuació per díades i sessions. En tot cas cal recordar i tindre present que la recollida de dades del nostre estudi, és a dir, les cinc gravacions efectuades a cadascuna de les quatre díades experimentals es van realitzar al llarg de cinc mesos. Com va estar dit a l'apartat corresponen, el temps transcorregut entre gravacions va oscil·lar entre 10 i 20 dies.

Per tal de facilitar la tasca del lector, després de detallar els resultats de cadascuna de les díades, hi ha una figura resum.

5.2.5.1. Díada 1

Durant la **primera de les sessions gravades** amb un total de 14 patrons detectats i començant pel comportament donat de l'infant (Taula 5.6.D1.1x, 3 patrons dels 14) hem identificat els següents trets:

L'infant utilitza la comunicació no verbal (CNV) com a únic recurs d'interacció, les activitats fetes amb la boca, des de somriure a beure (xrb), llançar objectes o tocar són les activitats desenvolupades.

Davant d'aquestes activitats, la mare respon tot utilitzant la comunicació verbal (CV) en un dels patrons, la no verbal en un altre o l'absència de resposta en el tercer i últim. Quan fa servir la primera ho fa en forma de requeriments d'acció

amb frases de 3-4 paraules o elements que corresponen a subjecte, verb i predicat. Quan utilitza la CNV ho fa mitjançant gests.

Un exemple:

xib – mrdafrac. L'infant inicia l'intercanvi comunicatiu amb una acció feta amb la boca del tipus somriure, xiscle o d'altres i la mare li respon demanant-li una acció amb una frase que parla d'aquesta acció fent referència al comportament de l'infant, (l'infant fa un somriure, la mare li fa, “ a ver como te ries fuerte”).

Quan l'activitat de l'infant és condicionada (Taula 5.7.D1.1m, 11 patrons detectats) veem que:

La mare utilitza CV en 7 patrons fent requeriments d'atenció (2 patrons) i acció amb paraules (2 patrons) o frases de 3 elements (3 patrons). En 4 patrons però fa servir la CNV manipulant objectes de l'entorn.

En ambdós casos, és a dir, tant si la mare interactua mitjançant la CV o la CNV, les respostes de l'infant han estat no verbals (somriures, mirades, voler agafar objectes, agafar-los...). Cal destacar el fet que en aquesta sessió tant la xiqueta com la mare, sobretot la mare, inicien temes de conversa de la manera exposada però sense que es produïska un manteniment dels temes tal i com ho manifesta l'absència de residus ajustats significatius en referència a actuacions com ara, mare respon-infant respon i infant respon-mare respon, és a dir, mare respon (mr...) i xiqueta respon (xr) com a codis donats; com podem observar a les taules tot són inicis (xi..., mi...). Per exemple:

midafprper – xrm. La mare comença l'intercanvi comunicatiu demanant l'infant una acció amb una frase que fa referència a una persona present, l'infant li respon mirant la persona, (la mare demana l'infant, “mira la teta Sara”, l'infant li respon tot mirant la seua germana).

Durant la **segona sessió** vam identificar un total de 10 patrons amb les característiques següents quan el comportament de l'infant és tractat com a donat (Taula 5.8.D1.2x, 4 patrons):

L'infant continua desenvolupant només activitats d'inici sense mantindre la interacció (xir-mrdinpiprt, xit-mrfrac, xia-mnomo i xiverr-mnot). Utilitza com a novetat, a més a més de la CNV (3 patrons), la CV (1 patró).

Les respostes de la mare són verbals (2 patrons) o bé no es produeix una resposta ajustada, és a dir, hi ha absència de resposta (2 patrons). Les respostes verbals són requeriments d'informació mitjançant una pregunta de caire tancat amb una paraula (mrdinpiprt), la qual cosa representa una novetat respecte a la sessió anterior per una banda i, frases (3-4 elements) per l'altra.

Un exemple:

xir – mrdinpiprt. L'infant inicia l'intercanvi comunicatiu fent un moviment amb el seu cos, la mare li respon demanant-li informació sobre el seu comportament mitjançant una paraula que interpreta aquest comportament amb format de pregunta tancada, (l'infant gira el seu cos cap a la tauleta on hi ha joguets, la mare li fa, “la pelota?”).

Quan el comportament de l'infant és tractat com a condicionat (Taula 5.9.D1.2m, 6 patrons) trobem:

Es produeix una evolució i apareix el manteniment de la interacció al voltant d'un tema, així, hem trobat patrons amb l'estructura mare respon-infant respon (són 4 en total com ara, mrdafracoen – xrb, mrdapo-xrap, mrmo-xrm i mrpi-xrver).

La mare fa servir de manera equitativa la CNV (3 patrons) i la CV (3 patrons). En el primer cas, manipula objectes de l'entorn; en el segon fa requeriments d'acció amb paraules o frases o bé utilitza paraules sense cap requeriment.

En les seues respostes l'infant segueix utilitzant la CNV fonamentalment, tot i que cal destacar l'aparició de vocalitzacions al menys en un dels patrons quan la mare fa servir paraules durant l'intercanvi comunicatiu.

Un exemple:

mrpi – xrver. La mare respon l'infant a un torn anterior amb una paraula que interpreta l'activitat de l'infant, ell li respon fent una vocalització, (la mare li diu, “el papel” referint-se al paper de cuina que hi ha damunt la taula, l'infant fa “bubbb”).

Pel que fa a la **tercera sessió** en aquesta es produeix un desplegament comunicatiu tal i com ho confirmen el nombre total de patrons identificats (51).

Així, quan l'activitat de l'infant és tractada com a donada (Taula 5.10.D1.3x, 19 patrons) hem identificat les característiques següents:

L'infant, a més a més de desenvolupar activitats d'inici de la seqüència interactiva (2 patrons) també les fa de manteniment (17 patrons), el que suposa un avanç considerable respecte a la sessió anterior. Segueix utilitzant preferentment la CNV encara que també hem identificat un patró on la CV representa el mitjà de comunicació emprat.

Les respostes de la mare són fonamentalment verbals, per tant s'observa que en aquesta sessió es trenca l'equilibri entre la activitat verbal i no verbal de la mare (12 i 3 patrons respectivament). Augmenta la llargària de les frases que passen de 3-4 elements a tindre 4-5 (6 patrons), fa requeriments d'acció o atenció mitjançant frases (4 patrons) i, en acabar, utilitza paraules o sons (2 patrons). Els 4 patrons que queden fins arribar a 19 pertanyent a la categoria d'absència de resposta.

Uns exemples:

xirver – mnodefrper. L'infant inicia la seqüència comunicativa amb un moviment del seu cos i una vocalització (“agrrro”), la mare no respon a aquest inici i demana al seu infant una acció amb una frase que fa referència a una persona de l'entorn (per exemple, “llama a Sara”, referint-se a la germana de l'infant que és a la piscina).

xrver – mnodefrac. L'infant respon la mare al torn anterior d'aquesta amb una vocalització, la mare no respon li demana però una acció amb una frase que fa referència a aquesta mateixa acció (per exemple, “menja”).

Quan el comportament de l'infant és tractat com a condicionat (Taula 5.11.D1.3m, 32 patrons identificats) les característiques trobades són:

La mare realitza un desplegament de recursos significatiu, a més a més d'utilitzar paraules i frases curtes introdueix sons (mrso), exclamacions (mrte), cançons (mijcan), onomatopeies (mitono) tot combinant aquests recursos verbals amb d'altres, de tipus no verbal (mifono – la mare inicia la seqüència comunicativa tot fent una ganyota alhora que imita el so d'un animal amb el que juguen). Quan utilitza la CNV la seua activitat segueix relacionada amb la manipulació d'objectes de l'entorn (mrmo).

Les respostes de l'infant tot i que continuen tenint un contingut preferentment no verbal (17 patrons) augmenten en format verbal (3 patrons) en relació a la sessió anterior.

Uns exemples:

mrfr – xrbver. La mare respon l'infant al torn anterior amb una ganyota i ell li respon intentant imitar-la alhora que realitza una vocalització.

midatfroprt – xrmver. La mare inicia la seqüència comunicativa demanant atenció al seu infant mitjançant una frase que parla d'un objecte i que té format de

pregunta tancada, l'infant respon la mare mirant-la tot fent una vocalització, (per exemple, “mira, ¿quieres tu muñeca?”, l'infant la mira i fa “bababubu”).

La **sessió quarta** aporta nous elements en aquesta evolució dels patrons comunicatius i lingüístics. Així, els interlocutors incorporen nous recursos que enriqueixen la interacció i afavoreixen el progrés.

Quan el comportament de l'infant és analitzat com a donat (Taula 5.12. D1.4x, 18 patrons identificats d'un total de 40) els trets són els següents:

L'infant augmenta en un patró els intercanvis amb contingut verbal, a més a més si fins ara havia anat produint vocalitzacions amb sons i repeticions de síl·labes fonamentalment, en aquesta quarta sessió introdueix les onomatopeies i algunes combinacions amb moviments (xronor) i/o gestos (xrver43). La CNV continua realitzant-la mitjançant els moviments, la mirada, voler agafar objectes i agafar-los de fet.

Les respostes de la mare són fonamentalment verbals (13 patrons) tot i que la CNV també hi és (3 patrons) o bé es produeix absència de resposta (2 patrons). Els recursos comunicatius emprats són els mateixos que els fets servir a la tercera sessió, cal destacar però un nou augment en la llargària de l'enunciat (5-6 elements).

Uns exemples:

xrono – mrfrqono. L'infant respon el torn anterior de la mare amb una onomatopeia (“gu gu gu” fent referència al gos) i ella li respon amb una frase que qualifica d'alguna manera l'objecte/animal al qual fa referència i que conté, alhora, una onomatopeia (“el guaguau es muy bueno, no hace nada”).

xronor – mrso. L'infant respon el torn anterior de la mare amb una onomatopeia alhora que realitza un moviment amb el seu cos (“ggggggg” com un tigre en moviment) i, ella li respon amb un so (“po”).

Quan el comportament de l'infant s'analitza com a condicionat (Taula 5.13.D1.4m, 22 patrons identificats d'un total de 40) observem el següent:

La mare utilitza fonamentalment continguts verbals (20 patrons) per aquest ordre de més a menys freqüència, frases (5-6 elements), paraules, sons i onomatopeies. La CNV continua estant relacionada amb la manipulació d'objectes (2 patrons).

Les respostes de l'infant amb contingut verbal tornen a augmentar de manera significativa (9 patrons d'un total de 22), les vocalitzacions i les onomatopeies són novament el tipus de contingut utilitzat. En la CNV els moviments, la mirada, voler agafar objectes, agafar-los de fet, les ganyotes i les accions fetes amb la boca (xiscles, somriures...) són els mitjans utilitzats..

Uns exemples:

midatfrmo – xrver. La mare inicia la seqüència comunicativa demanant l'atenció de l'infant amb una frase mentre que manipula un objecte (la mare es posa a l'orella un telèfon de joguet i fa “eh eh!, papa soy María”), la xiqueta respon fent una vocalització (“A, a”).

mrso – xrono. La mare respon el torn anterior de l'infant amb un so (l'infant té uns cotxes a les mans i la mare li fa “chas”, com si aquells anaren a caure per una rampa) i la resposta corresponent és una onomatopeia (“pi pi”, fa sonar el claxon).

Amb l'**última de les sessions analitzades**, és a dir, la cinquena, tornem a un nombre de patrons identificats similar al de la primera (14 patrons). En aquesta sessió són 15 els que ens porporcionen la informació que a continuació detallem.

Quan el comportament analitzat de l'infant és el donat (Taula 5.14.D1.5x, 5 patrons):

L'infant augmenta proporcionalment el nombre de patrons amb contingut verbal (2 patrons) on destaquem que en un d'ells reproduceix els sons fets per la mare. La CNV manté les característiques esmentades a les sessions precedents.

Les respostes de la mare són verbals o bé no es produeixen. En tot cas utilitza frases de 5-6 elements que representen comentaris referits a l'activitat conjunta o són requeriments d'informació que com a novetat les realitza en format de preguntes obertes. Així, cal senyalar que la mare redueix en aquesta sessió els requeriments d'acció i els substitueix, conforme hem dit, per requeriments d'informació assegurant-se d'aquesta manera la comprensió del que l'infant ha fet o dit.

Un exemple:

xrrvert – mrdinfrpro. L'infant respon la mare al torn anterior fent una activitat amb la boca com un somriure, una mossegada, un plor... mentre que vocalitza ("pa pu pa"), fa un moviment amb el seu cos i toca la mare, ella li respon demanant-li informació amb una frase amb format de pregunta oberta ("¿Qué quieres cariño?").

Quan el comportament de l'infant és tractat com a condicionat (Taula 5.15.D1.5m, 10 patrons) l'evolució s'ha produït de la manera següent:

La mare fa servir la CV excepte en un patró on inicia la seqüència comunicativa manipulant un objecte (mimo – xrb). Les frases han seguit novament el tipus d'estructura lingüística utilitzada amb anterioritat. Hi ha requeriments d'informació amb preguntes tancades però també obertes, requeriments d'acció mitjançant frases o cançons, ús d'onomatopeies i reproduccions de les vocalitzacions de l'infant.

Les respostes de l'infant estan conformades fonamentalment per CNV (7 patrons d'un total de 10). No obstant això, utilitza la CV com a resposta al requeriments d'informació amb preguntes tancades (1 patró), als requeriments d'acció amb cançons i, finalment, a les onomatopeies on reproduïx les realitzades per la mare prèviament (1 patró)

Un exemple:

mrdfnfracprt – xrrvert. La mare respon el seu infant demanant-li informació amb una frase que parla de la seua acció mitjançant una pregunta tancada mentre toca l'infant (l'infant és a la trona i la mare li fa “¿tu quieres bajar y que juguemos con las plantas?”), ell li respon amb una activitat feta amb la boca com un somriure, una mossegada, un plor... mentre que vocalitza (“tatatatatiiii”), fa un moviment amb el seu cos i toca la mare tot aclarint el que la mare volia confirmar.

A la figura següent (Fig. 5) oferim una síntesi de l'evolució identificada a la Díada 1. A la primera columna apareixen els trets fonamentals de la primera sessió d'activitat conjunta, el contingut de les columnes següents però, conté només allò que cada membre de la díada incorpora de nou durant els intercanvis comunicatius. Així, cada sessió acumula els trets de les anteriors.

Resum

Comportament donat infant				
<u>Infant</u> (3 patrons) inicia no manté. Usa sols CNV <u>Mare</u> respon: CV (requeriments acció frases 3-4 elements), CNV (gests) o Absència resposta	<u>Infant</u> (4 p) utilitza CV (1 p, 25%) <u>Mare</u> respon CV(2 p): requeriment informació preguntes tancades i frases 3-4 elements. No resposta (2 p)	<u>Infant</u> (19 p) manté comunicació (17 p). <u>Mare</u> usa sobretot CV (12 p). Frases 4-5 elements	<u>Infant</u> (18 p) no inicia, manté. Introdueix onomatopeies <u>Mare</u> usa frases 5-6 elements	<u>Infant</u> (5 p) Reprodueix acció mare. Usa CV (2 p, 40%) <u>Mare</u> reproduceix sessió anterior
Comportament donat mare				
<u>Mare</u> (11 patrons) inicia no manté. Usa: sobretot CV (7 p): requeriments atenció (2 p), d'acció amb paraules (2 p) o frases 3-4 elements (3 p), CNV manipula objectes (4 p)	<u>Mare</u> (6 p) manté torns en 4 p. Usa: CNV i CV (50%) <u>Infant</u> respon CV (1 p, 16,6%) quan la mare fa servir paraules	<u>Mare</u> (32 p). Usa sons, exclamacions, cançons, onomatopeies <u>Infant</u> reproduceix sessió anterior	<u>Mare</u> (22 p) reproduceix sessió anterior) <u>Infant</u> augmenta la CV (9 p, 40,9%)	<u>Mare</u> (10 p) reproduceix sessió anterior) <u>Infant</u> reproduceix onomatopeies de la mare
1a SESSIÓ +	2a SESSIÓ +	3a SESSIÓ +	4a SESSIÓ +	5a SESSIÓ

Fig. 5. Síntesi acumulativa de l'evolució identificada a la Díada 1 al llarg de les sessions

Taula 5.6.D1.1x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 1 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen a la xiqueta.

	mrdafrac	mrge	mnoyo
xib	3.74:	0.00:	0.00:
xill	0.00:	3.74:	0.00:
xic	0.00:	0.00:	2.54:

Taula 5.7.D1.1m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 1 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xrb	xrrb	xrva	xrm	xrma
midfrac	-0.42:	0.00:	0.00:	3.31:	-0.26:
midafro	-0.42:	0.00:	0.00:	3.31:	-0.26:
midafper	-0.42:	0.00:	0.00:	3.31:	-0.26:
midaoenpo	2.42:	0.00:	0.00:	-0.31:	-0.26:
midapt	-0.42:	0.00:	0.00:	3.31:	-0.26:
midatp	2.42:	0.00:	0.00:	-0.31:	-0.26:
midatpacmo	2.42:	0.00:	0.00:	-0.31:	-0.26:
mioen	-0.42:	0.00:	0.00:	-0.31:	3.87:
mioenmo	-0.42:	0.00:	0.00:	-0.31:	3.87:
mimo	0.00:	0.00:	6.86:	0.00:	0.00:
mite	0.00:	6.86:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.8.D1.2x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 1 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyent a la xiqueta.

	mrdirpirt	mrfrac	mnomo	mnot
xir	2.45:	0.00:	0.00:	0.00:
xit	0.00:	2.45:	0.00:	0.00:
xia	0.00:	0.00:	2.24:	0.56:
xiverr	0.00:	0.00:	0.56:	2.24:

Taula 5.9.D1.2m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 1 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la mare

	xrap	xrb	xrm	xrver	xrgar	xrr
mimo	0.00:	-0.53:	0.00:	0.00:	2.11:	0.00:
midage	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.16:
mrdafracoen	-0.38:	3.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdao	3.00:	-0.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrmo	0.00:	0.00:	2.27:	0.00:	0.00:	0.00:
mrpi	0.00:	0.00:	0.00:	2.27:	0.00:	0.00:

Taula 5.10.D.1.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 1 durant la Sessió 3 quan l'activitat donada pertany a la xiqueta

	mno	mmodfrac	mndatge	mndafraact	mndafrasent	mndafprer	mfr	mfrac	mfract	mfrf	mfrfen	mfrf	mрге	mрt	mrso	mrite
xirver	-1.71:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.65:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xiva	0.00:	0.00:	0.00:	2.65:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.00:	0.00:	2.18:	0.00:	2.18:	2.18:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrm	0.00:	0.00:	0.00:	4.36:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xra	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrd	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.36:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrgc	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.94:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrva	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.94:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.94:	2.94:	-0.51:	0.00:	0.00:	0.00:
xrt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.35:	4.24:	4.24:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	5.29:	0.00:
xrtj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.44:	0.00:	3.67:
xrm	2.29:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrver	0.00:	2.22:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.11.D1.3m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 1 durant la Sessió 3 quan l'activitat donada pertany a la mare

	xr43gl	xra	xir	xrb	xrbm	xrbr	xrbver	xrt	xrtrm	xrtrmver	xrtrver	xrgaimi	xrga	xrtrm	xrva	xrgc	xrmga
midifromol	0.00;	0.00;	0.00;	3.24;	0.00;	-0.22;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mijcanl	0.00;	0.00;	0.00;	-0.32;	0.00;	4.69;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
misolj	0.00;	0.00;	0.00;	3.24;	0.00;	-0.22;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
midafraege	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	-0.22;	0.00;	0.00;	0.00;	4.69;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
midafroprt	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	-0.22;	0.00;	0.00;	0.00;	-0.22;	4.69;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
midatpl	0.00;	0.00;	0.00;	4.69;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	-0.22;	-0.22;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
midapage	0.00;	0.00;	3.24;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
midatfrmo	0.00;	0.00;	-0.32;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	4.69;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
midatfrmo	0.00;	0.00;	-0.32;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	-0.22;	0.00;	4.69;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mifono	0.00;	0.00;	3.24;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	-0.22;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mitono	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrcanon	0.00;	0.00;	3.24;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	-0.22;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrcanjl	-0.21;	0.00;	0.00;	2.34;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrcanjl	-0.21;	0.00;	0.00;	2.34;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrdafraaci	-0.21;	0.00;	0.00;	2.34;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrdafraaci	5.00;	0.00;	0.87;	-0.45;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrdafraaci	0.00;	0.00;	2.76;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrdafraaci	0.00;	0.00;	-0.38;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	-0.57;	-0.21;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrdafraaci	0.00;	-0.46;	0.00;	0.24;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrdafraaci	0.00;	4.24;	0.00;	-0.64;	0.00;	0.00;	-0.25;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrte	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrfono	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	2.91;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrsoge	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	4.24;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrmo	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	2.91;	0.00;	0.00;	0.00;
mrroen	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrfraci	0.00;	0.00;	-0.36;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	4.24;	0.00;	0.00;	-0.25;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrfraci	0.00;	0.00;	2.91;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	-0.25;	0.00;	0.00;	-0.25;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrgeono	0.00;	0.00;	-0.53;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	-0.36;	0.00;	0.00;	-0.36;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mrono	0.00;	0.00;	-0.53;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	-0.36;	0.00;	0.00;	2.91;	0.00;	0.00;	0.00;	-0.53;	0.00;	0.00;
mrtono	0.00;	0.00;	2.91;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	-0.25;	0.00;	0.00;	-0.25;	0.00;	0.00;	0.00;	-0.36;	0.00;	0.00;
mnnoj	0.00;	0.00;	0.00;	3.32;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mnodatfr	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mnodatfraci	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mnodatfraci	0.00;	0.00;	0.00;	2.55;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;
mnodatfraci	0.00;	0.00;	0.00;	-0.49;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	-0.79;	0.00;	0.00;	3.32;
mnodatfracilres	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;	0.00;

Taula 5.12D1. 4x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 1 durant la Sessió 4 quan l'activitat donada pertany a la xiqueta

	mrlinfraprt	mrlft	mrlfrqono	mrlfroen	mrlfrj	mrlfr	mrlteq	mrlteac	mrlmb	mrlp	mrlroen	mrlroimita	mrlro	mrlpq	mrlrooj	mrlroo	mrlroinfraprt	mrlroeti
xrb	2.65:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.65:	-0.44:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.44:	0.00:	0.00:
xrrm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.44:	2.65:	2.44:	2.44:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.65:	2.65:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrva	0.00:	0.00:	0.00:	2.65:	-0.44:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.44:	2.44:	-0.44:	-1.02:	-0.66:	2.44:	0.00:	0.00:	0.00:
xrono	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.61:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrb	0.00:	2.65:	-0.44:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.30:	-0.69:	2.44:	0.00:	0.00:	3.61:	0.00:
xronor	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.69:	2.30:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrb43g	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.61:

Taula 5.13D1.4m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 1 durant la Sessió 4 quan l'activitat donada pertany a la mare

	xra	xrb	xrbm	xrm	xrbb	xrbm	xrnm	xronor	xrver	xrver43	xrd	xrono	xrva
mifrj	0.00:	3.31:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mifrac	0.00:	3.31:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
midatp	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.64:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
midafrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.49:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
miftrj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.31:	0.00:	-0.46:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
midatfmo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.80:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
midatsof	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.22:	3.31:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatfro	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.45:	0.00:	0.00:
mrdafraeso	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.77:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.45:	0.00:
mrdinfprt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.45:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mroen	2.44:	0.98:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrono	0.00:	0.00:	-0.44:	3.61:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrsomitl	0.00:	0.00:	2.44:	-0.66:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrsol	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.96:	0.00:
mrmol	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.44:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrsolf	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.44:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodaetj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.65:	0.00:	-0.44:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnocel	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.44:	0.00:	2.65:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnocoenj	0.00:	2.83:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnoftrj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.83:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.40:	0.00:
mnocoono	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.40:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.83:	0.00:
mnofracmo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.83:

Taula 5.14.D1.5x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 1 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen a la xiqueta.

	mrdirfrpro	mrfrac	mrfrq	mnodafrac
xrb	0.00:	0.00:	2.54:	0.00:
xrrvert	2.54:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrbmge	0.00:	2.54:	-0.29:	0.00:
xrimita	0.00:	2.54:	-0.29:	0.00:
xrr	0.00:	0.00:	0.00:	2.83:

Taula 5.15.D1.5m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 1 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xrb	xrr	xrrver	xrrvert	xrge	xrrbmge	xrimita	xrrm
mimo	2.65:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrcan	-0.67:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.36:	0.00:	-0.36:	2.91:
mrdafrac	-0.46:	0.00:	0.00:	0.00:	4.24:	0.00:	-0.25:	-0.25:
mrdirfrprot	2.30:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.25:	0.00:	-0.25:	-0.25:
mronoimita	-0.46:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.25:	0.00:	4.24:	-0.25:
mrdirfracprt	0.00:	0.00:	0.00:	4.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdirfrprot	0.00:	4.24:	0.00:	-0.25:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfrac	0.00:	0.00:	4.24:	-0.25:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodafrac	-0.56:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.24:	0.00:	0.00:
mnop	2.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.56:	0.00:	0.00:

5.2.5.2. Díada 2

A partir dels 28 patrons identificats durant la **primera sessió** podem observar que les característiques més rellevants quan el comportament de l'infant es tractat com a donat (Taula 5.16.D2.1x, 15 patrons), es sintetitzen com ara,

Hi ha un cert equilibri entre l'ús de la comunicació verbal i no verbal de l'infant quan el seu comportament és tractat com a donat (6 i 9 patrons respectivament). Així, l'activitat no verbal de l'infant es manifesta en moviments del cos, mirades i, contacte físic fonamentalment. Pel que fa a les vocalitzacions aquestes van acompanyades en general, de mirades i moviments del cos en aquest ordre.

Les respostes de la mare són de tres tipus, verbals amb frases curtes (3 elements), paraules per a encoratjar l'infant i, per últim, l'absència de comportament verbal, essent aquesta la més freqüent amb un total de 9 patrons identificats.

Alguns exemples són els següents:

xrmver – mrfracmo. (La mare banya l'infant). L'infant respon la mare a un torn anterior mirant-la alhora que realitza una vocalització, ella li respon amb una frase que parla de l'acció que fa el nino que té a les mans mentre que el manipula (“que et mossega”).

xrt – mnofrfq. (La díada es troba a la cuina després del bany amb el sopar a taula i alguns joguets). L'infant respon la mare a un torn anterior tocant un joguet, ella no respon a aquest fet i fa una frase que parla de com és de gran la pilota que és al costat mentre fa una ganyota (“aquesta pilota és molt gran”).

Volem emfasitzar que l'absència de resposta per part de la mare és esperable i ajustada al que considerem habitual als intercanvis comunicatius entre les persones de desenvolupament normatiu.

Quan el comportament de l'infant és tractat com a condicionat (Taula 5.17.D2.1m, 13 patrons) trobem:

La mare utilitza la comunicació verbal amb frases curtes (6 patrons), els requeriments d'informació mitjançant paraules (1 patró) i, l'absència de resposta a torns anterior de l'infant (5 patrons).

Les respostes de l'infant són fonamentalment no verbals que es manifestan amb mirades, accions de la boca i contacte físic (8 patrons). Igualment trobem respostes verbals amb vocalitzacions aïllades (1 patró) o acompanyades de mirades (2 patrons) o moviments del cos (1 patró).

Un exemple és el següent:

mrfracmo – xrget. (La díada continua sopant a la cuina jugant amb un joguet). La mare respon un torn anterior de l'infant amb una frase que fa referència a una acció mentre manipula el joguet, l'infant respon amb un moviment del cos mentre toca aquest joguet (“mira com salta”).

Durant la **segona sessió** es produeix un augment generalitzat del nombre de patrons, 88 en total, la qual cosa ja podem considerar-la com a evolució respecte la sessió anterior. A continuació passem a detallar l'evolució. Com sempre ens referirem en primer lloc a l'activitat de l'infant quan és tractada com a donada (Taula 5.18a.D2.2x i Taula 5.18b.D2.2x, 42 patrons):

Augment del nombre de patrons identificats on l'activitat verbal de l'infant és verbal (hem passat de 3 a 13 patrons). Es tracta de vocalitzacions acompanyades d'activitat no verbal més diversificada que l'utilitzada a la sessió anterior ja que incorpora a més a més de mirades i moviments, voler agafar objectes, gestos i accions fetes amb la boca com somriures i/o xiscles.

Les respostes de la mare han estat fonamentalment verbals (10 patrons) on destaquen els requeriments d'atenció, d'acció (7 patrons) i també d'informació amb la finalitat d'obtindre les dades necessàries per a entendre el contingut del torn de l'infant (3 patrons). Les frases emprades són de 3-4 elements

Oferim a continuació dos exemples:

xrmver – mrdinfr. (La Díada es troba jugant al menjador amb diferents joguets). L'infant mira la mare realitzant una vocalització, la mare respon demanant-li informació sobre el que suposadament vol l'infant amb una frase curta (“vols que porte al Picatxu?”).

xrvergc – mrdafprer. (La Díada es troba immersa a la mateixa activitat que a l'exemple anterior). L'infant gira el seu cos cap a la porta fent una vocalització, al sentir parlar al seu germà que és a la cuina, la mare li respon demanant a l'infant una acció mitjançant una frase que parla d'aquesta persona (“Elena crida al Guillem”).

Quan el comportament de l'infant és tractat com a condicionat (Taula 5.19a.D2.2m i, Taula 5.19b.D2.2m, 46 patrons) trobem:

La mare fa servir fonamentalment la comunicació verbal amb un repertori lingüístic més variat que a la sessió primera. Així, utilitza requeriments d'informació no només amb paraules sinó també amb frases curtes (9 patrons). Requeriments d'atenció, d'acció amb paraules i frases igualment curtes (8 patrons) i, paraules, onomatopeies, exclamacions (7 patrons).

Les respostes de l'infant, tot i que continuen essent fonamentalment no verbals, han incrementat la comunicació verbal (passem d'un total de 4 patrons identificats a la sessió anterior a 11).

Augmenta la sincronia de la mare ja que de manera significativa l'absència de resposta ha minvat de manera considerable (d'un total de 6 patrons identificats a la primera sessió hem passat a detectar 3 en aquesta).

Alguns exemples són els següents:

mrdirfrac – xrr. (La situació és de joc lliure). La mare respon un torn anterior de l'infant demanant-li informació amb una frase curta que parla d'una acció desenvolupada per l'infant. Ell li respon amb un moviment del cos (“què vols pujar al sofà?”).

mrdapac – xrvergc. La mare respon un torn anterior de l'infant demanant-li la realització d'una determinada activitat amb una paraula que fa referència a aquesta acció. L'infant li respon fent una vocalització al mateix temps que gira el seu cos cap a la mare (la mare li demana “vine”, l'infant respon “ah” al temps que la mira).

La **tercera sessió** representa el manteniment de l'evolució vista fins ara (35 patrons). Per una banda, quan l'activitat de l'infant es tractada com a donada (Taula 5.20.D2.3x. 19 patrons), es conserva la proporció entre l'ús de la comunicació no verbal i verbal (aproximadament doble nombre de patrons amb contingut no verbal, 13 i 6 respectivament).

Per l'altra les respostes de la mare continuen essent fonamentalment verbals amb frases curtes on 7 patrons corresponen a requeriments d'informació amb frases o paraules.

Quan l'activitat de l'infant és tractada com a condicionada (Taula 5.21.D2.3m, 16 patrons), la mare fa servir el mateix tipus i format de repertori comunicatiu i lingüístic. L'infant però respon amb contingut verbal amb més freqüència proporcional que a la sessió anterior, així, d'un total de 15 patrons identificats, 6 pertanyen a l'activitat esmentada. Qualsevol dels exemples oferits pertanyents a la

segona sessió seriem vàlids en aquesta on la situació gravada va ser igualment joc lliure.

Durant la **quarta sessió** i amb una quantitat total de 35 patrons novament hem observat un augment de l'absència de resposta de la mare creem que degut a l'actitud de la mare, en general més pendent d'alimentar l'infant desaprofitant alguns torns per a respondre-li quan l'acció de l'infant és tractada com a condicionada (Taula 5.23.D2.4m, 19 patrons). Sembla ser que per la mateixa raó ha minvat el nombre de patrons identificats on el contingut de l'activitat de l'infant tractada com a donada, és verbal (Taula 5.22.D2.4x, 2 patrons d'un total de 16). Malgrat això, les respostes de la mare introdueixen les preguntes de tipus obert mitjançant paraules, com ara,

xrmgc – mrdinppo. L'infant respon un torn anterior de la mare girant el cap per a mirar-la i ella li respon demanant-li informació de la seua acció mitjançant una paraula amb format de pregunta oberta (“què?”).

La **cinquena sessió** amb 12 patrons identificats, la situació analitzada correspon a joc lliure i, l'evolució la detallarem a continuació referint-nos en primer lloc al comportament de l'infant com a donat (Taula 5.24.D2.5x, 5 patrons).

Per primera vegada els patrons amb contingut verbal superen el de no verbal. Així, del 5 patrons identificats, 3 pertanyen a eixa categoria.

Les respostes de la mare reproduïxen el que ja hem comentat a la sessió anterior: paraules, frases amb format de requeriments fent servir les preguntes obertes, i/o comentaris.

Posem dos exemples:

xrrver – mrdinppo. L'infant respon un torn anterior de la mare amb un moviment del seu cos tot realitzant una vocalització. La mare respon demanant-li

informació sobre la seua actuació amb una paraula amb format de pregunta oberta (són al menjador jugant, l'infant gatetja cap una cadira que no el deixa eixir d'un cercle fent "ataatata", la mare li pregunta, "que què vols?").

xrver – mrfr. L'infant respon un torn anterior de la mare amb una vocalització. La mare respon amb una frase curta de 3 elements (l'infant "patama", la mare respon "el nino no està").

Quan el comportament de l'infant és tractat com a condicionat (Taula 5.25.D2.5m, 7 patrons) veem:

L'infant utilitza la comunicació no verbal (4 patrons), la comunicació verbal (1 patró) o bé no respon la mare (2 patrons).

La mare fa servir la comunicació verbal amb frases curtes que introdueixen adjectius quan parlen d'objectes.

Igualment és significativa la presència de 2 patrons on l'absència de resposta es produeix a dues bandes, és a dir, la mare realitza una acció amb la qual no respon l'infant i l'acció subseqüent d'aquest tampoc té res a veure amb la desenvolupada per la mare.

Posem dos exemples:

mrfroen – xrr. La mare respon un torn anterior de l'infant amb una frase que parla d'un objecte de l'entorn amb una frase que diu com és. L'infant li respon fent un moviment amb el seu cos cap a ella (la mare diu mentre fa moure un nino, "el Picatxu és grog i gran", l'infant es mou cap a ella).

mnodaf – 36. La mare respon un torn anterior de l'infant amb una frase que és un requeriment d'acció que no té res a veure amb l'acció desenvolupada per l'infant. Davant de l'actuació de la mare, l'infant es comporta d'una manera no

ajustada, és a dir, realitza una acció que no té res a veure amb el que la mare ha fet i/o dit (la mare li demana “Elena no t’acostes a la tele”, ella s’acosta i agafa el comandament).

Com hem fet amb la Díada 1, a la figura següent (Fig. 6) oferim una síntesi de l’evolució detectada a la Díada 2

Resum

Comportament donat infant				
<u>Infant</u> (15 patrons) usa CV (6 p, 40%) i CNV <u>Mare</u> respon sobretot CV: Frases 3 elements, paraules o no respon	<u>Infant</u> (42 p) Incorpora diversitat recursos <u>Mare</u> respon sobretot CV: Frases 3-4 elements. Demana atenció, informació o acció	<u>Infant</u> (19 p) reproduceix sessió anterior <u>Mare</u> reproduceix sessió anterior	<u>Infant</u> (16 p) minva CV <u>Mare</u> usa preguntes obertes amb paraules	<u>Infant</u> (5 p) augmenta CV (3 p, 60%) per damunt CNV <u>Mare</u> reproduceix sessions anteriors
Comportament condicionat infant				
<u>Mare</u> (13 patrons) usa sobretot CV Frases 3 elements Demana informació amb paraules Absència resposta <u>Infant</u> respon CNV i CV (4 p, 30,7%)	<u>Mare</u> (46 p) requereix informació amb frases (3 elements) Usa onomatopeies i exclamacions Minva la no resposta <u>Infant</u> reproduïx sessió anterior	<u>Mare</u> (16 p) reproduceix sessió anterior <u>Infant</u> augmenta la CV (37,5%)	<u>Mare</u> (19 p) augmenta l’absència de resposta <u>Infant</u> minva la CV	<u>Mare</u> (7 p) fa frases 3-4 elements introduint adjectius <u>Infant</u> manté la mateixa proporció CV sessió anterior
1a SESSIÓ +	2a SESSIÓ +	3a SESSIÓ +	4a SESSIÓ +	5a SESSIÓ +

Fig. 6. Síntesi acumulativa de l’evolució identificada a la Díada 2 al llarg de les sessions

Taula 5.16.D2.1x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 2 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen a la xiqueta.

	mrfracmo	mrfractmrfranima	mrlyot	mnof	mnotmnomoyo	mnotyo	mnofracti	mnofrfq	mnoyo		
xrbmver	-0.53:	-0.35:	2.11:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:		
xrmver	2.11:	-0.35:	-0.53:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:		
xrrm	2.11:	-0.35:	-0.53:	0.00:	0.00:	-0.97:	0.00:	2.92:	0.00:		
xrrver	-0.53:	3.16:	-0.53:	0.00:	-0.29:	-0.66	-0.54:	-0.54:	3.74:		
xrt	-0.53:	-0.35:	2.11:	0.00:	-0.42:	0.72:	-0.80:	-0.80:	0.00:	2.54:	
xrgct	0.00:	0.00:	0.00:	3.16:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	
xrb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.54:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	
xrm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.42:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	
xrmva	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.29:	0.66:	1.99:	0.00:	0.00:	0.00:	
xrr	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.29:	0.66:	1.99:	0.00:	0.00:	0.00:	
xrrmver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.29:	0.66:	1.99:	-0.54:	0.00:	0.00:	
xrver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.42:	0.72:	-0.80:	-0.80:	0.00:	0.00:	2.54:

Taula 5.17.D2.1m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 2 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xrb	xrgct	xrm	xrmver	xrr	xrrb	xrrm	xrrver	xrt	xrver
mrfracmo	-0.44:	-0.44:	-0.66:	0.00:	2.44:	0.00:	2.44:	-0.66:	-0.44:	-1.02:
mrfract	-0.30:	3.61:	-0.44:	0.00:	-0.30:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfractf	3.61:	-0.30:	-0.44:	0.00:	-0.30:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrtfmo	-0.30:	-0.30:	2.44:	0.00:	-0.30:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.30:	2.44:	-0.30:	-0.69:
mrfracf	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.30:	-0.44:	3.61:	-0.69:
mrinpacipo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.44:	-0.66:	-0.44:	2.31:
mnotyo	0.00:	0.00:	-0.57:	3.00:	-0.38:	3.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnofrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.38:	0.00:	-0.57:	3.00:
mnofrt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.38:	0.00:	1.98:	-0.38:
mnot	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	1.98:	0.00:	1.07:	-0.57:

Taula 5.18a.D2.2x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 2 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la xiqueta.

	mrf	mfrac	mfraci	mrfmo	mrfro	mrfroi	miraci	mranima	mrdanima	mrdáfr	mrdáfrac	mrdáfrper	mrdáfrt	mrdapac	mrdatfro	mrdinfr	mrdinfrac	mrdinfracpt
xiabver	-0.44:	0.00:	0.00:	2.65:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrabm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.14:	5.24:	-0.14:	-0.14:	-0.14:	-0.19:	-0.14:	2.21:	-0.24:	-0.24:	-0.24:	-0.24:
xrb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	-0.34:	-0.24:	-0.24:	-0.24:	2.86:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrfca	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	7.48:	-0.19:	-0.14:	-0.14:	-0.14:	-0.19:	-0.14:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.35:	1.83:	-0.35:	-0.35:	2.91:	-0.50:	-0.35:	-0.62:	2.91:	-0.35:	-0.35:	-0.35:
xrbm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.14:	-0.19:	7.48:	-0.14:	-0.14:	-0.19:	-0.14:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.41:	-0.59:	-0.41:	2.47:	-0.41:	-0.59:	2.47:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrvergc	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.28:	-0.19:	-0.19:	-0.19:	3.60:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xra	-0.49:	4.24:	-0.42:	0.00:	0.00:	-0.34:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrde	-0.28:	-0.14:	-0.24:	0.00:	0.00:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmco	-0.28:	-0.14:	-0.24:	0.00:	0.00:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmver	3.64:	-0.14:	-0.24:	0.00:	0.00:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrva	-0.28:	-0.14:	-0.24:	0.00:	0.00:	-0.14:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrt	-0.40:	-0.19:	2.86:	0.00:	0.00:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrverco	2.40:	-0.19:	-0.34:	0.00:	0.00:	-0.28:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrvergc	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.18b.D2.2x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 2 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la xiqueta.

	nrdinpac	nrdinsoc	nreimita	pret	nref	nrfrcfí	nreimitaiva	nrfju	nroxo	nfp	nrpo	nrfpt	nrsomit	nrt	nrtanina	nrtf
xravef	-0.28:	-0.14:	5.24:	-0.24:	-0.14:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtf	2.12:	-0.41:	-0.59:	-0.73:	2.47:	2.76:	-0.38:	-0.54:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtbf	-0.58:	-0.28:	-0.40:	6.42:	-0.28:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.46:
xrtmf	-0.28:	7.48:	-0.19:	-0.24:	-0.14:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtva	-0.28:	-0.14:	5.24:	-0.24:	-0.14:	-0.21:	-0.21:	3.46:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtfca	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	-0.21:	5.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtmva	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	-0.21:	3.46:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtverf	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	5.00:	-0.30:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtam	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.30:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.46:	-0.45:	-0.21:	-0.38:	-0.74:	-0.74:	-0.51:	0.00:
xrtspera	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.30:	-0.45:	-0.21:	-0.38:	-0.30:	3.46:	-0.21:	0.00:
xrtbf	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.43:	-0.64:	-0.30:	-0.54:	-0.43:	-0.43:	3.46:	0.00:
xrtbfm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.30:	2.34:	-0.21:	-0.38:	-0.30:	-0.30:	-0.21:	0.00:
xrtvavef	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.30:	-0.45:	-0.21:	-0.38:	-0.30:	3.46:	-0.21:	0.00:
xrtverf	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.92:	1.07:	-0.64:	-1.15:	2.36:	-0.92:	-0.64:	0.00:

Taula 5.19a. D2.2m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 2 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xra	xtram	xraver	xrb	xrcol	xrde	xrespera	xrfica	xrim	xrimcol	ximva	ximver	xirt	xirrb	xirbm
midinfrmoen	0.00:	2.83:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatfro	-0.24:	0.00:	0.00:	-0.24:	6.16:	0.00:	-0.17:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfracprt	-0.24:	0.00:	0.00:	-0.24:	-0.17:	0.00:	6.16:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrreimita	-0.45:	0.00:	-0.22:	-0.57:	2.51:	-0.22:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfraaci	-0.45:	0.00:	-0.22:	-0.57:	2.51:	-0.22:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrffro	-0.32:	0.00:	-0.15:	-0.40:	3.78:	-0.15:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mroen	4.87:	0.00:	3.24:	-0.82:	-0.56:	-0.32:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mroeni	2.09:	0.00:	-0.22:	-0.57:	-0.39:	-0.22:	0.00:	2.51:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.45:	-0.45:	-0.22:
mrpl	-0.74:	0.00:	-0.36:	3.26:	-0.63:	-0.36:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrpo	-0.32:	0.00:	-0.15:	-0.40:	-0.27:	6.71:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrpt	-0.56:	0.00:	-0.27:	2.81:	-0.48:	-0.27:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mmodafraci	0.00:	0.00:	0.00:	-0.67:	2.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
miet	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-1.63:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.83:	0.00:
mraci	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.17:	-0.24:	-0.17:	-0.17:	-0.17:	2.13:	0.00:	-0.17:
mranima	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.17:	-0.24:	-0.17:	-0.17:	-0.17:	2.13:	0.00:	-0.17:
mrdafper	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	-0.34:	-0.24:	-0.24:	-0.24:	-0.69:	0.00:	4.30:
mrdinfr	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.30:	-0.43:	-0.30:	-0.30:	3.46:	0.69:	0.00:	-0.30:
mrdinfrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	-0.24:	-0.17:	-0.17:	-0.17:	2.13:	0.00:	-0.17:
mrdinfrt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.17:	-0.24:	6.16:	-0.17:	-0.17:	-0.48:	0.00:	-0.17:
mrdinsoac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	6.16:	-0.24:	-0.17:	-0.17:	-0.17:	-0.48:	0.00:	-0.17:
mrret	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.48:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.56:	3.78:	-0.15:
mrretf	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.27:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.32:	3.24:	-0.15:
mrfraac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.39:	0.00:	0.00:	0.00:	2.09:	-0.45:	-0.22:
mrfraqif	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.27:	0.00:	0.00:	0.00:	2.09:	3.24:	-0.15:
mrmoanima	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.78:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.32:	-0.32:	-0.15:
mrnono	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.39:	0.00:	0.00:	0.00:	2.09:	-0.45:	-0.22:
mrft	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.39:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.45:	2.09:	-0.22:
mrftf	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.27:	0.00:	0.00:	0.00:	3.24:	-0.32:	-0.15:
mnodatfper	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.00:	0.00:	-0.67:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodatmoj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.67:	0.00:	2.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.19b. D2.2m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 2 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xrrm	xrrmver	xrrva	xrrvaver	xrrt	xrrva	xrrver	xrrvc	xrrvercol	xrrvergc
midafracimo	0.00:	0.00:	0.00:	2.83:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdaanima	-0.17:	-0.17:	-0.17:	0.00:	0.00:	-0.17:	-0.30:	2.13:	0.00:	0.00:
mrdafr	-0.17:	-0.17:	-0.17:	0.00:	0.00:	-0.17:	-0.30:	2.13:	0.00:	0.00:
mrdafr	-0.30:	-0.30:	3.46:	0.00:	0.00:	-0.30:	-0.53:	-0.86:	0.00:	0.00:
mrdafr	-0.17:	-0.17:	-0.17:	0.00:	0.00:	-0.17:	-0.30:	-0.48:	0.00:	0.00:
mrdafrpo	-0.17:	-0.17:	-0.17:	0.00:	0.00:	-0.17:	3.46:	-0.48:	0.00:	0.00:
mrdafrpac	2.95:	-0.35:	-0.35:	0.00:	0.00:	-0.35:	1.34:	0.36:	0.00:	0.00:
mrdafrpac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.30:	4.96:
mrdafrmita	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.20:	-0.22:	-0.39:	-0.82:	0.00:	0.00:
mrdafrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.31:	-0.22:	2.51:	-0.82:	0.00:	0.00:
mrdafrt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.45:	-0.32:	-0.56:	2.46:	0.00:	0.00:
mrdafront	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.22:	-0.15:	3.78:	-0.58:	0.00:	0.00:
mrdafrt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.31:	4.69:	-0.39:	-0.82:	0.00:	0.00:
mrdafrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.69:	0.00:

Taula 5.20. D2.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 2 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen a la xiqueta.

	mrdacp	mdinfraco	mdinfractpi	mdinfrpot	mdinppp	nre	mrfr	mfrac	mfracif	mfracpo	mrap	mrapf	mrsomit	mrt	mmodatp	mmofro
xia	0.00:	2.00:	-0.67:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xirm	0.00:	-0.67:	2.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrb	3.74:	0.00:	0.00:	-0.28:	-0.40:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrf	-0.41:	0.00:	0.00:	2.54:	-0.59:	0.70:	2.54:	-0.41:	-0.41:	0.00:	0.00:	-0.73:	-0.41:	2.54:	0.00:	0.00:
xrrver	-0.28:	0.00:	0.00:	-0.28:	2.49:	-0.59:	-0.28:	3.74:	-0.28:	-0.28:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrgc	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.54:	-0.19:	-0.19:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.70:	-0.41:	2.54:	-0.41:	-0.41:	0.00:	-0.73:	-0.41:	2.54:	0.00:	0.00:
xrbm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	1.54:	-0.41:	-0.41:	-0.41:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xra	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.46:	5.39:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.46:	5.39:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrcol	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.23:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.67:	2.00:
xrmver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.00:	-0.19:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.73:	-0.41:	2.54:	-0.41:	2.00:	-0.67:

Taula 5.21. D2.3m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 2 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xra	xraver	xrb	xicol	xirgc	xirm	xrmb	xrmver	xir	xirver	xirva	xirver	xirverco
mre	-0.30:	3.46:	-0.43:	-0.30:	-0.30:	-0.43:	-0.30:	3.46:	-0.54:	-0.43:	-0.30:	-0.83:	-0.54:
mrf	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	-0.38:	3.46:	-0.21:	-0.57:	-0.38:
mfrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	2.76:	-0.30:	-0.21:	-0.57:	-0.38:
mrfro	-0.30:	-0.30:	-0.43:	-0.30:	3.46:	-0.43:	-0.30:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mroen	3.46:	-0.30:	-0.43:	3.46:	-0.30:	-0.43:	-0.30:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mpper	-0.21:	-0.21:	-0.30:	-0.21:	-0.21:	3.46:	-0.21:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrpt	-0.38:	-0.38:	3.99:	-0.38:	-0.38:	-0.54:	-0.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrptf	-0.21:	-0.21:	-0.30:	-0.21:	-0.21:	-0.30:	5.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdafrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	2.76:	-0.30:	-0.21:	-0.57:	-0.38:
mrdaepact	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	-0.38:	3.46:	-0.21:	-0.57:	-0.38:
mrdffracpri	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	2.76:	-0.30:	-0.21:	-0.57:	-0.38:
mrdinppo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	-0.38:	-0.30:	-0.21:	-0.57:	2.76:
mrsoimita	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.30:	-0.54:	-0.43:	-0.30:	2.62:	-0.54:
mrt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	-0.38:	-0.30:	5.00:	-0.57:	-0.38:

Taula 5.22. D2.4x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 2 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen a la xiqueta.

	mrdafrac	mrdimppo	mne	mrfi	mrfac	mrfm	mrfro	mrfju	mrsomit	mmodafrac	mmodifracpt	mmofr	mmofmo	mmomo	mmoyo
xrmgc	-0.38:	2.82:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xr b	4.12:	-0.26:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.33:	3.32:	-0.33:	-0.33:	0.00:
xra	0.00:	0.00:	-0.38:	0.38:	4.12:	-0.26:	-0.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xr b	0.00:	0.00:	-0.38:	2.82:	-0.26:	-0.26:	-0.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.07:
xrco	0.00:	0.00:	2.82:	-0.38:	-0.26:	-0.26:	-0.38:	0.00:	0.00:	-0.74:	2.22:	-0.49:	-0.49:	-0.49:	0.00:
xrge	0.00:	0.00:	-0.38:	-0.38:	-0.26:	4.12:	-0.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmverg	0.00:	0.00:	-0.38:	-0.38:	-0.26:	-0.26:	2.82:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.55:	2.82:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xr f	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.82:	-0.26:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrva	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.22:	-0.33:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrapar	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.33:	-0.33:	3.32:	-0.33:	0.00:
xr r	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.33:	-0.33:	-0.33:	3.32:	0.00:

Taula 5.23.D2.4m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 2 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xra	xram	xrapar	xrb	xrbm	xrm	xrcol	xrge	xrrb	xrt	xrva
mrdafrac	2.30:	-0.46:	0.00:	-0.67:	0.00:	0.00:	1.34:	-0.46:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdaanima	-0.25:	4.24:	0.00:	-0.36:	0.00:	0.00:	-0.36:	-0.25:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinppooen	-0.25:	-0.25:	0.00:	-0.36:	0.00:	0.00:	2.91:	-0.25:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfri	-0.25:	-0.25:	0.00:	-0.36:	0.00:	0.00:	-0.36:	4.24:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfroi	-0.46:	-0.46:	0.00:	3.35:	0.00:	0.00:	-0.67:	-0.46:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfrpo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.24:	0.00:
mret	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.91:
mrfroi	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.91:
mrju	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.24:	0.00:	0.00:
mnodafrmo	0.00:	0.00:	3.74:	-0.42:	-0.29:	-0.29:	-0.42:	-0.29:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodatmo	0.00:	0.00:	-0.29:	-0.42:	3.74:	-0.29:	-0.42:	-0.29:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodinfracprt	0.00:	0.00:	-0.29:	-0.42:	-0.29:	-0.29:	-0.42:	3.74:	0.00:	0.00:	0.00:
mnooen	0.00:	0.00:	-0.29:	-0.42:	-0.29:	-0.29:	2.54:	-0.29:	0.00:	0.00:	0.00:
mnoyo	0.00:	0.00:	-0.29:	2.54:	-0.29:	-0.29:	-0.42:	-0.29:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodafrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.80:	0.00:	0.00:	1.99:	-0.54:	0.00:
mnodafract	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.42:	0.00:	0.00:	-0.29:	3.74:	0.00:
mnodatpac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.42:	0.00:	0.00:	-0.29:	-0.29:	0.00:
mnofracmo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.54:	0.00:	0.00:	-0.29:	-0.29:	0.00:
mnomot	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.42:	0.00:	0.00:	-0.29:	-0.29:	0.00:

Taula 5.24.D2.5x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 2 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen a la xiqueta.

	mrđinppo	mrfr	mrfrac	mrđatso
xrb	-0.31:	-0.31:	2.34:	0.00:
xrr	-0.31:	-0.31:	2.34:	0.00:
xrrver	2.34:	-0.47:	-0.69:	0.00:
xrver	-0.31:	3.46:	-0.47:	0.00:
xrrmver	0.00:	0.00:	0.00:	3.46:

Taula 5.25.D2.5m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 2 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xram	xrb	xrr	xrt	xrver	36
mrđriimita	-0.40:	0.00:	-0.40:	-0.40:	2.83:	0.00:
mrđfroen	-0.40:	0.00:	2.83:	-0.40:	-0.40:	0.00:
mrđmo	-0.40:	0.00:	-0.40:	2.83:	-0.40:	0.00:
mrđmooen	2.83:	0.00:	-0.40:	-0.40:	-0.40:	0.00:
mnot	0.00:	2.65:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnođafr	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.32:
mnođafrmo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.32:

5.2.5.3. Díada 3

Durant la **primera sessió** han estat identificats 89 patrons. La Díada 3 presenta las següents característiques quan el comportament de l'infant és donat (Taula 5.26a.D3.1x, Taula 5.26b.D3.1x i, Taula 5.26c.D3.1x, 49 patrons):

L'infant utilitza la comunicació no verbal amb predomini sobre la verbal (41 patrons front a 8). L'ús de la comunicació verbal representa el 16,3% del total.

Les respostes de la mare quan l'infant fa servir la comunicació no verbal són gairebé sempre verbals (excepte 4 patrons) i molt variades, des de sons, cançons, paraules (5 patrons) a frases on de forma molt freqüent fa servir adjectius i adverbis (22 patrons) passant per requeriments d'atenció o informació amb exclamacions o frases curtes (7 patrons).

Quan el comportament de l'infant és verbal, les respostes de la mare són igualment verbals i sempre del tipus, exclamacions, paraules o frases amb adjectius o adverbis que com veurem interpreten el comportament de l'infant.

Oferim a continuació alguns exemples:

xrmva – mrfrofjprt. (Taula 5.26a.D3.1x. La situació gravada i analitzada és de joc lliure). L'infant respon un torn anterior de la mare mirant i volent agafar un objecte, ella li respon amb una frase de més de tres elements en forma de pregunta tancada, que parla de l'objecte mentre fa una ganyota, juga amb l'objecte i li ho apropa (l'infant vol agafar un ósset, “què vols agafar el teu ósset preferit?”).

ximver – mrfracproi. (Taula 5.26a.D3.1x). L'infant inicia la seqüència comunicativa mirant la mare i fent una vocalització, ella li respon amb una frase curta (3 elements) que parla sobre l'acció de l'infant en forma de pregunta oberta on interpreta el seu desig (l'infant fa “ta ta ta”, la mare li respon “què vols vindre apa?”-volent dir, què vols que t'agafe a coll?).

Quan el comportament de l'infant és condicionat (Taula 5.27.D3.1m, 40 patrons):

La mare reproduceix el mateix comportament comentat tornant a utilitzar el mateix tipus i estructura de frase.

L'infant utilitza amb més freqüència la comunicació verbal (25%) quan respon la mare de manera condicionada (10 patrons).

Un parell d'exemples,

mrdfnproprt – xrt. La mare respon un torn anterior de l'infant demanant-li informació sobre un objecte mitjançant una frase de més de 3 elements en forma de pregunta tancada. L'infant li respon tocant l'objecte (la mare diu, “Pau, on és la tortuga gran?”, ell toca la tortuga corresponent).

mre – xrbver. La mare respon un torn anterior de l'infant fent una exclamació. L'infant li respon fent un somriure i una vocalització (la mare fa “ala!!” ell li respon amb un somriure mentre fa “pa”).

Els canvis observats durant la **segona sessió** amb 177 patrons identificats els detallem a continuació. Com sempre parlem en primer lloc de quan el comportament de l'infant és tractat com a donat (Taula 5.28a.D3.2x, Taula 5.28b.D3.2x, Taula 5.28c.D3.2x, Taula 5.28d.D3.2x, Taula 5.28e.D3.2x, 100 patrons).

Cal destacar que els patrons on l'infant utilitza la comunicació verbal representen un terç del total (25 de 75).

Les respostes de la mare en aquest cas són sempre verbals on destaquen les exclamacions, sons, paraules o frases aquesta vegada al menys de 5 elements (11

patrons) i requeriments d'atenció, acció o informació amb paraules o frases de tres elements (11 patrons).

Un exemple:

xrmver – mrfroi. (Taula 23c.D32x. La situació gravada és el bany). L'infant respon un torn anterior de l'infant mirant un objecte alhora que fa una vocalització. La mare respon amb una frase on parla de l'objecte, la seua grandària, el color, la suavitat, del tipus "sí, vols el teu ósset petit, el taronja, tou , que t'agrada".

Quan el comportament de l'infant és condicionat (Taula 5.29a.D3.2m, Taula 5.29b.D3.2m i Taula 5.29c.D3.2m, 77 patrons) els trets reapareixen pel que fa al comportament de la mare. Les respostes amb contingut verbal per part de l'infant representen el 30,2% en aquestes circumstàncies i suposa un augment respecte a la sessió anterior.

La **tercera sessió** (208 patrons detectats) ens ofereix:

Nou augment de patrons on l'infant, quan la seua activitat és donada (Taula 5.30a.D3.3x, Taula 5.30b.D3.3x, Taula 5.30c.D3.3x, Taula 5.30d.D3.3x, Taula 5.30e.D3.3x, 111 patrons), fa servir comunicació verbal (39 patrons que representa el 38,6% del total).

Les respostes de la mare mantenen la seua diversitat augmentant la llargària de la frase fins a 9 elements.

Un exemple:

xrapar – mrdinfracprot. (Taula 5.30b.D3.3x. La situació gravada és el menjar, per primera vegada la farineta és salada). L'infant aparta quelcom. La mare li

respon demanant-li informació amb una frase que parla de l'acció feta per l'infant en format de pregunta oberta mentre l'acarona (l'infant aparta la cullera que la mare li ofereix, ella li respon "si a tu t'agrada molt menjar, per què no vols aquesta cullereta, què et passa?").

Quan el comportament de l'infant es tracta com a condicionat (Taula 5.31a.D3.3m, Taula 5.31b.D3.3m, Taula 5.31c.D3.3m, 97 patrons) tenim:

La mare incorpora l'expansió on allarga el contingut verbal de l'infant alhora que emfasitza la pronunciació (1 patró).

Torna a augmentar el percentatge de patrons amb contingut verbal i passa a ser lleugerament inferior als patrons amb les mateixes característiques quan el comportament de l'infant és tractat com a donat (37,1% que correspon a 36 patrons).

Un exemple:

mrfranimaexpan – xrbm. (Taula 5.31a.D3.3m). (La situació gravada és l'alimentació). La mare respon un torn anterior de l'infant amb una frase de dos elements que expandeix la vocalització anterior de l'infant alhora que l'encoratja amb el somriure i el moviment. Ell li respon amb un somriure tot mirant-la. Podria ser una seqüència com la següent: la mare fa: "papà vine" com a resposta quan l'infant ha fet "pa ppppp pa".

La **quarta sessió** amb 150 patrons detectats manté la mateixa seqüència evolutiva. Quan l'activitat de l'infant és donada (Taula 5.32a.D3.4x, Taula 5.32b.D3.4x, Taula 5.32c.D3.4x, Taula 5.32d.D3.4x, Taula 5.32e.D3.4x, 77 patrons), s'observa:

El percentatge de patrons amb contingut verbal es manté en aquesta sessió (38,4%), tot i que el nombre total és inferior a la sessió anterior (150 patrons), així són 30 els patrons amb aquesta característica i 48 els que contenen comunicació no verbal.

Les respostes de la mare mantenen el seu repertori.

Quan el comportament de l'infant és tractat com a condicionat (Taula 5.33a.D3.4m, Taula 5.33b.D3.4m, 73 patrons),

La mare aplica novament el repertori comunicatiu i lingüístic que va ser habitual a la sessió anterior.

Les respostes condicionades amb contingut verbal de l'infant mantenen un equilibri al representar el 38% del total de patrons identificats.

De l'última de les sessions, és a dir, la **cinquena** (165 patrons detectats) podem dir que reproduceix el que hem observat a les tres últimes sessions, és a dir, la mare manté un repertori comunicatiu i lingüístic molt ric essent els elements que conformen les frases cada vegada més nombrosos i ajustats al comportament de l'infant. Ell, tot i fer servir la comunicació no verbal amb predomini sobre la verbal ha anat utilitzant aquesta amb una freqüència més gran, de manera que en aquesta sessió, igual que a les dues anteriors, manté un equilibri entre percentatges de patrons tant quan el seu comportament és tractat com a donat (Taula 5.34a.D3.5x, Taula 5.34b.D3.5x, Taula 5.34c.D3.5x, 75 patrons) com si ho és com a condicionat (Taula 5.35a.D3.5m, Taula 5.35b.D3.5m, Taula 5.35c.D3.5m, 90 patrons) 24% i 25% dels patrons respectivament.

Tal i com ho hem fet a les Díades 1 i 2, a la figura següent (Fig. 7) oferim una síntesi de l'evolució identificada a la Díada 3

Resum

Comportament donat infant				
<u>Infant</u> (49 patrons), usa sobretot CNV (41 p.) . CV (16,3%) <u>Mare</u> respon sobretot CV: sons, cançons, paraules, frases 3-4 elements, amb adjectius i/o adverbis	<u>Infant</u> (100 p.) augmenta CV (25%) <u>Mare</u> respon sobretot CV: Frases 5-6 elements.	<u>Infant</u> (111 p.) augmenta CV (38,6%) <u>Mare</u> usa frases fins a 9 elements	<u>Infant</u> (77 p.) reproduueix sessió anterior <u>Mare</u> reproduueix sessió anterior	<u>Infant</u> (75 p.) reproduueix sessió anterior <u>Mare</u> reproduueix sessió anterior
Comportament condicionat infant				
<u>Mare</u> (40 patrons) respon sobretot CV: sons, cançons, paraules, frases 4-5 elements, amb adjectius i/o adverbis <u>Infant</u> usa més CV(25%)	<u>Mare</u> (77 p.) reproduueix sessió anterior <u>Infant</u> augmenta CV (30,2%)	<u>Mare</u> (97 p.) realitza expansions (1 p.) <u>Infant</u> augmenta CV (37,1%)	<u>Mare</u> (73 p.) reproduueix sessió anterior <u>Infant</u> augmenta CV (38%)	<u>Mare</u> (90 p.) reproduueix sessió anterior <u>Infant</u> reproduueix sessió anterior
1a SESSIÓ +	2a SESSIÓ +	3a SESSIÓ +	4a SESSIÓ +	5a SESSIÓ

Fig. 7. Síntesi acumulativa de l'evolució identificada a la Díada 3 al llarg de les sessions

Taula 5.26a.D3.1x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 3 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrfrage	mrfragee	mrfracpro	mrfracproi	mrfrage	mrfr	mrfrpr	mrfrpro	mrfrq	mrfrqj	mrfrqprot	mrfrqref	mrge	mrimita	mrmo	mpper	mrfrfjprt	mrt	mrtyo
xi	0.00:	2.83:	0.00:	-0.40:	0.00:	-0.83:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
ximj	0.00:	-0.62:	0.00:	-0.62:	0.00:	2.11:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
ximverj	0.00:	-0.40:	0.00:	2.83:	0.00:	-0.83:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xibmj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.67:	0.00:	0.00:	2.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
ximtj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.00:	-0.67:	0.00:	-0.67:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xij	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xirvergcj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.67:	2.00:	0.00:	-0.67:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbj	5.39:	0.00:	-0.35:	0.00:	-0.35:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.36:
xrmj	-0.83:	0.00:	2.23:	0.00:	-0.46:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.44:	2.37:	-0.44:	0.00:	-0.65:	-0.44:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmvaj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	5.39:	0.00:	0.00:
xrtj	-0.83:	0.00:	-0.46:	0.00:	2.23:	0.00:	0.00:	2.37:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrmgctj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.44:	4.36:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbtj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	-0.24:	4.36:	0.00:	-0.35:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrverj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.36:	-0.24:	-0.24:	0.00:	-0.35:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtverj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.35:	-0.35:	-0.35:	0.00:	-0.51:	3.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrvaj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.35:	-0.35:	-0.35:	0.00:	4.36:	-0.35:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.37:	0.00:	-0.24:

Taula 5.26b.D3.1x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 3 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mncange	mncant	mndair	mndatrac	mndatracipt	mndate	mndbitri	mndatracpro	mndinfract	mndinfrpro	mne	mnetrac	mnei	mnej	met	mifr	mifrac	mfraci
xra	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	1.99:	-0.24:	-0.24:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xram	-0.24:	-0.24:	-0.24:	-0.24:	4.36:	-0.24:	-0.24:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xraver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	1.99:	-0.24:	-0.24:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.53:	-0.24:	4.36:	-0.24:	-0.19:	-0.28:	2.23:	-0.46:
xrc	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	1.99:	-0.24:	-0.24:	3.74:	-0.40:	1.27:	-0.67:	
xrgco	-0.24:	-0.24:	-0.24:	-0.24:	4.36:	-0.24:	-0.24:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrm	1.99:	1.99:	1.99:	-0.53:	-0.53:	-0.53:	-0.53:	1.99:	-0.35:	3.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrmb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	3.74:	-0.46:	-0.46:
xrrmt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.28:	-0.46:	2.23:	-0.46:
xrrgc	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.28:	2.23:	-0.46:	-0.46:
xrrmb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrver	-0.35:	-0.35:	-0.35:	-0.35:	-0.35:	-0.35:	-0.35:	-0.35:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrva	-0.53:	-0.53:	-0.53:	-0.53:	-0.53:	-0.53:	1.99:	-0.53:	0.00:	0.00:	-1.16:	1.99:	-0.53:	1.99:	-0.28:	2.49:	1.27:	-0.67:

Taula 5.26c.D3.1x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 3 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen al xiquet

	mrpt	mreq	mrefu	mrsoimita	mrsopro	mnofroprt	mnogep
xrbge	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.00:
xrc	-0.24:	-0.24:	4.36:	-0.24:	-0.24:	0.00:	0.00:
xrm	-0.44:	2.37:	-0.44:	-0.44:	-0.44:	2.00:	0.00:
xrmt	4.36:	-0.24:	-0.24:	-0.24:	-0.24:	0.00:	0.00:
xrr	-0.44:	-0.44:	-0.44:	-0.44:	2.37:	0.00:	0.00:
xrrm	-0.24:	-0.24:	-0.24:	4.36:	-0.24:	0.00:	0.00:

Taula 5.28d.D3.2x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrfprpf	mrfprpt	mrfprptf	mrfprpti	mrfprptit	mrfprptf	mno	mmodaft	mmodinfprpt	mnoet	mnoéprpt	mrono	mnp	mnpacimitai	mnp
xiat	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xib	0.00:	-0.44:	0.00:	2.65:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
ximab	0.00:	2.65:	0.00:	-0.44:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xir	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xirm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	1.98:	0.00:	1.98:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.94:	2.65:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrcol	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.03:	0.60:	-0.51:	2.03:
xrfica	0.00:	4.12:	-0.25:	0.00:	-0.17:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrm	0.00:	0.69:	2.30:	0.00:	-0.64:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xir	0.00:	-0.66:	-0.66:	0.00:	2.23:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.46:	0.78:	2.23:	-0.46:
xirm	-0.33:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.33:	3.16:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xirver	-0.26:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.93:	-0.26:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrva	5.66:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.18:	-0.18:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrvergany	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.69:	0.00:	-0.26:
xrvergc	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.69:	0.00:	-0.26:

Taula 5.28e.D3.2x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Díada 3 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrppro	mrrefu	mrrepet	mrrepett	mnodatfrt

xrb	-0.52:	-0.36:	2.92:	-0.36:	0.00:
xrbver	-0.25:	-0.17:	2.03:	-0.17:	0.00:
xrcol	1.09:	2.03:	-1.48:	2.03:	0.00:
xrmcol	-0.25:	-0.17:	2.03:	-0.17:	2.65:
xrmvergc	4.12:	-0.17:	-0.51:	-0.17:	0.00:
xrrm	0.00:	0.00:	3.58:	0.00:	0.00:

Taula 5.29a.D3.2m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xra	xrabra	xram	xrapart	xrapart	xrvaver	xrb	xrbmver	xrncol	xrmverge	xrr	xrrb	xrbver	xrcolm	xresver	xrfica
midafroen	3.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
midafrj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdafraprt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.24:	0.00:	-0.22:
mrdafrt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.24:	-0.32:	0.00:	0.76:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrndinfrproi	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.22:	-0.22:	4.69:	-0.63:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrndinfrprt	0.00:	2.58:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrndinfrpti	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.22:	4.69:	-0.22:	-0.63:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrrefu	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.35:	-0.50:	3.00:	0.00:	0.35:
mrret	-0.46:	0.00:	0.00:	-0.46:	2.23:	0.00:	-0.67:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfrj	-0.57:	0.00:	0.00:	-0.57:	-0.57:	0.00:	2.60:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfraci	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	3.74:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfrj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.40:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfract	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.28:	-0.40:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfranima	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.28:	-0.40:	-0.83:	0.00:	3.74:
mrfrf	5.39:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	5.39:	-0.28:	-0.19:	0.00:	-0.19:
mrfrfj	-0.19:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.19:	0.00:	-0.28:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfrimita	-0.19:	0.00:	0.00:	5.39:	-0.19:	0.00:	-0.28:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfrfprof	-0.20:	0.00:	5.10:	0.00:	0.00:	-0.20:	-0.56:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfrfqi	-0.20:	0.00:	-0.20:	0.00:	0.00:	5.10:	-0.56:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfrfrefu	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.29:	2.69:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfrimita	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	3.74:	-0.19:	0.00:	0.19:
mrroen	5.10:	0.00:	-0.20:	0.00:	0.00:	-0.20:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrroenj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrpj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrpi	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrppro	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrrepet	-0.43:	0.00:	-0.43:	0.00:	0.00:	-0.43:	2.68:	0.00:	0.00:	0.00:	-1.01:	0.00:	-0.29:	2.09:	0.00:	0.00:
mrso	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrsofj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.29:	2.09:	0.00:	0.00:
mnodafrt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.29:	2.09:	0.00:	0.00:
mnofrefut	-0.30:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.61:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnofrt	3.61:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.30:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.29c.D3.2m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 3 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xrt	xrva	xrvagco	xrvaver	xrverab	xrverco	xrverga	xrvergc	xrvert
mrdafrac	-0.41:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.22:	4.69:	0.00:	0.00:
mrinfracproit	2.58:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.22:	-0.22:	0.00:	0.00:
mrinfracprti	2.58:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.22:	-0.22:	0.00:	0.00:
mrinfroprt	2.58:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.22:	-0.22:	0.00:	0.00:
mrinppro	-0.88:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.17:	-0.48:	0.00:	2.17:
mrfri	0.00:	0.00:	0.00:	-0.53:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	1.99:
mrfriti	4.36:	-0.35:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfroii	0.00:	0.00:	0.00:	4.36:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:
mrfrqianima	3.16:	-0.23:	-0.23:	0.00:	-0.33:	0.00:	0.00:	-0.23:	0.00:
mrfrrefuyot	-0.33:	-0.23:	4.58:	0.00:	-0.33:	0.00:	0.00:	-0.23:	0.00:
mrp	-0.61:	-0.42:	-0.42:	0.00:	-0.61:	0.00:	0.00:	2.51:	0.00:
mrpo	-0.33:	4.58:	-0.23:	0.00:	-0.33:	0.00:	0.00:	-0.23:	0.00:
mrsoacprti	-0.33:	-0.23:	-0.23:	0.00:	3.16:	0.00:	0.00:	-0.23:	0.00:
mrsoprot	3.16:	-0.23:	-0.23:	0.00:	-0.33:	0.00:	0.00:	-0.23:	0.00:
mnodapt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.24:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.30a.D3.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mr	mrda	mrdafr	mrdafrac	mrdafract	mrdafrim	mrdafrimita	mrdafrpro	mrdafrprt	mrdafrfq	mrdafrrefu	mrdafr	mrdafrpac	mrdafrpt	mrdafrso	mrdafrsoac
xrarmgany	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.46:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.25:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbgc	-0.17:	0.00:	-0.30:	4.30:	-0.17:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbt	-0.17:	0.00:	-0.30:	-0.24:	6.16:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrgcgany	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.17:	-0.17:	-0.17:	-0.30:	-0.17:	-0.17:	6.00:	-0.17:
xrge	-0.17:	4.18:	-0.38:	-0.12:	0.00:	-0.12:	-0.12:	-0.12:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmgc	-0.17:	-0.24:	2.69:	-0.12:	0.00:	-0.12:	-0.12:	-0.12:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrt	-0.50:	-0.72:	-1.12:	-0.35:	0.00:	2.87:	-0.35:	-0.35:	2.87:	2.87:	-0.35:	-0.62:	-0.35:	2.87:	-0.35:	2.87:
xrbbgan	-0.17:	-0.24:	-0.38:	8.54:	0.00:	-0.12:	-0.12:	-0.12:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbbm	-0.24:	2.81:	1.64:	-0.17:	0.00:	-0.17:	-0.17:	-0.17:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbbver	-0.39:	-0.56:	-0.87:	-0.27:	0.00:	-0.27:	-0.27:	-0.27:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbgany	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.12:	-0.12:	-0.12:	4.86:	-0.12:	-0.12:	-0.12:	-0.12:
xrrm	-0.30:	-0.43:	1.13:	-0.21:	0.00:	-0.21:	-0.21:	4.86:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrmgan	-0.17:	-0.24:	2.69:	-0.12:	0.00:	-0.12:	-0.12:	-0.12:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrmver	-0.17:	-0.24:	2.69:	-0.12:	0.00:	-0.12:	-0.12:	-0.12:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrt	2.45:	-0.56:	0.54:	-0.27:	0.00:	-0.27:	-0.27:	-0.27:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrva	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	-0.21:	-0.21:	2.60:	-0.21:	-0.21:	-0.21:	-0.21:
xrver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.40:	-0.40:	-0.40:	1.01:	-0.40:	-0.40:	-0.40:	-0.40:
xrvert	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.17:	-0.17:	-0.17:	-0.30:	-0.17:	-0.17:	-0.17:	-0.17:

Taula 5.30b.D3.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrdatfr	mrdatfmo	mrdatfro	mrdatfrq	mrdatmo	mrdatp	mrdinfrac	mrdinfracprt	mrdinfracprtioen	mreimitai	mreno	mrenot	mrfac	mrfacanima	mrfaci
xrapar	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	6.16:	-0.17:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbmver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.13:	-0.13:	0.00:	4.32:	0.00:	-0.13:
xrbt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	5.34:	0.00:	-0.34:	0.00:	-0.19:
xrbver	0.69:	0.00:	2.13:	0.00:	0.00:	0.69:	0.00:	0.00:	0.00:	3.28:	-0.31:	0.00:	1.57:	0.00:	-0.31:
xrbvergany	3.46:	0.00:	-0.17:	0.00:	0.00:	-0.30:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.19:	0.00:	2.91:	0.00:	-0.19:
xrgany	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.12:	-0.12:	-0.21:	-0.12:	4.21:
xrggany	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.31:	-0.24:	-0.17:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrgge	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.12:	6.00:	-0.12:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.36:	-0.43:	-0.30:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmcol	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.17:	-0.17:	-0.29:	-0.17:	2.83:
xrmt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.12:	-0.12:	4.90:	-0.12:	-0.24:
xrnb	-0.72:	2.87:	0.00:	-0.35:	2.87:	-0.72:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.44:	2.29:	-0.78:	-0.44:	0.49:
xrnbgany	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.12:	-0.12:	4.90:	-0.12:	-0.24:
xrbver	1.48:	-0.27:	0.00:	-0.27:	-0.27:	3.51:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrver	-0.35:	-0.17:	0.00:	-0.17:	-0.17:	2.81:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	-0.24:	-0.42:	4.21:	-0.49:
xrt	-0.56:	-0.27:	0.00:	3.71:	-0.27:	-0.56:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.17:	-0.17:	3.34:	-0.17:	-0.34:
xrva	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	-0.30:	4.86:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.30c.D3.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrdinfruju	mrdinfrpro	mrdinfrprt	mrdinfrpti	mrdinfrqi	mrdinfrqpro	mrdinfrqpti	mrdinfranima	mrfri	mrfrianima	mrfimita	mrfioen
xraver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	5.34:	-0.39:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbgany	-0.17:	-0.24:	0.00:	2.60:	0.00:	-0.17:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbm	2.95:	-0.50:	0.00:	-0.82:	0.00:	2.95:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbver	-0.17:	-0.24:	0.00:	2.60:	0.00:	-0.17:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrcol	-0.17:	4.30:	0.00:	-0.39:	0.00:	-0.17:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrgc	0.00:	3.31:	-0.24:	-0.43:	-0.17:	0.00:	-0.17:	-0.17:	-0.27:	8.60:	-0.12:	-0.12:
xrgco	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	2.47:	-0.17:	-0.17:	-0.17:
xrgcogany	0.00:	-0.21:	-0.17:	-0.30:	8.54:	0.00:	-0.12:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrm	0.00:	1.62:	2.18:	-0.79:	-0.30:	0.00:	-0.30:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	2.47:	-0.17:	-0.17:	-0.17:
xrva	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	-0.39:	-0.17:	-0.17:	6.04:
xrvaver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.17:	3.74:	-0.12:	-0.12:	-0.12:
xrver	0.00:	-0.70:	-0.57:	0.22:	-0.40:	0.00:	2.53:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbvergany	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	2.45:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbvegco	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.13:	3.71:	0.00:	0.00:	0.00:
xrverge	0.00:	-0.21:	-0.17:	3.36:	-0.12:	0.00:	-0.12:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrvert	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.34:	-0.55:	-0.24:	4.21:	-0.24:

Taula 5.30d.D3.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrffirefu	mrffmo	mrffprt	mrffprt	mrffrq	mrffrq	mrffrq	mrffrefu	mrffrt	mrffno	mrffndppro	mrffndpprt	mrffndiafrac	mrffnofrac	mrffnot
xrabra	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	0.00:	0.00:	-0.13:	3.71:	-0.13:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbgany	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.42:	0.00:	0.00:	-0.24:	-0.48:	4.32:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbm	0.00:	-0.24:	4.32:	-0.34:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbmver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.26:	0.00:	0.00:	-0.24:	-0.48:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbmgany	0.00:	-0.13:	-0.13:	5.34:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.34:	0.00:	0.00:	5.34:	-0.39:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbvergany	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.91:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.39:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrgc	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.35:	-0.17:	2.18:	0.00:	2.00:
xrm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.31:	2.73:	-0.75:	0.00:	-0.99:	-0.53:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmcol	4.18:	-0.24:	-0.24:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmgany	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.39:	-0.17:	-0.17:	0.00:	-0.17:	-0.12:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmge	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	-0.12:	3.36:	0.00:	0.00:
xrmvaver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.18:	-0.12:	-0.30:	0.00:	0.00:
xrmver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.43:	-0.24:	-0.24:	0.00:	-0.24:	6.04:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmvercol	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.00:	0.00:	0.00:
xrt	-0.43:	2.20:	-0.43:	-0.43:	2.36:	-0.43:	-0.43:	0.00:	-0.43:	-0.30:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.03:	-0.63:	3.26:	0.00:	-0.63:	-0.44:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtbver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	0.00:	0.00:	-0.13:	3.71:	-0.13:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtbvergany	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.30:	-0.17:	-0.17:	0.00:	6.04:	-0.12:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.43:	4.86:	-0.53:	0.00:	0.00:
xrtmver	-0.24:	-0.24:	4.18:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.81:	-0.17:	-0.43:	0.00:	0.00:
xrt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtvergc	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.39:	-0.17:	-0.17:	0.00:	-0.17:	-0.12:	0.00:	0.00:	0.00:	2.00:	0.00:
xrtvert	2.83:	-0.34:	-0.34:	-0.34:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.30e.D3.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrp	mpacprt	mrpf	mrpi	mrpianima	mrpoen	mrpq	mrpt	mrrefu	mrrepet	mrso	mrsoac	mrsoq	mrstot	mrt
xrbmt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.61:	-0.44:
xrbmver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.30:	2.44:
xrbvergany	4.32:	0.00:	2.44:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbgcl	4.32:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.61:	-0.57:	-0.30:	-0.44:	0.00:	0.00:
xrgcl	0.00:	-0.22:	0.00:	-0.22:	4.69:	-0.22:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrm	0.00:	3.24:	0.00:	-0.32:	-0.32:	-0.32:	-0.47:	-0.32:	3.24:	-0.32:	-0.47:	-0.47:	-0.59:	0.00:	0.00:
xrmapart	0.00:	-0.22:	0.00:	-0.22:	-0.22:	4.69:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xirt	0.00:	-0.32:	0.00:	3.24:	-0.32:	-0.32:	-0.47:	-0.32:	-0.32:	3.24:	-0.47:	-0.47:	-0.59:	0.00:	0.00:
xirrb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.24:	-0.22:	-0.22:	-0.22:	-0.32:	-0.32:	-0.41:	0.00:	0.00:
xirrgany	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.32:	-0.22:	-0.22:	-0.22:	3.24:	-0.32:	-0.41:	0.00:	0.00:
xirrm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.59:	2.58:	-0.41:	-0.41:	-0.59:	3.73:	-0.74:	0.00:	0.00:
xirrmver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.24:	-0.22:	-0.22:	-0.22:	-0.32:	-0.32:	-0.41:	0.00:	0.00:
xirvergany	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.32:	-0.22:	-0.22:	-0.22:	-0.32:	-0.32:	2.58:	0.00:	0.00:
xirvert	2.18:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.31a.D3.3m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 3 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xi	xrapar	xramgany	xrb	xrbgany	xbge	xrbm	xrbgany	xrbmver	xibt	xrbver	xrbvgany	xrbvegc	xrbveggany	xrbvego
mr	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.32:	-0.46:	0.00:	-0.57:	-0.46:	3.23	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrda	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.32:	2.17:	0.00:	-0.57:	-0.46:	-0.68:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdafra	0.00:	-0.68:	2.23:	0.00:	0.47:	2.23:	-0.68:	0.00:	-0.85:	-0.68:	-1.01:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdafrfi	0.00:	-0.32:	-0.22:	0.00:	4.80:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdafrfui	0.00:	3.31:	-0.22:	0.00:	-0.22:	0.00:	0.0:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatemo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.22:	-0.32:	0.00:	-0.40:	3.31:	-0.47:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatfr	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.64:
mrdatfro	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.22:	-0.32:	0.00:	0.00:	2.64:	-0.32:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatfrq	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.22:	3.31:	0.00:	-0.40:	-0.32:	-0.47:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatp	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.32:	-0.46:	0.00:	-0.57:	-0.46:	3.23:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdfinfaeprt	0.00:	2.17:	-0.32:	0.00:	-0.32:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdfinfit	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.22:	-0.32:	0.00:	-0.40:	3.31:	-0.47:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdfinfinfaeprt	4.36:	4.36:	0.00:	-1.74:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdfinfaeprti	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.36:	-0.24:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdfinfrpti	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.39:	-0.39:	2.64:	0.00:	2.64:	0.00:	0.00:
mfrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.53:	0.00:
mfracprti	0.00:	-0.16:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfanmaexpan	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.28:	2.48:	-0.16:	-0.16:	0.00:	-0.45:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfri	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.58:	2.15:	-0.33:	-0.33:	0.00:	-0.94:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfroq	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.28:	2.48:	-0.16:	-0.16:	0.00:	-0.45:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfriq	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.50:	-0.73:	3.65:	-0.28:	0.00:	-0.80:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfriqf	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.28:	2.48:	-0.16:	-0.16:	0.00:	-0.45:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfriqi	0.00:	6.48:	0.00:	0.00:	-0.16:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mre	-0.43:	-0.43:	0.00:	2.22:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrono	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.40:	-0.59:	-0.23:	4.53:	0.00:	-0.65:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrpq	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.41:	-0.59:	-0.23:	-0.23:	0.00:	-0.65:	0.00:	0.00:	4.53:	0.00:
mrrepet	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.65:	-0.41:	-0.16:	-0.16:	0.00:	-0.45:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrso	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.59:	-0.23:	0.00:	0.00:	3.50:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.40:	-0.59:	-0.23:	-0.23:	0.00:	3.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mmodatfr	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.45:	0.00:	0.00:	-0.49:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnofrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.49:	0.00:	0.00:	2.45:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.32a. D3.4x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrdfinfracprt	mrdfinpprtiq	mre	mrege	mranima	mrdfinfraci	mrdfap	mrdattper	mrdfinfracproi	mrdfinfracprti	mrdfinfracpro	mrdfinfracprti	mrdfinfracproi	mrdfinfracprti	mrdfinfracpro	mrdfinfracprti	mrdfinfracproi	mrdfinfracprti	mrdfinfracpro
ximr	1.98:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xiam	0.00:	3.00:	-0.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xif	0.00:	0.00:	3.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xibm	0.00:	0.00:	0.00:	3.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xra	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xraver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.90:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.46:	2.28:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.98:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbverva	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrcoll	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.90:	-0.21:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbbver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.90:	0.00:	0.00:	-0.46:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrccoll	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xirt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrva	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrvera	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrvert	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.32b. D3.4x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	nre	mrfraci	mrffi	mrfoa	mrfropt	mrfrqi	mrge	mrgeimita	mno	mnoimnita	mnoimoa	mno	mrp	mrpaci	mrpoi	mrsoacimita	mr
xrb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.37:	2.37:	-0.44:	-0.44:	0.00:	0.00:
xrbm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.36:	-0.24:
xrbver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.53:	-0.53:	-0.53:	-0.53:	3.77:	3.77:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrga	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	4.36:	-0.24:	-0.24:	-0.61:	-0.61:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrm	0.00:	0.00:	0.00:	-0.35:	3.00:	-0.35:	-0.35:	-0.35:	3.00:	-0.35:	-0.89:	-0.89:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmver	0.00:	0.00:	0.00:	3.00:	-0.35:	-0.35:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.35:	-0.35:	3.00:	0.00:	0.00:
xrr	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.35:	-0.35:	3.00:	-0.35:	-0.89:	-0.89:	-0.35:	3.00:	-0.35:	0.00:	0.00:
xrrb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	-0.24:	4.36:	-0.24:	-0.61:	-0.61:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrbver	0.00:	0.00:	0.00:	-0.35:	-0.35:	3.00:	4.36:	-0.24:	-0.24:	-0.24:	-0.61:	-0.61:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.35:	3.00:
xrrver	2.73:	-0.54:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrvert	-0.54:	2.72:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrverco	-0.54:	2.72:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrva	0.00:	0.00:	2.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.32c.D3.4x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrdinfroenaprti	mrdinfroimitapt	mrdinfroptge	mrdinfropti	mrdinfrpro	mrdinfrpt	mrdinfrpti	mrdinfrptper	mrdinfrqpti	mrdimp	mrdinpaçpti	mrdinppro	minpprtiq
xrbver	-0.23:	-0.23:	3.05:	-0.46:	-0.23:	-0.23:	-0.32:	-0.23:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrcol	-0.26:	3.87:	-0.37:	-0.54:	-0.26:	-0.26:	-0.37:	-0.26:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrga	-0.26:	-0.26:	-0.37:	-0.54:	3.87:	-0.26:	-0.37:	-0.26:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrm	1.98:	-0.51:	1.04:	1.50:	-0.51:	1.98:	1.04:	-0.51:	-0.51:	2.82:	-0.73:	-0.51:	-0.51:
xrmver	-0.13:	-0.13:	-0.18:	3.87:	-0.13:	-0.13:	-0.18:	-0.13:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xri	-0.30:	-0.30:	-0.42:	-0.61:	-0.30:	-0.30:	2.24:	-0.30:	-0.30:	-0.42:	2.24:	3.43:	-0.30:
xrib	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.30:	-0.42:	2.24:	-0.30:	3.43:
xribver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.51:	-0.32:	-0.32:	-0.23:	-0.23:
	-0.36:	-0.36:	-0.51:	-0.73:	-0.36:	-0.36:	-0.51:	2.85:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.32e.D3.4x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrdinfr	mrdinfracpro	mrapcpr	mrapct	mrpt	mmodapmo	mmodinfrprti	mnofrge	mnop
xrcoll	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.44:	-0.44:	2.65:
xrrm	3.24:	-0.22:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrmt	0.00:	0.00:	-0.24:	-0.24:	4.36:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrver	-0.47:	3.24:	3.00:	-0.35:	-0.35:	0.00:	2.65:	-0.44:	-0.44:
xrt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.65:	0.00:	0.00:	0.00:
xrva	0.00:	0.00:	-0.24:	4.36:	-0.24:	0.00:	-0.44:	2.65:	-0.44:
xrver	0.00:	0.00:	-1.99:	-1.99:	-1.99:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrvert	3.24:	-0.22:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.33a.D3.4m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xrapart	xraver	xrb	xrbm	xrcol	xrga	xrm	xrmver	xrr	xrbver	xrmmver	xrrvert	xrt	xrvert	xrbva	xrbvera	xrmde
mranima	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	-0.21:	2.23:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mranimaaci	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.15:	6.86:	-0.15:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mranimai	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.30:	3.28:	-0.65:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdfraci	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	-0.21:	2.23:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdapaci	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	6.86:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdapmo	-0.15:	-0.15:	2.93:	-0.15:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdapo	-0.15:	-0.15:	2.93:	-0.15:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdapoi	-0.15:	6.86:	-0.35:	-0.15:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatperi	-0.15:	-0.15:	-0.35:	6.86:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatfrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	-0.21:	2.23:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatfro	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	-0.21:	2.23:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatpmo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.73:	1.97:	-0.26:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatpper	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.44:	-0.38:	4.79:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinopr	0.00:	0.00:	3.24:	-0.11:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.11:	0.00:	0.00:
mrdinp	0.00:	0.00:	-0.64:	-0.22:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdine	-0.15:	-0.15:	2.93:	-0.15:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinf	-0.15:	-0.15:	2.93:	-0.15:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfracpro	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.72:	3.25:	-0.35:	2.93:	-0.35:	2.93:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfracprti	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.79:	-0.21:	-0.46:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfrmopr	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.44:	2.15:	-0.95:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfr	3.31:	-0.31:	-0.72:	-0.31:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfro	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.79:	-0.21:	-0.46:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfroprige	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.26:	6.71:	-0.53:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfroprti	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.42:	-0.24:	1.97:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfrpro	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.49:	-0.22:	-0.76:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfrprper	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.11:	2.71:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfrqit	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.11:	-0.37:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	9.54:	0.00:
mrdinprtiq	9.54:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.11:	-0.37:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.11:	0.00:
mre	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	1.98:	-0.52:	-0.23:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.52:	0.00:
mrege	0.00:	0.00:	3.24:	-0.11:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mfrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.33:	-0.19:	-0.65:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfri	0.00:	0.00:	0.00:	3.78:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	5.45:
	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.34a.D3.5x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrdafr	mdafrac	mrdao	mdatfrac	mdatfrmo	mdatpao	mrdirfrac	mrdirfracpro	mrdirfracprot	mrreacu	mrrecoen	mrret	mrfrj	mrmodatmo
xra	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	0.00:	-0.24:	2.83:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xram	0.00:	0.00:	0.00:	-0.35:	-0.35:	-0.24:	4.20:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrb	0.00:	0.00:	0.00:	-0.32:	2.05:	0.00:	0.00:	0.00:	2.13:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrde	-0.28:	-0.35:	5.20:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.45:
xrm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.14:	5.20:	-0.14:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	7.42:	-0.20:	-0.14:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrr	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.30:	-0.82:	2.19:	3.38:	-0.30:
xrrage	5.20:	-0.24:	-0.14:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.28:	2.37:	-0.28:	0.00:	-0.25:	-0.69:	-0.36:	4.05:	0.00:
xrrge	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.11:	3.38:	-0.16:	-0.11:	0.00:
xrrm	-0.50:	3.19:	-0.35:	0.00:	0.00:	-0.35:	1.81:	2.88:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.49:
xrrmva	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	9.27:	-0.30:	-0.16:	-0.11:	0.00:
xrrva	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.32:	1.83:	2.00:	-0.32:	0.00:
xrrvaver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.11:	3.38:	-0.16:	-0.11:	0.00:
xrrver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.11:	-0.30:	-0.16:	-0.11:	0.00:

Taula 5.34b.D3.5x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrfr	mrfrac	mrfracf	mrfracrefu	mrfracrf	mrfranima	mrfri	mrfrju	mrfrmo	mrfro	mrfroa	mrfrroi	mrfrphti	mrfrfq	mrfrfiq	mrfrfcoeni	mrfrfqt	mrmo	mrmoju	mrroen	mrmodfrac
xral	-0.32:	3.63:	-0.16:	3.63:	-0.22:	-0.27:	-0.16:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrabl	6.48:	-0.27:	-0.16:	-0.27:	-0.22:	-0.27:	-0.16:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xravef	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.11:	-0.22:	3.67:	-0.11:	-0.11:	-0.11:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrb	-0.66:	-0.56:	-0.32:	-0.56:	2.00:	1.46:	-0.32:	-0.32:	-0.66:	0.64:	-0.32:	-0.32:	3.14:	-0.32:	-0.56:	-0.32:	2.00:	-0.46:	-0.46:	-0.32:	0.00:
xrml	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.32:	1.11:	0.64:	-0.32:	3.14:	-0.32:	-0.32:	1.46:	-0.32:	-0.46:	2.00:	-0.46:	-0.32:	-0.49:
xrmval	-0.39:	-0.34:	-0.19:	-0.34:	-0.27:	-0.34:	5.29:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.34:	-0.19:	-0.27:	-0.27:	3.63:	-0.19:	0.00:
xrmvaver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.11:	-0.16:	-0.16:	9.27:	0.00:	0.00:
xr	-0.61:	1.62:	3.38:	-0.52:	2.19:	1.62:	-0.30:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrral	-0.32:	-0.27:	-0.16:	3.63:	-0.22:	-0.27:	-0.16:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.63:	-0.16:	-0.22:	-0.22:	-0.22:	-0.16:	0.00:
xrrbl	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.44:	-0.25:	-0.36:	-0.36:	2.70:	-0.25:	0.00:
xrrbval	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.16:	3.08:	-0.39:	-0.16:	-0.16:	-0.16:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrcol	-0.22:	-0.19:	-0.11:	-0.19:	-0.16:	5.29:	-0.11:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrml	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.11:	-0.22:	-0.28:	9.27:	-0.11:	-0.11:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrmver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.11:	-0.22:	3.67:	-0.11:	-0.11:	-0.11:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xr	-0.51:	2.07:	-0.25:	2.07:	-0.36:	-0.44:	-0.25:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.07:	-0.25:	2.70:	-0.36:	-0.36:	-0.25:	0.00:
xrrval	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.66:	-0.81:	-0.32:	-0.32:	-0.32:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrval	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.44:	4.05:	-0.36:	-0.36:	-0.25:	2.45:	0.00:
xrrver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.48:	-0.28:	-0.39:	2.42:	-0.39:	-0.28:	0.00:
xrrvert	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.16:	3.08:	-0.39:	-0.16:	-0.16:	-0.16:	6.52:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.34c.D3.5x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrono	mronoju	mronomo	mronot	mrop	mropacno	mropnof	mropnoi	mropnot	mropoen	mropi	mrt	mrdiaono	mrdiatfmo	mrdatpacno	mrdinfractpi	mrdinfrmo
xrbj	-0.32:	-0.56:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.32:	5.51:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbva	-0.16:	3.63:	-0.22:	-0.32:	-0.16:	6.52:	-0.16:	-0.16:	-0.22:	-0.16:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.38:	-0.52:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrab	9.27:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrjb	-0.25:	2.07:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbva	-0.16:	3.63:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrva	-0.25:	-0.44:	-0.36:	-0.51:	4.05:	-0.25:	-0.25:	-0.25:	-0.36:	-0.25:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.82:	0.00:
xrver :	-0.28:	-0.48:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.26:	2.23:	0.00:
xramcol	0.00:	0.00:	-0.16:	-0.22:	-0.11:	-0.11:	-0.11:	9.27:	-0.16:	-0.11:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xramver	0.00:	0.00:	-0.16:	-0.11:	4.55:	-0.11:	-0.11:	-0.11:	-0.16:	-0.11:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbver	0.00:	0.00:	-0.16:	-0.11:	-0.22:	-0.11:	-0.11:	9.27:	-0.16:	-0.11:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrcol	0.00:	0.00:	6.52:	-0.11:	-0.22:	-0.11:	-0.11:	-0.11:	-0.16:	-0.11:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrncolde	0.00:	0.00:	-0.16:	-0.32:	-0.11:	-0.11:	-0.11:	-0.11:	6.52:	-0.11:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrva	0.00:	0.00:	-0.46:	-0.66:	-0.32:	-0.32:	-0.32:	3.14:	-0.46:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.82:	-0.70:
xrver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.48:	2.23:
xrvaver	0.00:	0.00:	3.63:	-0.19:	-0.39:	-0.19:	-0.19:	-0.19:	3.63:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrvverge	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.12:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.35a.D3.5m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xrva	xrvamde	xrab	xram	xraver	xrgco	xrm	xrncolde	xrmt	xir	xirage	xirb	xirm	xirmva	xirmver	xirva	xirvaver	xirver	xit	xitvaver	xitver	xrver
midatmo	2.00:	-0.67:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
midinfrmo	-0.67:	2.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdfrac	-0.27:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.54:
mrdfraci	-0.27:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.39:
mrdfracmo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.34:	-0.19:	5.48:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdfracf	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	3.05:	-0.19:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdfracfmo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	2.59:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdfracfi	0.00:	0.00:	-0.27:	3.81:	-0.27:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdao	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.27:
mrdapaci	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.34:	5.48:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdapmo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.81:	-0.19:	-0.19:	-0.27:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdapt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	3.05:	-0.19:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatfr	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.40:	5.48:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatfracoen	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.27:	-0.19:	-0.19:	3.81:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatfrmo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	1.58:	-0.40:	2.59:	-0.57:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatpacmo	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.19:	5.48:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatpacju	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.27:	5.48:	-0.19:	-0.27:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatpo	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.81:
mrdao	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	2.59:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfracpro	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.05:	-0.61:	-0.34:	-0.34:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfracprot	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.40:	2.59:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.27:
mrdinfracprt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	3.05:	-0.19:	-0.19:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfracprti	3.81:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.39:
mrdinfrj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.35c.D3.5m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 3 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xrbd	xrba	xrcol	xrm	xmver	xrr	xrb	xrbva	xrcol	xrge	xrva	xrver	xrt	xrva	xrvaver	xrver	xrvrt	xrb	xrva	xrva		
mrffju	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	7.28:	-0.25:	-0.14:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	
mrfirmo	-0.33:	2.00:	-0.33:	1.44:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.76:	4.47:	-0.67:	-0.76:	-0.33:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfrfo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.84:	2.83:	-0.74:	-0.84:	-0.52:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfrfoen	-0.20:	-0.29:	5.10:	-0.65:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfroa	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.14:	4.12:	-0.14:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfrfoi	4.12:	-0.35:	-0.25:	-0.81:	-0.25:	4.71:	-0.25:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfrfq	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfrqj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrmo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrmoju	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.25:	-0.44:	4.12:	-0.35:	-0.25:	-0.25:	7.28:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrnono	-0.14:	-0.20:	-0.14:	2.23:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrnonoju	-0.25:	2.77:	-0.25:	-0.81:	0.00:	0.00:	0.00:	5.89:	-0.25:	-0.25:	-0.51:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrnonomo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.29:	5.10:	-0.20:	-0.41:	-0.20:	-0.41:	2.00:	-0.20:	-0.29:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrnonotj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.14:	-0.29:	3.13:	-0.14:	-0.20:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrp	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.36:	2.54:	0.64:	-0.36:	-0.52:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrpacmo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.33:	7.28:	-0.29:	-0.33:	-0.20:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrpmof	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.20:	-0.14:	-0.14:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrpmoi	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.20:	-0.41:	2.00:	-0.20:	-0.29:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrpmotj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.14:	-0.29:	3.13:	-0.14:	-0.20:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrpoen	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.29:	-0.20:	-0.20:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnofrqj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodatoen	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodafrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.65:

5.2.5.4. Díada 4

El punt de partida (**primera sessió**, 54 patrons detectats) d'aquesta díada es pot resumir de la manera següent quan el comportament de l'infant és donat (Taula 5.36a.D4.1x, Taula 5.36b.D4.1x, 24 patrons):

Predomini de la comunicació no verbal tot i que hi ha un total de 6 patrons front a 18 on aquesta comunicació és verbal.

Les respostes de la mare són sempre verbals o bé no són respostes, és a dir, es produeix absència de resposta per no ser aquesta ajustada al comportament desenvolupat per l'infant (12 patrons que representa el 50% del total). Quan hi ha resposta és verbal, ja ho hem dit, i diversa, fa servir des d'exclamacions, onomatopeies (3 patrons) a requeriments d'acció o informació (3 patrons) passant per frases curtes (subjecte, verb i predicat) que comenten l'activitat (3 patrons).

Quan el comportament de l'infant és verbal, les respostes de la mare són igualment verbals i sempre del tipus, requeriment d'informació mitjançant paraules i/o frases curtes en format de preguntes obertes per assegurar-se la comprensió.

Un exemple:

xrvaver – mrfrac. (Taula, 5.36a.D4.1x). La situació gravada és la preparació per a fer la migdiada). L'infant respon un torn anterior de la mare volent agafar un objecte alhora que realitza una verbalització. Ella li respon amb una frase que parla de l'acció feta per l'infant. Podria ser la situació següent: l'infant vol agafar un nino petit que és al bressol alhora que fa "a a", la mare li fa, "sí, quieres a Pino" (nom del nino).

Quan el comportament de l'infant és condicionat (Taula 5.37. D4.1m, 30 patrons), trobem les mateixes característiques només que el percentatge d'absències de resposta minva i representa el 26% del nombre total de patrons detectats.

Durant la **segona sessió**, la situació gravada és el bany (46 patrons detectats) i quan l'activitat de l'infant és donada (Taula 5.38a.D4.2x, Taula 5.38b.D4.2x, 27 patrons), veem que es reproduïx el que hem observat a la sessió anterior. L'únic canvi és l'augment de l'absència de resposta per part de la mare que representa el 33% del nombre total de patrons identificats.

Quan el comportament de l'infant és tractat com a condicionat (Taula 5.39.D4.2m, 19 patrons) també ens trobem amb les mateixes característiques esmentades a la sessió anterior i, l'augment de l'absència de resposta materna (38%).

A la **tercera sessió** (58 patrons detectats). La situació gravada és l'alimentació hem observat que quan l'activitat de l'infant és donada (Taula 5.40a.D4.3x, Taula 5.40b.D4.3x, 29 patrons):

Els patrons identificats amb contingut verbal per part de l'infant han augmentat considerablement respecte a la sessió anterior. Així, trobem que la proporció és del 17,8% respecte al 7,4% anterior, essent el nombre total de patrons amb aquestes característiques, 28 en aquesta sessió i 27 en l'anterior.

Les respostes de la mare a l'activitat verbal de l'infant han estat sempre verbals utilitzant per una banda, frases curtes (3 elements) en forma de requeriments d'acció (4 patrons) i, per l'altra, reproduïnt la vocalització de l'infant (1 patró).

Les respostes de la mare quan l'activitat de l'infant és no verbal han estat fonamentalment verbals (16 patrons) on destaquen els requeriments d'informació i les frases de més de 4 elements. Cal destacar igualment l'ús de preguntes obertes (2 patrons).

Un exemple:

xrmver – mrsoimita. L'infant mira la mare mentre fa una vocalització, ella reproduceix el so que ha realitzat l'infant (la díada és a la cuina i l'infant menja meló de postres, l'infant fa “mmmmmm”, la mare respon fent “mmm mmm mmm”).

Quan l'activitat de l'infant és condicionada (Taula 5.41.D4.3m, 29 patrons) trobem:

Les respostes de la mare han estat fonamentalment verbals amb les característiques detallades immediatament abans. Tornen a aparèixer però l'absència de respostes (4 patrons que representa el 13,7% del total).

Les respostes de l'infant amb contingut verbal representa el 17,2% del nombre total de patrons identificats amb aquestes característiques (29 patrons).

La **quarta sessió** (38 patrons detectats). (La situació gravada és l'alimentació) ens aporta les dades següents que com sempre comencen amb l'activitat donada (Taula 5.42.D4.4x, 20 patrons) de l'infant:

Augment dels patrons amb contingut verbal de l'infant, parlem de 8 patrons (40%) on ha realitzat vocalitzacions referides a l'activitat desenvolupada i/o objectes manipulats.

Les respostes de la mare han estat paraules o frases (4 elements), preguntes fonamentalment tancades, tot realitzant requeriments d'acció o informació (3 patrons). D'altra banda l'absència de respostes representa un 35% del nombre total dels patrons detectats.

Un exemple:

xrmver – mrdafrt. L'infant respon un torn anterior de la mare mirant-la i realitzant una vocalització. Ella li respon demanant-li el desenvolupament d'una activitat mitjançant una frase mentre l'acarona. Podria ser com ara, l'infant fa “ta ta, ta ta”, la mare li respon “di, tata guapa” referint-se a la seua germana.

Quan el comportament de l'infant és condicionat (Taula 5.43.D4.4m, 18 patrons) observem:

La mare fa servir el mateix repertori comunicatiu i lingüístic esmentat. L'absència de resposta és recurrent i representa en aquesta ocasió el 22% del nombre total de patrons.

Les respostes de l'infant amb contingut verbal augmenten novament situant-se aquesta vegada en el 44% del nombre total de patrons identificats.

Un exemple:

mrdfinfromo – xraver. La mare respon un torn anterior de l'infant requerint-li informació amb una frase que parla d'un objecte mentre el manipula, l'infant li respon agafant l'objecte alhora que fa una vocalització (la mare té a una mà, meló i a l'altra una pera, els ensenya a l'infant mentre li fa “David, ¿qué quieres de postre, melón o pera?”, l'infant agafa el trós de meló fent “mo”).

Durant la **cinquena sessió** vam gravar una situació de joc lliure i vam detectat 50 patrons interactius. es produeix la situació següent quan el comportament de l'infant és tractat com a donat (Taula 5.44a.D4.5x i, Taula 5.44b.D4.5x, 24 patrons) :

Davallada del nombre de patrons amb contingut verbal per part de l'infant que representen en aquesta ocasió el 16% del total.

Les respostes de la mare són verbals que bé recolzen l'infant (1 patró) bé es tracta de requeriments d'informació amb paraules (1 patró). Quan les respostes no són verbals manipula objectes (1 patró) o hi ha absència de resposta (1 patró).

Les respostes de la mare a la comunicació no verbal de l'infant bé són requeriments d'informació o acció amb paraules o frases curtes (3 elements) essent les preguntes obertes (3 patrons), bé es tracta d'onomatopeies, paraules o frases curtes (3 patrons), bé són exclamacions (3 patrons) o bé la mare recolza l'activitat de l'infant (3 patrons). També cal destacar que el 29% del nombre total de patrons amb el comportament de l'infant com a donat representa el percentatge d'absència de resposta de la mare (6 patrons).

Quan l'activitat de l'infant és tractada com a condicionada (Taula 5.45.D4.5m, 26 patrons) veem:

Les respostes de la mare són verbals amb les característiques detallades anteriorment en aquesta mateixa sessió. En tot cas el 34% del nombre total de patrons detectats en aquest apartat pertanyen a l'absència de resposta.

L'infant respon amb contingut verbal el 23% del nombre total de patrons introduint les onomatopeies a més a més de les vocalitzacions, com a recurs comunicatiu i lingüístic (6 patrons).

Un exemple:

mrdirfracprt – xrono. La mare respon un torn anterior de l'infant amb una frase que parla d'una acció en forma de pregunta tancada, l'infant respon amb una onomatopeia (la mare fa, “David, ¿has visto que la moto está en marcha?, l'infant respon fent “brum brum brum”).

Finalment, a la figura següent (Fig.8) oferim una síntesi de l'evolució identificada a la Díada 4.

Resum

Comportament donat infant				
<u>Infant</u> (24 patrons) usa sobretot CNV (18 p.) <u>Mare</u> respon amb CV o no respon: Fa servir: requeriments acció o informació, frases (3 elements) onomatopeies i exclamacions. Les respostes al CV de l'infant: requeriments informació amb paraules o frases (3 elements) amb format de preguntes obertes	<u>Infant</u> (27 p.) reproduceix sessió anterior <u>Mare</u> augmenta absència resposta (33%).	<u>Infant</u> (29 p.) augmenta CV (17,8%) <u>Mare</u> requereix acció amb frases (3 elements) i reproduceix vocalització infant. Les respostes a CNV són requeriments informació i frases (4 elements). Ús preguntes obertes	<u>Infant</u> (19 p.) augmenta la CV (40%) <u>Mare</u> usa paraules o frases (4 elements) requerint acció o informació amb preguntes tancades	<u>Infant</u> (24 p.) minva CV (12,5%) <u>Mare</u> reproduceix sessió anterior
Comportament condicionat infant				
<u>Mare</u> (30 patrons) Reproduceix activitat condicionada però minva absència de resposta <u>Infant</u> reproduceix comportament donat	<u>Mare</u> (19 p.) augmenta absència resposta <u>Infant</u> reproduceix sessió anterior	<u>Mare</u> (29 p.) reproduceix sessions anterior <u>Infant</u> reproduceix sessió anterior	<u>Mare</u> (18 p.) reproduceix comportament condicionat <u>Infant</u> augmenta CV (44%)	<u>Mare</u> (26 p.) reproduceix sessió anterior <u>Infant</u> introdueix ús onomatopeies
1a SESSIÓ	2a SESSIÓ	3a SESSIÓ	4a SESSIÓ	5a SESSIÓ

Fig. 8. Síntesi acumulativa de l'evolució identificada a la Díada 4 al llarg de les sessions

Taula 5.36a.D4.1x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 4 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrdaono	mrđinđrđprro	mrđinđpđro	mrđinđpđprt	mre	mret	mrfrac	mrfraci	mrftt	mronot	mronotanima
xrbm	0.00:	4.41:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.34:	-0.23:	-0.33:	0.00:	0.00:
xrbngc	6.32:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbva	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.29:	6.32:	-0.23:	0.00:	0.00:
xrbngco	0.00:	0.00:	-0.41:	-0.23:	2.34:	-0.23:	-0.41:	-0.23:	3.00:	0.00:	0.00:
xrmvergco	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.56:	-0.16:
xrrb	0.00:	0.00:	-0.41:	4.41:	-0.41:	-0.23:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.41:	4.41:
xrmver	0.00:	0.00:	3.56:	-0.16:	-0.29:	-0.16:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrm	0.00:	0.00:	-0.29:	-0.16:	-0.29:	6.32:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrvaver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	5.10:	-0.23:	-0.33:	0.00:	0.00:

Taula 5.36b.D4.1x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 4 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mmo	mnoanimat	mnoafirmo	mnoafprer	mnoatf	mnodinf	mnofir	mnomot	mnoonomo	mnoonot	mnop	mmooyo
xrb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.41:	-0.41:	-0.60:	-0.60:	2.64:
xrbm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.28:	-0.28:	2.64:	-0.41:	-0.28:
xrbngco	-0.28:	-0.28:	3.87:	-0.28:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrdefer	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.28:	-0.28:	2.64:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrgco	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.64:	-0.41:	-0.60:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.28:	3.87:	-0.41:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.52:	2.07:	-0.76:	3.04:	-0.52:
xrr	-0.28:	3.87:	-0.28:	-0.28:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrvver	2.07:	-0.52:	-0.52:	2.07:	0.00:	0.00:	0.00:	2.07:	-0.52:	-0.76:	-0.76:	-0.52:

Taula 5.38a. D4.2x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 4 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mno	mnodafrt	mnoe	mnofr	mnofrac	mnofrft	mnofrt	mnomo
xrb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.36:	2.91:	-0.53:
xrcol	0.00:	0.00:	-0.25:	2.30:	-0.25:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbmgco	0.00:	0.00:	4.24:	-0.46:	-0.25:	0.00:	0.00:	0.00:
xrm	3.35:	-0.46:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmva	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.25:	-0.25:	2.91:
xrmt	0.00:	0.00:	-0.25:	-0.46:	4.24:	2.30:	-0.46:	-0.67:
xrr	-0.67:	2.30:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrva	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.25:	-0.25:	2.91:

Taula 5.39. D4.2m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 4 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xr	xra	xrb	xrbmgco	xrcol	xrr	xrva	xrver	xrm	xrmgc	xrmt	xrrb
mrdafraci	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.15:	-0.27:	-0.27:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdafrmo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.50:	4.00:	-0.27:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdafrooeni	0.00:	2.73:	-0.60:	-0.27:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfroen	0.00:	2.73:	-0.60:	-0.27:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfrperi	0.00:	-0.57:	0.87:	2.73:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfrpeript	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	1.21:	-0.39:	2.73:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mre	0.00:	-0.57:	2.62:	-0.39:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mret	-0.35:	-0.35:	4.36:	0.00:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrf	-0.77:	-0.77:	-0.53:	0.00:	1.99:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfrooen	-0.35:	3.00:	-0.24:	0.00:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrmooen	-0.35:	3.00:	-0.24:	0.00:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrpoenmoi	3.00:	-0.35:	-0.24:	0.00:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodaf	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.55:	-0.74:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodinfr	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.33:	0.00:	0.00:	0.00:	2.22:	0.00:	0.00:	0.00:
mnoe	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.33:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.49:	3.32:	0.00:	0.00:
mnofroprt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.32:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.49:	-0.33:	0.00:	0.00:
mnofrt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.33:	3.32:
mnomo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.32:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.49:	-0.49:
mnot	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.32:	-0.33:

5.40a. D4.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Díada 4 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrffrq	mrfrt	mrmo	mroent	mrpprot	mrrefu	mrsoimita	mrt
xrb	3.30:	-0.78:	-0.96:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrc	0.00:	0.00:	0.00:	3.13:	-0.33:	-0.33:	-0.33:	-0.58:
xrbc	-0.25:	5.10:	-0.25:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xres -	0.44:	-0.35:	2.14:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrgco	0.00:	0.00:	0.00:	-0.20:	5.10:	-0.20:	-0.20:	2.77:
xrmver	0.00:	0.00:	0.00:	-0.20:	-0.20:	-0.20:	5.10:	-0.35:
xrr	0.00:	0.00:	0.00:	-0.46:	-0.46:	2.23:	-0.46:	0.78:
xrrb	0.00:	0.00:	0.00:	-0.14:	-0.14:	-0.14:	-0.14:	4.12:
xrva	-0.35:	-0.29:	5.89:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.41. D4.3m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 4 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xra	xrb	xrc	xrdefer	xres	xrgco	xrm	xrmb	xrmc	xrmver	xrt	xrtb	xtrm	xrva	xrver
mrdaft	-0.13:	-0.58:	0.31:	7.55:	-0.24:	-0.19:	-0.35:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdafraci	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.28:	4.28:	-0.44:	-0.13:	-0.24:	0.00:	0.00:
mrdafrper	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	5.29:	-0.28:	-0.24:	-0.44:	-0.13:	-0.24:	0.00:	0.00:
mrdafrac	-0.13:	-0.58:	-0.31:	-0.13:	-0.24:	-0.19:	2.94:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdfinfr	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.28:	-0.24:	-0.44:	-0.13:	4.28:	0.00:	0.00:
mrdfinfrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.27:	-0.40:	-0.34:	3.32:	-0.19:	-0.34:	0.00:	0.00:
mrdfinfrprt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.28:	-0.24:	2.33:	-0.13:	-0.24:	0.00:	0.00:
mrdfinfracprt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdfinprt	-0.13:	-0.58:	3.25:	-0.13:	-0.24:	-0.19:	-0.35:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	6.11:
mre	-0.38:	-1.61:	-0.55:	-0.38:	-0.67:	1.65:	2.98:	-0.54:	2.38:	-0.67:	-1.22:	-0.38:	-0.67:	0.00:	0.00:
mret	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.28:	-0.24:	2.33:	-0.13:	-0.24:	0.00:	0.00:
mrfr	-0.19:	-0.82:	4.64:	-0.19:	-0.34:	-0.27:	-0.49:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfracprt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.28:	4.28:	-0.44:	-0.13:	-0.24:	0.00:	0.00:
mrfrmo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.88:	-0.49:	-0.42:	-0.77:	-0.24:	-0.42:	0.00:	0.00:
mrfro	-0.24:	0.36:	-0.55:	-0.24:	2.24:	-0.34:	-0.61:	-0.34:	-0.49:	-0.42:	-0.77:	-0.24:	2.24:	0.00:	0.00:
mrfroij	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.28:	4.28:	-0.44:	-0.13:	-0.24:	0.00:	0.00:
mrfroqj	-0.28:	-1.18:	-0.64:	-0.28:	4.16:	-0.40:	2.67:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	0.00:	0.00:
mrfrqj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.19:	-0.28:	-0.24:	-0.44:	-0.13:	4.28:	0.00:	0.00:
mrfrt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.34:	1.83:	-0.42:	0.86:	4.28:	-0.42:	0.00:	0.00:
mrmo	-0.28:	2.43:	-0.64:	-0.28:	-0.49:	-0.40:	-0.71:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrrent	7.55:	-0.58:	-0.31:	-0.13:	-0.24:	-0.19:	-0.35:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrt	-0.13:	-0.58:	-0.31:	-0.13:	-0.24:	5.29:	-0.35:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodafracprt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnofr	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.32:
mnofrt	0.00:	-0.96:	3.32:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.33:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.33:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnopj	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.32:	0.00:	0.00:	-0.49:	0.00:

Taula 5.42. D4.4x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques de la Diada 4 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen al xiquet

	mrdafit	mrdapac	mrdinfr:mrdinfr:oipt	mrdinppro	mrdfac	mrdfrq	mrdfrq	mre	mpper	nno:mno:mno:oipt	mno:frmo	mno:frot	mno:frper	mno:frq	mno:ge	mno:tp
xraver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-1.07:	-0.74:	2.02:	0.00:	0.00:	-0.38:	-0.38:	-0.38:	3.00:	0.00:	0.00:
xrbm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.38:	-0.38:	3.00:	-0.38:	0.00:	0.00:
xrbva	0.00:	0.00:	0.00:	-0.29:	5.10:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrbver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.00:	-0.38:
xrbmver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.38:	-0.38:	-0.38:	-0.38:	0.00:	0.00:
xrgc	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.29:	0.00:	0.00:	0.00:	3.53:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.00:
xrma	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmes	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrmver	3.53:	-0.29:	0.00:	0.00:	-0.29:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.38:	3.00:	-0.38:	-0.38:	0.00:	0.00:
xrt	-0.20:	5.10:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.42:	3.53:	-0.42:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrtver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.38:	-0.38:	-0.38:	-0.38:	0.00:	0.00:
xrtmver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.53:	-0.20:	-0.29:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.43. D4.4m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 4 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen a la mare.

	xrab	xraver	xrbver	xrgc	xrm	xram	xrbmver	xrmver	xrr	xrb	xrrver	xrmver
midafromo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.65:
midinfromprt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.65:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdaet	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.42:	-0.29:	2.39:	-0.29:	0.00:
mrdafrqt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.29:	-0.20:	3.60:	-0.20:	0.00:
mrdafrt	0.20:	-0.20:	-0.20:	5.20:	-0.42:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdatfr	-0.20:	-0.20:	-0.20:	-0.20:	2.44:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfromprt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.39:	-0.29:	-0.42:	-0.29:	0.00:
mrdinfromo	-0.20:	5.20:	-0.20:	-0.20:	-0.42:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinfrperprt	-0.20:	-0.20:	-0.20:	-0.20:	2.44:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdinpacprt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.29:	5.20:	-0.29:	-0.20:	0.00:
mrdinppro	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.29:	-0.20:	-0.29:	5.20:	0.00:
mrfri	-0.20:	-0.20:	5.20:	-0.20:	-0.42:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfroq	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.60:	-0.20:	-0.29:	-0.20:	0.00:
mrmo	5.20:	-0.20:	-0.20:	-0.20:	-0.42:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodaemo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.33:	-0.33:	2.22:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodapac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.33:	-0.33:	2.22:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodinfrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.33:	3.32:	-0.49:	0.00:	0.00:	0.00:
mnofrmo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.22:	-0.49:	-0.74:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.44a. D4.5x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 4 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrdafrac	mrdap	mrdapooen	mrdinfracipt	mrdinifopro	mrdinfracprrt	mrdinippo	mre	met	mretf	mfrac	mfraci	mfracf	mfracrefu	mrfro	mrfrrt	mrftrfru
xia	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.83:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xim	0.00:	-0.40:	2.83:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.65:	0.00:	-1.71:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xra	0.00:	0.00:	0.00:	-0.38:	4.12:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrcap	-0.55:	-0.38:	0.00:	4.12:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrde	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.63:	2.05:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.51:	-0.51:	0.00:	2.05:
xrfica	-0.38:	4.12:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrm	3.25:	-0.48:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.70:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.44:	-0.43:	-0.43:
xrr	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.71:	-0.57:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrono	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.43:	-0.24:	-0.59:	0.00:	0.00:	4.47:	0.00:	0.00:	0.00:
xrr	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.24:	-0.24:	4.47:
xrver	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.82:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.44b. D4.5x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 4 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen al xiquet.

	mrm	mronomo	mrrpmo	mnofrac	mnoatp	mnofo	mnoafroacoen	mnoatmo	mnofrac	mnofrper
xirm	0.00:	0.00:	0.00:	2.45:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xicol	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.45:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xiva	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.45:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrb	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.44:	2.65:	0.00:
xrcap	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.65:	-0.44:	0.00:
xrde	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.65:
xrm	-0.43:	2.44:	2.44:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrvercap	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.65:	0.00:	0.00:	0.00:
xrva	4.47:	-0.24:	-0.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 5.45. D4.5m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Diada 4 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen a la mare

	xra	xrb	xrcap	xrcos	xrde	xrdefer	xrfica	xrm	xrono	xrr	xrrcap	xrrver	xrrverc	xrva	xrver
midafroen	0.00:	-0.67:	2.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
midatfrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.00:	-0.67:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
midatfrit	0.00:	2.00:	-0.67:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
midinfracprt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.67:	2.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrdap	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	1.71:	0.00:	-1.33:	2.73:	-0.39:	-0.39:	0.00:	0.00:
mrdinfraciprt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.73:	0.00:	-0.40:	-0.50:	-0.50:	2.15:	0.00:	2.15:
mrdinfracprt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.39:	0.00:	-0.91:	-0.27:	4.00:	-0.27:	0.00:	0.00:
mrdinpprt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.15:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrffrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.35:	-0.46:	0.51:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrffraci	-0.36:	0.00:	0.00:	4.24:	-0.64:	-0.25:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfro	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.36:	4.24:	-0.55:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrfrit	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.25:	4.24:
mreoen	2.91:	0.00:	0.00:	-0.25:	-0.64:	-0.25:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mronomo	2.91:	0.00:	0.00:	-0.25:	-0.64:	-0.25:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrp	-0.36:	0.00:	0.00:	-0.25:	-0.64:	4.24:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mrpimo	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	4.24:	-0.25:
mnodefrac	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.57:	0.00:	3.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodefracmo	-0.57:	0.00:	1.98:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodefroaoen	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.00:	0.00:
mnodefroen	1.98:	0.00:	-0.57:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodepaco	-0.57:	0.00:	1.98:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodepapo	1.98:	0.00:	-0.57:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodepato	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	1.98:	0.00:	-0.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodepapro	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	1.98:	0.00:	-0.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodepaprpt	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
mnodepaprpt	-0.57:	0.00:	-0.57:	0.00:	0.00:	0.00:	3.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

En general doncs, totes les mares han utilitzat com a principal via de comunicació el llenguatge oral i més concretament les frases, per a relacionar-se amb els infants. Amb una freqüència significativa aquestes frases les han fetes servir com comentaris i com a requeriments d'atenció, d'acció i d'informació, en aquest ordre, on el format de les preguntes ha estat més aviat tancat que no obert.

Podem afirmar que les mares es van ajustar a l'evolució del llenguatge dels infants, recordem que es tracta d'infants de desenvolupament normatiu. Cal destacar igualment que les frases van anar evolucionant, segons díades, a cada sessió ja que les mares van incorporar a poc a poc nous elements. Així, van passar d'utilitzar l'estructura de substantiu i verb a enriquir-la amb un predicat on predominaven dos o més adjectius i l'ús d'adverbis, arribant a produir frases fins a 9 elements. Igualment, va haver un increment generalitzat de l'ús de les preguntes obertes.

Els infants per la seua part, van utilitzar conjuntament la comunicació verbal i la no verbal per a respondre les seues mares, tot i que ha hagut un predomini molt clar de l'última d'elles, no obstant això hem pogut observar un increment succesiu del contingut verbal segons díades i sessions. La tendència ha sigut: més respostes orals de l'infant si el seu comportament era tractat com a conseqüència del de les mares, és a dir, com a condicionat i si aquestes, havien utilitzat igualment comunicació verbal abans. Així doncs, es posa de manifest l'afectació mútua. El contingut verbal ha consistit en vocalitzacions i onomatopeies. Quan la comunicació va ser no verbal el principal mitjà d'intercanvi van ser les mirades, els moviments del cos, accions fetes amb la boca com somriures i xiscles i, finalment voler agafar objectes.

Per últim cal destacar que les mares van utilitzar les frases de manera contextualitzada fent referència a objectes i/o persones presents i pròxims des del punt de vista físic. Aquest fet va anar evolucionant igualment i tant les persones com els objectes als quals feien referència estaven més lluny cada vegada. Igualment, les frases van estar relacionades amb activitats i/o situacions viscudes

amb anterioritat també durant les sessions gravades prèviament. És important constatar la referència a l'història conjunta viscuda per les díades.

Per exemple, la mare de la Díada 3 a la primera i segona sessió va passar de fer enunciats com, “el mico gira” (mentre senyalava l'imatge del mico), a fer-los com “la tortuga camina molt espaiet” (referint-se a la tortuga de la cosina) o “la casa és gran i roja” (fent referència a una casa real). Igualment s'han anat produint amb una freqüència cada vegada més alta les preguntes obertes que exigeixen dels infants una competència cognitiva superior.

CAPÍTOL 6.

RESULTATS II. L'ANÀLISI MÉS MOLAR

Índex

6.1. Introducció

6.2. Segon nivell d'anàlisi. L'anàlisi més molar

6.2.1. La reagrupació de les unitats de comportament

6.2.2. La identificació de patrons conformats per estratègies amb potencial per al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge utilitzades per les mares i, l'utilització de recursos verbals per parts dels infants

6.2.2.1. Díada 1

6.2.2.2.1. Síntesi

6.2.2.2.2. Taules Díada 1

6.2.2.2. Díada 2

6.2.2.2.1. Síntesi Díada 2

6.2.2.2.2. Taules Díada 2

6.2.2.3. Díada 3

6.2.2.3.1. Síntesi

6.2.2.3.2. Taules Díada 3

6.2.2.4. Díada 4

6.2.2.4.1. Síntesi

6.2.2.4.2. Taules Díada 4

6.1. Introducció

Per tal d'aprofundir en la caracterització interactiva de les díades vam realitzar una segona anàlisi. En aquesta vam reagrupar dos tipus d'activitat: per una banda, les unitats de comportament de les mares que contenien estratègies amb valor com a impulsores del desenvolupament de la comunicació i el llenguatge. I, per l'altra, els **recursos verbals emprats pels infants**. Les estratègies a les quals ens referim eren les que havien definit prèviament, la **sobreinterpretació**, la **imitació**, l'**expansió** o la disponibilitat emocional en relació a l'ús de la **valoració positiva explícita**, és a dir, aquella que es manifesta mitjançant el comportament verbal.

Partíem de la base que l'ús d'aquestes estratègies per part de les mares aniria guiant i estimulant les produccions verbals per part dels infants. Tot i que al primer nivell d'anàlisi tant l'ús d'aquestes estratègies utilitzades per les mares així com les produccions verbals dels infants ja havien estat identificades entre d'altres unitats de comportament, calia valorar el pes específic que veritablement tenien durant els intercanvis comunicatius entre les díades.

Aprofundint en el tema, volíem esbrinar quins patrons diàdics podien establir-se quan la mare feia servir alguna de les estratègies objecte d'estudi. I, en la mateixa línia, quins patrons podien donar-se quan l'infant utilitzava comunicació verbal.

En definitiva, una vegada fets els reagrupaments, analitzaríem si l'infant respon amb comunicació verbal o no, als torns en els quals les mares fan servir estratègies i, si el comportament verbal dels infants té alguna relació amb l'ús d'estratègies per part de les mares quan aquestes responen al comportament verbal dels infants.

Pel tal de respondre a aquests interrogants, al llarg del capítol veurem com hem reagrupat les unitats de comportament fetes servir al primer nivell d'anàlisi realitzant la segona aplicació del programa SDIS-GSEQ, a continuació veurem

els canvis introduïts en la denominació d'aquestes unitats i, en acabar, presentarem els resultats de cadascuna de les díades novament per sessions.

Com sempre tractarem de facilitar la lectura amb quadres resum que ajuden a la comprensió de les dades que si no són tan nombroses com al nivell anterior continuen essent abundants. Així, en acabar la presentació dels resultats de les díades un paràgraf en cursiva reflectirà la síntesi de les troballes.

6.2. Segon nivell d'anàlisi

L'ANÀLISI MÉS MOLAR: La identificació de patrons interactius amb estratègies impulsores del desenvolupament de la comunicació i el llenguatge utilitzades per les mares i, la seua relació amb la producció verbal dels infants

Per a fer viable aquesta anàlisi vam realitzar una reagrupació de les unitats de comportament del sistema de formats de camp per tal de passar de dades molt detallades a d'altres més amples. El primer nivell d'anàlisi havia estat tan detallat que el seu ús quedava diluït en la totalitat. Així, tot i que apareixien de forma significativa en nombrosos patrons ens interessava emfasitzar la seua utilització i donar-li entitat pròpia.

A més a més, el pas de l'anàlisi detallada a una de més ampla ens permetria anar definint l'estil interactiu de cadascuna de les díades tot emfasitzant l'ús de les estratègies. Així, el procediment seguit ha tingut com a base la recodificació de les unitats de comportament definides al primer nivell d'anàlisi.

6.2.1. La reagrupació de les unitats de comportament

La reagrupació de les unitats de comportament es va realitzar conforme detallem a continuació tot indicant les raons i l'objectiu a aconseguir:

- Agrupació de les unitats de comportament que contenien les estratègies utilitzades per la mare objecte principal d'aquest segon nivell d'anàlisi. Aquesta agrupació es va realitzar segons el nombre d'unitats de comportament conformades per aquestes estratègies a més a més d'altres. Així, la *imitació*, i la *valoració positiva*, que al primer nivell havien aparegut amb una freqüència menor als patrons identificats, han estat agrupades com a unitat única. Pel contrari, l'agrupament realitzat amb les unitats que contenien l'estratègia de la *sobreinterpretació* utilitzada àmpliament per les mares, ha mantingut una part de la seua diversitat en el que a unitats de comportament que l'acompanyen es refereix. L'estratègia de l' *expansió* no ha sofert cap tipus d'reagrupació per la raó de que el seu ús no va ser significatiu. Volíem establir una unitat més àmplia per tal d'identificar possibles patrons interactius amb una entitat més gran que ens informaren sobre l'ús d'aquestes estratègies i la seua relació amb les respostes dels infants, tant si eren verbals com si no ho eren .

Com es pot observar als exemples la denominació del codi nou es fa en lletres majúscules. Des del punt de vista metodològic aquesta agrupació es va realitzar mitjançant una aplicació que proporciona el programa SDIS-GSEQ.

Per exemple,

CODIFICACIÓ 1ER NIVELL ANÀLISI	RECODIFICACIÓ 2ON NIVELL ANÀLISI
mranimaimita (la mare respon un torn anterior de l'infant encoratjant-lo alhora que reproduceix la seua acció)	MRIMI (la mare respon un torn anterior de l'infant fent-li algun tipus de demanda amb una frase tot interpretant l'activitat de l'infant)
mrdfinroimitaprt (la mare respon un torn anterior de l'infant demanant-li informació amb una frase que parla d'un objecte tot reproduint la seua activitat mitjançant una pregunta tancada)	
mreimita (la mare respon un torn anterior de l'infant amb una exclamació tot reproduint la seua activitat)	
mrfrimita (la mare respon un torn anterior de l'infant amb una frase tot reproduint la seua activitat)	
mrgeimita (la mare respon un torn anterior de l'infant amb un gest que reproduceix la seua activitat)	
mronoimita (la mare respon un torn anterior de l'infant fent una onomatopeia que reproduceix la feta per l'infant)	
mrsoacimita (la mare respon un torn anterior de l'infant amb un so mentre realitza una acció tot reproduint el fet per l'infant)	
mrdafraci (la mare respon un torn anterior de l'infant demanant-li una acció amb una frase que parla d'aquesta acció tot interpretant-la)	MRDFRI (la mare respon un torn anterior de l'infant demanant-li quelcom amb una frase tot interpretant l'activitat d'aquell)
mrdatfrmoi (la mare respon un torn anterior de l'infant demanant-li atenció amb una frase mentre manipula un objecte tot interpretant l'activitat d'aquell)	
mrdatfrperi (la mare respon un torn anterior de l'infant demanant-li atenció amb una frase que parla d'una persona tot interpretant l'activitat d'aquell)	
mrdfinfrqit (la mare respon un torn anterior de l'infant demanant-li informació amb una frase que qualifica quelcom mentre el toca tot interpretant l'activitat d'aquell)	
mrfraci (la mare respon un torn anterior de l'infant amb una frase que parla d'una acció tot interpretant l'activitat d'aquell)	MRFRI (la mare respon un torn anterior de l'infant amb una frase tot interpretant l'activitat d'aquell)
mrfracprti (la mare respon un torn anterior de l'infant amb una frase en format de pregunta tancada que parla d'una acció tot interpretant l'activitat d'aquell)	
mrfri (la mare respon un torn anterior de l'infant amb una frase tot interpretant l'activitat d'aquell)	
mrfroï (la mare respon un torn anterior de l'infant amb una frase que parla d'un objecte tot interpretant l'activitat d'aquell)	
mrfrqi (la mare respon un torn anterior de l'infant amb una frase que qualifica quelcom tot interpretant l'activitat d'aquell)	
mrdfinfracprti (la mare respon un torn anterior de l'infant demanant-li informació amb una frase en format de pregunta tancada sobre una acció tot interpretant l'activitat d'aquell)	
mrdfinproprti (la mare respon un torn anterior de l'infant demanant-li informació amb una frase en format de pregunta tancada sobre un objecte tot interpretant l'activitat d'aquell)	MRFRPRTI (la mare respon un torn anterior de l'infant amb una frase en format de pregunta tancada tot interpretant l'activitat d'aquell)
mrdfinfrprti (la mare respon un torn anterior de l'infant demanant-li informació amb una frase en format de pregunta tancada tot interpretant l'activitat d'aquell)	
mrdfinfrqprti (la mare respon un torn anterior de l'infant demanant-li informació amb una frase en format de pregunta tancada que qualifica quelcom tot interpretant l'activitat d'aquell)	
mrdfinpacprti (la mare respon un torn anterior de l'infant demanant-li informació amb una paraula en format de pregunta tancada que fa referència a una acció tot interpretant l'activitat d'aquell)	
mrdfinpprtiq (la mare respon un torn anterior de l'infant demanant-li informació amb una paraula que qualifica quelcom en format de pregunta tancada tot interpretant l'activitat d'aquell)	

- Agrupació de les unitats de comportament conformades per la imitació de l'infant. És ben cert que la imitació feta servir pels infants no és una estratègia pròpiament dita com en el cas de les mares. Hem destacat aquest fet perquè ens interessava constatar com responien les mares. Com sempre, tractàvem de relacionar l'imitació de l'infant amb el comportament precedent o subsegüent de la mare.

Per exemple,

xrgaimi (l'infant respon un torn anterior de la mare fent una ganyota que reproduceix la feta per aquella)	XRIMI (l'infant reproduceix l'activitat realitzada per la mare al torn anterior)
xronoimi (l'infant respon un torn anterior de la mare fent una onomatopeia que reproduceix la feta per aquella)	

- Agrupació de les unitats de comportament conformades pel comportament verbal entre d'altres, produït per l'infant durant els intercanvis comunicatius. Així, dins de "comportament verbal" es troben tots aquells recursos expressius vocàlics, emprats pels infants com ara, vocalitzacions, sons, onomatopeies... Cal indicar que la unitat de comportament resultant ha absorbit altres comportaments de caire no verbal que acompanyaven la comunicació verbal.

La raó per la qual es va realitzar aquesta reagrupació és la mateixa que al cas de les estratègies, volíem establir una unitat més àmplia per a identificar possibles patrons interactius amb una entitat superior que ens informaren sobre l'ús de la comunicació verbal dels infants i les respostes de les mares.

Per exemple,

CODIFICACIÓ 1ER NIVELL ANÀLISI	RECODIFICACIÓ 2ON NIVELL ANÀLISI
ximver (l'infant inicia la seqüència comunicativa mirant quelcom alhora que realitza una vocalització)	XIVERM (l'infant inicia la seqüència comunicativa mirant quelcom alhora que realitza una vocalització)
ximvert (l'infant inicia la seqüència comunicativa mirant i tocant quelcom alhora que realitza una vocalització)	
xrmver (l'infant respon un torn anterior de la mare mirant-la alhora que realitza una vocalització)	XRVERMAC (l'infant respon un torn anterior de la mare mentre la mira fent una vocalització alhora que una acció)
xrmvera (l'infant respon un torn anterior de la mare mirant-la alhora que realitza una vocalització mentre agafa un objecte)	
xrmvercol (l'infant respon un torn anterior de la mare mirant-la alhora que realitza una vocalització mentre fa colps amb un objecte)	
xrmverva (l'infant respon un torn anterior de la mare mirant-la alhora que realitza una vocalització mentre vol agafar un objecte)	
xrver (l'infant respon un torn anterior de la mare realitzant una vocalització)	

- Agrupació de comportaments no verbals de l'infant que pertanyen a una mateixa categoria. Ens interessava contemplar la possibilitat que aquest tipus de comportament fóra la resposta dels infants a l'ús de les estratègies per part de les mares. Així, unitats de comportament com ara, girar el cap, girar el cos, moure els braços, les cames..., passen a constituir una nova unitat anomenada, "moviments dels cos" o també, llançar, voler agafar, agafar, tocar un objecte..., conformen la categoria, "accions".

Per exemple,

CODIFICACIÓ 1ER NIVELL ANÀLISI	RECODIFICACIÓ 2ON NIVELL ANÀLISI
xrd (l'infant respon un torn anterior de la mare deixant anar un objecte)	XRAC (infant respon un torn anterior de la mare amb una acció)
xrt (l'infant respon un torn anterior de la mare establint contacte físic amb ella o amb un objecte)	
xrva (l'infant respon un torn anterior de la mare volent agafar un objecte)	
mij (la mare inicia la seqüència comunicativa jugant sense realitzar emissions verbals)	MINV (la mare inicia la seqüència comunicativa amb un contingut no verbal)
mimo (la mare inicia la seqüència comunicativa manipulant un objecte)	
mioen (la mare inicia la seqüència comunicativa senyalant un objecte de l'enton)	
mioenmo (la mare inicia la seqüència comunicativa senyalant un objecte de l'entorn mentre el manipula)	

- Agrupació, sense perdre el nivell de concreció, de determinades unitats de comportament amb entitat pròpia quan la freqüència d'aparició és semblant. Així, si a una sessió havíem identificat que les “accions fetes amb la boca” com somriures, xiscles o queixes i, els moviments del cos tenien una ocurrència semblant, aleshores es mantenen com a unitats independents i s'aplica el criteri esmentat al punt anterior.

Per exemple,

CODIFICACIÓ 1ER NIVELL ANÀLISI	RECODIFICACIÓ 2ON NIVELL ANÀLISI
xib (l'infant inicia la seqüència comunicativa amb una acció feta amb la boca com un xiscle, ganyota, somriure...)	XIBMOCM (l'infant inicia la seqüència amb una acció feta amb la boca mentre realitza un moviment amb el seu cos mirant la mare)
xim (l'infant inicia la seqüència comunicativa amb una mirada)	
xir (l'infant inicia la seqüència comunicativa amb una moviment del cos)	
xivamb (l'infant inicia la seqüència comunicativa volent agafar quelcom mirant la mare mentre realitza una acció feta amb la boca)	

- Agrupació de les unitats de comportament en diverses unitats menors, quan el seu nombre elevat així ho indique. Aquest és el cas de l'ús de les frases per part de les mares com a mitjà d'intercanvi més habitual. Així, al reagrupament no hem recodificat totes aquestes unitats de comportament en una única, sino que han estat diverses com ara, frases que interpreten (**MRFRI**), frases en format de pregunta oberta (**MRFRPRO**), de pregunta tancada (**MRFRPRT**), de pregunta tancada que interpreta (**MRFRPRTI**), frases que demanen quelcom (**MRDFR**), frases que demanen quelcom interpreten (**MRDFRI**) i/o d'altres frases (**MRFR**).
- Pel contrari, hem agrupat de forma més àmplia aquelles categories verbals que de manera no tan nombrosa utilitzen les mares.

Per exemple,

CODIFICACIÓ 1ER NIVELL ANÀLISI	RECODIFICACIÓ 2ON NIVELL ANÀLISI
mrđine (la mare respon un torn anterior de l'infant demanant-li informació amb una exclamació)	MRV (la mare respon un torn anterior de l'infant de manera verbal amb exclamacions, onomatopeies, paraules, però no amb frases)
mre (la mare respon un torn anterior de l'infant amb una exclamació)	
mronomo (la mare respon un torn anterior de l'infant amb una onomatopeia mentre manipula un objecte)	
mrono (la mare respon un torn anterior de l'infant amb una onomatopeia)	
mrp (la mare respon un torn anterior de l'infant amb una paraula)	
mrpact (la mare respon un torn anterior de l'infant amb una paraula que fa referència a una acció mentre el toca)	
mrpmo (la mare respon un torn anterior de l'infant amb una paraula mentre manipula un objecte)	
mrpt (la mare respon un torn anterior de l'infant amb una paraula mentre el toca)	

- Romandran conforme estiguen aquelles unitats de comportament que per les seues característiques d'unicitat no siga possible reagrupar en d'altres més àmplies, mantindran així el seu nom en lletres minúscules. Per exemple, **xrimi** (l'infant respon un torn anterior de la mare tot reproduint la seua activitat), **xrrt** (l'infant respon un torn anterior de la mare amb un moviment del cos mentre la toca), **xraono** (l'infant respon un torn anterior de la mare agafant un objecte mentre fa una onomatopeia), **midinfr** (la mare inicia la seqüència comunicativa demanant informació a l'infant mitjançant una frase) o, **mrt** (la mare respon un torn anterior de l'infant tocant-lo).

Conforme hem dit la reagrupació de categories es va realitzar tot utilitzant l'eina que per a tal objectiu disposa el programa SDIS-GSEQ. Les unitats de comportament resultants de la reagrupació de les anteriors unitats van ser sotmeses com al cas de l'anàlisi molecular a la definició de comportaments donats i condicionats i es va procedir a una nova aplicació del programa per tal d'identificar patrons interactius, sempre en retard 1, aquesta vegada de caire més molar.

6.2.2. La identificació de patrons conformats per estratègies amb potencial per al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge utilitzades per la mare i, l'utilització de recursos verbals per part de l'infant

Una vegada establerts els agrupaments, passem a continuació a presentar els resultats obtinguts per cadascuna de les díades en referència a l'objectiu d'aquest segon nivell d'anàlisi, és a dir, constatar de manera més ampla l'existència de patrons comunicatius conformats entre d'altres, per l'utilització de les estratègies per part de les mares definides amb potencial per al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge dels infants amb les respostes emeses per aquests i, per altra, l'ús per part de l'infant de recursos verbals com a mitjans d'intercanvi amb les respostes de les mares.

Es va procedir metodològicament establint en primer lloc els que serien els comportaments donats i també, els condicionats. Es van fer servir els mateixos criteris definits al capítol Resultats I representats a la Fig. 3. A continuació es va realitzar la segona aplicació del programa SDIS-GSQ essents els resultats per díada els que a continuació presentarem. Com ja és habitual, en acabar la presentació dels resultats de cadascuna de les díades oferim en cursiva una síntesi per tal de facilitar la lectura.

6.2.2.1. Díada 1

Els 50 patrons identificats en aquesta díada al llarg de la totalitat de les sessions (17 quan l'activitat de l'infant determina la de la mare i 33 quan l'activitat de la mare determina la de l'infant) es poden veure a la Taula 6.1.D1.1R; Taula 6.2.D1.2R; Taula 6.3.D1.3R; Taula 6.4.D1.4R; Taula 6.5.D1.5R i, en acabar, a la Taula 6.6. Aquesta última ofereix un resum seguint les categories criteri donades i condicionades on queda reflectida per una banda, l'estructura bàsica dominant dels intercanvis comunicatius d'aquesta díada i, per l'altra, el nombre parcial de patrons identificats a cadascuna de les sessions), són 14 els que ens informen sobre les estratègies utilitzades per la mare i les vocalitzacions realitzades per l'infant com a mitjà de comunicació. A ells ens referirem al llarg dels paràgrafs següents. Les taules a les quals hem fet esment s'ofereixen en acabar de presentar les dades d'aquesta díada.

Com podem observar a la Taula 6.7 la mare fa servir l'estratègia de la *imitació* quan el seu comportament és condicionat i com a resposta a un torn de l'infant on aquest realitza alguna vocalització. Hem identificat 1 patró amb aquestes característiques:

XRVER – MRIMI

Quan el seu comportament és tractat com a donat, la imitació apareix en 2 patrons on la resposta de l'infant conté vocalitzacions i comunicació no verbal respectivament:

MRIMI – XRVER

MRVIMI - XRVN

L'altra estratègia utilitzada per la mare és la *sobreinterpretació* que apareix a 5 patrons, en dos dels quals la resposta de l'infant és verbal i la resta no verbal (accions, moviments del cos, accions fetes amb la boca i mirades):

MRDFRI – XRVER (2)

MRFRI – XRMOC

MRDFRI - XRAC

MRVI – XRBM

Pel que fa al comportament verbal de l'infant ja hem esmentat aquell on la mare respon tot imitant-lo. A més a més hi ha un altre patró on la resposta de la mare és verbal encara que no utilitza paraules ni frases:

XRVER – MRV (3)

Cal destacar un tercer patró on hem identificat l'ús de la imitació per part de l'infant encara que no trobe resposta:

XRIMI – MNOV

Quan el comportament de l'infant és condicionat a més a més dels patrons esmentats en l'ús de les estratègies per part de la mare, hi han uns altres 2 on l'infant respon la mare amb vocalitzacions quan aquella desenvolupa comportament verbal (sons, exclamacions, onomatopeies...) o demana quelcom amb una paraula:

MRV – XRVER

MRDP – XRVER

6.2.2.1.1. Síntesi Díada 1

Així doncs, en relació al comportament verbal de l'infant i l'ús d'estratègies amb potencial per al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge, els 17 patrons identificats -que representa el 34% del total- quan el comportament de l'infant precedeix el de la mare es distribueixen de la manera següent:

- *L'infant fa servir vocalitzacions el 23,5% del nombre total de patrons.*
- *La mare li respon utilitzant la imitació el 5,8% del total*
- *La mare respon l'infant amb comportament verbal sense estratègies el 17,6% del total.*
- *Cal destacar, per últim, la detecció d'un patró on l'infant imita l'activitat anterior de la mare tot i que aquesta no li respon (5,8%).*

Quan és l'acció de la mare qui precedeix la de l'infant (33 patrons identificats que representa el 66% del total) passa el següent:

- *La mare fa servir estratègies el 21,2% del total.*
- *L'infant fa servir les vocalitzacions el 12,1% del total.*
- *La sobreinterpretació és l'estratègia més utilitzada (12,1%). L'infant li respon amb vocalitzacions el 6% i amb comunicació no verbal (9%).*
- *La imitació també apareix al repertori comportamental de la mare (6%) essent les respostes de l'infant verbals (3%) i no verbals (3%).*
- *Finalment, l'infant respon amb vocalitzacions l'activitat no verbal de la mare el 6% del total.*

6.2.2.1.2. Taules amb patrons interactius identificats en la Díada 1

Taula 6.1. D1.1R. Patrons interactius identificats en la Diada 1 a la primera sessió. Retard 1

	MRFR	MRV	MRNV	MNODEP
XIAC	-0.42:	-0.42:	3.74:	-0.97:
XRAC	-0.44:	-1.44:	2.21:	0.00:

	xrma	XRAC	XRBMOC	XRBM
MIDFR	-0.96:	-0.64:	-1.54:	2.69
MIDP	-1.18:	-0.79:	2.01:	-0.59
MINV	2.55:	1.71:	-1.54:	-1.54
MRDFRI	0.00:	2.05:	-2.10:	0.91

Taula 6.2. D1.2R. Patrons interactius identificats en la Diada 1 a la segona sessió. Retard 1.

	MRDFR	MRDFRI	MRDP	MRFR	MRFRI	MRV	MRNV
XIAC	-0.53:	0.00:	-0.79:	2.11:	0.00:	0.00:	-0.53:
xrim	-0.18:	0.00:	5.83:	-0.18:	-0.18:	-0.37:	-0.25:
XRMOC	-0.42:	0.00:	-0.42:	2.44:	-0.42:	-0.88:	3.51:
XRVER	-0.37:	0.00:	-0.37:	-0.37:	-0.37:	2.53:	-0.53:
	xrma	xrmgc	XRAC	XRMOC	XRBM	XRBMOC	XRVER
MINV	0.00:	0.00:	0.00:	3.00:	-3.00:	0.00:	0.00:
MRDP	-0.19:	-0.19:	0.00:	-0.46:	-1.21:	0.00:	2.23:
MRFRI	-0.19:	-0.19:	0.00:	2.23:	-1.21:	0.00:	-0.46:
MRV	-0.41:	-0.41:	0.00:	-0.98:	-1.47:	0.00:	3.29:
MNODP	5.39:	-0.19:	0.00:	-0.46:	-1.21:	0.00:	-0.46:

Taula 6.3. D1.3R. Patrons interactius identificats en la Diada 1 a la tercera sessió. Retard 1.

	MRFR	MRV	MRFRI	MRNV	MRIMI	MNOV
XIAC	2.64:	-0.76:	0.00:	0.00:	0.00:	2.64:
XRVER	-0.88:	-0.84:	0.00:	-0.04:	2.22:	0.00:
XRIMI	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	6.08:

	xrrt	36	XRAC	XRBM	XRBMOC	XRVER
MIV	0.00:	0.00:	0.00:	-1.25:	2.04:	0.00:
MRDFR	-0.42:	-1.64:	4.78:	-1.42:	0.00:	0.00:
MRDFRI	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.50:
MRDP	-0.14:	-1.09:	-0.55:	1.98:	0.00:	0.00:
MRIMI	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.50:
MRNV	2.98:	-1.37:	-0.40:	0.83:	0.00:	0.00:
MNODFR	-0.52:	2.67:	-2.09:	-0.44:	0.00:	0.00:
MNOV	-0.17:	2.29:	-0.68:	-1.27:	-0.50:	0.00:

Taula 6.4. D1.4R. Patrons interactius identificats en la Díada 1 a la quarta sessió. Retard 1.

	MRV	MNODFR	MNOFR	MNOV
XRBMOC	0.05:	1.98:	2.53:	0.00:
XRBMOCM	0.00:	0.00:	0.00:	3.43:
XRVER	2.09:	0.00:	-0.51:	0.00:

	XRBMOC	XRVER	XRBM	XRMOCM
MIFR	4.05:	-1.01:	-1.40:	-0.47:
MNODFR	-1.54:	-0.42:	2.73:	-0.68:

Taula 6.5. D1.5R. Patrons interactius identificats en la Diada 1 a la cinquena sessió. Retard 1.

	MRDFR	MRFR	MRV	MRVI
XRVER	0.78:	-0.73:	2.39:	0.00:
XRNV	-0.98:	2.26:	0.44:	0.00:
	36	XRBM	XRMOCM	XRNV
mimo	0.00:	2.65:	-2.65:	0.00:
mrt	-1.99:	-0.21:	3.13:	-0.21:
MRV	-3.17:	1.76:	2.32:	0.43:
MRVI	-0.57:	2.53:	-0.56:	-0.37:
MRVIMI	-1.05:	-0.30:	-0.46:	3.24:
MNODP	-1.05:	-0.30:	2.00:	-0.30:
MNONV	4.08	-1.70:	-2.59:	-1.70:

Taula 6.6. Nombre parcial i total de patrons identificats segons les categories criteri de la Diada 1 al segon nivell d'anàlisi.

NOMBRE DE PATRONS IDENTIFICATS SEGONS CATEGORIES CRITERI DE L'INFANT/MARE – MARE/INFANT												
DÍADA	SESSIÓ	XI - MR	XI - MNO	XR - MI	XR - MR	XR - MNO	36 - MI	36 - MR	36 - MNO	Total	TOTAL	
1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	2		
	2	1	-	-	4	-	-	-	-	5		
	3	1	1	-	1	1	-	-	-	4		
	4	-	-	-	1	3	-	-	-	4		
	5	-	-	-	2	-	-	-	-	2		
	Total	3	1	-	9	4	-	-	-	-	17	
	SESSIÓ	MI - XR	MI - 36	MR - XI	MR - XR	MR - 36	MNO - XI	MNO - XR	MNO - 36	Total		
	1	3	-	-	2	-	-	-	-	5		
	2	2	-	-	3	-	-	1	-	6		
	3	1	-	-	5	-	-	1	2	9		
	4	1	-	-	-	-	-	1	-	2		
5	2	-	-	4	2	-	2	1	11			
Total	8	-	-	14	2	-	4	3	33	50		

Taula 6.7. Nombre parcial i total de patrons identificats amb estratègies utilitzades per la mare i vocalitzacions de l'infant de la Diada 1.

NOMBRE I TIPUS DE PATRONS IDENTIFICATS AMB ESTRATÈGIES UTILITZADES PER LA MARE I VOCALITZACIONS DE L'INFANT																					
DÍADA	SESSIÓ	XRVER		XRVER		XRIMI							TOTAL								
		MRV	MRV	MRDP	MRIMI	MNOV	MRDFRI	XRAC	XRVER	MRDFRI	XRVER	MRFR		XRMO	MRIMI	XRVER	MRVI	XRBM	MRVIMI	XRNV	
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
	3	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	Total	3	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	
	SESSIÓ	MRV	XRVER	MRDP	MRIMI	MRDFRI	XRAC	XRVER	MRDFRI	XRAC	XRVER	MRDFRI	XRVER	MRFR	XRMO	MRIMI	XRVER	MRVI	XRBM	MRVIMI	XRNV
	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	
Total	1	1	1	1	2	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

6.2.2.2. Díada 2

Als intercanvis comunicatius i lingüístics de la Díada 2 (Taula 6.8.D2.1R, Taula 6.9.D2.2R, Taula 6.10.D2.3R, Taula 6.11.D2.4R, Taula 6.12.D2.5R i, Taula 6.13) vam identificar un total de 51 patrons dels quals 14 són objecte d'aquest segon nivell d'anàlisi. Els analitzem a continuació.

Com podem observar a la Taula 6.14 destaca el comportament verbal de l'infant quan la seua activitat és tractada com a donada i, també quan ho és de condicionada.

Com a donat, aquest comportament el fa servir als intercanvis comunicatius en 9 dels 14 patrons identificats. En general les respostes de la mare han estat verbals (4 patrons):

XIVER – MRFR

XRVER – MRDV

XRVER – MRV

XRVER – MRFR

També ha utilitzat la imitació com a resposta (3 patrons)

XIVER – MRIMI

XRVERAC – MRIMI

XRVERMOC – MRIMI

La comunicació no verbal (1 patró)

xrrvaver – MRNV

I, en acabar, també ha hagut absència de resposta (1 patró)

ximver – mnoyo

En tot cas cal destacar l'ús de l'espera activa que l'infant fa servir com ho mostra 1 patró identificat, la resposta de la mare en aquest cas ha estat no verbal

xresp – MRNV

Finalment, l'infant utilitza en 1 patró la comunicació no verbal trobant una resposta d'imitació per part de la mare

XRBMOCAC – MRIMI

Quan hem tractat l'activitat de la mare com a donada:

Hem detectat 2 patrons verbals de resposta per part de l'infant al comportament verbal de la mare i al comportament verbal de la mare **interpretant** el que havia fet o dit l'infant al torn anterior, respectivament:

MRV – XRVER

MRVI – XRVERAC

Seguint amb les estratègies utilitzades per la mare, és la **imitació** la que té una ocurrència més alta, així ja hem vist els tres patrons on aquesta resposta és condicionada. Quan la seua resposta és donada, l'infant respon de manera no verbal davant l'ús d'aquesta estratègia (1 patró:).

MRIMI – XRAC

6.2.2.2.1. Síntesi Díada 2

Així doncs, en relació al comportament verbal de l'infant i l'ús d'estratègies amb potencial per al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge, els 26 patrons identificats -que representa el 50,9% del total- quan el comportament de l'infant precedeix el de la mare es distribueixen de la manera següent:

- *L'infant fa servir vocalitzacions el 34,6% del nombre total de patrons.*
- *La mare li respon amb estratègies el 15,3% del total.*
- *La mare respon les vocalitzacions de l'infant tot imitant-lo el 11,5%.*
- *El 3,8% del total de patrons està conformat per la resposta de la mare imitant el comportament no verbal de l'infant.*
- *La mare respon l'infant amb comportament verbal sense estratègies el 19,2% del total.*
- *Cal estacar, per últim, la detecció d'un patró on l'infant espera activament la resposta de la mare essent aquesta de tipus no verbal (3,8%). Igualment hem trobat que el 3,8% del total la mare no respon l'activitat verbal de l'infant.*

Quan és l'acció de la mare qui precedeix la de l'infant (25 patrons identificats que representa el 49% del total) passa el següent:

- *La mare fa servir estratègies el 8% del total.*
- *L'infant fa servir les vocalitzacions el 8% del total.*
- *La sobreinterpretació (4%) i la imitació (4%) són les estratègies utilitzades per la mare. L'infant li respon amb comunicació verbal (4%) i no verbal (4%) respectivament.*
- *Finalment, l'infant respon amb comunicació verbal el comportament verbal de la mare sense estratègies (4%).*

6.2.2.2.2. Taules amb patrons interactius identificats en la Díada 2

Taula 6.8. D2.1R. Patrons interactius identificats en la Diada 2 a la primer sessió. Retard 1.

	MRV	MRNV	MRFR	MNOFR
XRVER	2.28:	-0.82:	1.55:	0.32:

	36	XRVER	XRBMOC	XRMOCMAC
MRV	-1.79:	3.81:	-0.45:	-1.06:
MRFR	-2.58:	0.36:	2.26:	1.39:
MNOFR	-1.01:	2.16:	-0.26:	-0.60:
MNONV	-1.04:	-0.98:	-0.53:	2.33:
MNOYO	4.62	-2.55	-0.97:	-2.50:

Taula 6.9. D2.2R. Patrons interactius identificats en la Diada 2 a la segona sessió. Retard 1.

	MRVI	MRFR	MRV	MRNV	MRIMI	mnodatmo	MNOV	mnoyo
XIVER	-0.50:	2.15:	-0.50:	-0.40:	0.00:	0.00:	-0.73:	0.00:
xresper	-0.26:	-0.32:	-0.68:	2.54:	-0.26:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrva	3.89:	-0.32:	-0.68:	-0.40:	-0.26:	0.00:	0.00:	0.00:
xrrvaver	-0.26:	-0.32:	-0.68:	2.54:	-0.26:	0.00:	0.00:	0.00:
XRBMOCM	-0.75:	-1.31:	2.37:	0.05:	-1.66:	0.00:	0.00:	0.00:
XRVERAC	-0.45:	-0.57:	0.08:	1.02:	1.97:	0.00:	0.00:	0.00:
XRVERMOC	-0.59:	2.02:	-1.55:	-1.69:	2.25:	0.00:	0.00:	0.00:
XRAC	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.02:	2.53:

	36	xresper	xrrva	XRAC	XRMAC	XRBMOCM	XRVERAC	XRVERMO
MRDFR	-0.16:	2.61:	2.61:	-1.09:	-0.29:	-0.32:	0.00:	0.00:
MRV	-2.73:	1.53:	-0.66:	-0.95:	1.43:	3.28:	0.00:	0.00:
MRIMI	0.72:	-0.23:	-0.23:	2.29:	-0.77:	-1.39:	0.00:	0.00:
MRVI	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.01:	-0.58:
MRDV	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.48:	2.72:
mnodatmo	-0.53:	-0.09:	-0.09:	-0.44:	3.27:	-0.55:	0.00:	0.00:
mnoyo	3.35:	-0.16:	-0.16:	-0.78:	-0.54:	-0.97:	0.00:	0.00:
MNOV	4.36:	-0.21:	-0.21:	-1.01:	-0.70:	-1.26:	0.00:	0.00:

Taula 6.10. D2.3R. Patrons interactius identificats en la Diada 2 a la tercera sessió. Retard 1.

	mnoyo	MRV
ximver	2.83:	0.00:
XRBMOCM	-0.98:	2.16:
XRAC XRVERAC		
MRNV	3.69:	-1.75:

Taula 6.11. D2.4R. Patrons interactius identificats en la Diada 2 a la quarta sessió. Retard 1.

	MRDP	MRFR	MRNV	MRIMI	MNOV	MNONV	MNOYO
XRAC	-0.68:	-0.29:	3.26:	-0.68:	0.00:	0.00:	0.00:
XRVER	-0.35:	2.84:	-0.46:	2.71:	0.00:	0.00:	0.00:
XRMOCM	2.71:	-0.68:	-0.46:	-0.35:	0.00:	0.00:	0.00:
XRBMOCA	-0.35:	-0.68:	-0.46:	2.71:	0.00:	0.00:	0.00:
36	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	1.39	2.89	-1.05:
xram	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.15:	-0.39:	-0.32:
XRBM	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-1.18:	-2.06:	2.78:
36 xram XRAC XRVER XRBM XRMOCM XRBMOCAC							
MRV	0.22:	3.23:	0.14:	-0.45:	-0.63:	-0.45:	-0.55:
MNODV	-0.09:	-0.16:	-0.55:	-0.23:	-0.81:	4.33:	-0.28:

Taula 6.12. D2.5R. Patrons interactius identificats en la Diada 2 a la cinquena sessió. Retard 1

	MRDV	MRFR	MRV	MNONV
xrb	-0.26:	3.43:	-0.21:	0.00:
xrr	-0.36:	2.23:	-0.29:	0.00:
XRVER	3.86:	1.31:	-0.43:	0.00:
xrt	-0.21:	-0.44:	0.00:	2.74:

	xrb	xrr	xrt	XRM
MRNV	-0.32:	-0.46:	3.20:	0.11:
MNODV	-0.32:	-0.46:	-0.32:	3.87:
MNOFR	-0.27:	2.48:	-0.27:	-0.97:
MNONV	3.74:	-0.39:	-0.27:	-0.97:

Taula 6.13. Nombre parcial i total de patrons identificats segons les categories criteri de la Díada 2 al segon nivell d'anàlisi.

NOMBRE DE PATRONS IDENTIFICATS SEGONS CATEGORIES CRITERI DE L'INFANT/MARE												
DÍADA	SESSIÓ	XI - MR	XI - MNO	XR - MI	XR - MR	XR - MNO	36 - MI	36 - MR	36 - MNO	Total	TOTAL	
2	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1		
	2	1	-	-	7	2	-	-	-	10		
	3	-	1	-	1	-	-	-	-	2		
	4	-	-	-	5	3	-	-	1	9		
	5	-	-	-	3	1	-	-	-	4		
	Total	1	1	-	17	6	-	-	1	26		
	SESSIÓ	MI - XR	MI - 36	MR - XI	MR - XR	MR - 36	MNO - XI	MNO - XR	MNO - 36	Total		
	1	-	-	-	2	1	-	4	1	8		
	2	-	-	-	6	1	-	1	2	10		
	3	-	-	-	1	-	-	-	-	1		
4	-	-	-	1	-	-	1	-	2			
5	-	-	-	1	-	-	3	-	4			
Total	-	-	-	11	2	-	9	3	25	51		

Taula 6.14. Nombre parcial i total de patrons identificats amb estratègies utilitzades per la mare i vocalitzacions de l'infant de la Diada 2.

NOMBRE I TIPUS DE PATRONS IDENTIFICATS AMB ESTRATÈGIES UTILITZADES PER LA MARE I VOCALITZACIONS DE L'INFANT														
DÍADA	SESSIÓ	XIVER MRFR	ximver mnoyo	XRVER MRDV	XRVER MRV	XRVER MRFR	XRVER MRIMI	xresper MRNV	xrrvaver MRNV	XRVERAC MRIMI	XRVERMOC MRIMI	XREMOCA MRIMI	TOTAL	
2	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	
	2	1	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-	5	
	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	4	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	3	
	5	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	Total	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	11	
	SESSIÓ	MRV XRVER	MRIMI XRAC	MRVI XRVERAC										
	1	1	-	-										1
	2	-	1	1										2
	3	-	-	-										-
	4	-	-	-										-
5	-	-	-										-	
Total	1	1	1	1									3	

6.2.2.3. Díada 3

Com al primer nivell d'anàlisi la Díada 3 presenta el nombre de patrons identificats més alt, com ara 150 (Taula 6.15.D3.1R, Taula 6.16.D3.2R, Taula 6.17.D3.3R, Taula 6.18.D3.4R, Taula 6.19.D3.5R i, Taula 6.20), d'aquests, 79 s'ajusten als objectius del segon nivell d'anàlisi els resultats dels quals detallem a continuació.

Començant pel comportament donat de l'infant hem identificat (Taula 6.21a i Taula 6.21b):

Set patrons on trobem que l'infant utilitza les vocalitzacions per comunicar-se amb la mare i aquesta li respon donant-les significant:

xirmver – MRI	XIVER – MRDFRI
XRVERBM – MRDFRI	XRVERMOCM – MRDFRI
XRVERAC – MRFRI	XRVERAC – MRVI
XRVERMAC – MRI	

Quatre patrons que es caracteritzen pel comportament verbal de l'infant i l'ús per part de la mare de la imitació com ara:

XRVERB – MRIMI	XRVERAC – MRIMI
XRVERBMOC - MRIMI	XRVERAC – mreimi

Quinze patrons on el tret diferencial és que l'infant realitza vocalitzacions als seus torns mentre que a les respostes de la mare no apareixen les estratègies objecte d'estudi tot i que són contingents i ajustades, són els següents:

XRVER – MRFRPRO	XRVERAC – MRDP
XRVERBMOCM - MRDP	XRVERMOC – MRDFR
XRVERMOC - MRFRPRO	XRVERMOC – MRFR
XRVERMOC – MRDP	XRVERBMOCM - MRNV
XRVERBAC – MRV	XRVERAC – MRDFR
XRVERBM – MRDP	XRVERBM - MRNV
XRVERACM – MRDV	XRVERACM - MRONO
XRVERAC - MRFR	

Un patró on l'infant segueix realitzant vocalitzacions essent les respostes de la mare valoracions positives d'allò que l'infant ha dit:

XRVERAC – MRREFU

Hem identificat un patró que respon a l'estructura d'ús de vocalitzacions per a la comunicació i absència de resposta per part de la mare:

XRVERAC – MNOTOT

Sis patrons on com a resposta a la comunicació no verbal de l'infant la mare respon interpretant la seua activitat com ara:

XRBMOCM – MRDFRI	XRBMOC – MRI
XRMAC – MRFRPRTI	XRMOCAC – MRDFRI
XRBMOCM - MRFRPRTI	XRBMOCM - MRI

Dos patrons on la mare davant de la comunicació no verbal de l'infant respon reproduint-la:

XRBMOCM – MRIMI	XRBM - MRIMI
------------------------	---------------------

Hem identificat quatre patrons on les respostes de la mare a determinats torns amb contingut no verbal de l'infant han estat valoracions positives de l'activitat d'aquell com ara:

XRAC – MRREFU	xrbt - MRREFU
XRMAC – MRREFU	XRAC – mrfracrefu

Pel que fa al comportament de la mare tractat de manera donada i sempre amb l'objectiu d'identificar patrons on ella utilitzi les estratègies esmentades i l'infant comportament verbal, els resultats obtinguts són els següents:

Deu patrons on la mare respon un torn anterior de l'infant donant-lo significat essent la seua resposta verbal com ara:

MRDFRI - XRVERBM	MRDFRI – XRVERBMOC
MRDFRI – XRVERBAC	MRFRI – XRVERAC
MRFRI - XRVERMOCM	MRFRI – XRVERBMOCM

MRFRI - XRVERMOC

MRI - XRVERAC

MRI - XRVERMOCM

MRDI - XRVERACBMMOC

Dos patrons on la mare fa servir la imitació i la resposta de l'infant és la comunicació verbal:

MRIMI - XRVERB

MRIMI - XRVERMOC

Un patró on la mare valora positivament de manera verbal l'activitat de l'infant i aquest li respon, igualment, de manera verbal:

MRREFU - XRVERMAC

Dotze patrons on la mare no utilitza cap de les estratègies objecte d'estudi però l'infant respon amb comunicació verbal com ara:

MRDFR - XRVERMOC

MRDP - XRVERAC (2)

MRV - XRVER

MRFRPRO - XRVER

MRV - XRVERBAC

MRDFR - XRVERBMOCM

MRDV - XRVERMOC

MRNV - XRVERB

MRV - XRVERB

MRNV - XRVERBMOC

MRDV - XRVERAC

Cinc patrons on la mare fa servir la sobreinterpretació essent la resposta de l'infant de caire no verbal:

MRDFRI - XRMOC

MRVI – XRMOCM

MRFRI – XRAC (2)

MRFRI – XRACB

Dos patrons conformats per un comportament de la mare que inclou l'estratègia de la imitació amb resposta no verbal de l'infant:

MRIMI - XRMOC

mreimi - XRACMOC

Un total de tres patrons on la seua composició és de valoració positiva per part de la mare i resposta no verbal de l'infant com ara:

MRREFU - XRMOCM

MRREFU – XRMOCAC

mrfracrefu - XRAC

En acabar, resten dos patrons on la mare fa servir dues estratègies que sense ser objecte d'estudi d'aquest segon nivell d'anàlisi sí considerem esmentar-les, es tracta de la repetició de torn per tal d'ajudar l'infant a entendre millor i, l'encoratjament mentre l'infant realitza una activitat. Les respostes d'aquest han estat verbals:

MRREP - XRVERB

MRANIMA – XRVERBM

6.2.2.3.1. Síntesi Díada 3

Així doncs, en relació al comportament verbal de l'infant i l'ús d'estratègies amb potencial per al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge, els 76 patrons identificats quan el comportament de l'infant precedeix el de la mare es distribueixen de la manera següent:

- *L'infant fa servir vocalitzacions el 35,5% del nombre total de patrons.*
- *La mare li respon amb estratègies el 32,8% del total.*
- *La mare respon les vocalitzacions de l'infant utilitzant la sobreinterpretació el 9,2%. També sobreinterpreta quan l'infant fa servir la comunicació no verbal (7,8%)*
- *La mare respon les vocalitzacions de l'infant tot imitant-lo, el 5,2% del total. Igualment imita la comunicació no verbal (2,6%).*
- *La mare respon valorant positivament el comportament verbal de l'infant el 1,3%. De la mateixa manera valora explícitament el comportament no verbal (5,2%)*
- *La mare respon el comportament verbal de l'infant de manera igualment verbal sense utilitzar estratègies (15,7%). Ho fa de manera no verbal el 2,6% del nombre total de patrons.*

Quan és l'acció de la mare qui precedeix la de l'infant (74 patrons identificats) passa el següent:

- *La mare fa servir estratègies el 29,7% del total.*
- *L'infant fa servir les vocalitzacions el 35,1% del total.*
- *L'infant respon la sobreinterpretació de la mare amb verbalitzacions (13,5%). També ho fa de manera no verbal el 5,4% del total.*
- *L'infant respon amb comunicació verbal, la imitació de la mare (2,7%). Li respon amb comunicació no verbal (2,7%).*
- *L'infant respon amb comunicació verbal, la valoració positiva de la mare (1,3%). També li respon amb comunicació no verbal (4%).*

- *L'infant respon amb vocalitzacions quan la mare actua també de manera verbal tot i que no faça servir estratègies (14,8%).*
- *Cal destacar que l'infant respon amb verbalitzacions fins i tot quan la mare desenvolupa una activitat no verbal (2,7% dels patrons identificats).*

6.2.2.3.2. Taules amb patrons interactius identificats en la Diada 3

Taula 6.15. D3.1R. Patrons interactius identificats en la Diada 3 durant la primera sessió. Retard 1.

	MRDFRI	MRFRPRO	MRIMI	MNO
XRBMOCM	2.11:	-0.93:	0.75:	-0.53:
36	0.00:	-1.14:	0.47:	3.63:
XRVER	0.00:	2.26:	-0.62:	-1.57:
XRBMOCM	0.00:	-0.53:	2.11:	-1.09:

	36	XRMOC	XRMAC	XRVER
MRDFRI	-1.46:	3.07:	-0.33:	-0.57:
MRV	-0.30:	-0.69:	-0.82:	3.18:
MRFRPRT	-0.04:	-0.82:	2.06:	-0.74:
MRFRPRO	-2.44:	-1.05:	1.44:	2.79:
MRIMI	0.38:	2.49:	-0.39:	-0.66:
MNO	4.42:	-1.76:	-0.93:	-1.60:

Taula 6.16. D3.2R. Patrons interactius identificats en la Diada 3 a la segona sessió. Retard 1.

	MRDFR	MRDP	MRDFRI	MRV	MRFR	MRIMI	MRFRI	MRREFU	MRVI	MRREP	MRFRPRT	MRFRPRO	MNOD	MNOTOT
XIAC	2.56:	-0.44:	-0.63:	-0.92:	0.29:	-0.44:	0.89:	-0.44:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
XRBM	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.51:	3.53:	-0.80:	-0.65:	0.33:	-0.73:
XIVER	-0.47:	-0.26:	2.64:	-0.55:	1.38:	-0.26:	-0.47:	-0.26:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
XIMAC	-0.78:	-0.44:	1.38:	2.02:	0.29:	-0.44:	-0.78:	-0.44:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
ximab	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.18:	0.00:	5.66:	-0.18:	-0.38:	-0.44:
xirm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.38:	0.00:	-0.38:	2.69:	0.81:	0.55:
XRAC	-0.35:	-0.75:	1.40:	0.64:	-0.08:	-0.99:	-1.19:	3.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
XRBM	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.51:	3.53:	-0.80:	-0.65:	0.33:	-0.73:
XRMAC	1.57:	-0.85:	-1.04:	-0.55:	2.45:	0.11:	-1.96:	-0.46:	-0.95:	0.30:	2.65:	-0.20:	-0.94:	-0.91:
XRMOC	-0.57:	-0.50:	-0.32:	2.82:	-0.75:	-0.32:	1.24:	-0.42:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
XRMOCAC	2.33:	-0.35:	-0.22:	-0.70:	1.64:	-0.22:	-0.42:	-0.29:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
XRYERAC	-0.61:	2.78:	-1.09:	1.39:	-2.05:	1.15:	2.37:	-0.55:	2.68:	-0.66:	-1.57:	1.66:	-1.76:	-2.05:
XRYERB	-0.63:	-0.55:	-0.36:	1.17:	0.84:	2.57:	0.98:	-0.47:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
XRYERMOC	2.19:	-0.66:	2.06:	0.61:	0.17:	-0.42:	-0.80:	-0.55:	-0.20:	-0.31:	-0.32:	3.74:	-0.36:	-0.62:
XRYERBM	-0.57:	-0.50:	2.95:	0.28:	0.79:	-0.32:	1.24:	-0.42:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
XRYERMOCM	-0.40:	2.72:	-0.22:	1.09:	-0.53:	-0.22:	-0.42:	-0.29:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
36	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.40:	-2.12:	-0.90:	-1.00:	5.22:	6.24:

	36	XRAC	XRBM	XRMOCM	XRMOC	XRMOCAC	XRYERAC	XRYERB	XRYERMOC	XRYERBM	XRYERBAC	XRYERMOCM	XRYERMOCM	XRYERMOCM
MRDFR	0.25:	-1.11:	-1.08:	-0.04:	-0.51:	2.22:	-0.83:	1.02:	2.06:	1.28:	-0.42:	-0.42:	-0.42:	-0.42:
MRDFRI	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.39:	1.82:	2.65:	-0.25:	-0.25:	-0.25:	-0.25:
MRDP	-0.65:	-1.54:	-0.92:	2.21:	-0.43:	-0.35:	2.58:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
MRFR	-2.12:	2.10:	1.13:	-2.07:	1.07:	-0.55:	0.30:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
MRFRI	-0.55:	-0.58:	-1.15:	-0.20:	1.52:	-0.44:	2.61:	-0.70:	-0.83:	1.16:	-0.44:	2.08:	2.08:	2.08:
MRIMI	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.54:	2.03:	-0.32:	-0.23:	-0.23:	-0.23:	-0.23:
MRREFU	-0.64:	1.53:	-0.77:	2.00:	-0.36:	3.26:	-1.48:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
MRV	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.10:	-0.28:	0.35:	3.00:	1.17:	1.17:	1.17:
MRVI	-1.29:	0.66:	-0.48:	2.55:	-0.23:	-0.18:	0.40:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
MRREP	-1.05:	-0.10:	4.09:	0.16:	-0.32:	-0.26:	-1.32:	2.10:	-0.50:	-0.37:	-0.26:	-0.26:	-0.26:	-0.26:
MRFRPRO	-0.46:	-0.23:	-0.73:	0.03:	2.72:	-0.28:	0.39:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
MNOD	3.41:	-1.81:	-1.08:	-0.04:	-0.51:	-0.42:	-1.46:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
MNOTOT	4.30	-1.37	-0.65:	-1.55:	-0.69:	-0.57:	-1.36:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 6.17. D3.3R. Patrons interactius identificats en la Diada 3 a la tercera sessió. Retard 1.

	mrrepet	MRDFR	MRDP	MRDV	MRDNV	MRREFU	MRIMI	MRI	MRFR	MRV	MRNV	MNOD	MNOV
xrbt	-0.14:	1.34:	-0.45:	-0.17:	-0.30:	3.00:	-0.17:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
XRBM	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.72:	2.36:	0.47:	-1.29:	-1.95:	0.00:
XREMOC	3.06:	-0.32:	-0.93:	2.24:	0.36:	-1.49:	-0.81:	2.36:	-1.49:	-0.54:	-0.93:	-1.41:	0.00:
XRMOCM	-0.18:	2.24:	1.27:	-0.22:	2.33:	-0.41:	-0.22:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
XRMAC	-0.16:	-0.67:	-0.52:	-0.20:	-0.34:	2.52:	-0.20:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
XRMOCM	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.87:	-1.74:	2.11:	-0.30:	-0.46:	0.00:
XRVERAC	-0.26:	-0.01:	-0.83:	-0.31:	-0.55:	3.10:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
XRVERMOC	-0.28:	-0.21:	1.50:	-0.35:	-0.60:	-0.64:	2.69:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
XRVERMOCM	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.98:	1.73:	-0.32:	2.69:	-0.52:	0.00:
XRVERMAC	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.44:	-1.43:	1.94:	-0.76:	-0.14:	0.00:
XRVERMOC	-0.21:	-0.90:	2.45:	-0.26:	-0.46:	-0.48:	-0.26:	-0.87:	2.45:	-1.12:	-0.30:	-0.46:	0.00:
36	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-1.83:	-1.54:	-2.36:	2.85:	8.42:	3.44:

	36	xrbt	XRAC	XRBM	XREMOC	XRMOCM	XRMAC	XRMOCM	XRVERAC	XRVERB	XRVERMOC	XRVERMAC	XRVERMOCM
mrrepet	-0.45:	-0.14:	-0.40:	-0.90:	1.24:	-0.18:	-0.16:	4.61:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
MRDP	0.13:	-0.45:	0.48:	-2.94:	2.81:	-0.59:	-0.52:	-0.70:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
MRDV	-0.55:	5.81:	-0.49:	-1.11:	-0.79:	-0.22:	-0.20:	-0.26:	-0.30:	-0.46:	3.68:	1.05:	-0.30:
MRDFR	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	1.17:	-1.62:	1.52:	-0.15:	2.28:
MRDFRI	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.81:	-0.36:	3.57:	0.19:	0.55:
MRFR	-1.91:	-1.12:	-0.33:	2.05:	0.09:	0.54:	0.93:	0.81:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
MRFRI	-0.45:	-0.14:	2.33:	-0.90:	-0.64:	-0.18:	-0.16:	-0.21:	-0.24:	-0.38:	4.61:	-0.55:	-0.24:
MRFRPRO	-0.97:	-0.30:	-0.85:	0.30:	0.42:	-0.39:	2.68:	-0.46:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
MRI	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.48:	0.00:	-1.19:	1.20:	-0.99:
MRREFU	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.86:	-0.67:	-0.48:	2.58:	-0.55:
MRV	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-1.27:	2.46:	-0.74:	-0.04:	0.42:	0.63:
MRNV	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.34:	3.50:	-0.42:	-0.30:	-0.78:	-0.34:
MNOD	1.20:	-0.31:	-0.90:	1.50:	-0.61:	2.17:	-0.36:	-0.48:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
MNOV	4.89:	3.19:	-0.85:	-1.19:	-1.38:	-0.39:	-0.34:	1.84:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 6.18. D3.4R. Patrons interactius identificats en la Diada 3 a la quarta sessió. Retard 1.

	MRDFR	MRDFRI	MRDP	MRANIMA	MRI	MRFRPRTI	MRIMI	MRV	MRNV	MNOT
ximver	-0.28:	0.00:	0.00:	0.00:	2.64:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xibm	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.28:	0.00:	-0.28:	3.87:	-0.52:
XRAC	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.62:	0.54:	1.39:	-0.82:	2.13:
XRBM	-0.23:	0.20:	-0.02:	2.68:	-1.67:	-0.69:	2.60:	0.47:	-0.74:	-2.07:
XRBMOCM	2.29:	-0.61:	-1.58:	-0.61:	2.50:	2.78:	0.29:	-2.08:	0.29:	-1.22:
XRMAC	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.05:	-0.29:	0.82:	-0.29:	-0.38:
XRMOAC	-0.40:	4.15:	-0.60:	-0.24:	-0.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
XRVERBAC	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.23:	-0.63:	2.95:	-0.63:	-0.82:
XRVERAC	2.68:	-0.39:	1.33:	-0.39:	-0.62:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
XRVERBM	-0.93:	-1.35:	2.16:	-1.35:	1.35:	-1.11:	-0.73:	0.00:	5.32:	-0.95:
XRVERMOCM	-0.77:	4.21:	-0.18:	-0.46:	0.76:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
36	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-1.02:	-1.13:	-1.30:	-0.09:	5.08:

	36	xrbva	xrrmt	XRAC	XRMAC	XRVERAC	XRVERBAC	XRVERBM	XRVERMOCM	XRVERMOC
MRDFRI	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.15:	-0.22:	-0.46:	-0.48:
MRDP	0.06:	2.89:	-0.35:	-1.39:	-0.49:	2.49:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
MRFRPRO	-1.38:	-0.25:	-0.25:	2.43:	-0.35:	-0.72:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
MRFRPRTI	-1.69:	-0.31:	-0.31:	-0.27:	2.11:	-0.88:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
MRFR	2.71:	-0.35:	-0.35:	-0.53:	1.80:	1.32:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
MRANIMA	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.41:	1.98:	-0.46:	-0.48:
MRI	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.70:	0.47:	2.08:	-0.81:
MRNV	-1.20:	-0.22:	4.63:	-0.87:	-0.31:	-0.62:	0.98:	-0.71:	-0.74:	4.96:
MNOT	6.14:	-0.29:	-0.29:	-1.15:	-0.41:	-0.83:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:

Taula 6.19. D3.5R. Patrons interactius identificats en la Diada 3 a la cinquena sessió. Retard 1.

	mreimi	mrfracrefu	mrfranima	MRDAFR	MRDV	MRONO	MNODFR	MNOV
XRAC	-0.41:	2.59:	-0.72:	-1.11:	1.25:	0.00:	0.00:	0.36:
XRACMOC	-0.46:	0.72:	2.25:	-0.24:	-0.77:	0.00:	0.00:	-1.05:
XRACMOCM	-0.25:	-0.44:	-0.44:	2.60:	0.47:	0.00:	0.00:	-0.57:
XRACMOC	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.62:	-0.71:	0.00:
XRVERAC	3.40:	-0.52:	-0.52:	-0.80:	0.13:	0.00:	0.00:	-0.67:
XRVERACM	-0.13:	-0.22:	-0.22:	-0.34:	2.04:	2.51:	-0.32:	-0.29:
36	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	3.90:	4.44:

	36	XRAC	XRACMOC	XRACM	XRACB	XRACMOC	XRVERAC	XRVERACBMMOC
mreimi	-0.41:	-0.42:	2.13:	-0.45:	-0.32:	-0.28:	-0.30:	-0.21:
mrfracrefu	-0.72:	2.54:	-0.82:	0.79:	-0.55:	-0.50:	-0.51:	-0.37:
mrfranima	-0.72:	-0.73:	2.20:	-0.78:	1.48:	-0.50:	-0.51:	-0.37:
MRFR	-1.33:	2.29:	1.01:	-1.44:	2.37:	-0.92:	-0.96:	-0.69:
MRDI	-0.51:	-0.56:	-0.80:	0.16:	0.01:	0.21:	0.14:	2.36:
MRDAFR	-0.15:	-1.21:	-0.42:	0.66:	-0.91:	3.31:	0.48:	-0.61:
MRDATFR	2.38:	-1.36:	-0.68:	0.31:	-1.02:	-0.92:	0.24:	0.92:
MRDINFR	2.95:	-0.18:	0.90:	-1.07:	-0.33:	-1.15:	-1.19:	-0.85:
MRDV	-1.40:	-1.43:	-0.80:	0.99:	-1.08:	-0.97:	3.58:	0.82:
MRP	-1.53:	2.47:	-0.26:	0.66:	-1.18:	-1.06:	1.02:	-0.79:
MRONO	-1.10:	1.04:	-0.27:	-0.16:	0.49:	2.17:	-0.79:	-0.57:
MRNV	-0.15:	-0.19:	0.52:	-1.28:	-0.91:	3.31:	-0.85:	1.18:
MNODFR	1.35:	-1.04:	-1.17:	2.25:	-0.78:	-0.71:	-0.73:	-0.52:
MNOD	2.05:	0.57:	-0.95:	0.46:	-0.64:	-0.57:	-0.60:	-0.43:
MNOV	3.50:	-0.85:	-0.95:	-0.90:	1.12:	-0.57:	-0.60:	-0.43:

Taula 6.20. Nombre parcial i total de patrons identificats segons les categories criteri de la Diada 3 al segon nivell d'anàlisi.

NOMBRE DE PATRONS IDENTIFICATS SEGONS CATEGORIES CRITERI DE L'INFANT/MARE												
DÍADES	SESSIÓ	XI - MR	XI - MNO	XR - MI	XR - MR	XR - MNO	36 - MI	36 - MR	36 - MNO	Total	TOTAL	
3	1	-	-	-	3	-	-	-	1	4		
	2	5	-	-	17	1	-	1	2	26		
	3	-	-	-	16	-	-	2	2	20		
	4	2	-	-	13	1	-	-	1	17		
	5	-	-	-	7	-	-	-	2	9		
	Total	7	-	-	56	2	-	3	8	76		
	SESSIÓ	MI - XR	MI - 36	MR - XI	MR - XR	MR - 36	MNO - XI	MNO - XR	MNO - 36	Total		
	1	-	-	-	5	1	-	-	1	7		
	2	-	-	-	19	1	-	-	2	22		
	3	-	-	-	15	-	-	2	1	18		
4	-	-	-	9	1	-	-	1	11			
5	-	-	-	11	2	-	1	2	16			
Total	-	-	-	59	5	-	3	7	74	150		

Taula 6.21a. Nombre parcial i total de patrons identificats amb estratègies utilitzades per la mare i vocalitzacions de l'infant de la Diada 3.

NOMBRE I TIPUS DE PATRONS IDENTIFICATS AMB ESTRATÈGIES UTILITZADES PER LA MARE I VOCALITZACIONS DE L'INFANT														
D	SES.	XIVER MRDFRI	XRMOCM MRDFRI	XRVER MRFRPRO	XRAC MRREFU	XRVERAC MRDP	XRVERAC MRFRI	XRVERAC MRVI	XRVERBMOCM MRDP	XRVERMOC MRDFR	XRVERMOC MRFRPRO	XRBMOCM MRIMI	XRVERMOC MRFR	XRVERMOC MRFR
	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	2	1	-	-	1	1	1	1	1	1	1	-	2	2
	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Total	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3
3	SES.	XRVERBM MRDFRI	XRVERB MRIMI	xrbt MRREFU	XRMAC MRREFU	XRVERAC MRREFU	XRVERAC MRIMI	XRVERBMOCM MRIMI	XRVERBMOCM MRNV	XRBMOC MRI	XRVERMAC MRI	XRVERMOC MRDP	xirmer MRI	-
	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	3	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-
	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Total	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

TOTAL XR – MR: 27

D	SES.	MRDFR XRVERMOC	MRDFRI XRMOC	MRDFRI XRVERBM	MRDP XRVERAC	MRDFRI XRVERAC	MRDFRI XRVERMOC	MRFRI XRVERBMOCM	MRV XRVER	MRFRPRO XRVER	MRIMI XRMOCM	MRIMI XRVERAC	MRIMI XRVERB
	1	-	1	-	-	-	1	-	1	1	1	-	-
	2	1	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-	1
	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	4	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Total	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
3	SES.	MRREFU XRMOCM	MRREFU XRMOCM	MRREFU XRMOCAC	MRV XRVERBAC	MRREFU XRMOCM	MRREP XRVERB	MRDFR XRVERBMOCM	MRFRI XRAC	MRDV XRVERMOC	MRI XRVERAC	MRI XRVERB	MRI XRVERB
	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-
	3	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1
	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	5	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Total	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1

TOTAL MR - XR: 24

Taula 6.21b. Nombre parcial i total de patrons identificats amb estratègies utilitzades per la mare i vocalitzacions de l'infant de la Diada 3.

NOMBRE I TIPUS DE PATRONS IDENTIFICATS AMB ESTRATÈGIES UTILITZADES PER LA MARE I VOCALITZACIONS DE L'INFANT													
D	SES.	XRBM MRIMI	XRMAC MRFRPRTI	XRMOCAC MRDFRI	XRVERBAC MRV	XRVERAC MRDFR	XRVERBM MRNV	XRVERMOCM MRDFRI	XRBMOCM MRI	TOTAL	TOTAL		
	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Taula 6.21a		
	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+		
	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Taula 6.21b		
	4	1	1	1	1	1	1	1	1	8			
	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	Total	1	1	1	1	1	1	1	1	8			
		XRAC mrfracrefu	XRVERACM MRONO	XRVERAC mrreimi	XRVERAC MNOTOT	XRVERBM MRDP	XRVERACM MRDV	XRBMOCM MRFRPRTI			XR - MR		
	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27+ 15= 42		
	2	-	-	-	1	-	-	-	-	1			
	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	4	-	-	-	-	1	-	1	-	2			
	5	1	1	1	-	-	1	-	-	4			
	Total	1	1	1	1	1	1	1	1	7			
	SES:	MRNV XRVERB	MRREFU XRVERMAC	MRV XRVERB	MRFRI XRVERMOC	MRI XRVERMOCM	mrreimi XRACMOC	MRNV XRVERBMO			TOTAL		
	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Taula 6.21a		
	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+		
	3	1	1	1	1	-	-	-	-	4			
	4	-	-	-	-	1	-	1	-	2			
	5	-	-	-	-	-	1	-	-	1			
	Total	1	1	1	1	1	1	1	1	7			
		MRFRI XRACB	MRDI XRVERACBMMOC	MRANIMA XRVERB	MRDFRI XRVERBAC	mrfracrefu XRAC	MRDV XRVERAC				MR - XR		
	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24+ 13= 37		
	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	4	-	-	1	1	-	-	-	-	2			
	5	1	1	-	-	1	1	1	1	4			
	Total	1	1	1	1	1	1	1	1	6	TOTAL 42+37= 79		

6.2.2.4. Díada 4

L'última de les díades estudiades, la Díada 4, aporta un total de 68 patrons identificats (Taula 6.22.D4.1R; Taula 6.23.D4.2R; Taula 6.24.D4.3R; Taula 6.25.D4.4R i Taula 6.26.D4.5R), 40 quan l'activitat de l'infant és tractada com a donada i, 28 quan és el comportament de la mare el donat (Taula 6.27 i Taula 6.28). D'aquesta totalitat cal destacar aquells relacionats amb l'objectiu del segon nivell d'anàlisi, per una banda són 10 els patrons detectats on l'infant realitza vocalitzacions obtenint de la mare una resposta que conté una de les estratègies objecte d'estudi o, no i, per l'altra, on l'infant utilitza la comunicació no verbal essent les respostes conformades per aquestes estratègies.

En segon lloc, hem identificat el mateix nombre de patrons que a la circumstància anterior, és a dir, 10, quan el comportament de la mare és el donat. Aquests patrons presenten dues possibilitats, llur contingut conté estratègies o pel contrari, no en conté. Les respostes de l'infant han estat, en tot cas, verbals.

A continuació detallem aquests resultats començant amb l'activitat donada de l'infant.

En primer lloc, 2 són els patrons on l'infant fa servir comunicació verbal essent la resposta de la mare donar significat a les vocalitzacions realitzades per aquell, com ara:

XRVER – MRFRI (2)

Novament 2 patrons on davant la mateixa activitat de l'infant desenvolupada al cas anterior, la mare respon reproduint-la, és el següent:

XRVER

- **mrsoimi (2)**

Seguim amb 1 patró on també hi ha activitat verbal per part de l'infant (onomatopeies) amb la mare que respon tot valorant positivament de manera explícita, és a dir, verbal:

XRONO

MRREFU

Són 3 els patrons on la mare respon a les vocalitzacions de l'infant amb continguts verbals on no fa servir estratègies com ara:

xirono - MRFR

XRVER – MRDFRPRT

XRVER – MRDP

En acabar, trobem 2 patrons on la mare utilitza comunicació no verbal i la mare respon interpretant la seua activitat:

XRBMOC - MRDFRI

XRBMOC - MRFRI

Quan analitzem el comportament donat de la mare veiem que les respostes de l'infant han estat sistemàticament verbals tal i com es pot observar a continuació:

La mare fa servir la interpretació de l'activitat de l'infant a torns anteriors en 4 patrons:

MRFRI – XRVER (2)

MRDFRI – XRVER (2)

Trobem 1 patró on la mare reproduceix l'activitat desenvolupada per l'infant immediatament abans:

mrsoimi – XRVER

La resta de patrons, és a dir, 5, estan conformats per activitat verbal de la mare sense contindre estratègies i, com ja hem dit, respostes verbals per part de la infant:

MRFR - XRVER

MRDFRPRT – XRVER (2)

MRP - XRVER

MRFR – XRONO

6.2.2.4.1. Síntesi Díada 4

Així doncs, en relació al comportament verbal de l'infant i l'ús d'estratègies amb potencial per al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge, els 40 patrons identificats quan el comportament de l'infant precedeix el de la mare es distribueixen de la manera següent:

- *L'infant fa servir vocalitzacions el 15 % del nombre total de patrons.*
- *La mare fa servir estratègies el 15% del total.*
- *La mare respon les vocalitzacions de l'infant utilitzant la sobreinterpretació el 5%. També sobreinterpreta quan l'infant fa servir la comunicació no verbal (5%)*
- *La mare respon les vocalitzacions de l'infant tot imitant-lo, el 5% del total.*
- *La mare respon valorant positivament el comportament verbal de l'infant el 2,5%.*
- *La mare respon el comportament verbal de l'infant de manera igualment verbal sense utilitzar estratègies (7,5%).*

Quan és l'acció de la mare que precedeix la de l'infant (28 patrons identificats) passa el següent:

- *La mare fa servir estratègies el 17,8% del total de patrons identificats amb aquestes característiques.*
- *L'infant fa servir les vocalitzacions en les seues respostes el 32,1% del total.*
- *L'infant respon la sobreinterpretació de la mare amb verbalitzacions (10,7%).*
- *L'infant respon amb comunicació verbal, la imitació de la mare (3,5%).*
- *L'infant respon amb vocalitzacions quan la mare actua també de manera verbal tot i que no faça servir estratègies (17,8%).*

6.2.2.4.2. Taules amb patrons interactius identificats en la Díada 4

Taula 6.22 D4.1R. Patrons interactius identificats en la Díada 4 a la primera sessió. Retard 1.

	MRFRI	MRDFRPRO	MRP	MRV	MNOFR	MNOV
XRVER	2.16:	1.06:	-0.73:	0.85:	0.00:	0.00:
XRMB	-1.44:	3.38:	1.97:	-0.61:	0.00:	0.00:
XRMMOC	-0.05:	-0.75:	-0.48:	2.07:	0.00:	0.00:
XRMBMOC	0.23:	-0.65:	-0.42:	-0.70:	-0.55:	2.12:
XRMBAC	0.60:	-0.55:	-0.35:	-0.59:	4.27:	-0.66:

	36	XRVER	XRMB	XRMMOC	XRMBMOC	XRMBAC
MRFRI	-2.40:	2.73:	-0.21:	1.36:	-0.94:	1.08:
MRDFRPRO	-0.82:	0.12:	-0.14:	2.57:	-0.65:	-0.45:
MRFR	-2.24:	2.31:	0.26:	0.01:	0.14:	0.91:
MRP	-0.44:	0.32:	0.06:	-0.63:	-0.59:	2.20:
MNOONO	2.24:	-1.46:	-0.87:	0.27:	-0.90:	-0.63:
MNONV	3.84:	-1.60:	-1.84:	-1.05:	-0.99:	-0.69:

Taula 6.23. D4.2R. Patrons interactius identificats en la Diada 4 a la segona sessió. Retard 1.

	MRFRI	MNODFR	MNOV	MNONV
36	0.00:	2.31:	0.00:	0.00:
XRVER	2.83:	-0.43:	-0.34:	-0.41:
XRMBMOC	-0.53:	0.00:	2.18:	-0.50:
XRMAC	-0.43:	-0.43:	-0.34:	2.27:

	36	XRVER	XRBM	XRMAC
MIV	0.00:	0.00:	2.11:	-0.83:
MRDFRI	-2.22:	2.31:	-0.12:	-0.29:
MNOFR	2.74:	-0.60:	-1.12:	-0.42:
MNONV	-0.01:	-0.36:	-1.11:	3.98:

Taula 6.24. D4.3R. Patrons interactius identificats en la Diada 4 a la tercera sessió. Retard 1.

	mrsoimi	MRDFR	MRDP	MRDFRPRT	MRFR	MRV	MRNV	MNOFR	MNOV
36	0.30:	1.29:	-0.62:	-1.52:	-2.51:	-1.71:	-0.88:	3.03	2.85:
XRVER	2.89:	-1.16:	1.12:	3.46:	0.59:	-0.85:	-0.81:	-1.06:	-0.68:
XRAC	-0.50:	-1.00:	2.76:	-0.21:	-0.67:	0.65:	2.80:	-1.60:	-1.03:
XRB	-0.74:	-2.02:	-1.41:	-1.03:	4.33:	-1.15:	-1.03:	0.72:	-0.63:
XRM	-0.54:	2.42:	0.15:	-0.36:	-0.24:	2.29:	-1.31:	-1.72:	-1.10:

	36	XRVER	XRAC	XRB	XRM	XRMOC
MRDP	-1.29:	-0.59:	0.50:	2.80:	-0.89:	-0.83:
MRDFRPRT	0.23:	2.00:	-1.19:	-0.24:	-1.23:	0.98:
MRFRI	-0.10:	3.55:	-0.78:	-1.18:	0.63:	-0.75:
MRV	-1.29:	-0.97:	0.38:	-1.45:	2.87:	1.42:
MRNV	-1.47:	0.70:	-0.06:	2.33:	-1.17:	0.02:
MNOFR	2.78:	-1.08:	0.09:	-0.49:	-1.63:	-1.50:
MNOV	2.68:	-0.69:	-1.00:	-1.51:	-1.04:	0.27:

Taula 6.25. D4.4R. Patrons interactius identificats en la Diada 4 a la quarta sessió. Retard 1.

	MRDFRI	MRFRI	MRDP	MRV	MNONV
36	-1.29:	-1.83:	-1.83:	-2.14:	2.15:
XRBA	-1.07:	1.04:	-0.69:	3.61:	-0.73:
XRBMOC	2.57:	2.00:	2.00:	0.54:	-1.03:

	36	XRVER	XRBA	XRMB	XRBMOC
mrsoimi	-1.15:	2.48:	-0.41:	-0.29:	-0.24:
MRDFRI	-1.55:	4.53:	-1.12:	-0.79:	-0.66:
MRNV	-1.63:	-0.58:	3.52:	-0.41:	-0.34:
MNOV	0.03:	-1.12:	0.01:	-0.79:	2.81:

Taula 6.26. D4.5R. Patrons interactius identificats en la Diada 5 a la cinquena sessió. Retard 1.

	mrsocimi	MRDFR	MRDP	MRDFRPRT	MRFR	MRREFU	MRV	MRNV	MNODAFR	MNODP	MNODPR	MNODP	MNOFR
xirono	0.00:	-0.25:	-0.45:	-0.52:	2.48:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.45:
XIAC	0.00:	-0.41:	-0.74:	-0.87:	-0.32:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	2.49:	2.71:
36	-1.29:	0.77:	-1.54:	-1.88:	0.14:	-1.83:	-1.85:	-1.56:	0.95:	0.51:	2.11:	0.00:	0.00:
xrb	-0.08:	-0.24:	-0.30:	-0.34:	-0.52:	-0.12:	-0.26:	-0.17:	3.32:	-0.23:	-0.23:	0.00:	0.00:
xrm	-0.28:	2.06:	0.19:	-0.05:	-0.08:	-0.39:	0.50:	-0.56:	-0.99:	2.30:	-0.74:	0.00:	0.00:
XRAC	-0.36:	-1.03:	1.59:	0.28:	-0.23:	1.75:	2.18:	0.89:	-1.28:	-0.96:	-0.96:	0.00:	0.00:
XRVER	5.27:	-0.55:	2.59:	0.71:	-1.17:	-0.27:	-0.59:	-0.39:	0.95:	-0.52:	-0.52:	0.00:	0.00:
XRMOC	-0.39:	-1.14:	-0.53:	2.42:	0.61:	-0.56:	0.82:	2.19:	-0.53:	-1.06:	-1.06:	0.00:	0.00:
XRONO	-0.15:	-0.43:	-0.53:	-0.60:	0.53:	4.76:	-0.45:	-0.30:	-0.53:	-0.40:	-0.40:	0.00:	0.00:

	36	xrb	xrm	XRAC	XRVER	XRMOC	XRONO
MRDFRPR	-0.78:	0.00:	0.12:	-0.40:	3.22:	-0.23:	-0.38:
MRFR	0.06:	0.00:	0.59:	0.02:	0.01:	-1.00:	2.02:
MRP	-1.13:	0.00:	-0.52:	1.68:	2.03:	-0.87:	-0.19:
MNOFR	2.10:	0.00:	-0.83:	-1.47:	-0.69:	-0.48:	-0.31:

Taula 6.27. Nombre parcial i total de patrons identificats segons les categories criteri de la Diada 4 al segon nivell d'anàlisi.

NOMBRE DE PATRONS IDENTIFICATS SEGONS CATEGORIES CRITERI DE L'INFANT/MARE												
DÍADES	SESSIÓ	XI - MR	XI - MNO	XR - MI	XR - MR	XR - MNO	36 - MI	36 - MR	36 - MNO	Total	TOTAL	
4	1	-	-	-	4	2	-	-	-	6		
	2	-	-	-	1	2	-	-	1	4		
	3	-	-	-	8	-	-	1	2	11		
	4	-	-	-	4	-	-	1	1	6		
	5	1	2	-	7	2	-	-	1	13		
	Total	1	2	-	24	6	-	-	5	40		
	SESSIÓ	MI - XR	MI - 36	MR - XI	MR - XR	MR - 36	MNO - XI	MNO - XR	MNO - 36	Total		
	1	-	-	-	4	2	-	-	2	8		
	2	1	-	-	1	1	-	1	1	5		
	3	-	-	-	5	-	-	-	2	7		
	4	-	-	-	4	-	-	-	-	4		
5	-	-	-	3	-	-	-	1	4			
Total	1	-	-	17	3	-	1	6	28	68		

Taula 6.28. Nombre parcial i total de patrons identificats amb estratègies utilitzades per la mare i vocalitzacions de l'infant de la Diada 4.

NOMBRE I TIPUS DE PATRONS IDENTIFICATS AMB ESTRATÈGIES UTILITZADES PER LA MARE I VOCALITZACIONS DE L'INFANT														
DÍADA	SESSIÓ	xirono		XRVER		XRVER		XRVER		XRBMOC		XRBMOC		
		MRFR	MRFR	MRFR	MRFR	MRDFRPT	MRDP	MRDFRI	MRDFRI	MRP	MRREFU			
4	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	3	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
	4	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	
	5	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	
	Total	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	
	SESSIÓ	MRFR	MRFR	MRDFRI	MRDFRI	MRDFRPT	MRDFRI	XRVER	MRFR	XRONO	MRP	MRDFRI	MRDFRI	36
	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	3	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
4	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
5	-	-	-	-	1	-	-	1	1	1	1	-	-	
Total	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	

Com hem pogut observar a les quatre díades hem detectat patrons on la mare fa ús al menys de dues d'aquestes estratègies com ara, la sobreinterpretació i la imitació amb una freqüència més alta de la primera. A més a més, a la Díada 3 i a la 4 hem identificat l'utilització de la valoració positiva explícita a partir de diversos patrons a la primera d'aquestes díades i en u a soles a la segona d'elles.

Cal recordar que la valoració positiva relacionada amb la disponibilitat emocional de les mares envers els seus infants ha estat positiva sistemàticament mitjançant el contacte físic a l'acaronar, al somriure'l, a l'atenció dispensada a les necessitats que pogueren presentar. No obstant això, ens interessava fer emergir aquesta valoració mitjançant la comunicació verbal contingent a determinats comportaments com a estratègia que impulsa la potencial repetició d'aquests.

L'estratègia de l'expansió ha estat absent al repertori lingüístic de totes les mares, cosa esperable donada l'edat dels infants. Tot i que era esperable hem de recordar però que, al menys a l'última de les sessions gravades en tots els infants ja havien arribat com a mínim els 9 mesos, vam identificar a la Díada 3 durant el primer nivell d'anàlisi un patró amb aquestes característiques.

Pel que fa a les actuacions verbals dels infants trobem una línia molt similar, així, tots han utilitzat la comunicació verbal mitjançant vocalitzacions amb una freqüència elevada com a resposta a actuacions de la mare on feia servir alguna de les estratègies esmentades o bé, la mare interpretava o imitava el seu comportament quan aquest li precedia. No hem identificat cap relació entre un determinat comportament desenvolupat pels infants (verbal o no verbal) i l'ús per part de les mares d'una estratègia concreta. Elles interpreten, imiten o valoren tant una acció com l'altra.

A la Díada 1, l'infant fa servir les vocalitzacions com a estri comunicatiu el 23,5% dels patrons identificats, la mare imita aquest comportament el 5,8%. No obstant això, la mare fa servir la sobreinterpretació (12%) amb respostes verbals (6%) i no verbals (9%) per part de l'infant. El mateix passa amb l'ús de la imitació. En

aquest cas no hem identificat cap patró conformat per l'ús de la valoració positiva per part de la mare. D'altra banda, tant les mares com els infants responen verbalment quan l'altre interlocutor fa servir aquest mitjà comunicatiu.

El cas de la Díada 2 és semblant en relació a l'ús d'estratègies per part de la mare. Per una banda, la mare respon imitant les vocalitzacions de l'infant el 12% del nombre total i, per l'altra l'infant li respon de manera verbal quan ella fa servir la sobreinterpretació (4,7%) i la imitació (4,7%). En acabar, l'infant fa servir les vocalitzacions fins i tot quan la mare ha realitzat una activitat no verbal (4,7%).

Emfasitzem l'actuació de la Díada 3 en la que l'infant, tot i mantindre la mateixa línia d'actuació dels altres, ha estat immers en moltes més situacions amb potencial per a impulsar el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge. La mare, per la seua banda ha creat a les sessions interactives analitzades un clima molt més ric en recursos comunicatius i lingüístics que la resta de les mares. Per una banda fa servir estratègies més variades quan respon l'activitat verbal de l'infant, així, a més a més de la imitació (5,2%) utilitzada per les mares de les díades anteriors, la sobreinterpretació (9,2%) i la valoració positiva (1,3%) són recursos que aquesta mare posa en marxa. Com es pot veure és la sobreinterpretació l'estratègia més utilitzada. Quan l'infant fa vocalitzacions per respondre la mare es produeix la mateixa situació. Cal destacar igualment l'ús de la comunicació verbal per part de l'infant tot i que l'activitat de la mare haja estat no verbal.

Per últim, la Díada 4 reproduceix més o menys l'esquema d'actuació de la díada anterior, per tant la sobreinterpretació (5%), la imitació (5%) i la valoració positiva (2,5%) són les estratègies que la mare fa servir per a repondre les vocalitzacions de l'infant. Quan aquest respon les estratègies utilitzades per la mare ho fa de manera verbal a la sobreinterpretació el 10,7% del total, a la imitació el 3,5% sense que la valoració positiva conforme cap patró comunicatiu.

En tot cas concloem destacant que, des del punt de vista procedimental, hem pogut constatar el que als estudis esmentats al capítol del marc teòric havien determinat com a estratègies amb potencial per al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge. Efectivament, les mares les fan servir, però el que és més important, es poden identificar en els processos interactius i, per tant, comptabilitzar tot establint la seua freqüència d'aparició.

Finalment, algunes consideracions, en relació al segon nivell d'anàlisi. En primer lloc cal destacar que les nostres expectatives s'han complert al trobar per una banda en totes i cadascuna de les díades estudiades que les mares han fet servir algunes de les estratègies objecte d'estudi en aquest segon nivell d'anàlisi que com recordem eren: la sobreinterpretació, la imitació, l'expansió i la valoració positiva efectuada de forma explícita mitjançant l'expressió verbal. D'altra banda hem trobat patrons on l'infant utilitza la comunicació verbal com a mitjà de comunicació.

CAPÍTOL 7.

RESULTATS III. L'ANÀLISI GLOBAL

Índex

7.1. Introducció

7.2. Tercer nivell d'anàlisi. L'anàlisi global

7.2.1. Díada 1

7.2.2. Díada 2

7.2.3. Díada 3

7.2.4. Díada 4

7.3. Síntesi

7.1. Introducció

En aquest apartat pretenem una anàlisi encara més àmplia dels patrons interactius comunicatius i lingüístics dels participants estudiats, aquesta vegada no per sessions sino per díades. El nostre objectiu és oferir un resum global d'aquests patrons que ens ajude a identificar i definir les característiques de la interacció de cadascuna de les díades.

Per a aconseguir aquest objectiu hem realitzat en primer lloc una nova recodificació dels codis que conformaven el registre en format de camp acumulant les dades de cadascuna de les sessions de cadascuna de les díades. Aquesta tasca ha suposat reunir tots i cadascun dels codis emprats en cada sessió i aplicar els mateixos criteris que vam definir al segon nivell d'anàlisi als quals ens remetem. En acabant, hem tornat a tractar aquestes noves dades amb el programa SDIS-GSEQ, l'aplicació del qual ens ha permès obtenir els patrons interactius globals que fa servir cada díada durant l'activitat conjunta.

Així doncs, a les pàgines següents presentarem aquests resultats concentrats en una taula per díada en la línia que ho hem fet amb les dades moleculars i molars.

Veurem que es manté la mateixa tònica respecte al volum de resultats, la Díada 3 continua oferint el nombre de dades més elevat, per la qual cosa la taula resum és especialment gran ja que els codis i les dades registrades durant l'observació van ser igualment nombrosos i diversos. La resta de díades però presenten un volum de resultats semblant. Veurem també com es repeteixen patrons del segon nivell d'anàlisi amb el que es pot arribar a pensar que els resultats són reiteratius i que ben bé podríem haver realitzar al nostre treball una única anàlisi, aquesta més global. Volem emfasitzar que malgrat l'aparent reiteració de les dades, les conclusions i els aspectes prospectius de cara a l'avaluació de la qualitat interactiva comunicativa i lingüística hagueren estat unes altres de no disposar de les dades més moleculars i posteriorment més molars.

En tot cas ja hem dit que l'objectiu és oferir un resum global que al capítol de conclusions i discussió ens permetrà justificar encara més, el significat de les repercussions dels nostres resultats.

7.2. Tercer nivell d'anàlisi. L'anàlisi global

Com hem fet als nivells anteriors anirem passant per cada díada per tal d'anar perfilant les seues característiques. Aquestes són conseqüència dels patrons interactius identificats els quals estan recollits a les taules corresponents.

Novament una aplicació del programa SDIS-GSEQ ens ha permès acumular les dades de la totalitat de les sessions de cada díada i així, configurar l'esquema que les defineix.

7.2.1. Díada 1

Els patrons interactius detectats a la Díada 1 (Taula 7.1.D1AC) ens permeten dibuixar, tal i com acabem de dir, els trets característics que defineixen l'afectació mútua de les dues persones membres quan s'impliquen en una activitat conjunta. Aquestes característiques les anirem anomenant i explicant al llarg de les línies següents.

Començarem amb la presentació de les dades generals. En primer lloc s'han identificat un nombre total de 49 patrons; en 23 d'aquests, les activitats desenvolupades per l'infant determinen les realitzades per la mare; en la resta, és a dir, en 26 patrons és la mare qui determina el comportament de l'infant.

L'infant pot iniciar els intercanvis comunicatius amb èxit al trobar resposta de la mare al menys en tres dels cinc patrons identificats. Aquesta activitat d'inici és, en general, no verbal i les respostes obtingudes són verbals tal i com es pot observar als patrons com ara, **XIAC – MRFR** (l'infant inicia la conversa

realitzant una acció i la mare li respon amb una frase); **XIVER – MRVI** (l'infant inicia la conversa amb una verbalització i la mare li respon amb una altra utilitzant l'estratègia de la interpretació) i, **XIACMB – MRDFR** (l'infant inicia la conversa realitzant una acció alhora que mira sa mare i fa un somriure, ella mare li respon demanant-li quelcom amb una frase).

La mare controla en part els intercanvis comunicatius, al desenvolupar patrons d'activitat que els inicien trobant resposta per part de l'infant. Ho podem observar al començament de la part inferior de la taula on apareixen els patrons, **MIDP – XRBM** (la mare inicia la conversa fent un requeriment a la seua filla mitjançant una paraula, ella respon a aquest requeriment amb una acció feta amb la boca i mirant sa mare) i, **MIV – XRBMOC** (la mare inicia la conversa fent una verbalització i l'infant li respon amb una acció feta amb la boca i un moviment del seu cos).

L'infant utilitza de forma combinada la comunicació no verbal i la verbal mentre que les respostes de la mare són, generalment, verbals amb un clar domini de l'ús de frases. En el primer dels casos tenim, **XRACBMOC – MRDFR** (la xiqueta respon sa mare a un torn anterior realitzant una acció mentre li somriu i fa un moviment del seu cos, ella li respon fent-li un requeriment mitjançant una frase); **XRACBMOC – MRP** (la xiqueta respon sa mare a un torn anterior realitzant una acció mentre li somriu i fa un moviment del seu cos, ella li respon amb una paraula); **XRBMOC – MRV** (la xiqueta respon sa mare a un torn anterior realitzant una acció amb la boca i ella li respon fent-li una verbalització, és a dir, una exclamació, un so o altres); **XRBMOC – MRDFRI** (la xiqueta respon sa mare a un torn anterior realitzant una acció amb la boca i un moviment del seu cos, ella li respon fent-li un requeriment mitjançant una frase tot utilitzant l'estratègia de la interpretació) i, **XRBMOC – MRDFRPR** (la xiqueta respon sa mare a un torn anterior realitzant una acció amb la boca mentre la mira, ella li respon fent-li un requeriment mitjançant una frase en forma de pregunta).

Els patrons on el comportament de l'infant és verbal són, **XRVER – MRVI** (la xiqueta respon sa mare a un torn anterior realitzant una verbalització i ella li respon amb activitat verbal a partir de la interpretació feta del que ha dit la seua filla); tres tipus de resposta reben un mateix patró d'activitat, així, quan l'infant respon sa mare a un torn anterior amb una verbalització que és una onomatopeia, ella, bé li imita (**XRVERONO –MRIMI**), bé realitza una verbalització com una exclamació, un so o altres (**XRVERONO - MRV**) o bé utilitza a més a més l'estratègia de la interpretació (**XRVERONO - MRVI**).

Els patrons que no s'ajusten completament a aquest tret, són aquells on les respostes de la mare estan marcades per la comunicació no verbal, com ara, **XRAC – MRNV** (la xiqueta respon sa mare a un torn anterior realitzant una acció i ella li respon utilitzant la comunicació no verbal); **XRBM – MRNV** (la xiqueta respon sa mare a un torn anterior realitzant una acció amb la boca mentre la mira, ella li respon utilitzant la comunicació no verbal) i, **XRMOC – MRNV** (la xiqueta respon sa mare a un torn anterior realitzant un moviment del seu cos, ella li respon utilitzant la comunicació no verbal).

Seguint amb les respostes verbals de la mare, les dades que conformen la part inferior de la taula (Taula 7.1.D1 AC) ens proporcionen més informació. Així, quasi el 100% dels patrons interactius on l'activitat de la mare condiona la de la seua filla, exactament 17 de 19, són de contingut verbal, la meitat dels quals frases, com ara, **MRDFR – XRAC** (la mare respon la seua filla a un torn anterior demanant-li quelcom mitjançant una frase i ella respon amb una acció); **MRDFR – XRB** (la mare respon la seua filla a un torn anterior demanant-li quelcom mitjançant una frase i ella respon amb una acció feta amb la boca); dues respostes semblants dona la xiqueta a la mateixa activitat de la mare, **MRDFRI – XRBM** i **MRDFRI – XRB** (la mare respon la seua filla a un torn anterior demanant-li quelcom mitjançant una frase utilitzant l'estratègia de la interpretació i, la xiqueta respon bé amb una acció feta amb la boca mirant sa mare, bé, només amb l'acció feta amb la boca); quan la mare respon la seua filla a un torn anterior demanant-li quelcom mitjançant una frase en format de pregunta, la xiqueta respon amb una

verbalització, tal i com es veu a **MRDFRPR - XRVER**; d'altres vegades utilitza només frases sense requeriments, com ara, **MRFR - XRBMOC** (la mare respon la seua filla a un torn anterior amb una frase, la xiqueta respon amb una acció feta amb la boca i un moviment del seu cos) o frases amb l'estratègia d'interpretació, com ara, **MRFRI** amb dos tipus de resposta, **XRBM** i **XRMOOC** (la mare respon la seua filla a un torn anterior amb una frase que interpreta allò que ha fet o dit la xiqueta i aquesta respon bé amb una acció feta amb la boca i una mirada o bé amb un moviment del seu cos).

En la resta de respostes verbals, la mare fa servir paraules (**MRP - XRACBMOC**, la mare respon la seua filla a un torn anterior amb una paraula i la xiqueta respon amb una acció, un somriure i un moviment del seu cos), verbalitzacions del tipus exclamacions, sons o d'altres (**MRV - XRVERONO**, **MRV - XRB** i **MRV - XRBMOC**, la mare respon la seua filla a un torn anterior mitjançant una paraula i, la xiqueta respon amb una verbalització que és una onomatopeia o amb una acció feta amb la boca o amb una acció feta amb la boca i un moviment del seu cos, respectivament) i, finalment, verbalitzacions que interpreten amb dos tipus de resposta, com ara, **MRVI - XRVER** i **MRVI - XRVERONO** (la mare respon la seua filla a un torn anterior amb una verbalització que interpreta allò que l'infant ha dit i, la xiqueta respon bé amb una verbalització bé amb una onomatopeia).

Només són dos els patrons on la mare fa servir comunicació no verbal, es tracta dels següents, **MRNV - XRIMI** i **MRNV - XRACBMOC** (la mare respon la seua filla a un torn anterior realitzant una activitat no verbal i la xiqueta li respon imitant-la o amb una acció alhora que un somriure i un moviment del seu cos).

La mare perd l'oportunitat de donar resposta al comportament de la seua filla amb una certa freqüència. Aproximadament un terç dels patrons interactius identificats quan les accions de la xiqueta determinen les de la mare, exactament 7 de 23, no troben resposta contingent d'aquesta. Així, a la part superior dreta de la taula apareixen patrons com ara, **XIACMB - MNODFR** i **XIACMB - MNOFR**,

en ambdós patrons l'infant mira d'iniciar la conversa realitzant una acció, mirant i fent un somriure i la mare no respon però li demana quelcom amb una frase o bé, fa únicament una frase, respectivament; **XRACBMOC – MNOYO**, quan l'infant respon sa mare a un torn anterior amb una acció, un somriure i un moviment del seu cos, ella no dóna resposta i parla a l'observadora; un altre tipus de resposta que tampoc troba resposta es pot observar al patró, **XRVER – MNODP** on a la resposta amb una verbalització de la xiqueta a sa mare a un torn anterior, ella no li dóna una resposta contextualitzada però li requereix quelcom amb una paraula sense relació amb la situació. En acabant aquest primer bloc d'absència de respostes de la mare trobem, **XRIMI – MNOV**, és a dir, l'infant respon sa mare a un torn anterior tractant d'imitar el que ella ha dit o fet i ara perd l'ocasió de respondre encara que fa una verbalització sense relació amb l'activitat desenvolupada.

El segon bloc de no respostes el conformen els patrons on el comportament de la mare determina el de la seua filla, com ara, **MNODFR – XRBM** i **MNODFR – XRACBMOC** (la mare no respon la seua filla a un torn anterior però li fa un requeriment mitjançant una frase i ella li respon, malgrat tot, amb una acció feta amb la boca tot mirant-la o amb una acció alhora que fa un somriure i un moviment del seu cos. En acabar, **MNOYO – XRB** (la mare no respon la seua filla a un torn anterior però parla a l'observadora, no obstant això, ella li respon amb una acció feta amb la boca).

Els patrons que s'ajusten a aquesta característica de no resposta, mereixen un esment al marge dels anteriors per la raó que l'infant tampoc respon sa mare quan pertoca, així, trobem que aquell no respon sa mare a un torn anterior i ella tampoc ho fa, però bé li demana quelcom no relacionat amb la situació amb una frase, bé realitza algun tipus d'activitat no verbal, ho veiem als patrons **36 – MNODFR** i **36 – MNONV**. Aquest últim i un altre patró semblant, tornem a trobar-los al final de la part inferior de la taula quan l'activitat de la mare condiona la de la xiqueta, així tenim **MNONV – 36**, a més a més de **MNOFR – 36**.

En general, la mare fa servir algunes de les estratègies amb potencial provat per al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge, són la imitació i la interpretació. Ja hem presentat els patrons corresponents a l'apartat de les respostes de la mare per la qual cosa només els anomenarem,

XIVER–MRVI	MRIMI-XRBM	MRDFRI-XRB
XRVERONO–MRIMI	MRIMI-XRIMI	MRFRI-XRBM
XRVERONO–MRVI	MRIMI-XRVERONO	MRFRI-XRMOC
XRVER–MRVI	MRDFRI-XRBM	MRVI-XRVERONO
XRBMOC–MRDFRI		

Determinats patrons interactius identificats es produeixen tan si el comportament de la xiqueta i/o de la mare determina el de l'una o l'altra. Aquest fet ens informa d'una seqüència interactiva sòlida que permet a la díada confeccionar i mantindre la xarxa comunicativa i l'elaboració conjunta d'activitats interactives. Com al cas anterior donat que aquests patrons ja han sigut presentats a l'apartat de les respostes, aquí tan sols farem esment,

XRACBMOC – MRP	MRP – XRACBMOC
XRVER – MRVI	MRVI – XRVER
XRVERONO – MRVI	MRVI – XRVERONO
XRVERONO – MRIMI	MRIMI – XRVERONO
XRVERONO – MRV	MRV – XRVERONO
XRB – MRV	MRV – XRB

Taula 7.1. DIAC. Patrons interactius identificats en la Diada 1. Retard 1.

	MRDFR	MRDFRI	MRDFEPR	MRFR	MRIMITA	MRP	MRV	MRVI	MRNV	MNOFR	MNOV	MNONV	MNOYO
XIACI	-0.90	-0.90	-0.77	3.14	0.00	-0.77	-0.63	-0.44	1.53	-0.77	-0.90	0.84	0.51
XIVERI	-0.85	0.62	-0.73	1.12	0.00	0.95	-0.59	2.45	-0.96	0.95	-0.85	0.95	-0.85
XIACMBI	2.09	-0.44	-0.38	-0.60	0.00	-0.38	-0.31	-0.21	-0.50	2.52	2.09	-0.38	-0.44
XRAC	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.48	5.08	-1.42	-1.34	-0.83	-0.18
XRACBMOCI	2.20	1.21	0.53	-0.30	0.77	2.52	1.85	-1.31	1.14	1.53	0.15	0.29	2.17
XRVERI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	3.61	1.06	-0.57	-0.44	-0.81	-0.18
XRVERONI	-0.68	-0.18	-0.47	0.51	2.66	-0.49	5.08	5.26	-0.75	-1.00	-0.94	-0.58	-0.13
XRBI	0.19	-0.37	0.18	1.04	-0.70	0.95	2.49	-0.75	-0.06	-0.33	1.70	-1.20	-0.26
XRBMOCI	0.24	3.96	-0.63	1.88	-0.46	0.95	0.83	-0.49	1.15	-0.51	-0.38	0.56	-0.17
XRIMITAI	-0.48	-0.13	-0.33	1.29	-0.24	5.68	-0.78	-0.26	1.50	-0.70	-0.66	2.12	-0.09
XRBM	-0.53	-0.14	2.49	1.07	-0.26	-0.38	-0.85	-0.28	4.96	-0.77	-0.72	-0.45	-0.10
XRMOCI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	-0.47	3.61	0.51	-1.19	-0.74	-0.16
36	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	-1.26	1.14	3.58	0.91	1.00	-1.21

36	XRAC	XRBM	XRVER	XRVERON	XRBI	XRMOCI	XRBMOCI	XRIMITAI	XRACBMOCI
MIDPI	-0.51	-0.72	2.00	-0.72	0.28	-0.22	-1.16	0.00	0.00
MIVI	1.87	-0.77	-0.54	-0.77	1.49	-0.35	2.07	0.00	0.00
MRDFR	0.00	-0.68	-0.88	2.77	1.45	0.41	-0.39	0.25	0.28
MRDFRI	-1.85	1.06	2.34	-0.38	2.89	-0.51	-0.48	-0.22	-1.16
MRDFRPI	-1.32	1.81	-0.49	2.66	-0.49	-0.16	-0.62	-0.28	0.07
MRFR	-0.40	-0.54	-0.82	-0.04	-0.68	-0.10	4.31	-0.47	-0.05
MRFRI	-0.32	-0.55	2.74	-0.33	-0.77	4.20	-0.42	-0.19	-1.02
MRIMITAI	-1.11	-0.55	2.74	2.74	-0.77	-0.45	-0.42	5.11	-1.02
MRP	0.00	0.00	-0.48	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.61
MRVI	-0.77	1.76	1.21	2.32	3.30	0.31	2.31	1.33	0.61
MRVI	-3.24	-0.63	-0.38	7.97	7.77	-0.51	-0.48	-0.22	-1.16
MRNV	-0.51	1.86	-0.67	1.62	-0.67	1.40	-0.84	2.36	3.28
MNOFR	0.00	0.00	2.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	4.33
MNOFR	3.52	-0.70	-0.89	-1.15	-0.89	-0.25	-0.11	-0.51	-1.78
MNONV	8.36	-3.08	-2.38	-3.09	-1.69	-0.77	-1.11	-1.37	-1.70
MNOYO	-1.06	-0.36	-0.22	-0.28	-0.22	-0.29	-0.27	-0.13	-0.66

7.2.2. Díada 2

El nombre total de patrons detectats a la Díada 2 és de 35, en els que 21 el comportament de la xiqueta determina el de la mare i, en els altres 14 passa el contrari, és a dir, la mare condiciona les accions del seu infant (Taula 7.2.D2AC). Com a la díada anterior, aquestes dades anirem presentant-les precedides de la caracterització que la seua anàlisi ens ha permès concloure.

L'infant disposa de recursos per a iniciar els intercanvis comunicatius, la mare respon a aquests inicis de conversa al menys el 50% de les vegades. Ho podem observar als patrons situats a la part superior de la taula, com ara, **xib – MRNV** (l'infant inicia la conversa amb una acció feta amb la boca i la mare li respon realitzant una activitat no verbal) i, **XIAC – MNODFR** (l'infant inicia la conversa amb una acció i la mare perd l'oportunitat de donar-li resposta i li fa un requeriment aliè a la situació amb una frase).

L'infant espera activament la resposta de la mare durant els intercanvis comunicatius i la mare respon. Efectivament, amb la mirada expectant i l'atenció fixada en sa mare, l'infant li comunica que roman atent a la seua resposta; aquesta es confirma de manera no verbal. Es tracta d'una maniobra que la xiqueta utilitza per a mantindre el canal de la comunicació obert i fa explícita, entre d'altres, la implicació i interès de l'infant en la interacció. Els patrons que ens permeten realitzar aquesta afirmació són, **xresper – MRNV** (l'infant respon sa mare a un torn anterior esperant que complete la seua intervenció, la mare dóna resposta a aquesta acció utilitzant la comunicació no verbal) i, **MRDV – xresper** (la mare respon la seua filla a un torn anterior demanant-li quelcom amb una verbalització, és a dir, un so, una exclamació o semblant, ella roman atenta a que la mare complete la seua resposta).

La comunicació no verbal conforma de manera dominant el mapa dels patrons identificats pel que fa a l'infant, tant al comportament d'inici com de resposta; les respostes de la mare però, són de caire verbal. Com que ja hem

presentat els patrons d'inici i hem pogut comprovar aquesta característica, en aquest paràgraf anomenarem aquells on el comportament de l'infant respon a l'estructura *xiqueta respon – mare respon*. Així, quan ella respon a un torn anterior mirant-la i realitzant un moviment del cos, la mare li respon bé requerint-li quelcom amb una frase (**XRMMOC - MRDFR**), bé amb una frase a partir de la interpretació del que ha fet la seua filla (**XRMMOC - MRFRI**); la mateixa resposta rep l'infant quan en lloc del moviment del cos, a més de la mirada, realitza una acció (**XRMAC - MRFRI**) i/o quan realitza un moviment del cos i una acció (**XRMOAC - MRFRI**). D'altra banda, l'infant rep una altra resposta idèntica a dos activitats semblants com a resposta a un torn anterior de sa mare, com ara, una mirada i una acció feta amb la boca ve seguida d'una paraula de la mare (**XRMB - MRP**) i, si a més a més de la mirada i l'acció fa un moviment amb el seu cos, la mare li respon de la mateixa manera (**XRMBMOC - MRP**).

L'infant fa servir la comunicació verbal mitjançant sons i balboteig, la mare utilitza igualment el llenguatge oral per a respondre la seua filla. Aquesta característica la trobem tant si el comportament de la xiqueta i el de la mare són donats com condicionats. Els patrons que ho confirmen són els següents, **XRVERMOC – MRDP** (l'infant respon la seua mare a un torn anterior amb una verbalització i un moviment del seu cos, ella li respon fent-li un requeriment amb una paraula); **XRVERMB – MRDP** (l'infant respon la seua mare a un torn anterior amb una verbalització mentre que la mira i li fa una acció amb la boca, ella li respon fent-li un requeriment amb una paraula); **XRVERMB – MRFR** (l'infant respon la seua mare a un torn anterior amb una verbalització mentre que la mira i li fa una acció amb la boca, ella li respon amb una frase); **MRDP – XRVERMOC** (la mare respon la seua filla a un torn anterior demanant-li quelcom mitjançant una paraula, ella li respon amb una verbalització i un moviment del seu cos); **MRFR – XRVERMOC** (la mare respon la seua filla a un torn anterior amb una frase, ella li respon amb una verbalització i un moviment del seu cos) i, en acabar, **MRFRI – XRVERAC** (la mare respon la seua filla a un

torn anterior amb una frase a partir de la interpretació del que ha fet o dit la xiqueta, ella li respon amb una verbalització i un moviment del seu cos).

Quan el comportament de la mare condiona el de la seua filla es manté la comunicació verbal com a eina fonamental, essent les paraules les que conformen aquesta comunicació a més dels sons i les exclamacions, les respostes de l'infant són, sobretot, no verbals. Així, quan la mare respon la seua filla a un torn anterior fent-li un requeriment amb aquest tipus de contingut oral que interpreta el que ha fet o dit l'infant, aquest li respon amb una acció (**MRDI – XRAC**); en el cas de que la mare no en faça cap requeriment però sí interprete, la xiqueta respon mirant-la i fent un moviment amb el seu cos (**MRI - XRMMOC**); si la mare respon amb una paraula, la xiqueta respon mirant-la, fent un somriure i un moviment del seu cos (**MRP - XRMBMOC**).

La mare utilitza la imitació i la interpretació. La imitació idèntica o quasi idèntica del que ha fet o dit l'infant i/o dotar de significat les seues accions representen recursos amb un gran potencial com ja ho hem apuntat en d'altres ocasions. Patrons com ara, **XRVERMB – MRIMI** (l'infant respon la seua mare a un torn anterior amb una verbalització mentre que la mira i li fa una acció amb la boca, ella li respon imitant el contingut del torn de l'infant) o **XRMBAC – MRIMI** (l'infant respon sa mare a un torn anterior mirant-la, fent un somriure mentre que realitza una acció amb la boca, ella reproduueix les accions de la seua filla) són exemples de l'ús de la primera de les estratègies esmentades. Pel que fa a la interpretació, a més a més dels patrons ja anomenats en apartats precedents per altres motius (**XRMMOC – MRFRI**, **XRMAC – MRFRI** i **XRMOAC – MRFRI**), la mare fa servir aquesta mateixa estratègia en patrons on la seua acció determina la de l'infant, com ara, **MRDI – XRAC**, **MRFRI – XRVERAC** i, **MRI – XRMMOC**, que ja hem explicat a l'apartat anterior.

La mare utilitza el recurs comunicatiu de posar en boca d'un personatge, siga un nino, un animal i/o una imatge, un contingut verbal, les respostes de la xiqueta són de caràcter no verbal. Així, la mare utilitza aquesta eina de fer

com si qualsevol objecte parlara, tant si respon a la xiqueta, com si condiciona la seua activitat. Ho podem observar als següents patrons, **XRMBAC – MRANIMA** (l'infant respon sa mare a un torn anterior mirant-la, fent-li un somriure i una acció, ella respon donant vida i veu a un determinat element de l'entorn) i, **MRANIMA – XRMAC** (la mare respon la seua filla a un torn anterior animant verbalment un objecte i ella respon mirant-la i realitzant una acció).

La mare utilitza la comunicació no verbal essent les respostes de la xiqueta igualment no verbals. Tot i que amb una freqüència menor, la mare fa servir aquest recurs comunicatiu quan la xiqueta bé realitza un moviment amb el seu cos alhora que desenvolupa una acció com a resposta d'un torn anterior (**XRMOCAC - MRNV**), bé realitza només una acció com llançar un objecte, colpejar, moure o semblant (**MRNV – XRAC**) o com ja hem apuntat a l'apartat corresponen quan la xiqueta espera la seua resposta (**xresper – MRNV**).

Sempre que la xiqueta respon sa mare a un torn anterior mirant-la, fent un somriure i un moviment amb el seu cos, la mare respon amb una paraula i viceversa. És a dir, es tracta d'un patró interactiu comunicatiu i lingüístic que esdevé tant donat com condicionat, així trobem, **XRMBMOC – MRP** i **MRP – XRMBMOC**.

Sempre que la xiqueta respon sa mare a un torn anterior fent una verbalització i un moviment amb el seu cos, la mare respon demanant-li quelcom amb una paraula i viceversa. És el mateix que succeïa al cas anterior, **XRVERMOC – MRDP** i **MRDP – XRVERMOC**.

La mare no respon l'infant. Ho hem pogut observar en alguns patrons com ara, **XRMB – MNODFR** (l'infant respon sa mare a un torn anterior mirant-la i fent un somriure, ella perd l'oportunitat de respondre i li demana quelcom, no relacionat amb la situació, amb una frase); **XRMAC – MNOV** (l'infant respon sa mare a un torn anterior mirant-la i realitzant una acció i la mare no respon tot i que fa una verbalització que no té res a veure amb la situació).

L'infant respon la seua mare malgrat ella no li haja respost a un torn anterior. Dos són els patrons que reflexen aquest tret, per una banda, **MNOFR – XRMBAC** (la mare no respon la seua filla a un torn anterior però fa una frase i, tot i així, ella li respon mirant-la, fent un somriure i un moviment del seu cos) per l'altra, **MNOP – XRMMOC** (la mare no respon la seua filla a un torn anterior però diu una paraula no relacionada amb la situació i tot i així, ella li respon mirant-la i fent un moviment del seu cos) i, per últim, **MNOP – XRMB** (la mare no respon la seua filla de la mateixa manera que al patró anterior i tot i així, ella li respon mirant-la i fent un somriure).

Finalment, en d'altres ocasions tant la mare com la filla interrompen la comunicació establint-se patrons on es reflexa l'absència d'interacció. Són patron com ara, **36 – MNOFR; MNOFR – 36; 36 – MNOYO; MNOYO – 36 i 36 – MNONV;**

Taula 7.2.D2AC. Patrons interactius identificats en la Diada 2. Retard 1.

	MRIMITA	MRP	MRNV	MNODFR	MNOFR	MNOV	MNOYO	MNONV	MRDFR	MRDP	MRANIMA	MRFR	MRFRI
xib	-0.15:	0.00:	2.15:	-0.15:	-0.15:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
XIAC	-0.36:	0.00:	0.11:	2.83:	-0.36:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:
xresper	-0.20:	-0.26:	3.17:	-0.24:	-0.27:	-0.11:	-0.43:	-0.30:	-0.29:	-0.24:	-0.12:	-0.36:	-0.14:
36	-1.09:	-1.50:	-0.37:	1.90:	2.20:	1.56:	2.08:	3.67:	-1.70:	-1.51:	0.12:	-1.72:	-0.07:
XRVERMOC	0.38:	-1.18:	0.23:	-1.07:	-0.27:	-0.48:	-1.25:	-1.34:	1.37:	3.11:	-0.54:	1.37:	-0.64:
XRVERMB	3.28:	1.06:	-0.86:	-1.56:	-1.76:	-0.70:	-1.82:	-1.33:	0.71:	2.25:	-0.78:	3.08:	-0.93:
XRMMOC	-1.83:	0.24:	-1.09:	-0.45:	-0.40:	-1.00:	0.11:	-0.36:	2.84:	0.14:	0.01:	-1.66:	2.50:
XRMB	-0.52:	2.39:	0.49:	2.75:	-0.72:	-0.29:	-1.14:	-0.80:	-0.77:	-0.64:	-0.32:	1.45:	-0.38:
XRMAC	-0.52:	-0.71:	0.49:	-0.64:	-0.72:	3.32:	0.99:	-0.80:	-0.77:	-0.64:	-0.32:	-0.96:	2.36:
XRMBMOC	-0.11:	3.13:	-0.48:	-1.37:	-0.79:	-0.61:	0.22:	-1.02:	-0.21:	0.33:	0.93:	0.36:	-0.81:
XRMBAC	3.49:	-0.37:	-0.45:	-0.34:	-0.38:	-0.15:	-0.60:	-0.42:	-0.41:	-0.34:	5.83:	-0.51:	-0.20:
XRMOAC	-0.28:	-0.37:	2.02:	-0.34:	-0.38:	-0.15:	-0.60:	-0.42:	-0.41:	-0.34:	-0.17:	-0.51:	4.88:

	36	xresper	XRAC	XRVERMOC	XRVERAC	XRMMOC	XRMB	XRMAC	XRMBMOC	XRMBAC
MRDP	-1.88:	-0.23:	-0.67:	3.53:	1.11:	0.75:	-0.52:	-0.57:	-1.31:	-0.33:
MRDI	-1.53:	-0.09:	3.23:	-0.39:	-0.25:	0.83:	-0.21:	-0.23:	-0.52:	-0.13:
MRANIMA	-1.53:	-0.09:	-0.59:	-0.39:	-0.25:	0.83:	-0.21:	4.24:	-0.52:	-0.13:
MRDV	0.32:	7.59:	0.52:	-0.56:	-0.35:	0.05:	-0.30:	-0.33:	-0.74:	-0.19:
MRFR	-0.77:	-0.37:	-1.25:	2.27:	0.19:	1.03:	0.56:	-0.91:	-0.28:	-0.52:
MRFRI	-1.07:	-0.15:	1.39:	-0.65:	2.15:	-1.25:	-0.34:	-0.38:	0.44:	-0.22:
MRP	-1.19:	-0.27:	-0.26:	-1.12:	0.84:	-0.39:	1.22:	-0.65:	4.00:	-0.38:
MRI	-1.53:	-0.09:	1.32:	-0.39:	-0.25:	2.41:	-0.21:	-0.23:	-0.52:	-0.13:
MRNV	0.04:	-0.36:	2.08:	0.01:	0.22:	-0.70:	-0.82:	-0.90:	-0.23:	-0.52:
MNOFR	2.60:	-0.27:	-1.68:	-1.12:	-0.71:	-0.39:	-0.60:	-0.65:	-0.71:	2.49:
MNOP	0.05:	-0.16:	-1.03:	-0.69:	-0.43:	2.36:	2.48:	-0.40:	-0.91:	-0.23:
MNOYO	4.16:	-0.34:	-0.17:	-0.64:	-1.64:	-0.92:	-1.38:	0.49:	-0.04:	-0.49:

7.2.3. Díada 3

Els patrons identificats en la Díada 3, 75 en total, es reflecteixen a la Taula 7.3a.D3AC i a la Taula 7.3b.D3AC, a la primera figuren aquells on el comportament de l'infant condiciona la resposta de la mare (43 patrons) i a la segona aquells on el comportament de la mare condiciona el de l'infant (32 patrons). El nombre elevat de dades ens ha obligat a dividir la taula en dues parts i a més a més els mateixos patrons poden aparèixer a la part superior de la taula i també a la inferior. En tot cas les característiques que defineixen la interacció comunicativa i lingüística d'aquesta díada són les següents:

L'infant desenvolupa activitat d'inici de la conversa mitjançant activitat fonamentalment no verbal, les respostes de la mare però són verbals tot utilitzant frases per a demanar informació i/o per a realitzar preguntes tancades. Així ho demostren els patrons que apareixen a la part superior de la Taula 7.3a.D3AC, **XIAC – MRDINFR** (l'infant inicia la conversa realitzant una acció i la mare li respon amb un requeriment d'explicació del que està fent mitjançant una frase); **XIMB – MRFRPRT** (l'infant inicia la conversa mirant sa mare i realitzant una acció amb la boca i ella li respon amb una frase que és una pregunta tancada).

Encara que amb una freqüència menor, l'infant desenvolupa activitat d'inici de la conversa mitjançant activitat verbal, la resposta de la mare és igualment verbal. El patró que ens permet aquesta afirmació correspon a, **XIVER – MRI** (l'infant inicia la conversa amb una verbalització i la mare li respon amb activitat verbal que interpreta el que ha dit el xiquet).

Quan l'infant respon sa mare, els trets anteriors s'equilibren produint-se tant activitat verbal com no verbal (17 i 21 patrons respectivament), les respostes de la mare mantenen els seus continguts de tipus verbal amb molta diversitat. Efectivament, les respostes de la mare destaquen per la seua riquesa en formes i matisos, així trobem frases enunciades per a realitzar diferents tipus de

requeriments, per a preguntar de manera oberta i/o tancada, per a valorar l'infant positivament, per a donar vida a un objecte; també paraules amb els mateixos objectius, exclamacions, sons, onomatopeies... és a dir, un espectre prou ample de recursos comunicatius i lingüístics. Pel que fa a l'infant, les verbalitzacions van acompanyades fonamentalment d'accions fetes amb la boca, com ara els somriures, els gests, les queixes o altres; les accions generals com llançar, tocar, colpejar o altres; els moviments del cos i, en acabant, les mirades, seguint un criteri de freqüència.

- **Patrons on l'infant utilitza entre d'altres recursos, l'activitat verbal.** Conforme es pot observar a la Taula 7.3a.D3AC tenim, en primer lloc un mateixa manera de respondre l'infant i quatre respostes diferents per part de la mare, com ara, **XRVERAC – MRFRI** (l'infant respon sa mare a un torn anterior amb una verbalització i una acció, ella li respon amb una frase enunciada a partir de la interpretació del que ha dit i fet el seu fill); **XRVERAC – MRI** (la mare respon aquesta vegada també amb la intepretació); **XRVERAC – MRP** (ara amb una paraula) i, **XRVERAC – MRDINP** (i/o, finalment, li demana informació amb una paraula). Les respostes de l'infant a un torn anterior de la mare en les quals les verbalitzacions es realitzen alhora que accions amb la boca i mirades, trobem al menys tres tipus de resposta, com ara, **XRVERBM – MRONO** (la mare respon amb una onomatopeia); **XRVERBM – MRV** (la mare respon amb una verbalització com una exclamació, un so o semblant) i/o **XRVERBM – MRDATFR** (la mare respon demanant l'atenció del seu fill amb una frase). Quan a més a més de les verbalitzacions, les accions amb la boca i les mirades, l'infant realitza moviments amb el seu cos, la mare respon bé amb una frase que és una pregunta tancada (**XRVERBMMOC – MRFRPRT**), demanant-li atenció amb una paraula (**XRVERBMMOC – MRDATP**) o bé demanant-li informació amb una frase que és una pregunta oberta (**XRVERBMMOC – MRDINFRPRO**). D'altres patrons són, **XRVERACMOC – MRFRI** (l'infant respon sa mare a un torn anterior realitzant una verbalització, una acció i un

moviment del seu cos, ella li respon amb una frase que intepreta el que ha dit i fet el seu fill); **XRVERACM – MRDINP** (l'infant respon sa mare a un torn anterior realitzant una verbalització, una acció i mirant-la, ella li respon demanant-li informació amb una paraula) i, en acabar, **XRVERBMOC – MRDATP** (l'infant respon sa mare a un torn anterior realitzant una verbalització, una acció amb la boca i un moviment del seu cos, ella li respon demanant-li atenció amb una paraula).

- **Patrons on l'infant utilitza entre d'altres recursos, l'activitat no verbal.** Passem ara a detallar aquells patrons de comportament de l'infant amb contingut no verbal que determinen diverses respostes verbals de la mare, així, quan el xiquet respon sa mare a un torn anterior realitzant una acció mentre la mira, ella li pot respondre de tres maneres, amb una frase que és una pregunta tancada (**XRMAC - MRFRPRT**) o posant en boca d'un objecte un contingut verbal (**XRMAC - MRANIMA**) o demanant-li informació amb una frase que és una pregunta tancada (**XRMAC - MRDINFRPRT**); la mare activa un comportament encara més divers quan el seu fill realitza accions amb la boca i fa moviments amb el seu cos, així, pot respondre amb una frase que interpreta el que ha fet l'infant (**XRBMOC - MRFRI**), pot demanar-li la realització d'una acció amb una frase que interpreta el que ha fet l'infant (**XRBMOC - MRDAFRI**), o pot fer el mateix amb una paraula sense interpretar (**XRBMOC - MRDAP**) o bé pot respondre realitzant algun tipus de requeriment a partir de la interpretació de les accions del seu fill (**XRBMOC - MRDI**). Si afegim a les accions desenvolupades per l'infant als tres últims patrons, la realització d'accions més generals com llançar, colpejar i altres, la mare li respon bé amb una onomatopeia (**XRBMOCAC - MRONO**) bé amb una exclamació (**XRBMOCAC - MRE**). Si l'infant però, només realitza accions amb la boca alhora que mira sa mare, ella li respon amb una frase (**XRBM - MRFR**). Quan el xiquet realitza només una acció la mare li respon valorant-lo positivament (**XRAC - MRREFU**). Fins a quatre tipus de resposta reb l'infant quan mira sa mare i realitza un moviment amb el

seu cos, com ara, la mare li requereix una acció amb una frase (XRMMOC - MRDAFR), o li requereix una acció amb una frase que és una pregunta (XRMMOC - MRDAFRPR), o bé la mare imita les accions del seu fill (XRMMOC - MRIMI) i/o en acabar, li demana informació amb una frase que és una pregunta oberta (XRMMOC - MRDINFRPRO). Finalment, si l'infant respon a mare a un torn anterior realitzant una acció amb la boca alhora que un moviment amb el seu cos, una acció més general i mirant a mare, ella li respon de dues maneres, en la primera li demana una acció determinada amb una frase (XRBMOACM - MRDAFR) i en la segona li demana una acció aquesta vegada amb una paraula (XRBMOACM - MRDAP).

La mare deixa que siga el seu fill qui porte la iniciativa. Així, com s'hi pot observar a la Taula 7.3b.D3AC, no hem identificat cap patró on la mare desenvolupa un comportament de regular la interacció en relació a l'activitat de començament de la conversa i, a continuació la mare respon normalment el seu fill.

La diversitat de les respostes verbals de la mare es manté als patrons identificats on aquelles determinen l'activitat de l'infant i, igualment les respostes d'aquest conserven l'equilibri entre els continguts verbals i no verbals, 12 i 14 patrons respectivament (Taula 7.3b.D3AC). Efectivament, els diferents tipus de requeriments mitjançant frases i/o paraules, les exclamacions, els sons, les preguntes obertes i/o tancades, les onomatopeies i altres, tornen a conformar l'entorn lingüístic on la mare implica al seu fill i és implicada per ell alhora. Les respostes de l'infant són igualment riques i variades mostrant amb la seua activitat que és sabent de la seua capacitat per a participar activament en aquest entorn. Començarem amb aquells patrons on les respostes de l'infant són de tipus verbal.

- **La mare utilitza frases i paraules per a realitzar requeriments al seu fill, com ara, atenció, una acció o informació; l'infant respon amb**

activitat verbal alhora que altres. Així, podem observar que quan la mare respon el seu fill a un torn anterior demanant-li atenció amb una frase, ell li respon amb una verbalització i una acció mentre la mira (**MRDATFR - XRVERACM**), ara bé, si en lloc d'una frase li demana atenció amb una paraula, llavors l'infant li respon canviant l'acció general per una acció feta amb la boca (**MRDATP - XRVERBM**). Si el que li demana és informació amb una paraula, la resposta del xiquet és una verbalització acompanyada d'una acció (**MRDINP - XRVERAC**). En la mateixa línia de comportament verbal, alhora que accions fetes amb la boca i, aquesta vegada, amb moviment del cos, respon l'infant quan la mare li fa algun tipus de requeriment tot interpretant el que aquell ha dit o fet al torn anterior (**MRDI - XRVERBMOC**). Quan el que li demana és una acció amb una frase que és una pregunta, l'infant afegeix a la resposta donada al patró anterior, una mirada (**MRDAFR - XRVERBMMOC**).

- **La mare fa servir igualment frases per a seguir l'intercanvi comunicatiu sense requeriments, que troben respostes de tipus verbal per part de l'infant**, així quan la mare li respon a un torn anterior amb una frase que interpreta el que ha dit o fet, l'infant li respon amb una verbalització, una acció feta amb la boca i un moviment del cos (**MRFRI - XRVERBMOC**).
- **La mare utilitza exclamacions, sons o altres.** Si el que fa la mare és respondre amb una verbalització del tipus, exclamació, so o altres, l'infant li respon amb una verbalització i una acció feta amb la boca mentre la mira (**MRV - XRVERBM**).
- **Les onomatopeies formen part del repertori comunicatiu de la mare amb respostes verbals de l'infant.** Si la mare respon el seu fill a un torn anterior amb una onomatopeia, l'infant bé realitza una verbalització alhora que una acció general i una altra feta amb la boca (**MRONO - XRVERACB**), bé canvia l'acció feta amb la boca per un moviment amb

el seu cos (**MRONO - XRVERACMOC**). Cal recordar que aquest recurs també és utilitzat per la mare com a resposta al seu fill quan aquesta determina la resposta de la mare, ja l'hem presentada en un apartat anterior com a contingut d'un altre tret característic d'aquesta díada (**XRVERBM - MRONO**).

A continuació presentarem aquells patrons on les respostes de la mare segueixen essent verbals però no les de l'infant que ara són no verbals.

- **La mare utilitza frases i paraules per a realitzar requeriments al seu fill, com ara, atenció, una acció o informació; l'infant respon amb activitat no verbal alhora que altres** Així, per una banda si la mare respon el seu fill a un torn anterior demanant-li informació mitjançant una frase en forma de pregunta tancada, ell li respon realitzant una acció (**MRDINFRPRT - XRAC**); si en canvi la mare li demana una acció amb una frase o amb una paraula, ell li respondrà amb una acció feta amb la boca i un moviment del seu cos (**MRDAFR - XRBMOC** i **MRDAP - XRBMOC**). Si l'acció li la demana amb una frase en forma de pregunta, l'infant realitzarà una acció feta amb la boca, un moviment amb el seu cos i una acció general alhora que la mira (**MRDAFRPR - XRBMOCACM**). D'altra banda quan el que li demana la mare és atenció mitjançant una paraula, la resposta de l'infant serà mirar-la fent un moviment amb el seu cos (**MRDATP - XRMMOC**).
- **La mare fa servir igualment frases i paraules per a seguir l'intercanvi comunicatiu sense requeriments, que troben respostes de tipus no verbal per part de l'infant.** Si la mare respon el seu fill a un torn anterior utilitzant una frase, la seua resposta és mirar-la i fer una acció amb la boca (**MRFR - XRBM**) o bé, si aquesta frase és una pregunta oberta, llavors, l'infant respon mirant-la i realitzant una acció (**MRFRPRO - XRMAC**); en acabar, si respon amb una paraula l'infant li respon realitzant una acció (**MRP - XRAC**).

- **La mare també utilitza altres recursos verbals més enllà de les frases i les paraules, com ara les exclamacions, les onomatopeies els sons o altres**, així quan fa servir els dos primers recursos esmentats, l'infant li respon amb una acció feta amb la boca mentre fa un moviment amb el seu cos i una acció general (**MRE – XRBMOAC** i **MRONO – XRBMOAC**, respectivament). Cal recordar que aquest recurs també és utilitzat per la mare com a resposta al seu fill quan aquesta determina la resposta de la mare, ja l'hem presentada en un apartat anterior com a contingut d'un altre tret característic d'aquesta díada (**XRBMOAC – MRONO**). Si utilitza sons o altres, la resposta que troba per part de l'infant és una mirada i un moviment del seu cos (**MRV - XRMMOC**).

La comunicació no verbal és igualment utilitzada per la mare encara que amb una freqüència menor en la interacció amb el seu fill, les respostes d'aquest són verbals. Trobem que quan aquest últim respon a la mare a un torn anterior amb una verbalització acompanyada d'una acció amb la boca i el moviment del seu cos, la mare respon amb activitat no verbal i viceversa (**XRVERBMOAC – MRNV i MRNV - XRVERBMOAC**).

La mare utilitza el recurs de posar en boca d'un objecte, nino, animal o altres, un contingut verbal, la resposta de l'infant ha estat no verbal. El patró que ens permet realitzar aquesta afirmació ja ha estat presentat a un altre apartat, es tracta de **XRMAC – MRANIMA** (l'infant respon a la mare a un torn anterior i ella li respon animant un objecte fent-li que parle i es moga).

La mare fa servir la valoració positiva explícita als seus intercanvis comunicatius, les respostes de l'infant són tant verbals com no verbals. Dos són els patrons identificats que ens permeten realitzar aquesta afirmació, com ara, **MRREFU – XRAC** (la mare respon al seu fill a un torn anterior donant-li suport verbal tot reconeixent el contingut del seu torn, ell li respon amb una acció) i **MRREFU – XRVERACM** (la mare respon al seu fill a un torn anterior donant-li

suport verbal tot reconeixent el contingut del seu torn, ell li respon amb una verbalització acompanyada d'una acció mentre mira sa mare).

La mare imita el seu fill essent les respostes de l'infant de tipus no verbal.

Quan la mare respon el seu fill a un torn anterior tot imitant la seua activitat, ell li respon realitzant una acció amb la boca alhora que un moviment amb el seu cos (**MRIMI - XRBMOC**). Recordem igualment que hi ha un altre patró on la mare fa servir aquesta estratègia quan l'activitat de l'infant determina la de la mare i que ja ha estat presentat per d'altres motius a un apartat anterior, es tracta de **XRMMOC – MRIMI** (l'infant respon sa mare a un torn anterior mirant-la i fent un moviment amb el seu cos i ella imita aquesta acció).

Un altre tipus d'estratègia utilitzada per la mare és la interpretació quan dóna significat a l'activitat del seu fill, les respostes de l'infant són de tot tipus, és a dir, tant verbals com no verbals. Com que una gran part dels patrons on apareix aquesta estratègia ja han sigut presentats en apartats anteriors il·lustrant altres característiques, aquí només els anomenarem i explicarem aquells que són nous, així tenim,

XIVER – MRI

XRBMOC – MRDI

XRVERAC–MRFRI

MRDI – XRVERBMOC

XRBMOC – MRFRI

MRFRI – XRVERBMOC

XRVERAC–MRI

MRDI – XRBAC

XRVERACMOC – MRFRI

MRI – XRVERACMOC

XRBMOC – MRDAFRI

Aquests dos últims, és a dir, **MRDI –XRBAC** i **MRI – XRVERACMOC** fan referència a pautes, com ara, la mare respon el seu fill a un torn anterior fent-li algun tipus de requeriment a partir de la interpretació del que ha dit i/o fet l'infant, ell li respon amb una acció feta amb la boca i una acció més global; i la mare respon el seu fill a un torn anterior interpretant l'activitat realitzada i ell li respon

amb una verbalització acompanyada d'una acció i un moviment del seu cos, respectivament.

N'hi han patrons que es produeixen tant com a comportament donat com a condicionat creant així seqüències que es perllonguen. A continuació els presentem com a llistat ja que han estat explicats a apartats anteriors.

XRVERAC – MRDINP	MRDINP – XRVERAC
XRAC – MRREFU	MRREFU – XRAC
XRVERBM – MRV	MRV – XRVERBM
XRBMOC – MRDAP	MRDAP – XRBMOC
XRBMOCAC – MRE	MRE – XRBMOCAC
XRBM – MRFR	MRFR – XRBM

La mare perd l'oportunitat de respondre el seu fill de manera contingent i ajustada. Quan l'infant inicia els intercanvis comunicatius realitzant una acció, la mare pot respondre amb una frase no relacionada amb la situació (**XIAC - MNOFR**), és a dir, canvia de tema de conversa de manera inadequada també si l'infant els inicia mirant la mare i fent un moviment del cos alhora, ella li respon amb activitat no verbal no contingent (**XIMMOC – MNONV**); de la mateixa manera li respon la mare si l'infant realitza una verbalització acompanyada d'una acció general i una altra feta amb la boca (**XRVERACB - MNONV**). En acabar, si l'infant respon a mare a un torn anterior amb una verbalització mentre fa una acció mirant-la, ella perd l'ocasió de respondre però li fa un requeriment amb una frase no relacionada amb la situació (**XRVERACM - MNODFR**).

Els dos membres de la díada interrompen la interacció quan mútuament no es responen l'un a l'altre. Es tracta de cinc patrons en els quals l'activitat de cadascun és tant donada com condicionada, són els següents:

36 – MNODFR	MNODFR – 36
36 – MNOFR	MNOFR – 36

36 – MNODP

MNODP – 36

36 – MNOV

MNOV – 36

36 – MNONV

MNONV – 36

Taula 7.3a. D3AC. Patrons interactius identificats en la Diada 3 essent l'activitat de l'infant la que determina la de la mare. Retard 1.

	MRDINFR	MRFRI	MRFRPRT	MRI	MRP	MRONO	MRV	MRNV	MNODEFR	MNOFR	MNODEP	MNOV	MNONV	
XIACI	2.91:	0.61:	0.35:	-0.80:	0.00:	0.00:	-0.50:	0.00:	0.00:	2.20:	0.00:	0.00:	-0.50:	
XIVERI	0.00:	-0.38:	-0.35:	2.20:	0.00:	0.00:	-0.50:	0.00:	0.00:	-0.80:	0.00:	0.00:	-0.50:	
XIMMOC	0.00:	0.04:	-0.55:	-0.15:	0.00:	0.00:	-0.78:	0.00:	0.00:	-0.15:	0.00:	0.00:	2.65:	
XIMBI	0.00:	1.08:	3.41:	-0.68:	0.00:	0.00:	-0.42:	0.00:	0.00:	-0.68:	0.00:	0.00:	-0.42:	
36	0.00:	-1.55:	-0.24:	-1.16:	-1.29:	-1.71:	-1.52:	-0.71:	8.56:	8.71:	4.77:	5.55:	4.51:	
XRVERBMOC	0.00:	-0.30:	-0.11:	-0.15:	-0.24:	-0.15:	-0.18:	4.09:	-0.17:	-0.19:	-0.10:	-0.14:	-0.15:	
XRVERAC	0.00:	2.18:	-1.53:	2.68:	4.54:	0.91:	-0.20:	-1.22:	-0.42:	-1.25:	-1.40:	-1.90:	-1.13:	
XRVERBM	0.00:	-0.57:	-0.89:	1.55:	-0.19:	3.38:	2.18:	0.28:	-0.63:	-1.54:	0.50:	-1.10:	-0.36:	
XRVERACM	0.00:	-0.68:	-0.25:	-0.33:	1.45:	-0.33:	-0.41:	1.39:	2.28:	-0.42:	-0.23:	-0.31:	-0.34:	
XRVERACB	0.00:	-0.61:	-0.22:	-0.29:	1.74:	-0.29:	-0.37:	-0.49:	-0.35:	-0.38:	-0.20:	-0.27:	3.05:	
XRVERBMMOC	0.00:	-0.86:	2.18:	0.13:	1.91:	-0.97:	-1.22:	-1.62:	-0.21:	-1.25:	-0.67:	-0.90:	-1.01:	
XRVERACMOC	0.00:	2.13:	-0.16:	-0.21:	-0.34:	-0.21:	-0.26:	-0.35:	-0.25:	-0.27:	-0.14:	-0.19:	-0.22:	
XRMAC	0.00:	-0.48:	2.63:	-1.31:	-0.79:	-1.31:	0.05:	-0.92:	-1.23:	-1.04:	-1.32:	-0.47:	-0.82:	
XRBMOC	0.00:	2.11:	-1.38:	1.34:	-0.57:	-1.20:	0.75:	0.87:	-1.64:	-0.38:	-1.26:	-1.03:	-0.70:	
XRBMOCAC	0.00:	-0.71:	-0.53:	-0.71:	-0.22:	2.23:	-0.89:	-0.27:	-0.84:	-0.92:	-0.49:	-0.66:	-0.74:	
XRDAFR	MRDAFRI	MRDAFRER	MRDAP	MRDATER	MRDATP	MRDINP	MRANIMA	MRREFU	MRIMI	MRDI	MRDINFRPRO	MRDINFRPT	MRE	MRFR
XRAC	-0.03:	-0.77:	-0.60:	0.71:	-0.37:	-0.67:	-0.51:	3.10:	-0.88:	-1.11:	0.71:	0.22:	1.02	0.25
XRVERAC	-1.25:	-0.94:	0.89:	1.27:	-0.03:	0.23:	5.07:	0.32:	1.13:	-0.12:	0.35:	-1.00:	-1.64	-1.18
XRVERBM	-1.54:	-0.55:	-0.42:	1.30:	2.09:	1.47:	-0.95:	-1.19:	-0.18:	0.85:	0.73:	-0.36:	-0.91	0.48
XRVERACM	-0.42:	-0.15:	-0.12:	-0.26:	-0.34:	2.42:	-0.26:	-0.33:	-0.31:	-0.55:	0.41:	-0.34:	-0.81:	0.17
XRVERBMOC	-0.96:	-0.34:	-0.26:	-0.60:	4.78:	-0.83:	-0.60:	-0.74:	0.77:	-0.36:	0.92:	1.94:	0.68:	0.15
XRVERBMMOC	0.47:	1.89:	-0.35:	-0.78:	-0.03:	2.24:	0.58:	-0.97:	0.23:	-0.25:	2.38:	0.05:	-0.44	0.33
XRMAC	0.89:	-0.89:	-0.69:	-0.79:	1.90:	-0.76:	2.25:	-0.08:	-1.19:	-0.16:	1.38:	2.13:	0.99	1.28
XRBM	0.43:	0.64:	-0.61:	-0.54:	0.23:	-1.92:	1.12:	0.98:	1.89:	0.07:	0.47:	-1.78:	0.26	2.88
XRBMOC	1.11:	3.20:	1.09:	2.44:	-1.41:	-1.88:	0.09:	-1.20:	-0.43:	2.44:	1.24:	1.74:	0.82	1.12
XRMMOC	4.57:	-0.34:	3.61:	-0.60:	0.50:	0.43:	-0.60:	-0.74:	2.25:	0.51:	2.54:	-0.77:	-1.84:	1.76
XRBMOCAC	0.23:	-0.33:	-0.25:	-0.57:	-0.77:	-0.80:	1.24:	0.76:	-0.68:	1.55:	0.32:	-0.74:	2.83:	0.03
XRBMOCACM	2.51:	-0.24:	-0.18:	2.09:	-0.55:	-0.57:	-0.41:	-0.51:	-0.49:	0.40:	0.63:	-0.53:	0.54:	0.04

Taula 7.3b. D3AC. Patrons interactius identificats en la Diada 3 essent l'activitat de la mare la que determina la de l'infant. Retard 1.

	36	XRAC	XRVERAC	XRVERB	XRVERACM	XRVERACB	XRVERBMO
MRDATFR	1.40:	-1.88:	-1.75:	1.19:	2.18:	-0.33:	0.41:
MRDATP	-0.22:	-1.08:	1.34:	3.27:	-0.37:	-0.30:	1.92:
MRDINP	-0.25:	-1.36:	5.87:	-0.55:	-0.41:	-0.34:	-0.87:
MRREFU	-0.13:	2.35:	-1.47:	-1.18:	2.48:	-0.29:	-0.76:
MRDI	-1.14:	-0.71:	1.71:	1.47:	-0.60:	1.69:	2.19:
MRDINFPRT	0.52:	2.52:	-0.61:	-1.28:	-0.39:	-0.32:	-0.82:
MRFRI	-1.67:	0.67:	0.89:	0.39:	0.72:	-0.61:	3.29:
MRFPRT	2.37:	-1.32:	-0.85:	-0.92:	-0.28:	-0.23:	-0.59:
MRP	-0.55:	2.20:	1.77:	1.15:	1.30:	1.82:	-0.29:
MRONO	-1.20:	0.49:	-0.13:	1.74:	-0.34:	3.36:	0.72:
MRV	-0.73:	0.42:	0.73:	2.67:	-0.41:	-0.34:	-0.87:
MRNV	-0.17:	0.33:	-1.54:	1.65:	-0.58:	-0.47:	2.35:
MNODFR	4.07:	-1.05:	-1.50:	-1.42:	-0.43:	-0.35:	-0.91:
MNOFR	6.01:	-1.56:	-1.12:	-1.47:	-0.45:	-0.37:	-0.94:
MNODP	3.07:	-0.46:	-0.85:	0.25:	-0.28:	-0.23:	1.17:
MNOV	6.59:	-0.86:	-1.92:	-0.12:	-0.34:	-0.27:	-0.71:
MNONV	7.17:	-1.58:	-1.92:	-1.10:	-0.34:	-0.27:	-0.71:

	XRVERBMO	XRBM	XRBMOC	XRBMOCAC	XRBMOCACM
MRDAFR	0.42:	-1.20:	2.55:	-0.94:	0.89:
MRDAFRP	2.65:	-0.61:	-0.65:	-0.26:	5.35:
MRDAP	0.64:	0.39:	5.10:	-0.55:	-0.40:
MRDATP	-0.99:	-1.75:	-1.24:	-0.73:	1.45:
MRIMI	0.27:	-0.87:	2.40:	-0.66:	-0.48:
MRDI	-0.25:	1.37:	-1.03:	0.65:	-0.85:
MREI	0.53:	1.50:	-0.80:	4.14:	0.54:
MRFR	-0.05:	2.49:	-0.21:	-1.19:	-0.03:
MRFPPO	0.90:	-1.17:	-1.26:	-0.49:	-0.35:
MRI	1.15:	-1.23:	0.64:	-0.73:	-0.52:
MRONO	-0.93:	-1.07:	-0.41:	3.91:	-0.49:
MRV	0.81:	-0.19:	-1.53:	-0.82:	-0.59:

7.2.4. Díada 4

Els patrons interactius que defineixen la Díada 4 es poden observar a la Taula 7.4.D4AC. El seu nombre en relació a l'anterior és inferior però semblant a la segona díada, així hem identificat un nombre total de 33 patrons (17 quan el comportament de l'infant precedeix el de la mare i, 16 quan és el comportament de la mare qui condiciona el de l'infant).

Els trets característics d'aquesta última parella interactiva participant al nostre estudi els definim a continuació.

L'infant disposa de recursos per a iniciar amb èxit la conversa, les respostes de la mare són conformades per frases o per vocalitzacions com ara, exclamacions, sons o d'altres. Dos són els patrons que donen suport a aquesta afirmació, per una banda, **xirono – MRFR** (l'infant comença els intercanvis comunicatius amb un moviment del seu cos i una onomatopeia i la mare li respon amb una frase) i, per l'altra, **XIAC – MRV** (l'infant comença els intercanvis comunicatius realitzant una acció com llançar, estirar, colpejar o semblant i, la mare li respon amb una exclamació, so o altres).

En general, predomina l'ús de la comunicació no verbal per part de l'infant, les respostes de la mare però són fonamentalment verbals. Així, quan el xiquet respon sa mare a un torn anterior realitzant una acció, ella li respon demanant-li informació mitjançant una pregunta oberta (**XRAC - MRDINPRO**) o bé li demana quelcom amb activitat verbal com ara, exclamacions, sons o altres semblants (**XRAC - MRDV**). Si l'acció va acompanyada per un somriure, la mare li respon amb una frase (**XRAC - MRFR**).

L'infant utilitza la comunicació verbal. Quan això es produeix les respostes de la mare són igualment de tipus verbal. Les verbalitzacions del xiquet van acompanyades de moviments del cos i/o mirades cap a la mare. Així en el primer cas la mare respon almenys de tres maneres diferents, com ara, amb una frase que

interpreta el que ha dit l'infant (**XRVERMOC - MRFRI**), demanant-li informació amb una frase (**XRVERMOC - MRDINFR**) o, demanant-li informació mitjançant una pregunta tancada (**XRVERMOC - MRDINPRT**). En el segon cas, quan les verbalitzacions es realitzen alhora que l'infant mira la mare, aquesta respon amb una frase (**XRVERMMOC - MRFR**).

La mare fa servir requeriments amb frases interrogatives essent les respostes de l'infant fonamentalment no verbals. Es pot veure als patrons que hem presentat en línies precedents i també en els que a continuació anirem esmentant quan el comportament de la mare determina el del seu fill (part inferior de la taula). Veiem en primer lloc que quan la mare respon el seu infant a un torn anterior demanant-li una acció amb una frase, ell li respon mirant-la mentre que realitza una acció amb la boca i un moviment amb el seu cos (**MRDAFR - XRMBMOC**). Si el que fa és demanar informació amb una frase, l'infant li respon amb un moviment del seu cos (**MRDINFR - XRMOC**), mentre que si ho fa mitjançant una pregunta oberta, ell li respon mirant-la i fent un moviment amb el seu cos (**MRDINPRO - XRMMOC**). En acabar, si la mare demana quelcom al seu fill utilitzant exclamacions, sons o altres semblants, ell li respon amb un moviment del seu cos (**MRDV - XRMOC**).

La mare fa servir les paraules per a comunicar-se, les respostes de l'infant continuen sent no verbals. Només hem trobat patrons amb dos tipus de resposta per part de l'infant quan la mare li respon a un torn anterior amb una paraula, són la realització d'una acció o la realització d'una acció acompanyada de la mirada cap a la mare (**MRP - XRAC** i **MRP - XRMAC**, respectivament).

Els requeriments i les frases de la mare també troben resposta verbal per part de l'infant. Ho podem observar a patrons com ara, **MRDINFRI - XRVERMOC** i **MRDINFRI - XRVERBM** (la mare respon el seu fill a un torn anterior demanant-li informació amb una frase que interpreta allò que el xiquet ha fet o dit, ell li respon bé amb una verbalització acompanyada d'un moviment del seu cos, bé amb una verbalització acompanyada d'una acció feta amb la boca i

mirant sa mare, respectivament). Si la mare li fa algun tipus de requeriment interpretant l'activitat del xiquet, la seua resposta és una verbalització amb un moviment del cos (**MRDI - XRVERMOC**). En acabar, quan la mare fa servir una frase com a resposta trobarà una verbalització, alhora que una mirada i un moviment del cos, per part del seu fill (**MRFR - XRVERMMOC**).

La mare fa servir la comunicació no verbal quan interactua amb el seu fill, essent les respostes d'aquest, no verbals. Encara que amb una freqüència molt més baixa, la mare utilitza igualment aquest recurs com ho demostren els següents patrons, **XRAC – MRNV** (l'infant respon sa mare a un torn anterior realitzant una acció, ella li respon de manera no verbal) i, **MRNV – XRBAC** (la mare respon el seu fill a un torn anterior realitzant una acció exempta de contingut verbal i ell li respon realitzant una acció amb la boca i una altra més general).

Almenys hem identificat un patró que es produeix tant com a comportament donat com a condicionat. Es tracta de **XRVERMMOC – MRFR** que igualment el trobem com **MRFR – XRVERMMOC** (verbalitzacions acompanyades de mirades i moviments del cos per part de l'infant i, frases com a resposta, anterior o posterior, per part de la mare).

La mare deixa que siga el seu fill qui duga la iniciativa. Així, no hem identificat cap patró on la mare iniciï de forma significativa la conversa.

La mare perd l'oportunitat de respondre el seu fill de manera contingent. Ho podem observar a la part superior dreta de la taula tant quan el xiquet tracta de començar la interacció com quan ell ha respost la seua mare a un torn anterior. Així tenim per una banda, **XIAC – MNOFR** (l'infant tracta d'iniciar la conversa realitzant una acció i la mare no respon a aquesta acció però fa una frase no relacionada amb la situació), **XIMB – MNOV** (l'infant tracta d'iniciar la conversa mirant sa mare alhora que realitza una acció i la mare no respon a aquesta acció però fa una verbalització aliena a la situació) i, per l'altra, **XRMAC – MNONV** (l'infant respon sa mare a un torn anterior mirant-la i realitzant una acció, ella

perd l'oportunitat de respondre però realitza una acció no verbal aliena) i, **XRMBMOC – MNOV** (l'infant respon sa mare a un torn anterior mirant-la i realitzant una acció amb la boca i un moviment del seu cos, ella perd l'oportunitat de respondre però realitza una verbalització aliena).

L'infant respon sa mare quan aquesta perd l'ocasió de respondre'l a un torn anterior. Així, hem identificat els següents patrons, **MNODINFR – XRMBMOC** (la mare no respon el seu fill a un torn anterior encara que li demana una informació mitjançant una frase no relacionada amb la situació, malgrat això, l'infant respon sa mare mirant-la i fent una acció amb la boca alhora que un moviment del cos) i, **MNODAV – XRMOC** (la mare no respon el seu fill a un torn anterior però li demana una acció amb una exclamació, so o altre, l'infant però respon al seu requeriment i realitza un moviment del cos).

Els dos membres de la díada interrompen la interacció quan no es responen l'un a l'altre. Els patrons que donen suport a aquesta afirmació són, **36 – MNODINFR; 36 – MNODAV; 36 – MNOV; MNOFR – 36; MNOV – 36 i, MNONV – 36.**

Taula 7.4. D4AC. Patrons interactius identificats en la Diada 4. Retard 1.

	MRFR	MREFI	MRV	MRNV	MRDINFR	MRDINPRO	MRDINPRT	MRDV	MNODINFR	MNOAV	MNOFR	MNOV	MNONV
xiroro	2.85:	-0.30:	-0.37:	-0.21:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.21:	-0.30:	-0.37:	-0.30:	0.00:
XIAC	-0.24:	-0.54:	2.97:	-0.38:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	-0.38:	1.66:	2.97:	-0.54:	0.00:
XIMB	-0.96:	0.53:	0.03:	-0.70:	0.00:	0.00:	0.00:	0.00:	1.45:	-1.01:	-1.24:	2.07:	0.00:
36	-1.03:	-1.18:	-1.78:	0.00:	-1.30:	-1.13:	-0.82:	3.13:	2.25:	1.85:	3.08:	0.17:	0.17:
XRAC	-0.69:	-1.18:	0.47:	3.78:	-1.35:	2.89:	0.03:	2.33:	-1.54:	-1.35:	-0.10:	-0.90:	0.76:
XRVERMOC	-0.54:	2.78:	-0.58:	-0.99:	3.27:	-0.66:	2.65:	0.86:	-1.15:	-1.01:	-1.26:	-1.53:	0.65:
XRVERMOC	3.25:	-0.53:	-0.11:	-0.60:	-0.61:	-0.40:	-0.84:	-0.67:	-0.70:	-0.61:	-0.14:	-0.93:	0.23:
XRMAC	-0.85:	-0.56:	1.73:	-0.63:	1.00:	-0.42:	-0.88:	-0.70:	0.72:	-0.64:	-0.24:	0.16:	2.38:
XRAC	2.80:	1.94:	-0.33:	0.68:	-0.13:	-1.03:	0.03:	-0.40:	-1.16:	-1.59:	0.44:	-1.40:	0.05:
XRBMOC	-0.40:	0.68:	-0.09:	0.44:	0.39:	1.34:	-0.23:	1.36:	-0.97:	-0.86:	-0.86:	3.02:	-0.45:

	36	XRAC	XRMC	XRVERMOC	XRVERBM	XRVERMOC	XRMMOC	XRMAC	XRAC	XRBMOC
MRDAFR	-1.62:	0.11:	0.83:	-0.53:	-0.82:	-0.70:	0.79:	0.84:	0.18:	2.82:
MRDINFR	-1.56:	0.29:	2.03:	-1.02:	-0.62:	1.47:	1.15:	-0.53:	0.63:	-0.84:
MRDINFRI	-1.26:	-1.33:	0.42:	6.63:	2.88:	-0.51:	-0.46:	-0.51:	-0.78:	0.48:
MRDINPRO	1.06:	-1.06:	-1.04:	-0.80:	-0.48:	-0.41:	2.10:	-0.41:	-0.30:	-0.66:
MRDI	-1.32:	-0.02:	0.02:	4.58:	1.67:	-0.41:	0.00:	-0.41:	0.62:	-0.66:
MRDV	-1.00:	1.11:	2.03:	1.11:	-0.62:	-0.53:	-1.35:	-0.53:	0.63:	1.70:
MRFR	-1.14:	1.77:	-0.46:	-0.97:	1.73:	2.50:	-0.13:	0.61:	1.03:	0.37:
MRP	-0.63:	2.06:	-1.04:	-0.80:	1.67:	-0.41:	1.05:	2.10:	-1.23:	-0.66:
MRNV	-1.81:	1.41:	0.58:	-0.94:	-0.57:	1.66:	-0.35:	-0.49:	4.07:	-0.78:
MNODINF	1.27:	-1.55:	-1.52:	-1.16:	0.80:	1.17:	1.42:	-0.60:	-1.79:	2.42:
MNODAV	-0.66:	-0.54:	2.03:	-1.02:	-0.62:	-0.53:	1.15:	-0.53:	-0.11:	0.43:
MNOFR	4.06:	-1.03:	-1.94:	-1.23:	-0.12:	-0.96:	-1.97:	-0.96:	-0.28:	-0.78:
MNOV	4.65:	-1.52:	-0.89:	-1.56:	-0.95:	-0.80:	-0.92:	-0.80:	-1.90:	-1.28:
MNONV	3.43:	0.47:	-1.89:	-1.45:	-0.88:	-0.75:	-0.70:	0.70:	-1.70:	-1.19:

7.3. Síntesi

A continuació i per concloure aquest tercer nivell d'anàlisi hem elaborat quatre taules resum on figuren de forma concisa les característiques esbrinades en cadascuna de les díades. Aquestes característiques ens informaran dels trets sobre les quals assentar les bases per a definir les pautes interactives comunicatives i lingüístiques mínimes que garanteixen en un principi un desenvolupament subjecte a la norma.

Taula 7.5. Díada 1. Resum amb percentatges del comportament diàdic en el tercer nivell d'anàlisi

Nº Patrons: 49 Infant-mare: 23 Mare-infant: 26		RECURS UTILITZAT PERCENTATGE	TIPUS RESPOSTA I PERCENTATGE
Infant inicia (21,7%)	CNV (17,3%)		CV (8,6%) Frases
			Resposta no contingent (8,6%)
	CV (4,3%)		CV (4,3%) Exclamacions, sons
Mare inicia (7,6%)	CV (7,6%) Paraules, exclamacions, sons		CNV (7,6%)
Infant manté (86,8%)	CNV (56,5%)		CV (21,7%) Frases, paraules, exclamacions
			CV (4,3) Sobreinterpretació
			CNV (13%)
			Resposta no contingent (17,3%)
	CV (21,7%)		CV (4,3%) Exclamacions, sons
			CV (8,6%) Sobreinterpretació
			CV (4,3%) Imitació
			Resposta no contingent (4,3%)
	Resposta no contingent (8,6%)	Resposta no contingent (8,6%)	
Mare manté (92,3%)	CV (65,3%)	(30,7%) Frases, paraules, exclamacions	CNV (23%)
			CV (7,6%)
		(23%) Sobreinterpretació	CNV (15,3%)
			CV (7,6%)
		(11,5%) Imitació	CNV (3,8%)
			CV (3,8%)
		Imitació (3,8%)	
	CNV (7,6%)		Imitació (3,8%)
			CNV (3,8%)
			CNV (11,5%)
	Resposta no contingent (19,2%)	Resposta no contingent (7,6%)	

Taula 7.6. Díada 2. Resum amb percentatges del comportament diàdic en el tercer nivell d'anàlisi

Nº Patrons: 35 Infant-mare: 21 Mare-infant: 14		RECURS UTILITZAT PERCENTATGE	TIPUS RESPOSTA I PERCENTATGE
Infant inicia (9,5%)	CNV (9,5%)		CNV (4,7%)
			Resposta no contingent (4,7%)
Mare inicia (-- %)	--		--
Infant manté (90,4%)	CNV (57,1%)		CV (19%) Frases, paraules
			CV (14,2%) Sobreinterpretació
			CNV (9,5%)
			CNV (4,7%) Imitació
			Resposta no contingent (9,5%)
	CV (19%)		CV (14,2%) Palabras, frases
Mare manté (100%)	CV (57,1%)	(35,7%) Frases, paraules, exclamacions (21,4%) Sobreinterpretació	CV (4,7%) Imitació
			Resposta no contingent (14,2%)
			Resposta no contingent (14,2%)
Mare manté (100%)	CV (57,1%)	(35,7%) Frases, paraules, exclamacions (21,4%) Sobreinterpretació	CNV (21,4%)
			CV (14,2%)
			CNV (14,2%)
			CV (7,1%)
			CNV (7,1%)
			CNV (21,4%)
Mare manté (100%)	Resposta no contingent (35,7%)		Resposta no contingent (14,2%)

Taula 7.7. Díada 3. Resum amb percentatges del comportament diàdic en el tercer nivell d'anàlisi

Nº Patrons: 75 Infant-mare: 43 Mare-infant: 32		RECURS UTILITZAT PERCENTATGE	TIPUS RESPOSTA I PERCENTATGE
Infant inicia (11 ,6%)	CNV (9,3%)		CV (4,6%) Frases
			Resposta no contingent (4,6%)
	CV (2,3%)		CV (2,3%) Sobreinterpretació
Mare inicia (-- %)	--		--
Infant manté (88,3%)	CNV (39,5%)		CV (27,9 %) Frases, paraules, exclamacions
			CV (6,9%) Sobreinterpretació
			CV (2,3%) Valoración positiva
			CNV (2,3%) Imitació
	CV (37,2%)		CV (23,2%) Palabras, frases, exclamacions
			CV (6,9%) Sobreinterpretació
			CNV (2,3%)
			Resposta no contingent (4,6%)
	Resposta no contingent (11,6%)	Resposta no contingent (11,6%)	
Mare manté (100%)	CV (81,2%)	(59,3%) Frases, paraules, exclamacions	CNV (34,3%)
			CV (21,8%)
			Resposta no contingent (3,1%)
		(12,5%) Sobreinterpretació	CNV (3 ,1%)
			CV (9,3%)
		(6,2%) Valoración positiva	CNV (3,1%)
			CV (3,1%)
		(3,1%) Imitació	CNV (3,1%)
	CNV (3,1%)	CV (3,1%)	
	Resposta no contingent (15,6%)	Resposta no contingent (15,6%)	

Taula 7.8. Díada 4. Resum amb percentatges del comportament diàdic en el tercer nivell d'anàlisi

Nº Patrons: 33 Infant-mare: 17 Mare-infant: 16	RECURS UTILITZAT		TIPUS RESPOSTA I
	PERCENTATGE		PERCENTATGE
Infant inicia (23,5%)	CNV (17,6%)		CV (5,8%) Frases, exclamacions
			Resposta no contingent (11,7%)
	CV (5,8%)		CV (5,8%)
Mare inicia (-- %)	--		--
Infant manté (76,4%)	CNV (35,2%)		CV (17,6 %) Frases, paraules
			CNV (5,8%) Imitació
			Resposta no contingent (11,7%)
	CV (23,5%)		CV (17,6%) Frases
			CV (5,8%) Sobreinterpretació
	Resposta no contingent (17,6%)		Resposta no contingent (17,6%)
Mare manté (100%)	CV (62,5%)	(43,7%) Frases, paraules, exclamacions	CNV (37,5%)
			CV (6,2%)
		(18,7%) Sobreinterpretació	CV (18,7%)
	CNV (6,2%)		CNV (6,2%)
	Resposta no contingent (31,2%)		CNV (12,5%)
			Resposta no contingent (18,7%)

Observant els continguts de les taules podem emfasitzar els següents trets comuns denotatius del comportament diàdic dels participants de l'estudi (díades mare-fill observades durant el segon semestre de vida de l'infant):

- L'infant és un coprotagonista actiu del procés per la seua capacitat d'iniciar la comunicació. Ho fa mitjançant recursos fonamentalment no verbals trobant resposta per part de la mare. Aquestes respostes són, en general, verbals i conformades per frases; igualment, amb un percentatge semblant, es produeix resposta no contingent per part de la mare.

És capaç, encara que amb una freqüència menor, de fer inicis mitjançant la comunicació verbal (vocalitzacions), les respostes de la mare són, aquesta vegada, sistemàticament verbals.

- En general, la mare no desenvolupa comportaments d'inici, deixant, així que siga l'infant que prenga les iniciatives esmentades.
- Durant el manteniment de la comunicació l'infant fa servir tant la comunicació no verbal com la verbal tot i que la primera és més freqüent. La comunicació no verbal desencadena en la mare diferents tipus de resposta que en ordre de més freqüent a menys són, verbals mitjançant frases, paraules i/o exclamacions; verbals tot sobreinterpretant l'activitat de l'infant; verbals amb un contingut estratègic de valoració positiva; respostes no verbals; respostes de imitació i, finalment, absència de resposta contingent.

Quan fa servir comunicació verbal com sempre mitjançant les vocalitzacions, les respostes de la mare són, fonamentalment, verbals (paraules, frases, exclamacions, sons), a continuació trobem l'ús de l'estratègia de la sobreinterpretació i, en acabar, la imitació forma part del seu repertori comportamental.

- Durant el manteniment de la conversa quan el comportament de la mare determina el de l'infant, es produeix una situació semblant, com ara, la mare fa servir comunicació verbal (frases, paraules, exclamacions), utilitza la sobreinterpretació, la imitació i la valoració positiva. Les respostes de l'infant són tant no verbals com verbals, en aquest ordre. La comunicació no verbal emprada per la mare no supera el 8% del nombre total de patrons identificats essent les respostes de l'infant fonamentalment no verbals.
- Finalment, tant quan l'activitat de l'infant precedeix la de la mare com quan és aquesta la que és observada en primer lloc, es produeix un

percentatge de patrons que informen de un comportament mutu no contingent.

La presència d'un nombre total o parcial d'aquestes característiques ens informaria de diferents graus d'aproximació a l'excel·lència, que correspondria a un comportament diàdic on s'observaren totes les característiques esmentades. Hem pogut esbrinar al menys quatre nivells:

Nivell 1.- Interacció comunicativa i lingüística "Òptima", les característiques esmentades conformen els patrons comportamentals de la díada.

Nivell 2.- Interacció comunicativa i lingüística "Eficaç", caracteritzada per l'estructura del nivell 1, amb patrons on es fa explícit l'ús per part de la mare al menys de dues de les tres estratègies identificades en eixe nivell, essent una d'elles necessàriament, la sobreinterpretació. Les altres podrien ser, bé la valoració positiva, bé la imitació com a resposta a la comunicació no verbal desenvolupada per l'infant.

Nivell 3.- Interacció comunicativa i lingüística "Correcta", caracteritzada per l'estructura del nivell 1 tot i que pot haver-hi alguna diferència com l'absència de patrons amb respostes no verbals per part de la mare davant de l'activitat no verbal de l'infant, amb patrons denotatius de comportament d'inici i de l'ús per part de la mare de l'estratègia de la sobreinterpretació.

Nivell 4.- Interacció comunicativa i lingüística "Desajustada", caracteritzada per l'absència total o parcial de patrons conformats amb l'estructura del nivell 1, i/o de l'ús de l'estratègia de la sobreinterpretació i altres.

Si apliquem aquest barem a les díades de l'estudi podrien concloure que la Díada 1 estaria situada entre el Nivell 2 i 3 donat que l'estructura interactiva s'ajusta a les característiques generals, la mare fa servir dues de les estratègies impulsores del desenvolupament de la comunicació i el llenguatge (sobreinterpretació i imitació) i, desenvolupa activitat d'inici de la seqüència comunicativa.

Per la seua banda, la Díada 2 seria qualificada de la mateixa manera, és a dir, entre el Nivell 2 i 3 donat que l'estructura interactiva s'ajusta a les característiques generals encara que la mare respon amb comunicació no verbal el comportament no verbal del seu infant i, fa servir dues de les estratègies impulsores del desenvolupament de la comunicació i el llenguatge (sobreinterpretació i imitació).

El comportament interactiu de la Díada 3 respondria al perfil del Nivell 1 ja que els patrons identificats estan conformats per l'estructura de l'ús de la comunicació no verbal i verbal de la mare i l'infant descrita en línies anteriors. D'altra banda, la mare fa servir les tres estratègies, sobreinterpretació, valoració positiva i imitació amb potencial per al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge. En acabar, utilitza de manera sistemàtica diferents recursos durant la interacció (frases, paraules, exclamacions).

Per últim, la Díada 4, com la 1 i la 2 estaria situada entre el Nivell 2 i el 3. Els patrons detectats en aquesta díada s'ajusten a l'estructura de comunicació verbal i no verbal i fa servir la sobreinterpretació i la imitació.

A partir de les nostres dades donada l'adequació a la norma de les quatre díades participants, el nostre estudi ens permès conèixer millor les característiques de la interacció que impulsa el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge. Aquestes característiques són aquelles referides a l'estructura de la conversa en torns, les respostes verbals de les mares mitjançants frases fonamentalment, l'ús d'estratègies potents per al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge com són la sobreinterpretació, la valoració positiva i la imitació així com el comportament verbal i no verbal dels infants.

No obstant això, ens preguntem per quants patrons conformats per les característiques definides cal identificar per tal d'establir els límits del comportament anomenat normatiu?, o bé si els patrons identificats es consolidarien encara més si al menys analitzaren els comportaments de manera que sapigueren quina activitat ha precedit una altra de la mare o el infant quan

tractem seqüències del tipus “mare respon – infant respon o viceversa. És a dir, analitzar comportaments retrospectius amb retard -1.

En tot cas creem que el fet d’haver realitzat en aquest estudi fins a tres nivells d’anàlisi ens ha permès conèixer bé les díades participants, creem que els patrons interactius identificats i les coincidències establertes amb matisos, ens permès pensar que estem en la direcció correcta per tal de definir la qualitat interactiva comunicativa i lingüística. Les característiques tretes i els nivells definits suposen avanços considerables.

CAPÍTOL 8.
CONCLUSIONS GENERALS I PROSPECTIVA

Al llarg de les línies següents presentarem les conclusions obtingudes a partir del treball realitzat. Algunes d'elles ja han estat esmentades, no obstant això, ara les reprendrem conjuntament seguint l'ordre de les hipòtesis i els objectius proposats.

Recordem que aquests objectius havien estat dividits en tres tipus com ara, generals, procedimentals i, en acabar, conceptuals, a ells ens referirem per tal de presentar les nostres conclusions.

En relació als objectius generals

El primer dels objectius generals es referia a la identificació de patrons interactius en les díades participants i a la relació d'aquells amb el desenvolupament del llenguatge dels infants.

El disseny i realització de tres nivells consecutius d'anàlisi ens ha permès arribar a aquests objectius. Així, al **primer nivell d'anàlisi**:

Hem pogut identificar pautes d'interacció en totes les díades estudiades, les quals esdevingueren veritables patrons interactius com a estructures d'intercanvi, sòlides i permanents, donat el seu nombre, el seu manteniment en el temps i, l'evolució pertinent. Dues de les nostres hipòtesis inicials queden així confirmades.

Aquest nombre elevat de patrons posa de manifest la contingència en l'actuació diàdica, és a dir, tant les mares com els infants actuen envers l'altre de manera ajustada encara que la responsabilitat de les mares siga, evidentment, superior.

Els infants són tant emprenedors en la interacció comunicativa com ho són les mares quan les díades són de desenvolupament normatiu. Els patrons identificats mostren el comportament comunicatiu i lingüístic habitual de cada díada. L'anàlisi d'aquesta activitat diàdica quan el criteri era identificar les conseqüències en l'activitat materna de les accions dels infants ens ha permès

constatar que els infants són coprotagonistes actius dins la interacció i ells determinen, encara que no exclusivament, l'activitat de les mares. També hem trobat que el nombre de patrons identificats és semblant en cadascuna de les díades quan vam identificar les conseqüències en l'activitat dels infants dels comportaments realitzats per les mares.

Els infants mostren capacitat per a iniciar i mantindre de manera exitosa la comunicació, és a dir, les mares responen els torns comunicatius tant si es tracta de l'inici de la seqüència comunicativa com si es troben ja inmersos en l'activitat conjunta. Aquesta constatació és encara més important si recordem que els infants participants en el nostre estudi tenien entre 6 i 9 mesos quan vam començar les observacions i al voltant dels 12 quan les vam finalitzar.

Sembla ser que els infants de desenvolupament normatiu es mantenen atents a l'interlocutor, fins i tot més que les mares, com hem pogut observar als patrons amb absència de resposta. És a dir, encara que la mare no responga el torn de l'infant tot realitzant una altra activitat, aquest respon l'activitat no contingent de la mare.

Els infants han utilitzat fonamentalment la comunicació no verbal com a mitjà d'intercanvi on les mirades, els moviments del cos i, les accions fetes amb la boca han estat els recursos més emprats.

Les respostes de les mares a aquests comportaments, han estat quasi sempre verbals. El format lingüístic més emprat han estat les frases i aquestes van fer referència a les accions dels infants, molt sovint en forma de preguntes més tancades que obertes, on es demanava l'infant, informació i accions. Les frases han anat evolucionant essent d'una llargària cada vegada més gran, complint amb la doble funció d'ajustar-se i "estirar" de les produccions infantils.

Els infants però han incorporat cada vegada amb més freqüència comportament verbal on les vocalitzacions, sons i onomatopeies, fonamentalment, han estat els

mitjans d'intercanvi. Les respostes de les mares s'han produït en general verbalment en format de frases amb les característiques esmentades al punt anterior. Així, tot i que la seua freqüència ha estat menor respecte al comportament no verbal, l'anàlisi successiva dels patrons identificats a cada sessió, en relació als recursos i continguts emprats per cada interlocutor ens ha permès constatar una evolució evident mantenint però la manera d'actuar.

El comportament d'inici de la seqüència comunicativa per part de la mare realitzat amb una freqüència superior a la de l'infant sembla tindre una importància relativa en les díades de desenvolupament normatiu. Així, hem pogut constatar que les mares participants al nostre estudi van desenvolupar comportaments d'inici de la comunicació amb més freqüència que l'infant. Aquest fet es va produir en dues díades, en una freqüència molt més baixa en altra díada i, una freqüència semblant en la díada que queda. Les respostes de l'infant han estat sistemàtiques i del tipus esmentat en punts anteriors.

Les mares dels infants normals poden adoptar comportaments més o menys directius però no són invasores de l'espai comunicatiu dels infants. Aquest fet ha estat contrastat al no trobar patrons interactius amb continguts d'aquest tipus establert com a unitat de comportament des del començament de les observacions.

Una vegada identificats els patrons ens interessava i aquest també era un objectiu general, detectar i analitzar el contingut dels patrons més directament relacionat amb el desenvolupament del llenguatge, és a dir, l'ús de determinades estratègies impulsores d'aquest desenvolupament i el comportament verbal dels infants. Amb aquesta finalitat vam realitzar el **segon nivell d'anàlisi** del qual podem extraure les següents conclusions:

Les mares fan servir estratègies com ara, la imitació, la sobreinterpretació i la valoració positiva i els infants recursos verbals com ho demostren diferents tipus de patrons interactius detectats.

En aquests patrons les mares utilitzen les estratègies esmentades i els infants responen tant de manera verbal com no verbal. Igualment hi ha patrons on els infants han agafat torn utilitzant recursos verbals o no verbals, trobant de les mares respostes conformades per les estratègies objecte d'estudi o sense contindre-les.

Quan la unitat de comportament analitzada començava amb l'activitat dels infants:

Els patrons més habituals estaven definits pel comportament verbal de l'infant i resposta de la mare amb estratègia.

L'estratègia utilitzada per les mares amb més freqüència ha estat la imitació seguida molt a prop de la sobreinterpretació, amb més distància la valoració positiva i inexistent l'expansió.

Un altre tipus de patró trobat va ser el format per l'activitat no verbal de l'infant seguit de resposta de la mare tot utilitzant una estratègia, essent la sobreinterpretació la més freqüent seguida més a distància per la imitació i la valoració positiva. Semblaria que, amb aquestes dues estratègies preferents, les mares atenen de manera simultània als aspectes formals de la parla i al significat del llenguatge dels seus fills.

L'expansió va ser objecte d'anàlisi tot i que donada l'edat dels infants era previsible la seua absència del repertori lingüístic de les mares. No obstant això, la vam incloure i van constatar que probablement fins que els infants no produeixen les primeres paraules no activen en les mares l'ús d'aquesta estratègia. És clar doncs, que les mares normatives ajusten el seu comportament a les competències assolides pels infants actuant segons aquestes, ni abans ni després .

En acabar, també van ser nombrosos els patrons on el comportament verbal dels infants era seguit de respostes de les mares però sense que cap estratègia objecte d'estudi.

Destaquem el fet de que els infants també imiten en resposta fonamentalment, a onomatopeies i, curiosament, a comportaments no verbals de les mares. Podríem dir llavors que els infants anirien aprenent l'ús que poden tenir les imitacions per a mantindre l'atenció de les mares i elicitat respostes d'elles. Evidentment no podem parlar d'ús d'una estratègia com a tal pels infants però sí un tipus de resposta impulsora i molt valuosa del manteniment dels intercanvis comunicatius.

Quan l'unitat de comportament analitzada començava amb l'activitat de les mares:

Hem trobat patrons semblants encara que amb alguna diferència significativa. El patró més habitual va ser el format pel torn de les mares on utilitzaven una estratègia seguit de respostes verbals per part dels infants.

L'estratègia més utilitzada però ha estat la sobreinterpretació seguida amb molta més distància per la imitació i encara més per la valoració positiva.

El patró que ocupa el segon lloc ha estat conformat de la mateixa manera només que les respostes dels infants han estat no verbals.

A prop i, més o menys, amb la mateixa freqüència vam identificar patrons, on l'estratègia de la imitació i la valoració positiva eren igualment seguides de comportament no verbal.

En acabar, destaquen l'evidència igualment nombrosa de patrons on els torns de les mares sense contingut estratègic ha estat seguit de comportament verbal per part dels infants.

En xifres, podem concloure que entre un 30 i un 54% del nombre total de patrons identificats en les díades, estan conformats per estratègies utilitzades per les mares i/o comportament verbal per part dels infants des d'una perspectiva global. D'aquesta manera emfasitzem l'ús d'aquestes estratègies per part de les mares de manera sistemàtica com a eficaç en relació amb l'impuls del comportament verbal dels infants.

El tercer nivell d'anàlisi ens ha permès tractar la díada com a unitat i contrastar si els resultats eren semblants als nivells anteriors com així ha sigut. Per tant en relació al **tercer nivell d'anàlisi**:

En cadascuna de les quatre díades estudiades els resultats respecte al perfil interactiu obtingut ha estat diferent. Malgrat això totes les díades presenten uns trets comuns com ara, patrons interactius comunicatius i lingüístics, establiment de la seua prevalença en el temps alhora que la seua evolució, l'ús d'estratègies per part de les mares per a impulsar aquest àmbit del desenvolupament en els seus infants i, el comportament verbal d'aquests.

Això ens fa pensar que una única anàlisi de tipus global ens haguera permès arribar a les mateixes conclusions a les que hem arribat als nivells primer i segon, més molecular i más molar respectivament. Aquesta conclusió simplifica enormement la tasca a realitzar en un futur. Només cal per estar-hi d'acord una vista als capítols 5 i 6 (Resultats I i II) i el nombre de dades a manipular. En tot cas calia dur a terme la seqüència d'actuació realitzada per tal de poder realitzar aquesta afirmació.

El tercer nivell d'anàlisi doncs, ens ha permès dibuixar el que podria ser l'esquema genèric de la interacció comunicativa i lingüística de la interacció normal i, per tant, de qualitat. A partir del tractament de les dades de manera total transcendent les sessions, hem definit les característiques de la interacció de cadascuna d'elles i, el seu ajust a la definició que a partir d'altres estudis havien realitzat de la qualitat interactiva comunicativa i lingüística presentat al capítol 2.

Els patrons identificats en les quatre díades ens ha permès constatar algunes conclusions com ara,

La capacitat dels infants per a iniciar la interacció i participar així en la comunicació n'és la primera. Els recursos utilitzats pels infants quan inicien la seqüència comunicativa han estat fonamentalment no verbals. Les respostes de les mares han estat diferents segons la díada, no obstant això, oscil·len entre les respostes verbals amb o sense estratègies o no produeixen resposta contingent.

És significativa la manca de comportament d'inici de les mares excepte en una de les díades, creem que tot plegat és una prova de l'afectació mútua que es produeix entre els membres de les díades. Les mares confien en la capacitat comunicativa dels seus infants i aquests aprenen a utilitzar recursos expressius que poden atraure l'atenció dels seus interlocutors i incidir sobre el context comunicatiu.

La segona de les conclusions fa referència a la constatació del manteniment de les seqüències comunicatives donat el nombre de patrons identificats. Així, una vegada iniciada la conversa la díada s'implica en l'activitat conjunta per tal de donar suport els intercanvis. El comportament contingent per part dels membres de la díada és clar.

Les característiques fonamentals dels patrons detectats quan l'unitat analitzada començava pels comportaments dels infants indiquen que aquests fan servir amb més freqüència la comunicació no verbal essent les respostes de les mares de contingut verbal mitjançant frases.

Quan el comportament ha estat verbal les respostes més habituals de les mares han estat igualment verbals amb frases i paraules per igual.

D'altra banda, quan la unitat analitzada començava per l'activitat de les mares, els patrons detectats han estat conformats pel comportament verbals de les mares mitjançant frases, paraules i onomatopeies, exclamacions... en aquest ordre. Les

respostes més habituals dels infants han estat no verbals tot i que també hem trobat patrons amb respostes verbals.

La identificació de patrons en totes les díades on es produeixen els mateixos comportaments ens permeten parlar de seqüències interactives que perllonguen la comunicació i la implicació dels membres de les díades en l'activitat conjunta.

La tercera de les conclusions està relacionada amb l'ús per part de les mares de les estratègies amb potencial per a impulsar el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge. L'anàlisi global ens ha permès identificar que la més utilitzada ha estat la sobreinterpretació seguida a distància per la imitació quan la unitat de comportament analitzada començava pels infants. És a dir, les mares responen donant significat a l'activitat dels infants fonamentalment.

Quan començava pel comportament de les mares les dues estratègies, la sobreinterpretació i la imitació, han estat utilitzades per igual i en un nombre inferior de patrons. La valoració positiva només l'ha feta servir la mare d'una de les díades.

En la quarta de les conclusions, cal destacar, la identificació de patrons on la seua conformació es produïa tant si començavem l'anàlisi amb el comportament de les mares com si ho feem amb el dels infants. En general, sembla que el comportament dels infants en aquests casos és quasi sempre verbal i les respostes de les mares en aquest ordre, sobreinterpreten, imiten, realitzen algun tipus de demanda d'informació, d'acció o comentaris verbals. Volem dir doncs, que aquest comportament de les mares és seguit, normalment, per comportament verbal dels infants i així, succesivament. Es tracta de patrons que actuen en ambdues direccions.

La cinquena i última de les nostres conclusions en aquest tercer nivell d'anàlisi, està relacionada amb l'absència en els patrons identificats, de comportaments que tenen a veure amb canvis en les manifestacions emocionals dels membres de les

díades. Aquest fet ens ha permès afirmar que tots ells van mostrar una actitud positiva durant els intercanvis que donava suport a una complicitat, enteniment i benestar manifest, bàsic per a que una activitat conjunta evolucione de manera adient. El mateix tipus de dades ens informen sobre la postura mantinguda pels membres de les díades durant la interacció que ha estat fonamentalment “cara a cara”, la qual cosa, com l’anterior, repercuteix en que la bonança interactiva es produïska.

En relació als objectius procedimentals

Per tal d’aconseguir els objectius generals van fer servir el mètode més adient a les característiques del nostre estudi, és a dir, la metodologia observacional.

La construcció del sistema de registre, el format de camp com a primer d’aquests objectius, ha esdevingut extremadament útil per a l’estudi. Com a instrument per a codificar les observacions diàdiques a realitzar en context natural ens va obligar a concretar i definir les unitats de comportament observable tant de les mares com dels infants (segon i tercer dels objectius) que de manera global aglutinaren les considerades com a rellevants en relació a l’objecte d’estudi seguint criteris teòrics i pràctics. Ha estat doncs, tot un procés creatiu de selecció, reorganització i reformulació de la informació obtinguda en la ampla revisió bibliogràfica realitzada i dels resultats dels nostres propis estudis. Aquest exercici de reflexió ens va dur des de l’agrupació de les característiques de l’anomenada *responsiveness* de Borsntein (1989) amb tot el caliu afectiu i de contingència fins a la reformulació del sistema de categories relacionades amb l’impuls del desenvolupament del llenguatge que havia estat elaborat pel nostre grup de recerca (del Rio i Gràcia, 1996; Urquía, 1999).

Del sistema de registre de format de camp destaquem la seua qualitat d’ésser susceptible de canvis al llarg de tot el procés d’anàlisi. Així, ha estat una eina flexible que ens ha permès incorporar totes les dades possibles relacionades amb

els objectius del nostre treball. Conforme hem dit creem que recull un ampli espectre on queden reflexades en un total de 9 eixos, en primer lloc, els comportaments perceptibles com a tals, als eixos 4, 8 i 9 (producció comunicativa de l'infant, recursos de comunicació i contingut del llenguatge de l'adult, respectivament), en segon lloc, aquells comportaments igualment perceptibles que fan referència a la gestió de la comunicació, als eixos 3 i 7 (participació en la comunicació per part de l'infant i, estratègies de gestió comunicativa emprades per l'adult, respectivament), en tercer lloc, l'utilització de determinades estratègies sempre observables, a l'eix 10 (estratègies relacionades amb l'impuls del desenvolupament de la comunicació i el llenguatge utilitzades per l'adult). En quart i últim lloc, resten tres eixos que agrupen comportaments enregistrats de manera diferent durant l'observació, ens referim als eixos 1, 2 i 6 que corresponen respectivament a Estat i Postura de l'infant i, Manifestacions emocionals de l'adult.

L'aplicació del programa informàtic d'anàlisi de la interacció SDIS-GSEQ (Bakeman i Quera, 1995) als tres nivells d'anàlisi realitzats ens ha permès el tractament de les dades i els resultats obtinguts des d'una perspectiva quantitativa. Aquest fet és important donada la nostra definició de patró interactiu conformat pels comportaments dels interlocutors que havien de ser entre d'altres requisits, susceptibles d'ésser mesurats. Aquest programa ens ha permès a més a més, la realització de les diferents agrupacions fetes a l'estudi empíric, de comportaments cooccurrents, de sessions, de estratègies utilitzades, facilitant d'una manera molt significativa la tasca de les successives anàlisis.

Cal destacar que donat el volum de les dades obtingudes vam optar (capítol 4) per realitzar una anàlisi de retard 1, és a dir, les anàlisis han estat fetes amb comportaments consecutius on hem identificat patrons amb activitats de resposta immediata a una anterior. Doncs bé, podem afirmar que això ha minvat informació rellevant en relació a les accions per les quals començàvem l'anàlisi. Els patrons on el comportament analitzat en primer lloc era una resposta a comportaments anteriors ens deixa sense saber quins havien estat aquests

comportaments i, també en relació a les activitats subsegüents. Així, en el cas de l'ús de les estratègies, ens haguera fet conèixer quin comportament estaven interpretant i/o imitant les mares si haguérem obtingut dades retrospectives. El mateix, és clar, en el cas dels patrons prospectius més enllà de la resposta immediata. L'anàlisi de retards retrospectius i també prospectius doncs, haguera arrodonit la informació obtinguda, la qual cosa deixem per a estudis futurs.

Com es pot observar les conclusions tretes del tercer nivell d'anàlisi troben correspondència en general amb les obtingudes en els anteriors. Aquest fet ens assegura en principi que, malgrat els filtres successius als quals vam sotmetre les unitats de comportament, no s'ha produït una pèrdua d'informació rellevant.

Tal i com hem apuntat en línies precedents, la informació objecte d'estudi es podria obtindre doncs, començant directament amb l'anàlisi global la qual cosa redundaria en la simplificació del procés i obriria una via directa a l'elaboració d'un veritable instrument d'avaluació de la interacció comunicativa i lingüística.

En relació als objectius conceptuals

Una vegada contrastats mitjançant l'anàlisi quantitativa els eixos que formen aquestes conclusions devendrien els criteris mínims que definirien una interacció comunicativa i lingüística de qualitat. Podríem parlar, en conseqüència d'un *índex de qualitat interactiva* al qual ens referirem a continuació no sense fer uns comentaris.

Com ja hem esmentat, el fet d'haver aplicat tres nivells d'anàlisi ens ha permès comprovar, a més a més d'identificar determinats patrons interactius amb diferents continguts, la correspondència entre les dades obtingudes entre ells. Així, el tercer nivell, és a dir, l'anàlisi global, on el tractament d'aquelles ha estat més general, creem que aporta prou dades per tal de concloure sobre la qualitat interactiva comunicativa i lingüística de les díades.

Des de l'establiment dels objectius d'aquest treball així com durant tot el procés d'elaboració hem sigut conscients de la mancança d'unes dades que hagueren deixat entreveure la relació de fet, entre la identificació dels patrons interactius de cadascuna de les díades i el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge dels infants. Es tracta del seguiment dels infants participants per tal d'avaluar el desenvolupament del llenguatge posterior i veure així la relació entre el perfil interactiu identificat en cada díada amb les característiques descrites i l'evolució seguida en aquest àmbit.

Tot i haver pogut detectar algunes condicions bàsiques per a parlar d'una interacció de qualitat en cadascuna de les díades participants en el nostre estudi, és ben cert que hem identificat diferències que l'aplicació d'aquest *index* les situaria en una suposada escala de qualitat, en punts diferents. En aquesta línia, l'activitat interactiva de la Díada 3 obtindria una qualificació més alta que les altres, donada la participació i els recursos emprats pels dos membres: identificació d'un nombre de patrons, en general, molt més elevat que les altres, un nombre superior de patrons on l'infant inicia la seqüència comunicativa, manteniment dels temes de conversa durant un temps molt més llarg, utilització de comunicació verbal molt més elevat que la resta d'infants, recursos comunicatius més variats amb respostes contingents de la mare amb característiques, diguem-ne complementàries com ara, deixar la iniciativa a l'infant; mantindre el tema de conversa mitjançant recursos on l'ús de les estratègies objecte d'estudi han cobrat una importància determinant sobretot la sobreinterpretació; l'utilització de la valoració positiva absent en les mares de les altres díades; l'ús de l'expansió, no significativa al tercer nivell d'anàlisi però sí detectada al primer, en definitiva un ajust molt més fi.

Aquesta díada doncs obtindria la puntuació més alta per la qual cosa es donarien les circumstàncies òptimes per tal de potenciar al màxim el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge, la resta de díades obtindrien puntuacions que les situarien en un índex de qualitat interactiva, almenys, mínim per impulsar aquesta àrea de desenvolupament.

Com ja hem avançat, si bé no tenim dades objectives referides al desenvolupament del llenguatge posterior dels infants donat que el seguiment evolutiu haguera excedit els objectius del present treball, voldrien apuntar que sí disposem de dades informals d'aquest desenvolupament donada la relació posterior perllongada en el temps amb aquestes díades.

Les converses referides al tema mantingudes amb les mares, la informació, diguem-ne informal, obtinguda de les educadores de les escoles infantils a les quals van acudir els infants al fer 18 mesos i, la interacció posterior establerta amb els propis infants per part de la investigadora, ens permeten apuntar de manera fonamentada que, efectivament, el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge de l'infant de la Díada 3 es va produir de forma més ràpida i correcta tant des del punt de vista lèxic, morfosintàctic, semàntic i, pragmàtic. Els infants de les altres díades van evolucionar de forma més normal, en el sentit que s'ajusten als valors centrals o mitjos de la corba de desenvolupament.

En relació als objectius conceptuals formulats segons la conformació dels patrons potenciadors de l'àrea del desenvolupament tenim:

Capacitat d'inici per part dels infants. En primer lloc un patró desitjable seria aquell on l'infant encetara la interacció amb comunicació no verbal (CNV) o verbal (CV).

Respostes contingents per part de les mares. Per tal que els infants s'impliquen en la interacció comunicativa cal que troben resposta contingent de la mare, ajustada al contingut del torn de l'infant, tot utilitzant fonamentalment, recursos verbals contextualitzats.

Manteniment de la comunicació per part dels infants. Desitjables igualment serien aquells patrons on l'infant donara resposta verbal contingent a l'activitat igualment contingent de la mare.

Ús d'estratègies educatives implícites. La mare hauria de fer servir, sempre de manera ajustada en aquestes primeres edats, la sobreinterpretació com a mitjà d'ajudar l'infant a esbrinar el significat de l'activitat així, com per a reparar incomprendions, la mare s'assegura d'aquesta manera que ha entés el que l'infant volia transmetre i, manté l'intercanvi comunicatiu.

La imitació utilitzada de forma adient per la mare, permetrà l'infant adonar-se de la seua capacitat per a controlar el comportament de la mare impulsant així una actitud activa davant la comunicació.

La valoració positiva explícita sempre contingent és un impulsor potent de la repetició de les accions que són valorades. Caldrà que la mare la faça servir sobretot immediatament després del comportament verbal de l'infant.

L'ús de l'expansió quan apareixen les primeres paraules esdevindria un nou trampolí per al desenvolupament del llenguatge.

Aquestes característiques es poden concretar en una primera aproximació a l'avaluació de la qualitat comunicativa i lingüística amb les característiques senyalades als nivells definits en el capítol anterior i que situem en la figura de la pàgina següent (Fig. 9). Com es pot veure podríem establir fins a quatre nivells de qualitat que van des de una interacció **Òptima** definida per les característiques anteriorment esmentades fins a una interacció **Desajustada** en la qual es produïrien intercanvis amb manca de contingència mútua i també absència de l'ús de les estratègies impulsores del desenvolupament del llenguatge per part de l'adult, a més a més d'un control de la iniciativa d'aquest. Entre amddós nivells trobaríem aquells que anomenem **Eficaç** i **Correcta**, respectivament segons una major o menor presència de patrons interactius relatives a les característiques identificades . És ben cert que es tracta d'una primera aproximació i que l'interval d'edat és molt limitat però serà interessant reproduir el mateix procés en edats subsegüents i ampliar l'espectre. No obstant això, els patrons interactius emergits com a indicadors d'una interacció de qualitat bé podria fer-se servir des d'una

perspectiva d'atenció primerenca en aquelles famílies amb infants amb discapacitat amb una estructura interactiva que ben bé podria presentar dificultats.

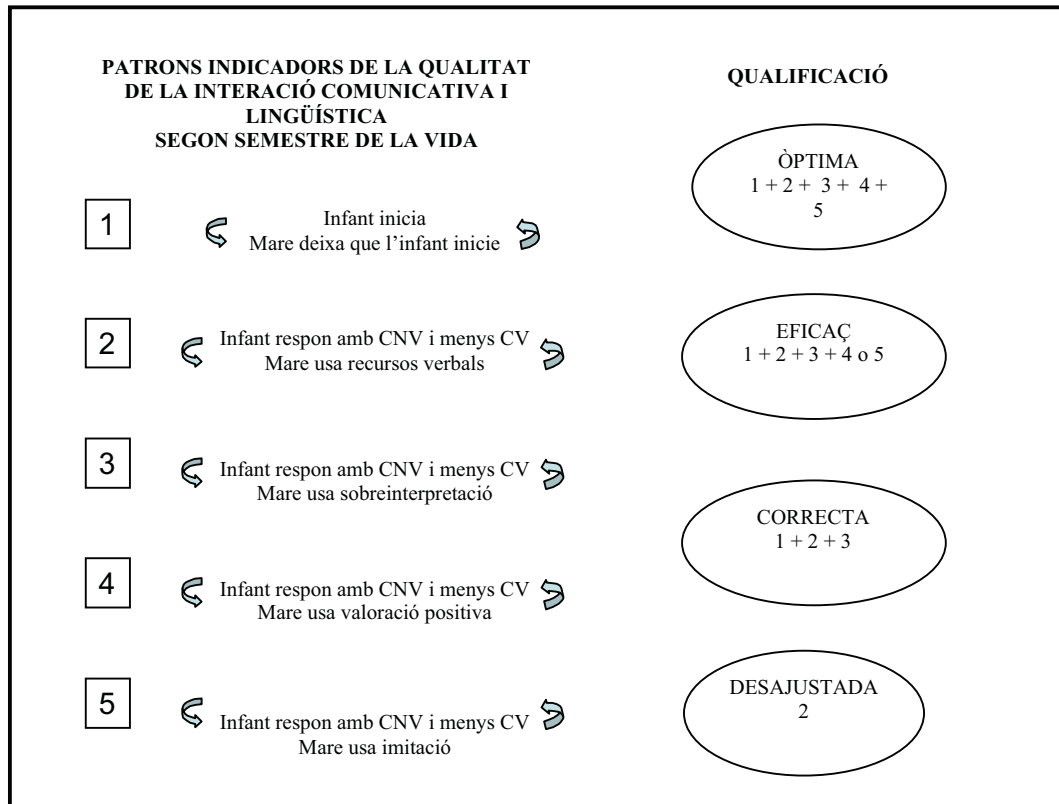

Fig. 9. Una aproximació als patrons indicadors i qualificació de la interacció comunicativa i lingüística durant el segon semestre de la vida.

En tot cas sabent el que ara sabem des d'una perspectiva procedimental un nou estudi on l'anàlisi fóra global ens podria informar d'aquests fets. En primer lloc minvaria enormement el nombre de dades a tractar ja que es reduiria considerablement el contingut del sistema de formats de camp i, per tant, les categories a observar. Això ens permetria una anàlisi seqüencial de la interacció amb retards retrospectius fins arribar a 4 i, també, prospectius fins a 4 igualment. Ja vam fer esment al capítol 5 que al primer nivell d'anàlisi havien obtingut aquestes dades i que, vist el seu volum impensable per a contindre'l en un únic treball vam decidir d'acotar els objectius i, centrar-nos només en el retard 1.

En acabar, voldrien senyalar algunes consideracions importants i projectes de futur que es deriven de l'estudi realitzat i, és clar, dels resultats obtinguts.

Tot i que amb el nostre treball hem obtingut dades de la interacció de quatre díades mare – infant i, definit alguns criteris mínims de qualitat, no deixa de ser això, un primer pas en la línia desitjada. Caldrà un treball continuat per a avançar en el sistema que simplifiqui la tasca de recollida de dades, així, com el seu tractament per a obtindre resultats si finalment volem dissenyar i elaborar un veritable instrument d'avaluació.

Ja hem apuntat que disposem d'un volum de dades que superem en molt les mostrades en aquest treball, ens referim als patrons retrospectius i prospectius, esperant per a ser analitzades i aprofitades. És per això que considerem possible, en curt termini, realitzar noves aportacions que permeten complementar i conformar una identificació molt més acurada dels patrons interactius que organitzen i defineixen els intercanvis comunicatius dels adults i els infants en primeres edats.

Igualment convindria realitzar aquest tipus d'anàlisi global amb un nombre més elevat de díades de desenvolupament normal i d'edats posteriors, per tal de contrastar i ampliar els resultats obtinguts.

Les díades participants en el nostre estudi formaven tàndems de mares i bebés pertanyents a famílies que es classificaríem com a tradicionals. Avui que els models de família estan canviant i que no sempre són les mares qui exerceixen el paper de cuidador principal, seria interessant encetar una altra línia de recerca on s'analitzara des de com interactuen els pares amb els seus fills, a d'altres cuidadors que conformen famílies amb infants adoptats, pares i/o mares del mateix sexe i altres. Es tractaria d'establir si existeixen diferències entre el nombre i tipus de patrons identificats en les mares i altres cuidadors ja esmentats.

Sens dubte seria convenient realitzar el seguiment i avaluacions necessaris per tal de comprovar les diferències esperables en relació al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge dels infants amb patrons interactius identificats i valorats amb un índex de qualitat alta d'aquells altres amb un índex inferior.

No volem acabar sense fer una referència al desenvolupament no normatiu. Els estudis realitzats i la nostra pròpia experiència amb díades amb comportament desajustat mostren, en general, que la seqüència d'actuació interactiva descrita per nosaltres, queda trencada per diferents motius (Giné, 1998; Silvestre i Cambra, 2001). Es podria confirmar que les mares temen envair l'espai comunicatiu dels infants pot ser perquè aquests no tinguen recursos. Aquest fet provocaria finalment, comportament passiu o bé, són les mares qui no es troben en la disposició emocional adient abocant igualment a la passivitat per no poder respondre de manera contingent.

Són molts els estudis que han apuntat que aquesta seqüència d'actuació que de forma espontània es produeix entre interlocutors de desenvolupament normatiu es desestructura de manera prou generalitzada quan aquest no ho és. Efectivament, quan els infants presenten dificultats siguen cognitives o d'un altre tipus, la seua actuació presenta certes variacions en relació a la freqüència i temps de latència de resposta fonamentalment, que creen neguit en els adults que amb la intenció d'ajudar l'infant a respondre, agafen el torn que correspon l'infant envaint de forma sistemàtica l'espai comunicatiu d'aquest.

Comprovaríem que aquestes díades es caracteritzen, en general, per un comportament molt més passiu, en relació a iniciar i mantindre la seqüència comunitiva amb respostes contingents per part de l'adult i, viceversa. Creem que l'anàlisi dels patrons interactius identificats en un procediment semblant, encara que simplificat, faria explícit de manera objectiva les actuacions amb potencial de l'infant que troben resposta igualment adequada en l'adult i, a l'inrevés. Les conclusions obtingudes permetrien establir un punt de partida positiu en el disseny

de programes d'intervenció, en relació a la pràctica clínica, educativa i, també de recerca.

D'altra banda la identificació de patrons amb un potencial més limitat en relació a l'impuls del desenvolupament de la comunicació i el llenguatge ens permetria en la mateixa línia apuntada partir de dades objectives per tal de introduir modificacions als intercanvis diàdics. Les conclusions obtingudes permetrien establir un punt de partida positiu en el disseny de programes d'intervenció, en relació a la pràctica clínica i també de recerca.

L'objectiu final, en tot cas, seria disposar de totes les dades possibles que completaren i cobriren l'espectre interactiu comunicatiu i lingüístic per tal d'ajustar diagnòstics i programes d'intervenció en cas d'ésser necessari.

Per a acabar, aquest treball s'iniciava amb els fonaments de caire pragmàtic establerts per diferents autors en relació al desenvolupament de la comunicació i el llenguatge, com ara, la *responsiveness*, l'ús per part de l'adult de determinades estratègies amb potencial per a impulsar aquell desenvolupament i, les característiques de l'infant com a agent del seu propi desenvolupament.

Van veure que determinats estudis (Barwick, Cohen, Horodezky i Lojkasek, 2004; Tamis-LeMonda, Bornstein i Baumwell, 2001 i Yoder i Warren, 1998, 1999) havien trobat que aquesta *responsiveness*, en concret les respostes contingents de les mares a les vocalitzacions i jocs dels infants, estava directament relacionada amb l'emissió primerenca de les primeres paraules, la realització de construccions sintàctiques i, en general, l'ús del llenguatge en comparació amb infants i mares que havien desenvolupat un comportament diferent.

Per la nostra part hem constatat l'existència de patrons interactius conformats per les respostes contingents de les mares i els infants quan interactuen així com per estratègies fetes servir per les mares com ara, la sobreinterpretació, la valoració i la imitació.

Els resultats d'aquells estudis, els d'aquells realitzats per nosaltres amb anterioritat i, els que hem aconseguit en la descripció de la interacció comunicativa i lingüística en la recerca que hem presentat aquí, podrien tots plegats indicar el camí a seguir no només en la avaluació de la qualitat dels intercanvis lingüístics en primeres edats sinó també establir prediccions respecte al desenvolupament del llenguatge dels infants en funció de les característiques esmentades. En tot cas podem afirmar que les primeres passes cap a l'elaboració d'un instrument estandaritzat de la interacció comunicativa i lingüística de qualitat han estat realitzades.

En aquest sentit esperem doncs que el nostre treball, en la mesura que representa un millor coneixement de la interacció que impulsa el llenguatge infantil en díades normatives, siga un pas per tal d'ajudar els professionals clínics, educatius i de recerca en la seua tasca de diagnosi i intervenció quan les díades no són normatives i, al mateix temps contribuïska modestament a ampliar la comprensió dels intrincats processos implicats en el desenvolupament lingüístic.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Ainsworth, M.D.S, Bell, S. i Stayton, D.J. (1974). Infant mother attachment and social development. Socialisation as a product of reciprocal responsiveness to signals. A M. Richards (Ed.) *The integration of a child into a social world*. London: Cambridge University Press.

Anguera, M.T. (1979). Observación de la conducta espacial. *VI Congreso Nacional de Psicología*.

Anguera, M. T. (1988). *Manual de prácticas de observación*. México: Trillas.

Anguera, M. T. (1988). *Observación en la escuela*. Barcelona: Graó.

Anguera, M.T. (1989). *Metodología de la observación en las Ciencias Humanas*. Madrid: Cátedra.

Anguera, M. T. (1999). *Hacia una evaluación de la actividad cotidiana y su contexto: ¿Presente o futuro para la metodología?*. Discurs d'ingrés com acadèmica numeraria electa. Barcelona: Reial Acadèmia de Doctors.

Anguera, M.T. (2001). Cómo apresar las competencias del bebé mediante una aplicación de la metodología observacional. *Contextos educativos*, 4, 13-34.

Anguera, M.T. (2003). La observación. A A.C. Moreno Rosset (Ed.). *Evaluación psicológica. Concepto, proceso y aplicación en las áreas del desarrollo y la inteligencia*. Madrid: Sanz y Torres.

Anguera, M.T. i Blanco, A. (2006). ¿Cómo se lleva a cabo un registro observacional?. *Butlletí La Recerca*, 4.

[<http://ice.d5.ub.es/recerca/butlleti/butlleti.html> /
<http://ice.d5.ub.es/recerca/fitxes/fitxa4-cat.htm>]

- Anguera, M.T. i Losada, J.L. (1999). Reducció de dades en marcos de conducta mitjançant la tècnica de coordenades polars. A Anguera, M. T. (coord.). *Observació de la conducta interactiva en contextos naturals: aplicacions*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona.
- Bakeman, R. i Gottman, J.M. (1986). *Observing interaction: An introduction to sequential analysis*. New York: Cambridge University Press. 1st edition. (Ed. cast.: *Observació de la interacció. Introducció al anàlisi secuencial*. Madrid: Morata, 1989).
- Bakeman, R. i Quera, V. (1995). *Analysing interaction: Sequential analysis with SDIS and GSEQ*. New York: Cambridge University Press. (Ed. cast.: *Anàlisi de la interacció: Anàlisi secuencial con SDIS y GSEQ*. Madrid: Ra-Ma, 1996).
- Barwick, M.A., Cohen, N.J., Horodezky, N.B. i Lojkasek, M. (2004). Infant communication and the mother-infant relationship: The importance of level of risk and construct measurement. *Infant Mental Health Journal*, 25 (3), 240-266.
- Basil, C. (1986). Procesos de interacció i comunicació no vocal en nens amb alteracions motores graves. *Revista del Departamento de Psiquiatria*, 13 (1), 41-45.
- Basil, C. (1992). Social interaction and learning helplessness in severely disabled children. *Augmentative and Alternative Communication*, 8, 188-199.
- Bernstein, V.J., Hans, S.L., i Percansky, C. (1992). *Parent-child observation guide (PCOG)*. (Disponible al Department of Psychiatry, Box 411, University of Chicago, IL 60637).

- Biringen, Z., Robinson, J.L. i Emde, R.N. (1993). *Emotional Availability Scales: Infancy to Early Childhood Version*. Boulder, Colorado: University of Colorado.
- Bloom, L. (1970). *Language development: Form and function in emerging grammar*. Cambridge: The MIT press.
- Bloom, L. (1994). Recent controversies in the study of language acquisition. A M. Gernsbacher (Ed.), *Handbook of Psycholinguistics*. San Diego: Academic Press.
- Bonals, J. i Sánchez-Cano, M. (2008). *Manual de asesoramiento psicopedagógico*. Barcelona: Graó.
- Bornstein, M.H. (1989). *Maternal responsiveness: Characteristics and consequences*. San Francisco: Jossey Bass.
- Bornstein, M.H. i Bruner, J.S. (Eds.) (1989). *Interaction in Human Development*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Bornstein, M.H. i Tamis-LeMonda, C.T. (1989). Maternal responsiveness and Cognitive development in children. A M.H. Bornstein (Ed.). *Maternal responsiveness: Characteristics and consequences*. San Francisco: Jossey Bass.
- Bornstein, M.H. i Tamis-LeMonda, C.T. (1997). Mothers' responsiveness in infancy and their toddlers' attention span, symbolic play, and language comprehension: Specific predictive relations. *Infant Behavior and Development*, 20, 283-296.
- Bosch, L. (2004). *Evaluación fonológica del habla infantil*. Barcelona: Masson.

- Brazelton, T. i Nugent, J. (1973, 1984, 1995). *Neonatal Behavioral Assessment Scale*. Cambridge: University Press. (Ed. cast. Escala para la evaluación del comportamiento neonatal. Barcelona: Paidós, 1997).
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Cambridge: University Press. (Ed. cast. *La ecología del desarrollo humano*. Barcelona: Paidós, 1987).
- Bruner, J. (1977). Early social interaction and language acquisition. In H.R. Schaffer (Ed.). *Studies in mother infant interaction*. London: Academic Press.
- Bruner, J. (1981). De la comunicación al lenguaje: una perspectiva psicológica. *Monografía de Infancia y Aprendizaje. La adquisición del lenguaje, M. 1*, 133-163.
- Bruner, J. (1999). The intentionality of referring. A Ph. D. Zelazo, J.W. Astington i D. R. Olson (Eds.), *Developing theories of intention* (pp. 329-339). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Caldwell, B. i Bradley, R. (1984). *Home Observation for Measurement of Environment*. Little Rock: University of Arkansas.
- Camaioni, L., Longobardi, E., Venuti, P. i Bornstein, M.H. (1998). Maternal speech to 1-year-old children in two Italian cultural contexts. *Early Development and Parenting, 7*, 9-17.
- Carreiras, M., García-Albea, J.E. i Sebastián-Gallés, N. (Eds.). (1996). *Language processing in spanish*. Mahwah (N.J.): Lawrence Erlbaum Associates.

- Carrobbles, J.A. i Pérez-Pareja, J. (1999). *Escuela de padres: guía práctica para evitar problemas de conducta y mejorar el desarrollo infantil*. Madrid: Pirámide.
- Chen, Y.J. i McCollum, J.A. (2000). Taiwanese mothers' perceptions of the relationship between interactions with their infants and the development of social competence. *Early Child Development and Care*, 162, 25-40.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. MA: MIT Press.
- Chomsky, N. (1986). *Knowledge of Language: Its nature, origin and use*. New York: Praeger.
- Chomsky, N. (2000). *The Architecture of Language*. New Delhi: Oxford University Press.
- Censullo, M., Bowler, R., Lester, B. i Brazelton, T. (1987). An instrument for the measurement of infant adult synchrony. *Nursing Research*, 36 (4), 245-248.
- Clark, R. (1985). *Parent-child early relational assessment (PCERA)*. (Manual disponible al the Departament of Psychiatry, University of Wisconsin Medical School, 600 Highland Ave., Madison, WI 53792).
- Cole, M. (1996). *Cultural Psychology. A once and future discipline*. Cambridge: Harvard University Press.
- Conti-Ramsden, G. (1990) Maternal recasts and other contingent replies to language-impaired children. *Journal of Speech and Hearing Disorders*, 55, 262-274.

- Cross, T.G. (1977). Mothers' speech adjustments: the contribution of selected child listener variables. A C.E.Snow i C.A. Ferguson (Eds.) *Taking to children: language input and acquisition*. New York: Cambridge University Press.
- Cross, T.G. (1981). The linguistic experience of slow learners. A A.R. Nesdale, C. Pratt, R. Grieve, J. Field, D. Illingworth i J. Hogben (Eds.) *Advances in child development. Proceedings of the First National Conference on Child Development*. University of Western Australia, Nedlands.
- De Roten, Y. i Fivaz-Depeursinge, E. (1992). Un guide pour l'évaluation du dialogue adulte-nourrison. *Psychiatrie de l'enfant*, XXXV, 157-219.
- del Rio, M.J. (1985). *La adquisición del lenguaje: un análisis interaccional*. Tesis doctoral no publicada. Universitat de Barcelona.
- del Rio, M.J. (1988). La adquisición del lenguaje: un análisis interaccional. *Estudios de Psicología*, 29-30.
- del Rio, M.J. (1993). *Psicopedagogía de la lengua oral comunicativa*. Barcelona: ICE/Horsori.
- del Rio, M.J. (Ed) (1997). *Comunicación y Lenguaje en personas con necesidades especiales*. Barcelona: Martínez Roca.
- del Rio, M.J. (Ed) (1999). *La llengua oral a l'escola: una introducció*. Barcelona: EDIUOC Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya.
- del Rio, M.J. (2006). Consideraciones sobre el uso de los procedimientos naturalistas para la intervención en logopedia. *Revista de Logopedia, Foniatría y Audiología*, 26 (3), 139-145.

- del Rio, M.J. i Gràcia, M. (1996). Una aproximación al análisis de los intercambios comunicativos y lingüísticos entre niños y adultos. *Infancia y Aprendizaj*, 75, 3-20.
- del Rio, M.J., Galván, M.J. i Gràcia, M. (2001). Contrasting interaction that specifically promotes Communication and Language development with early social and affective interaction. A M. Almgrem; A. Barreña; M.J. Ezeizabarrena; I. Idiazabal and B. Mac Whinney (Eds) *Research on Child Language Acquisition* (375-386). Somerville, MA: Cascadilla Press.
- del Rio, M.J. i Torrens, V. (Eds.) (2006). *Lenguaje y comunicación en trastornos del desarrollo*. Pearson Educación.
- Dunst, C. (1986). *Caregiver styles of interaction scales (CSIS)*. (Disponible al Family, Infant and Preschool Program, Western Carolina Center, Morganton, NC 28655).
- Emde, R.N. (1980). Emotional availability: A reciprocal reward system for infants and parents with implications for the prevention of psychosocial behaviors. A P.M. Taylor (Ed.), *Parent-infant relations*. Orlando, Florida: Grune and Stratton.
- Fábregues i al. (1988). *Taula de Desenvolupament Psicomotor*. Generalitat de Catalunya.
- Fallon, M. i Harris, M. (1991). *Interaction rating scale (IRS)*. (Disponible al College of Education, Department of Special Education, Murria State University, Murria, KY 42071-3310).
- Fodor, J. (1983). *The Modularity of Mind: An Essay on Faculty Psycholog*. Cambridge (Mass.): MIT Press. (Ed. cast. *La modularidad de la mente*, Ediciones Morata, Madrid, 1986).

- Fodor, J. (2000). *The Mind Doesn't Work That Way: The Scope and Limits of Computational Psychology*. Cambridge (Mass.): MIT Press. (Ed. cast. *La mente no funciona así*. Madrid: Siglo XXI, 2003).
- Galván-Bovaira, M.J., Gràcia, M. y del Rio, MJ. (2002). Una propuesta de evaluación de las interacciones comunicativas madre-hijo: La prueba *Mother-Infant Communication Screening* (MICS). *Revista de Logopedia, Foniatría y Audiología*, 22 (1), 15-23.
- Galván-Bovaira, M.J., del Rio, M.J. i Gràcia, M. (2004). La identificación de patrones interactivos de comunicación: una aproximación a la evaluación de los intercambios comunicativos madre-bebé. *Revista de Atención Temprana*, 7 (1), 31-38.
- Garton, A. i Pratt, C. (1989). *Learning to be literate. The development of spoken and written language*. Oxford: Basil Blackwell. (Ed. Cast.: *Aprendizaje y proceso de alfabetización. El desarrollo del lenguaje hablado y escrito*. Barcelona:Paidós, 1991).
- Giné C. (1998). El paper de la família i l'entorn microcultural en els processos d'integració. *Educar*, 22-23, 119-137.
- Giné C. (2000). Evaluación psicopedagógica y necesidades educativas especiales. A Miguel Puyuelo Sanclemente, Jean-Adolphe Rondal i Elisabeth H. Gin (Ed.), *Evaluación del lenguaje.*, Barcelona: Masson.
- Giné, C. (2003). *L'Atenció precoz a Catalunya: serveis i qualitat*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar i Família.
- Giné, C., García-Díe, M. T., Gràcia, M. y Vilaseca, R. (2005). The Early Intervention in Spain: an approach to the current practices. A M. Guralnick

(Ed.), *A Developmental Systems Approach to Early Intervention: National and International Perspectives*. United States: Paul H. Brookes Company.

Gràcia, M. (1997). *Intervención naturalista en la comunicación y el lenguaje para familias de niños con síndrome de Down*, tesi doctoral microfitxada, Universitat de Barcelona.

Gràcia, M. y del Rio, M.J. (1998). Intervención naturalista en la comunicación y el lenguaje para familias de niños pequeños. *Revista de Logopedia, Foniatría y Audiología*, 18 (1), 19-30.

Gràcia, M. y Galván, M.J. (1999). Naturalistic Intervention in the development of children's communicative and linguistic skills. *Pragmatics*, 9 (4), 567-584.

Gràcia, M., Galván, M. J. y del Rio, M. J. (2000). L'avaluació de les primeres interaccions i el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge. *Suports*, 4 (1), 76-86.

Gràcia, M. y del Rio, MJ. (2000). Intervención naturalista en la comunicación y el lenguaje para familias de niños pequeños con síndrome de Down. *Revista Síndrome de Down*, 17 (1), 2-14.

Gràcia, M. (2001). Intervención naturalista en la comunicación y el lenguaje en ámbito familiar: un estudio de cuatro casos. *Infancia y Aprendizaje*, 24(3), 307-324.

Gràcia, M. (2002). *Comunicación y lenguaje en primeras edades. Intervención con familias*. Lleida: Milenio.

Hickman, M. (1987). Social and functional nature of language. A M. Hickman (Ed.), *Social and functional approaches to language and thought*. New York: Academic Press.

- Hoff-Ginsberg, E. (1986). Function and structure in maternal speech: Their relation to the child's development of syntax. *Developmental Psychology*, 2, 155-163.
- Howes, C. (1999). Attachment relationships in the context of multiple caregivers. A J. Cassidy & P.R. Shaver (Eds.), *Handbook of Attachment: Theory, research, and clinical application*. New York: The Guilford Press.
- Jackendoff, R. (Ed.) (2002). *Foundations of language. Brain, meaning, grammar, evolution*. Oxford: Oxford University Press.
- Kagan, N. i Carter, A.S. (1996). "Mother-infant reengagement following still-face: The role of maternal emotional availability in infant affect regulation." *Infant Behavior and Development*, 19, 359-370.
- Kaye, K. (1982). *The mental and social life of babies: How parents create persons*. London: Harvester Press (Ed. Cast.: *La vida mental y social del bebé. Cómo los padres crean personas*. Barcelona: Paidós, 1986).
- Kozulin, A. (1998). *Psychological Tools*. Cambridge: Harvard University Press. (Ed. Cast.: *Instrumentos psicológicos. La educación desde una perspectiva sociocultural*. Barcelona: Paidós, 2000)
- Lalueza, J.L. i Perinat, A. (1994). Desarrollo de los significados compartidos en el juego entre adultos y niños con síndrome de Down. *Infancia y Aprendizaje*, 67-68, 133-146.
- Langacker, R.W. (2000) A dynamic usage-based model of language, en M. Barlow i S. Kenner, (eds.) *Usage-based models of language*. Standford:SLI Publications.

- Lebovici, S. i Visier, J.P. (1989). *Evaluations des interactions précoces entre les bébé et ses partenaires*. Paris: Eshel.
- Lock, A. (1980). *The guided reinvention of language*. London: Academic Press.
- Magnusson, M. (1993). *THEME user's manual: With notes on theory, model and pattern detection method*. Reykjavik: University of Iceland.
- Mahoney, G. (1992). Maternal behavior rating scale (MBRS) (rev. ed.). (Disponible al Child Learning Center, 90 W. Overdale Dr., Tallmadge, OH 44278).
- Martin, J.A. (1989). Personal and interpersonal components of Responsiveness. A Bornstein, M.H. (Ed). *Maternal responsiveness: Characteristics and consequences*. San Francisco: Jossey Bass.
- Massie, H.N., i Campbell, B.K. (1983). The Massie-Campbell Scale of Mother-Infant Attachment Indicators during stress. A D. Call, E. Galeson, i R. Tyson (Eds.) *Frontiers of Infant Psychiatry*. New York: Basic Books
- McCollum, J.A. i Chen, Y.J. (2001). Maternal roles and social competence: Parent- Infant interaction in two cultures. *Early Child Development and Care*, 166, 119-134.
- McCollum, J.A., Ree, Y. i Chen, Y.J. (2000). Interpreting parent-infant interactions: Cross-Culturals lessons. *Infant and Young Children*, 12 (4), 22-33.
- Menyuk, P., Liebertgott, J.W. i Schultz, M.C. (1995). *Early Language Development in Full-Term and Premature Infants*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

- Michavila, M. (2007). Instruments per a avaluar la interacció entre la mare i l'infant. *La Revista de l'ACAP* nº 28, 19-4.
- Moerk, E. L. (1983). *The mother of Eve-As a first language teacher*. Norwood, NJ:Ablex.
- Moerk, E. L. (1992). *A first language taught and learned*. Baltimore, Maryland: Paul H. Brookes.
- Newborg, J., Stock, J.R., Wnek, L., Guidubaldi, J. i Svinicki, J. (1984). *Inventario de desarrollo Battelle*. Barcelona: Fundació Catalana per a la Síndrome de Down.
- Ninio, A. i Wheeler, P. (1988). *A revised manual for classifying verbal communicative acts in mother-infant interaction*. Coding manual distributed by the Department of Psychology, Hebrew University, Jerusalem, Israel.
- Oliveira, C., Campaniço, J. i Anguera, M.T. (2001). La metodologia observacional en la ensenyanza elemental de la natación: El uso de los formatos de campo. *Revista de Metodología de las Ciencias del Comportamiento* 3 (2), 267-282.
- Quera, V. (1990). A generalizad technique to estimate frequency and duration in time sampling. *Behavioral Assessment*, 12, 409-424.
- Quera, V. i Estany, E. (1984). ANSEC: A basic package for lag sequential analysis of observational data. *Behavior Research Methods, Instruments and Computers*, 16, 303-306).
- Pinker, S.(1994). *The Language Instinct: the new science of language and mind*. London: Allen Lane.

- Raak, C.B. (1989). *Mother-Infant Communication Screening (MICS)*. (Available from Community Therapy Services, PO. Box. 68484, 975 E. Nerge Road, Suite S-130, Schaumburg, IL 60168-0484, USA).
- Riberas, G. (1998). *Estudio observacional de la interacción comunicativa educadora-bebé en un centro de acogida*. Tesis doctoral no publicada. Departamento de Personalidad, Evaluación y Tratamientos Psicológicos. Universitat de Barcelona.
- Riberas, G. i Losada, J.L. (2000). Aplicación de un diseño mixto en la evaluación de la interacción comunicativa en un Centro de Acogida. *Psicothema*, 12 (2), 470-473.
- Rivero, M. (2001). *Una aproximació pragmàtica als inicis de la comunicació i del llenguatge: L'expressió d'intencions comunicatives en l'activitat conjunta mare-fill*. Tesis doctoral no publicada. Departament de Psicologia Bàsica. Universitat de Barcelona.
- Rogoff, B. (1990). *Apprenticeship on thinking. Cognitive development in social context*. New York: Oxford University Press (Ed. cast.: *Aprendices del pensamiento. El desarrollo cognitivo en el contexto social*. Barcelona: Piados, 1993).
- Rogoff, B. (2003). *The cultural nature of human development*. New York: Oxford University Press.
- Rogoff, B., Malkin, C. i Gilbride, K. (1984). Interaction with babies as guidance in development. A B. Rogoff i J.V. Wertsch (Eds.). *Children learning in the zone of proximal development: New directions for child development*. San Francisco: Josey-Bass.

- Roldan, J.A. (1988). Estrategias de enseñanza adoptadas por los padres y aprendizaje del lenguaje. *Revista de Logopedia, Foniatría y Audiología*, 8, (1), 11-22.
- Rothbaum, F. i Schneider-Rosen, K. (1991). Parental acceptance scoring manual: A system for assessing interactions between parents and their young children. A B. Perlmutter, M. Straus I J. Tovliatos (Eds.) *Handbook of family measurement techniques*. New York: Sage Publications.
- Rosenberg, S. i Abbeduto, L. (1993). *Language and communication in mental retardation*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Sánchez, M. (1994). *L'adquisició del llenguatge en alumnes amb necessitats educatives especials, al marc escolar. Un estudi interactiu*. Tesis Doctoral no publicada. Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació, Universitat de Barcelona.
- Sánchez, M. (1998). *Aprenent i ensenyant a parlar*. Lleida: Pagès. (Ed. cast. *Aprendiendo a hablar con ayuda*. Lleida: Milenio, 2001).
- Sánchez-Cano, M. (2001). *Aprendiendo a hablar con ayuda*. Lleida: Milenio.
- Sánchez-Cano, M. (2005). La evaluación psicopedagógica del alumnado que tiene dificultades de comunicación y lenguaje. A M. Sánchez-Cano i J.Bonals (coords.) *La evaluación psicopedagógica*. Barcelona: Graó.
- Schaffer, H.R. (1977). *Studies in Mother-Infant Interaction*. London: Academic Press.
- Serra, M., Serrat, E., Solé, R., Bel, A. i Aparici, M. (2000). *La adquisición del lenguaje*. Barcelona: Ariel Psicología.

- Silvestre, N., Cambra, C., Laborda, C., Mies, A., Ramspott, A., Rosich, N., Serrano, C. i Valero, J. (1998). *Sordera. Comunicación y aprendizaje*. Barcelona: Masson.
- Silvestre, N. i Cambra, C. (2001). *Orientació familiar de la criatura sorda*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions.
- Snow, C.E. (1972). Mothers' speech to children learning language. *Child Development*, 43, 549-565.
- Snow, C.E. (1977). Development of conversation between mothers and babies. *Journal of Child Language*, 4, 1-22.
- Snow, C.E. (1979). The role of social interaction in language acquisition. A W.A. Collins (Ed.), *Minnesota Symposia on Child Psychology*, Vol, 12 (pp. 157-182). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Snow, C.E. (1983). Parent-child interaction and the development of communicative ability. A L. Schiefelbusch (Ed.), *Communicative competence: Acquisition and retardation*. Baltimore: University Park Press.
- Snow, C.E. (1995). Issues in the study of input: Fine-tuning, universality, individual and developmental differences and necessary causes. A Fletcher, P. i MacWhinney (Eds.). *The Handbook of Child Language*. Oxford: Blackwell.
- Snow, C.E. i Ferguson, Ch. A. (1977). *Talking to children: language input and acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Slobin, D.I. (1981). The origins of grammatical encoding of events. A W. Deutsch (Ed.), *The child's construction of language*. London: Academic Press.

- Slobin, D.I. (1985). Crosslinguistic evidence for the language-making capacity. A D.I. Slobin (Ed.), *The crosslinguistic study of language acquisition, vol II: Theoretical issues*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Slobin, D.I. (1996). "From 'thought and language' to 'thinking for speaking'". A J. Gumpres i S. Levinson (Eds.), *Rethinking linguistic relativity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Soro-Camats, E. (2002). *Interacció en infants amb plurideficiència. Intervenció i avaluació*. Tesi doctoral no publicada. Departament de Psicologia Bàsica. Universitat de Barcelona.
- Tamis-LeMonda, C.S., Bornstein, M.H. i Baumwell, L. (2001). Maternal responsiveness and children's achievement of language milestones. *Child Development*, 72, 748-767.
- Tomasello, M. (1999). The cultural origins of human cognition. Cambridge: Harvard University Press. (Ed. cast.: *Los orígenes culturales de la Cognición Humana*. Madrid: Amorrortu Editores, 2007)
- Tomasello, M. (2003). *Constructing a Language. A usage-based theory of language acquisition*. Cambridge: Harvard University Press.
- Trevarthen, C.B. (1979). Instincts for human understanding and for cultural cooperation: Their development in infancy. A M. von Cranach, K. Foppa, W. Lepenies and D. Ploog (Eds.), *Human ethology: Claims and limits of a new discipline*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Trevarthen, C.B. (1980). The foundations of intersubjectivity: Development of interpersonal and cooperative understanding in infants. A D.R. Olson (Eds.), *The Social Foundations of Language and Thought* (pp. 316-342). New York: Norton & Company.

- Urquía, B. (1999). Intervención naturalista en la comunicación y el lenguaje en la escuela especial. Tesis Doctoral no publicada. Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educación. Universitat de Barcelona.
- Valsiner, J. (1984). Construction of the Zone of Proximal Development in Adult-Child Joint Action: The Socialization of Meals. A B. Rogoff i J.V. Wertsch (Eds.), *Children's learning in the "Zone of Proximal Development"*. San Francisco: Jossey-Bass Inc.
- Vila, I. (1984). *La competencia comunicativa del niño durante los dos primeros años de vida*. Tesis doctoral no publicada. Universitat de Barcelona.
- Vila, I. (1999). Los inicios de la comunicación, la representación y el lenguaje. A J. Palacios, A. Marchesi i C. Coll (Comps.), *Desarrollo psicológico y educación. Vol. I: Psicología Evolutiva*. Madrid: Alianza Editorial.
- Vilaseca, R. (1991). *La adquisición del lenguaje: Un modelo interactivo de intervención*. Tesis Doctoral no publicada. Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació, Universitat de Barcelona.
- Vygotsky, L. S. (1977). *Pensamiento y lenguaje*. Buenos Aires: La Pléyade.
- Warren, S.F. i Reichle, J. (1992). The Emerging Field of Communication and Language Intervention. A S.F. Warren i J. Reichle (Eds.). *Causes and effects in communication and language intervention*. Baltimore: Paul Brookes Publishing.
- Weick, K.E. (1968). Systematic observational methods. A G. Lindzey i E. Aronson (eds.). *Handbook of social psychology*. Reading, Mass.: Addison-Wesley, vol II.

- Werner, E.E. (1994). Overcoming the odds. *Development and Behavioral Pediatrics*, 15 (2), 131-136.
- Wertsch, J.V. (1985). *Vygotsky and the social formation of mind*. Cambridge: Harvard University Press (Ed. Cast.: *Vygotsky y la formación social de la mente*. Barcelona: Paidós, 1988).
- Yoder, P.J. i Munson, L.J. (1995). The social correlates of co-ordinated attention to adult and objects in mother-infant interaction. *First Language*, 15 (44), 219-230.
- Yoder, P.J. i Warren, S.F. (1998). Maternal responsivity predicts the prelinguistic communication intervention that increases generalized intentional communication. *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 41, 1207-1219.
- Yoder, P.J. i Warren, S.F. (1999). Maternal responsivity mediates the relationship between prelinguistic intentional communication and later language. *Journal of Early Intervention*, 22 (2), 126-136.
- Zimmerman, L. i Fassler, I. (2003). The Dynamics of Emotional Availability in Childcare. How infants involve and respond to their teen mothers and childcare teachers. *Infants and Young Children*, 16 (3), 258-269.

ÍNDIX DE TAULES, GRÀFIC I FIGURES

Capítol 2

Taula 2.1. Fragment del sistema de categories de Ninio i Wheeler (1988) utilitzat per Rivero (2001)	47
Taula 2.2. Sistema de categories d'anàlisi elaborat per Vilaseca (1991).....	48
Taula 2.3. Soro-Camats (2002). Categories generals.....	50
Taula 2.4. Sistema de categories d'anàlisi elaborat per Sánchez (1994).....	51
Taula 2.5. Sistema de categories d'anàlisi elaborat per Gràcia (1997).....	53
Taula 2.6. Sistema de categories d'anàlisi elaborat per Urquía (1999).....	54

Capítol 3

Taula 3.1. Fallon i Harris (1991). Fragment de la <i>Interaction Rating Scale</i>	63
Taula 3.2. Riberas (1998). Format de camp (fragment).....	66
Taula 3.3. Variables avaluades en la Subescala Llenguatge i Sincronia i exemple d'un ítem (la traducció és nostra)	75
Taula 3.4. Variables avaluades en la Subescala Alimentació i exemple d'un ítem (la traducció és nostra).....	76
Taula 3.5. Variables avaluades en la subescala Joc / Estat neutral i exemple d'un ítem (la traducció és nostra).....	77
Taula 3.6.a. Descripció d'alguns instruments estandaritzats per a avaluar la interacció adult-infant.....	81

Taula 3.6.b. Descripció d'alguns instruments estandaritzats per a
avaluar la interacció adult-infant (continuació)..... 82

Taula 3.6.c. Descripció d'alguns instruments estandaritzats per a
avaluar la interacció adult-infant (continuació)..... 83

Taula 3.6.d. Descripció d'alguns instruments estandaritzats per a
avaluar la interacció adult-infant (continuació)..... 84

Capítol 4

Taula 4.1. Situacions gravades per sessió i díada..... 102

Capítol 5

Taula 5.1. Nombre parcial i total de les produccions codificades de
cadascuna de les díades..... 155

Taula 5.2. Nombre parcial i total de patrons identificats segons les
unitats de comportament criteri de la Díada 1 (Primer nivell d'anàlisi) 164

Taula 5.3. Nombre parcial i total de patrons identificats segons les
unitats de comportament criteri de la Díada 2 (Primer nivell d'anàlisi)..... 166

Taula 5.4. Nombre parcial i total de patrons identificats segons les unitats de
comportament criteri de la Díada 3 (Primer nivell d'anàlisi)..... 169

Taula 5.5. Nombre parcial i total de patrons identificats segons les unitats de
comportament criteri de la Díada 4 (Primer nivell d'anàlisi)..... 171

Taula 5.6.D1.1x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics significatives de la Díada 1 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyent a la xiqueta.....	186
Taula 5.7.D1.1m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics significatives de la Díada 1 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen a la mare.....	186
Taula 5.8.D1.2x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístique significatives de la Díada 1 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyent a la xiqueta.....	187
Taula 5.9.D1.2m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 1 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la mare.....	187
Taula 5.10.D.1.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 1 durant la Sessió 3 quan l'activitat donada pertany a la xiqueta.....	188
Taula 5.11.D1.3m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 1 durant la Sessió 3 quan l'activitat donada pertany a la mare.....	189
Taula 5.12D1.4x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 1 durant la Sessió 4 quan l'activitat donada pertany a la xiqueta.....	190

Taula 5.13D1.4m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 1 durant la Sessió 4 quan l'activitat donada pertany a la mare.....	191
Taula 5.14.D1.5x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 1 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen a la xiqueta.....	192
Taula 5.15.D1.5m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 1 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen a la mare.....	192
Taula 5.16.D2.1x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 2 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen a la xiqueta.....	200
Taula 5.17.D2.1m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 2 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen a la mare.....	200
Taula 5.18a.D2.2x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 2 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la xiqueta.....	201
Taula 5.18b.D2.2x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 2 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la xiqueta.....	202

Taula 5.19a. D2.2m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 2 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la mare.....	203
Taula 5.19b. D2.2m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 2 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la mare.....	204
Taula 5.20. D2.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 2 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen a la xiqueta.....	205
Taula 5.21. D2.3m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 2 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen a la mare.....	206
Taula 5.22. D2.4x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 2 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen a la xiqueta.....	207
Taula 5.23.D2.4m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 2 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen a la mare.....	208
Taula 5.24.D2.5x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 2 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen a la xiqueta.....	209

Taula 5.25.D2.5m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 2 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen a la mare.....	209
Taula 5.26a.D3.1x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 3 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen al xiquet.....	216
Taula 5.26b.D3.1x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 3 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen al xiquet.....	217
Taula 5.26c.D3.1x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 3 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen al xiquet.....	218
Taula 5.27.D3.1m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen a la mare....	219
Taula 5.28a.D3.2x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen al xiquet....	220
Taula 5.28b.D3.2x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen al xiquet....	221
Taula 5.28c.D3.2x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen al xiquet.....	222

Taula 5.28d.D3.2x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen al xiquet..... 223

Taula 5.28e.D3.2x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen al xiquet..... 224

Taula 5.29a.D3.2m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la mare.... 225

Taula 5.29b.D3.2m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la mare.... 226

Taula 5.29c.D3.2m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la mare.... 227

Taula 5.30a.D3.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen al xiquet.... 228

Taula 5.30b.D3.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen al xiquet.... 229

Taula 5.30c.D3.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen al xiquet.... 230

Taula 5.30d.D3.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen al xiquet.... 231

Taula 5.30e.D3.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen al xiquet.... 232

Taula 5.31a.D3.3m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 3 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen a la mare..... 233

Taula 5.31b.D3.3m.Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 3 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen a la mare..... 234

Taula 5.31c.D3.3m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístiques significatives de la Díada 3 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen a la mare..... 235

Taula 5.32a. D3.4x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen al xiquet..... 236

Taula 5.32b. D3.4x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen al xiquet..... 237

Taula 5.32c. D3.4x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen al xiquet..... 238

Taula 5.32d. D3.4x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen al xiquet..... 239

Taula 5.32e. D3.4x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen al xiquet..... 240

Taula 5.33a.D3.4m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen a la mare..... 241

- Taula 5.33b.D3.4m.** Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen a la mare..... 242
- Taula 5.34a.D3.5x.** Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen al xiquet..... 243
- Taula 5.34b.D3.5x.** Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen al xiquet..... 244
- Taula 5.34c.D3.5x.** Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen al xiquet..... 245
- Taula 5.35a.D3.5m.** Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen a la mare.... 246
- Taula 5.35b.D3.5m.** Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen a la mare.... 247
- Taula 5.35c.D3.5m.** Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 3 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen a la mare.... 248
- Taula 5.36a.D4.1x.** Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 4 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen al xiquet..... 255
- Taula 5.36b.D4.1x.** Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 4 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen al xiquet..... 255
- Taula 5.37.D4.1m.** Seqüències interactives comunicatives i lingüístics significatives de la Díada 4 durant la Sessió 1 quan les categories donades pertanyen a la mare.....256

Taula 5.38a. D4.2x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics significatives de la Díada 4 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen al xiquet.....	257
Taula 5.38b. D4.2x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics significatives de la Díada durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen al xiquet.....	258
Taula 5.39. D4.2m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics significatives de la Díada 4 durant la Sessió 2 quan les categories donades pertanyen a la mare.....	259
Taula 5.40a. D4.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 4 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen al xiquet.....	260
Taula 5.40b. D4.3x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 4 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen al xiquet.....	261
Taula 5.41. D4.3m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics significatives de la Díada 4 durant la Sessió 3 quan les categories donades pertanyen a la mare.....	262
Taula 5.42. D4.4x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics de la Díada 4 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen al xiquet....	263
Taula 5.43. D4.4m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics significatives de la Díada 4 durant la Sessió 4 quan les categories donades pertanyen a la mare.....	264

Taula 5.44a. D4.5x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics significatives de la Díada 4 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen al xiquet..... 265

Taula 5.44b. D4.5x. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics significatives de la Díada 4 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen al xiquet..... 266

Taula 5.45. D4.5m. Seqüències interactives comunicatives i lingüístics significatives de la Díada 4 durant la Sessió 5 quan les categories donades pertanyen a la mare..... 267

Capítol 6

Taula 6.1. D1.1R. Patrons interactius identificats en la Diada 1 a la primera sessió. Retard 1..... 286

Taula 6.2. D1.2R. Patrons interactius identificats en la Diada 1 a la segona sessió. Retard 1.....287

Taula 6.3. D1.3R. Patrons interactius identificats en la Diada 1 a la tercera sessió. Retard 1.....288

Taula 6.4. D1.4R. Patrons interactius identificats en la Diada 1 a la quarta sessió. Retard 1.....289

Taula 6.5. D1.5R. Patrons interactius identificats en la Diada 1 a la cinquena sessió. Retard 1..... 290

Taula 6.6. Nombre parcial i total de patrons identificats segons les categories criteri de la Díada 1 al segon nivell d'anàlisi.....	291
Taula 6.7. Nombre parcial i total de patrons identificats amb estratègies utilitzades per la mare i vocalitzacions de l'infant de la Díada 1.....	292
Taula 6.8. D2.1R. Patrons interactius identificats en la Diada 2 a la primer sessió. Retard 1.....	296
Taula 6.9. D2.2R. Patrons interactius identificats en la Diada 2 a la segona sessió. Retard 1.....	297
Taula 6.10. D2.3R. Patrons interactius identificats en la Diada 2 a la tercera sessió. Retard 1.....	298
Taula 6.11. D2.4R. Patrons interactius identificats en la Diada 2 a la quarta sessió. Retard 1.....	298
Taula 6.12. D2.5R. Patrons interactius identificats en la Diada 2 a la cinquena sessió. Retard 1.....	299
Taula 6.13. Nombre parcial i total de patrons identificats segons les categories criteri de la Díada 2 al segon nivell d'anàlisi.....	300
Taula 6.14. Nombre parcial i total de patrons identificats amb estratègies utilitzades per la mare i vocalitzacions de l'infant de la Díada 2.....	301
Taula 6.15. D3.1R. Patrons interactius identificats en la Diada 3 a la primera sessió. Retard 1.....	308
Taula 6.16. D3.2R. Patrons interactius identificats en la Diada 3 a la segona sessió. Retard 1.....	309

Taula 6.17. D3.3R. Patrons interactius identificats en la Diada 3 a la tercera sessió. Retard 1	310
Taula 6.18. D3.4R. Patrons interactius identificats en la Diada 3 a la quarta sessió. Retard 1	311
Taula 6.19. D3.5R. Patrons interactius identificats en la Diada 3 a la cinquena sessió. Retard 1	312
Taula 6.20. Nombre parcial i total de patrons identificats segons les categories criteri de la Díada 3 al segon nivell d'anàlisi.....	313
Taula 6.21a. Nombre parcial i total de patrons identificats amb estratègies utilitzades per la mare i vocalitzacions de l'infant de la Díada 3.....	314
Taula 6.21b. Nombre parcial i total de patrons identificats amb estratègies utilitzades per la mare i vocalitzacions de l'infant de la Díada 3.....	315
Taula 6.22 D4.1R. Patrons interactius identificats en la Diada 4 a la primera sessió. Retard 1	320
Taula 6.23. D4.2R. Patrons interactius identificats en la Diada 4 a la segona sessió. Retard 1	321
Taula 6.24. D4.3R. Patrons interactius identificats en la Diada 4 a la tercera sessió. Retard 1	322
Taula 6.25. D4.4R. Patrons interactius identificats en la Diada 5 a la quarta sessió. Retard 1	323
Taula 6.26. D4.5R. Patrons interactius identificats en la Diada 5 a la cinquena sessió. Retard 1	324

Taula 6.27. Nombre parcial i total de patrons identificats segons les categories criteri de la Díada 4 al segon nivell d'anàlisi..... 325

Taula 6.28. Nombre parcial i total de patrons identificats amb estratègies utilitzades per la mare i vocalitzacions de l'infant de la Díada 4..... 326

Capítol 7

Taula 7.1. D1AC. Patrons interactius identificats en la Diada 1. Retard 1..... 340

Taula 7.2.D2AC. Patrons interactius identificats en la Diada 2. Retard 1..... 346

Taula 7.3a. D3AC. Patrons interactius identificats en la Diada 3 essent l'activitat de l'infant la que determina la de la mare. Retard 1..... 357

Taula 7.3b. D3AC. Patrons interactius identificats en la Diada 3 essent l'activitat de la mare la que determina la de l'infant. Retard 1..... 358

Taula 7.4. D4AC. Patrons interactius identificats en la Diada 4. Retard 1..... 363

Taula 7.5. Díada 1. Resum amb percentatges del comportament diàdic en el tercer nivell d'anàlisi..... 364

Taula 7.6. Díada 2. Resum amb percentatges del comportament diàdic en el tercer nivell d'anàlisi..... 365

Taula 7.7. Díada 3. Resum amb percentatges del comportament diàdic en el tercer nivell d'anàlisi..... 366

Taula 7.8. Díada 4. Resum amb percentatges del comportament diàdic en el tercer nivell d'anàlisi..... 367

Gràfic

Gràfic 1. Puntuacions obtingudes per cadascuna de les díades en la Mother /Infant Communication Screening (MICS).....	103
--	-----

Figures

Fig.1. Eixos directrius que contenen de manera organitzada les unitats de comportament interactives.....	106
Fig. 2.a. Sistema de format de camp. Eixos i unitats comportamentals referides a l'infant.....	113
Fig. 2.b. Sistema de format de camp. Eixos i unitats comportamentals referides a la mare.....	114
Fig. 3. Resum dels tres nivells d'anàlisi realitzats.....	151
Fig. 4. Estructura bàsica d'actuació per torns.....	159
Fig. 5. Síntesi acumulativa de l'evolució identificada a la Díada 1 al llarg de les sessions.....	185
Fig. 6. Síntesi acumulativa de l'evolució identificada a la Díada 2 al llarg de les sessions.....	199

Fig. 7. Síntesi acumulativa de l'evolució identificada a la Díada 3
al llarg de les sessions.....215

Fig. 8. Síntesi acumulativa de l'evolució identificada a la Díada 4
al llarg de les sessions..... 254

Fig. 9. Una aproximació als patrons indicadors i qualificació de la interacció
comunicativa i lingüística durant el segon semestre de la vida389

